

Vlaanderen
is gelijke kansen

GENOEG ENOUGH ASSEZ

Onderzoek naar de ervaringen met geweld
van LGBTI-personen in Vlaanderen

Aisa Burgwal
Jara Van Wiele
Dr. Joz Motmans

Transgender Infopunt
Centrum voor Seksuologie en Gender – UZ Gent

Colofon

Redactie: Joz Motmans, Aisa Burgwal, Jara Van Wiele

Vormgeving: Artoos Communicatiegroep

Met dank aan: Alexis Dewaele (UGent), An Verleysen (Intersekse Vlaanderen), Ann Vanisterbecq (Parket Jeugd en Gezin), Davy van Slycken (Politie), Dries de Smet (Wel Jong), Emmanuelle Verhagen (Intersekse Vlaanderen), Eva Declerck (çavaria), Floor Vanhamme (Anaktisi vzw), Guy TSjoen (UZ Gent), Ines Keygnaert (UGent), Irene Zeiliger (Garance), Jeroen Borghs (çavaria), Jana Van Acker (Gelijke Kansen), Jori De Coster (Gelijke Kansen), Joppe Decampeneere (Wel Jong), Leopold Lindelauff (Ertussenin), Lieselotte Thys (Gelijke Kansen), Marcia Poelman (Gelijke Kansen), Marian Vandenbossche (Gelijke Kansen), Marieke Bekkers (Punt. Vzw), Mark Sergeant (Sensoa), Mieke Van Houtte (UGent), Mir Abe Marinus (NNID), Miriam van der Have (NNID), Nathéo Defaut (Asbl Face à Toi Mème), Olivia Wittock (çavaria), Robert Davits (Politie) en Wim Vanden Berghe (Sciensano).

De auteurs danken de leden van de begeleidingscommissie en de stuurgroep voor hun interesse en waardevolle inbreng.

Dit is een uitgave van het Agentschap Binnenlands Bestuur
team Gelijke Kansen
Herman Teirlinckgebouw
Havenlaan 88
1000 Brussel

Tel 02 553 52 16
gelijkekansen@vlaanderen.be
www.vlaanderen.be/samenleven

Copyright: Geijke Kansen, maart 2023, 1^e druk

Wettelijk depotnummer: D/2023/3241/090

Deze publicatie mag niet verkocht worden.

VU: Jeroen Windey, administrateur-generaal, Agentschap Binnenlands Bestuur.

Deze publicatie kwam tot stand in samenwerking met het Transgender Infopunt, UZ Gent,
Corneel Heymanslaan 10, 9000 Gent. 0800 96 316, contact@transgenderinfo.be, www.trangenderinfo.be

“

“Als ik jullie verhalen hoor denk ik:
'Als we gelijk een focusgesprek zouden doen met al onze mensen
[LGBTI+ gemeenschap], dan zouden we telkens op dit uitkomen.'
Maar ik ben nog steeds altijd zo- Dat fucked mij echt over om te horen
wat dat jullie allemaal meemaken.

[Anderen reageren bevestigend.]

Alle dat jij [Kim] niet gewoon veilig naar uw job zou kunnen gaan als uzelf
en dat jij [Sem] op café zo zo'n dingen hoort,
en dat er iemand uw [Leonie's] huis heeft binnen gedrongen
en dat jij [Alex] al meerdere keren in het ziekenhuis hebt gelegen.
Dat fucked mij echt over.
En ergens weten we dat allemaal van elkaar...”

Laure

”

Voorwoord

20 jaar geleden, januari 2003, stelde ons land het huwelijk open voor mensen van hetzelfde geslacht. Ik stemde toen zelf de wet mee in de Kamer. En was me heel goed bewust van het historisch belang van dat moment. Liefde is liefde. Het is een evidentie dat alle mensen elkaar het ja-woord kunnen geven, ongeacht geslacht of seksuele voorkeur.

Na Nederland was België het tweede land waar huwen met iemand van hetzelfde geslacht mogelijk werd gemaakt. Het toont aan hoezeer wij voortrekkers zijn op vlak van gelijke rechten. Voor holebi's. Maar evengoed voor transgender of intersekse personen.

Dat betekent niet dat we op onze lauweren mogen rusten. Dat we zelfgenoegzaam mogen worden. Neen, een vrije samenleving, die tolerantie ademt, die is rusteloos. Blijft werken aan een werk dat nooit af is. Want vergis u niet, ook hier bij ons staan we nog voor enorme uitdagingen. De acceptatie van seksuele diversiteit en diverse genderidentiteiten heeft inderdaad sprongen vooruit gemaakt. Dat klopt. Maar het gelijke wettelijke kader vertaalt zich nog niet in volledige maatschappelijke aanvaarding van holebi's, transgender en intersekse personen. Geen enkele wet is op zichzelf namelijk in staat om vooroordelen, discriminatie of zelfs haat uit te wissen. Elke dag moeten we streven naar gelijke rechten. Niet enkel op papier, maar in de realiteit.

Het meest visibel en verregaand komt dit aan de oppervlakte wanneer holebi's, transgender en intersekse personen geconfronteerd worden met kleine, maar ook grote uitingen van geweld. De realiteit beperkt in dat geval de vrijheid die de wet hen belooft. De vrijheid om hand in hand over straat te lopen. Uit angst voor commentaar, verwensingen en in het ergste geval fysieke klappen.

Dat geweld mogen we nooit aanvaarden. Het is dan ook uitermate belangrijk om zicht te krijgen op de precieze geweldservaringen van holebi's, transgender en intersekse personen. Onze burens en medeburgers. Zo kunnen we weten waar en hoe we beter kunnen ingrijpen, waar we met het beleid moeten op inzetten. Om zo werk te maken van een meer tolerante samenleving, maar in de eerste plaats natuurlijk een veiligere samenleving. Want angst begrenst de vrijheid.

Daarom is dit onderzoek zo belangrijk. Een nulmeting van waar we vandaag staan. Zodat we kunnen meten of we er effectief op vooruitgaan. Of beleidskeuzes werken dan wel bijgestuurd moeten worden. Om zo werk te maken van een samenleving waar je kan zijn wie je bent, of kan worden wie je wil. Want de vrijheid van een samenleving weerspiegelt zich in haar diversiteit. Twee zijdes van dezelfde medaille. En dus betekent omgekeerd het beschermen van de diversiteit, niet meer of niet minder dan het beschermen van de vrijheid. Laat ons daar met ons allen werk van maken.

Bart Somers

Vlaams minister van Binnenlands Bestuur,
Bestuurszaken, Inburgering en Gelijke Kansen

Samenvatting

Dit onderzoek naar de geweldervaringen van LGBTI+ personen vond plaats in opdracht van Vlaams minister voor Gelijke Kansen, Bart Somers, en is gebaseerd op de volgende onderzoeksvraag: “Welke ervaringen hebben LGBTI+ personen met geweld in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek?”. Tevens was het de opdracht om een vragenlijst te ontwerpen die ook in de toekomst kan worden afgenomen. Door geweldervaringen te bevragen in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek kunnen de voorliggende onderzoeksresultaten als een nulmeting dienen. Op deze manier kunnen evoluties over de tijd waargenomen worden bij een volgende meting.

Om inzicht te verwerven in de geweldervaringen van LGBTI+ personen werd gekozen voor een mixed-methode onderzoeksdesign. De kwantitatieve data werden verzameld met behulp van een online vragenlijst en de kwalitatieve data werden verzameld aan de hand van focusgroepen en interviews met participanten die op de online vragenlijst aangaven bereid te zijn om deel te nemen aan het kwalitatieve luik.

Geweldervaringen

Uit de kwalitatieve en kwantitatieve data die werden verzameld blijkt dat van alle respondenten **93.1%** aangeeft minstens één vorm van **verbaal of psychisch geweld** meegemaakt te hebben gedurende de twee jaar voorafgaand aan de studie. Negen op de tien respondenten (92.6%) die aangeeft dit type geweld te hebben meegemaakt, rapporteert dat minstens één van de incidenten gebeurde omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of intersekse beleving. Wanneer het gaat over **fysiek geweld**, geeft **36.5%** aan minstens één vorm van fysiek geweld meegemaakt te hebben. Van de respondenten die dit type geweld hebben meegemaakt, geeft 53.8% aan minstens één ervaring met fysiek geweld te hebben gehad omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of

intersekse beleving. Verder geeft **64.5%** aan minstens één vorm van **seksueel geweld** meegemaakt te hebben en 67.4% van degenen die aangeven seksueel geweld te hebben meegemaakt, geeft aan minstens één ervaring met seksueel geweld te hebben meegemaakt omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of intersekse beleving. Wanneer het gaat over **materieel geweld**, geeft **27.2%** van de respondenten aan minstens één vorm van dit type geweld meegemaakt te hebben. Van deze respondenten geeft 31.9% aan minstens één ervaring met materieel geweld te hebben meegemaakt omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of intersekse beleving.

Leeftijd, economische kwetsbaarheid, en vermijdingsgedrag zijn belangrijke variabelen die verbonden zijn met geweld in het algemeen. Zo blijkt dat jongere respondenten, economisch kwetsbare respondenten en respondenten die hun kledij en fysieke verschijning aanpassen om geweld te voorkomen vaker verbaal en/of psychisch, fysiek, en seksueel geweld meemaken. Bij materieel geweld in het algemeen blijkt er enkel een significant verband te zijn met economische kwetsbaarheid. Zo rapporteren respondenten die moeilijker rondkomen significant vaker materieel geweld. Verder blijkt dat homoseksuele, bi+, en queer personen significant vaker aangeven fysiek geweld in het algemeen meegemaakt te hebben in de twee jaar voorafgaand aan de studie. Wat betreft LGBTI+ specifiek geweld blijkt het **aanpassen van kledij en fysieke verschijning** een belangrijke variabele te zijn in het voorspellen van verbaal en/of psychisch geweld en fysiek geweld. Zo rapporteren respondenten die vaak tot altijd vermijden openlijk zichzelf te zijn uit angst voor negatieve reacties meer LGBTI+ specifiek verbaal en/of psychisch, en fysiek geweld. Uit de interviews en focusgroepen blijkt dat de richting van dit verband waarschijnlijk omgekeerd is: het meemaken van geweld leidt tot het verbergen van de eigen identiteit door het uiterlijk zo aan te passen dat het meer conform is met wat de maatschappij verwacht. Bij LGBTI+ specifiek fysiek

geweld speelt ook het **behoren tot een etnisch-culturele minderheid** een rol. Zo rapporteren LGBTI+ personen die behoren tot een etnisch-culturele minderheid doorgaans significant meer ervaringen met dit soort geweld. Verder blijkt **leeftijd** een invloed te hebben op LGBTI+ specifiek geweld. Zo rapporteren oudere respondenten significant vaker LGBTI+ specifiek fysiek en materieel geweld dan jongere respondenten. Bij LGBTI+ specifiek materieel geweld is er een significant verband met **religie**. Respondenten die aangeven religieus te zijn rapporteren significant meer ervaringen met LGBTI+ specifiek materieel geweld. Bij LGBTI+ specifiek seksueel geweld komen er geen variabelen uit de analyses die verband houden met verschillen in seksuele geweldervaringen.

De **invloed van COVID-19** op alle vormen van geweld is **ambigu**. De grootste groep geeft telkens aan dat hun geweldervaringen niet veranderd zijn tijdens de lockdown periodes, een kleiner aandeel geeft aan dat geweldervaringen begonnen/verbeterd/verergerd zijn.

Gebeurtenis met grote impact

Wat betreft de context van geweld geven de meeste respondenten aan dat de ergste verbale en/of psychische of fysieke geweldervaring **overdag heeft plaatsgevonden en/of op een doordeweekse dag**. Ook gaven de meeste respondenten aan dat het verbale en/of psychische geweld of het fysieke geweld op de **openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats** gebeurde. Bij seksueel geweld is dit niet het geval. De meeste respondenten geven aan dat de gebeurtenis met grote impact **'s avonds of 's nachts** heeft plaatsgevonden (34.4%). Ook geven de meeste respondenten aan dat seksueel geweld **in uitgaansgelegenheden (danszaal, fuif, discotheek) of in de horeca** plaatsvindt (19.9%). Bij materieel geweld is het beeld onduidelijk, omdat een aanzienlijk grote groep telkens aangeeft 'niet te weten' wanneer, door wie, etc. dit type geweld gepleegd werd, omdat ze zelf niet aanwezig waren tijdens het incident.

Wanneer de reactie tijdens het meest impactvolle **verbale/psychische of fysieke geweldincident** wordt bevraagd, geven de meeste respondenten aan dat ze stomverbaasd waren en niet konden reageren. Het lijkt dus dat de slachtoffers het geweld passief ondergaan, maar uit de interviews blijkt dat de voornaamste reactie op verbaal/psychisch en fysiek geweld is dat men zichzelf in veiligheid brengt door afstand te creëren tussen zichzelf en de pleger(s). Bij **seksueel geweld** geeft meer dan drie op de tien respondenten aan dat ze deden alsof er niets was gebeurd (31.3%) of dat men stomverbaasd was en niet kon reageren (28.6%). Wanneer het gaat over de reactie op **materieel geweld**, geeft men aan dat men geen tijd had om te reageren (22.6%) en/of stomverbaasd was en niet kon reageren (20.3%). Ook 27.8% geeft aan een andere reactie te hebben, waarvan acht respondenten aangeven dat ze niet gereageerd hebben op het moment zelf omdat ze er niet bij waren.

Het **gedrag van de pleger** verandert in minstens de helft van de meest impactvolle geweldincidenten niet naar aanleiding van de reactie van de respondent. Dit is te verwachten aangezien een heel aantal respondenten niet reageert of geen reactie kan geven. Uit de interviews en focusgroepen blijkt dat men bang is om te reageren aangezien dit ertoe zou kunnen leiden dat de situatie escaleert.

Het **profiel van de pleger** blijft vrij stabiel ongeacht type geweld. De grootste groep respondenten gaf aan dat er steeds slechts één pleger betrokken was bij het incident met de grootste impact (van 29.9% voor materieel geweld tot 73.5% voor seksueel geweld). In meer dan vier op de tien gevallen kende de respondent de pleger wanneer het meest impactvolle incident bevraagd werd. Zo werden frequent de eigen ouders (of stief/schoonouders) genoemd (van 5.0% voor seksueel geweld tot 29.3% voor materieel geweld), een kennis/vriend(in) (van 14.7% voor fysiek geweld tot 46% voor seksueel geweld), en medeleerlingen, leerkrachten en directie op school (van 15.8% voor fysiek geweld tot 17.5% voor verbaal geweld). Bij **verbaal of psychisch, fysiek, en seksueel geweld** waren de plegers in meer

dan acht op de tien gevallen mannen (van 83% voor verbaal geweld tot 86.5% voor seksueel geweld). Een kleiner percentage gaf aan dat de pleger van het impactvolle incident een vrouw was (van 10.8% voor seksueel geweld tot 27.1% voor verbaal geweld). Bij **materieel geweld** wist de grootste groep niet welk gender de pleger had, aangezien ze niet aanwezig waren toen het materieel geweld werd gepleegd (45.6%). Wanneer werd bevraagd of de pleger een of meerdere kenmerken bezat waarmee deze zich onderscheidde van de meerderheid in België, gaf de grootste groep steeds opnieuw aan dat dit niet het geval was (van 25.4% voor materieel geweld tot 40% voor verbaal geweld). Een kleiner aandeel van de respondenten geeft aan dat de pleger behoort tot een etnisch-culturele minderheid (van 10% voor materieel geweld tot 25.5% voor verbaal geweld), waarvan een nog kleiner aandeel aangeeft dat deze pleger een niet-witte huidskleur heeft (van 6.2% voor materieel geweld tot 21% voor verbaal geweld).

Ook werden de **redenen tot geweld** (de onderliggende motieven) bij de incidenten met grootste impact bevraagd bij elk van de respondenten. Bij **verbaal geweld** wordt **seksuele oriëntatie** het vaakst benadrukt door homoseksuele, lesbische, bi+, en genderdiverse personen (van 52.6% voor bi+ personen tot 79.5% voor homoseksuele personen). **Genderexpressie** wordt dan weer vaker benoemd bij trans (49.3%) en genderdiverse personen (54.7%). Bij **fysiek geweld** wordt **seksuele oriëntatie** nog altijd het meest benadrukt bij homoseksuele personen als motief tot geweld (77.8%), terwijl lesbische en genderdiverse personen vaker hun **geslacht/vrouwelijkheid** benadrukken (43.2% van de lesbische personen en 44.7% van de genderdiverse personen). **Genderidentiteit** en **genderexpressie** worden het meest benadrukt door trans personen (54.9% en 38.8%). Hetzelfde wordt gevonden bij **seksueel geweld** voor homoseksuele personen (75.9% voor seksuele oriëntatie) en trans personen (54.9% voor genderidentiteit & 35.3% voor genderexpressie). Vrouwen benadrukken hier opnieuw het vaakst hun **geslacht** (of gepercipieerde geslacht/vrouwelijkheid) als aanleiding tot seksueel geweld (45.5% van de lesbische vrouwen & 52.4% van de bi+ vrouwen).

Na het voorval met de meeste impact geeft het merendeel van de respondenten aan zich boos (van 41% voor seksueel geweld tot 70.2% voor materieel geweld), verdrietig (van 27.1% voor seksueel geweld tot 51.9% voor verbaal geweld), bang (63.5%), en/of walging (45.6%) te voelen. Afhankelijk van het type geweld komen bepaalde emoties meer op de voorgrond. Qua noden gaven de meeste respondenten aan dat men net na het voorval vooral **nood had aan iemand in de directe omgeving** om het aan te vertellen (van 45.4% voor materieel geweld tot 71.4% voor verbaal geweld), ongeacht type geweld. Een heel aantal respondenten geven telkens aan dat aan dat deze nood niet vervuld kon worden (van 21.9% voor materieel geweld tot 39% voor fysiek geweld).

Wat betreft de **impact van het geweld** geven alle respondenten aan dat de meest impactvolle ervaringen vooral een emotionele impact blijven hebben op het dagelijks leven (69.7% voor materieel geweld, tot 79.4% voor seksueel geweld). Of het incident met grote impact wordt beoordeeld als misdaad (en dus een strafbaar feit) of als fout (geen misdaad) hangt af van het type geweld. **Fysiek en materieel geweld** worden het meest frequent beoordeeld als een misdaad en dus een strafbaar feit (48.7% en 60.9%), terwijl **verbaal of psychisch en seksueel geweld** eerder als een fout maar geen misdaad worden gezien (47.3% en 37.9%). Het hoge percentage dat seksueel geweld enkel als een fout beoordeelt, heeft eerder te maken met het hands-off/hands-on karakter van seksueel geweld. Wanneer enkel naar **hands-on seksueel geweld** wordt gekeken, geeft de grootste groep wel aan dat het incident een misdaad, een strafbaar feit, is (44.1%). Voor **hands-off geweld** geeft slechts 33.2% aan dat het feit een misdaad is, 38% beoordeelt het als een fout.

Meldingsgedrag en steun van de omgeving

Slechts 14.4% van de respondenten geeft aan **contact opgenomen te hebben met de politie** na het meemaken van een geweldincident. Een hoge meldingsintentie bij respondenten vertaalde zich niet noodzakelijk in meldingsgedrag, maar andere variabelen

bleken wel van belang bij meldingsgedrag. Zo bleek dat LGBTI+ respondenten in het **Brussels Hoofdstedelijk Gewest** significant vaker melding deden van hun geweldervaringen. Ook het meemaken van **fysiek en/of materieel geweld** voorspelt significant de kans dat men een melding heeft gemaakt van geweldervaringen. Dit is niet onlogisch, aangezien fysiek en materieel geweld ook vaker als een misdaad werden beoordeeld. Respondenten die zeiden geen enkel incident te hebben gemeld, werden gevraagd om hun redenen toe te lichten ($n = 441$). De meest genoemde redenen waren 'Ik vond het voorval niet erg genoeg.' (57.6%), 'Ik wou het vooral achter mij laten, afsluiten.' (36.7%), en 'Ik was bang dat de politie mijn zaak niet serieus zou nemen.' (31.7%). Uit de gesprekken blijkt dat deze angst kan ontstaan door wat een participant zelf meemaakte, maar ook door berichtgeving in de media over hoe de politie zaken afhandelde of door de verhalen die men hoort vanuit hun omgeving. Naast de angst om niet serieus genomen te worden, is men bang dat men bij iemand terecht zal komen die geen kennis heeft van het onderwerp, die hen niet gerust zal stellen of geen empathie zal tonen. Een bijkomende drempel is de angst dat er niets zal gebeuren ten gevolge van de melding. De meerderheid van de respondenten zoekt wel **steun** bij LGBTI+ vrienden (65.1%), andere vrienden (68.7%), en/of de huidige partner (51.6%) na het meemaken van geweld. Eén op de tien respondenten geeft aan er met niemand over te hebben gesproken (10.6%).

Impact van geweld op mentaal welzijn

Geweldervaringen blijken ook geassocieerd met **het mentaal welzijn** van LGBTI+ personen. Zo rapporteren respondenten die **fysiek geweld** hebben meegemaakt in de voorbije twee jaar, een significant lagere **levens tevredenheid** dan respondenten die geen fysiek geweld hebben meegemaakt. LGBTI+ respondenten die **verbaal en/of seksueel geweld** meegemaakt hebben, rapporteren ook significant vaker **zelfmoordgedachten**, terwijl enkel **seksueel geweld** significant samenhangt met het risico op een **zelfmoordpoging**. Ook het **mentaal welbevinden** werd gemeten met de GHQ-12, waaruit bleek dat LGBTI+ respondenten die **materieel geweld** hebben meegemaakt in de voorbije twee jaar, een significant lager mentaal welbevinden rapporteren.

Inhoudstafel

1. Situering van het onderzoek	11
1.1. Opdracht beleidsvoorbereidend onderzoek	12
1.2. Leeswijzer	13
2. Literatuurstudie	14
2.1. LGBTI+ personen en hun sociale omgeving	14
2.1.1. Beleidsmatige context	14
2.1.2. Maatschappelijke context	15
2.2. Mentale gezondheid van LGBTI+ personen	18
2.2.1. Levenstevredenheid	18
2.2.2. Zelfmoordgedachten en -pogingen	19
2.2.3. Zelfwaardering	19
2.2.4. Psychologisch welzijn	20
2.2.5. Kanttekeningen	21
2.3. Minderheidsstressmodel	23
2.3.1. Geïnternaliseerde halebifobie/transfobie (en bij uitbreiding interfobie)	23
2.3.2. Stigmabewustzijn en de verwachting van fobie	24
2.3.3. Effectieve ervaringen met geweld	24
2.4. Anti-LGBTI+ geweld	24
2.4.1. Definiëring	24
2.4.2. Prevalentie	25
2.4.3. Impact	27
2.4.4. Profielen	28
2.4.5. Context	31
2.4.6. Het zoeken van hulp	31
2.4.7. Motieven van plegers	33
2.4.8. Intersecties	36
2.4.9. Kanttekeningen	39
3. Methode en onderzoeksvragen	41
3.1. Onderzoeksvragen	41
3.2. Dataverzameling	42
3.3. Data-analyse	42
4. Resultaten met betrekking tot LGBTI+ personen	44
4.1. Steekproef	44
4.1.1. Kwantitatieve steekproef	44
4.1.2. Kwalitatieve steekproef	46

4.2.	Geweldervaringen	48
4.2.1.	Verbaal of psychisch geweld	48
4.2.2.	Fysiek geweld	64
4.2.3.	Seksueel geweld	75
4.2.4.	Materieel geweld	88
4.3.	De impact van geweld	95
4.3.1.	De impact op mentaal welzijn	95
4.3.2.	De impact van geweld op hoe men zichzelf en de ander ziet	101
4.3.3.	De gedragsmatige impact	102
4.3.4.	De lichamelijke impact van geweld	102
4.3.5.	Onrechtstreekse impact van LGBT+ geweld en negativiteit	102
4.4.	Meldingsneiging en -gedrag van LGBTI+ personen	103
4.4.1.	Meldingsneiging	103
4.4.2.	Meldingsgedrag	105
4.5.	Steun van de omgeving	108
4.5.1.	Steun van de omgeving het moment dat het geweld plaatsvond	108
4.5.2.	Steun van de omgeving na de geweldervaring	109
4.6.	Noden met betrekking tot steun, hulpverlening en melding na geweld	113
4.7.	Maatschappelijke attitudes en noden	115
4.7.1.	Attitudes	115
4.7.2.	Noden	117
5.	Resultaten met betrekking tot intersekse personen	119
5.1.	Steekproef	119
5.2.	Geweldervaringen	120
5.2.1.	Verbaal en/of psychisch geweld	120
5.2.2.	Fysiek geweld	122
5.2.3.	Seksueel geweld	122
5.2.4.	Materieel geweld	124
5.3.	Zichtbaarheidsmanagement en vermijdingsgedrag	124
5.4.	Steun, hulpverlening en melding na geweld	125
5.5.	Psychisch welzijn van intersekse personen	126
5.5.1.	Levenstevredenheid	126
5.5.2.	Zelfmoord	126
5.5.3.	Zelfwaardering	127
5.5.4.	Welbevinden	127
6.	Conclusie en aanbevelingen	128
6.1.	Limitaties van het onderzoek	132
6.2.	Aanbevelingen voor verder onderzoek	133
7.	Referenties	134
8.	Bijlage	156

Overzicht figuren

• Figuur 1. Redenen tot verbaal/psychisch geweld (%)	62
• Figuur 2. Proportie van fysiek geweld per seksuele oriëntatie groep (%)	66
• Figuur 3. Redenen tot fysiek geweld (%)	73
• Figuur 4. Redenen onderliggend aan seksueel geweld (%)	86
• Figuur 5. Redenen onderliggend aan materieel geweld (%)	94
• Figuur 6. Percentage respondenten dat ooit zelfmoordgedachten heeft gehad (<i>N</i> = 910)	97
• Figuur Ajzen (1975): Attitudes, Personality and Behavior, Open University Press.	104
• Figuur 7. Algemeen verbaal geweld en anti-LGBTI+ verbaal geweld (<i>N</i> = 27)	120
• Figuur 8. Algemeen fysiek geweld en anti-LGBTI+ fysiek geweld (<i>N</i> = 20)	123
• Figuur 9. Algemeen seksueel geweld en anti-LGBTI+ seksueel geweld (<i>N</i> = 16)	125
• Figuur 10. Algemeen materieel geweld en anti-LGBTI+ materieel geweld (<i>N</i> = 15)	125
• Figuur 11. Zelfmoordgedachten (<i>N</i> = 27)	128
• Figuur 12. Zelfmoordpogingen (<i>N</i> = 27)	128

Overzicht tabellen

• Tabel 1. Socio-demografische kenmerken van de LGBTI+ steekproef (<i>N</i> = 936)	45
• Tabel 2. Verbaal en/of psychisch geweld (<i>N</i> = 936)	49
• Tabel 3. Verbaal en/of psychisch geweld omwille van seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken (<i>N</i> = 936)	50
• Tabel 4. Verbaal en/of psychisch cybergeweld (<i>N</i> = 936)	52
• Tabel 5. Verbaal en/of psychisch cybergeweld omwille van seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken (<i>N</i> = 936)	52
• Tabel 6. Context van verbaal/psychisch geweld (<i>N</i> , %)	55
• Tabel 7. Reactie op verbaal/psychisch geweld (<i>N</i> , %)	58
• Tabel 7. Reactie op verbaal/psychisch geweld (<i>N</i> , %)	60
• Tabel 9. Impact van verbaal/psychisch geweld (<i>N</i> , %)	63
• Tabel 10. Fysiek geweld (<i>N</i> = 714)	64
• Tabel 11. Fysiek geweld omwille van seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken (<i>N</i> = 714)	65

• Tabel 12. Context van fysiek geweld (N, %)	68
• Tabel 13. Reactie op fysiek geweld (N, %)	69
• Tabel 14. Profiel van de pleger(s) van fysiek geweld (N, %)	71
• Tabel 15. Impact van fysiek geweld (N, %) Impact van fysiek geweld (N, %)	74
• Tabel 16. Seksueel geweld (N = 666)	76
• Tabel 17. Seksueel geweld omwille van seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken (N = 666)	78
• Tabel 18. Context van seksueel geweld (N, %)	81
• Tabel 19. Reactie op seksueel geweld (N, %)	83
• Tabel 20. Profiel van de pleger(s) van seksueel geweld (N, %)	84
• Tabel 21. Impact van seksueel geweld	87
• Tabel 22. Materieel geweld (N = 607)	88
• Tabel 23. Materieel geweld omwille van seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken (N = 607)	89
• Tabel 24. Materieel cybergeweld (N = 605)	90
• Tabel 25. Materieel Cybergeweld omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken (N = 605)	90
• Tabel 26. Context van materieel geweld (N, %)	92
• Tabel 27. Reactie op materieel geweld (N, %)	93
• Tabel 28. Impact van materieel geweld (N, %)	95
• Tabel 29. Gemiddelde levenstevredenheid (N = 934)	97
• Tabel 30. Percentage 'ooit zelfmoordgedachten gehad' (%)	98
• Tabel 31. Percentage 'ooit zelfmoordpoging ondernomen' (N = 935)	98
• Tabel 32. Zelfwaardering van LGBTI+ personen (N = 569)	99
• Tabel 33. Welbevinden van LGBTI+ personen (N = 577)	100
• Tabel 34. Tevredenheid handelen politie (N = 79)	106
• Tabel 35. Positieve ervaringen met politie (N = 77)	106
• Tabel 36. Negatieve ervaringen met politie (N = 77)	107
• Tabel 37. Instanties op de hoogte gebracht (% Ja)	109
• Tabel 38. Tevredenheid met andere instanties	112
• Tabel 39. Geweldervaringen sinds de COVID-19 pandemie en lockdown periodes (%)	132

1/

Situering van het onderzoek

De mediaberichtgeving van de laatste jaren toont dat geweldsincidenten tegen LGBTI+ personen een jammerlijk feit blijven. In augustus 2020 kwam een chatgroep aan het licht die LGBT-personeel viseerde en video's postte van geweldplegingen tegen deze groep. Bij nader onderzoek bleken er nog talrijke andere groepen op het net te circuleren die oproepen tot haat en geweld, zowel tegen LGBT-personeel, als tegen andere bevolkingsgroepen. In maart 2021 werd een man dood aangetroffen in Beveren nadat hij via een datingapp voor homoseksuele mannen benaderd en in de val werd gelokt door drie jongeren. Hetzelfde jaar werd in september een bekende VRT-journalist fysiek aangevallen, beroofd en uitgescholden als 'vuile homo' in Brussel. In mei 2022 werden een moeder, haar dochter en haar transgender zoon fysiek aangevallen na de Belgian Pride. Dergelijke berichten blijven frequent en worden wekelijks in de media en op sociale media platformen gedeeld. Tegelijkertijd is er nog altijd een grote onder-rapportering van anti-LGBTI+ geweld (D'haese et al., 2014; Motmans et al., 2015). Diverse organisaties, zoals de Regenbooghuizen, hebben reeds opgeroepen om klacht in te dienen als men slachtoffer is van geweld.

De zichtbaarheid van diverse genderexpressies, -identiteiten en seksuele oriëntaties, en in beperkte

mate, ook van intersekse personen, is de laatste decennia sterk toegenomen. Ook op politiek vlak zien we grote verschuivingen in het wetgevend kader met het oog op meer gelijkberechtiging van holebi's, transgender en intersekse personen (LGBTI+ personen genoemd in dit rapport). De maatschappelijke en politieke toegenomen zichtbaarheid verhoogt onder niet LGBTI+ personen de kans tot kennisname en informatie over en contact met LGBTI+ personen, wat op zijn beurt een positief effect heeft op de attitudes ten opzichte van deze mensen (Burke et al., 2015; European commission, 2019; Herek & Capitanio, 1996; Hooghe et al., 2007). Daar tegenover staat dat er ook maatschappelijke en persoonlijke nadelen verbonden kunnen zijn aan deze toegenomen zichtbaarheid. Naarmate de LGBTI+ gemeenschap zichtbaarder wordt en personen zich comfortabeler voelen bij het open zijn over hun niet-normatieve seksuele oriëntatie en/of genderidentiteit en/of seksekenmerken, maakt men ook meer kans het slachtoffer te worden van negatieve reacties en zelfs geweld (Buijs et al., 2009; D'Augelli, 1998; D'Augelli & Grossman, 2001; D'Augelli et al., 2006; Katz-Wise & Hyde, 2012; Pilkington & D'Augelli, 1995). Uit het UN-MENAMAIS onderzoek van Keygnaert et al. (2021), de eerste Belgische studie waarin het mogelijk was om een vergelijking te maken tussen LGBTI+ en niet-LGBTI+

personen op vlak van seksueel geweld, bleek dat de LGBTI+ groep hier vaker slachtoffer van werd. Ook maatschappelijk kan een tegenwind optreden, waarbij personen of groeperingen meer stellingen innemen tegen verworven LGBTI+ rechten of aanwezigheid (Kováts, 2016; Pearce et al., 2020; Sosa, 2021).

Hoewel het scala aan genderexpressies, -identiteiten en seksuele oriëntaties meer visibel is geworden, mogen ook de verschillen in zichtbaarheid en aanvaarding binnen de LGBTI+ groep niet vergeten worden. Zo is het zowel in Vlaanderen als in Nederland niet best gesteld met de kennis over de ervaringen van intersekse personen en blijkt de term 'intersekse' zelfs bij betrokken personen nog erg beperkt gekend te zijn (van Ditzhuijzen & Motmans, 2020). In de tweede grootschalige Europese survey onder LGBTI+ personen (de EU LGBTI II-studie) van het EU Agency for Fundamental Rights (FRA) bleek dat ook intersekse personen discriminatie, intimidatie en/of geweld te maken krijgen, ongeacht hun relatieve onzichtbaarheid in het publieke leven (EU Agency for Fundamental Rights, 2020). Tot op heden ontbraken grootschalige surveys in België met inclusie voor intersekse personen.

1.1. Opdracht beleids- voorbereidend onderzoek

Eind 2020 gaf Vlaams minister voor Gelijke Kansen, Bart Somers, opdracht om onderzoek te voeren naar LGBTI-geweld in Vlaanderen. Deze onderzoeksopdracht volgt de eerdere beleidsvoorbereidende studies die in de loop van 2012 tot 2015 door het voormalige Steunpunt Gelijke Kansenbeleid werden uitgevoerd (D'haese et al., 2014; Motmans et al., 2015). Aangezien de laatste dataverzameling ruim 5 jaar geleden werd uitgevoerd,

beoogt dit onderzoek om meer actuele informatie te verwerven over LGBTI-geweld in Vlaanderen. Tevens was het de opdracht om een vragenlijst te ontwerpen die ook in de toekomst kan worden afgenomen. De voorliggende onderzoeksresultaten dienen als een nulmeting en bevragen de geweldervaringen van LGBTI+ personen gedurende de twee jaar voorafgaand aan de studie. Op deze manier kunnen evoluties over de tijd waargenomen worden wanneer deze studie over vijf à tien jaar opnieuw wordt uitgevoerd. Op basis van de resultaten worden aanbevelingen geformuleerd.

Dit onderzoek naar geweldervaringen van LGBTI+ personen werd uitgevoerd door het Transgender Infopunt aan het Universitair Ziekenhuis Gent, door onderzoekers Aisa Burgwal en Jara Van Wiele, onder promotorschap van dr. Joz Motmans. De studie bestond uit een kwalitatief en een kwantitatief luik. In de loop van 2021 werd een grootschalige survey uitgevoerd bij LGBTI+ personen waarin onder meer gepeild werd naar hun ervaringen met geweldincidenten, en de nasleep van deze incidenten zoals de impact op hun welzijn, hun aangiftebereidheid en ervaringen met allerlei instanties en diensten. Aan de hand van diepte-interviews en focusgroepen begin 2022 werden de bevindingen van de online survey verder gestaafd en gecontrasteerd. Hier wordt dieper op ingegaan in hoofdstuk 3: Methode en onderzoeksvragen.

Voor de duur van het onderzoek werd een begeleidingscommissie samengesteld met personen uit het middenveld die werken rond SOGIESC, diversiteit, geweld, en gezondheid en welzijn. Daarnaast maken ook academici en vertegenwoordigers van het Vlaamse Gelijkekansenbeleid, en vanuit politie en parket, deel uit van de commissie¹. Deze commissie bood feedback aan en hielp bij elk onderdeel van het onderzoeksproces,

¹ De begeleidingscommissie bestond uit volgende personen: Alexis Dewaele (UGent), An Verleysen (Intersekse Vlaanderen), Ann Vanisterbecq (Parket Jeugd en Gezin), Davy van Slycken (Politie), Dries de Smet (Wel Jong), Emmanuelle Verhagen (Intersekse Vlaanderen), Eva Declerck (çavaria), Floor Vanhamme (Anaktisi vzw), Guy T'Sjoen (UZGent), Ines Keygnaert (UGent), Irene Zeiliger (Garance), Jeroen Borghs (çavaria), Jana Van Acker (Gelijke Kansen), Jori de Coster (Gelijke Kansen), Joppe Decampeneere (Wel Jong), Leopold Lindelauff (Ertussenin), Lieselotte Thys (Gelijke Kansen), Marcia Poelman (Gelijke Kansen), Marian Vandenbossche (Gelijke Kansen), Marieke Bekkers (Punt. Vzw), Mark Sergeant (Sensoa), Mieke Van Houtte (UGent), Mir Abe Marinus (NNID), Miriam van der Have (NNID), Nathéo Defaut (Asbl Face à Toi Même), Olivia Wittlock (çavaria), Robert Davits (Politie), en Wim Vanden Berghe (Sciensano). De auteurs danken de leden van de stuurgroep voor hun interesse en waardevolle inbreng.

van de ontwikkeling van de materialen (vragenlijst, leidraden interviews), de distributie van de vragenlijst, tot de opbouw van het rapport. De auteurs danken de commissieleden van harte voor hun waardevolle input en feedback gedurende het volledige onderzoeksproces.

Als onderzoekers zijn we altijd verheugd indien een onderzoek een grote respons kent. We zijn de 1208 respondenten uit België dan ook dankbaar voor hun deelname aan het onderzoek. Als mens-achter-de-wetenschapper zijn we echter ook aangeslagen door de vele schrijnende verhalen die ons door middel van dit onderzoek bereikten. We hopen dat de bevindingen uit dit onderzoek mogen leiden tot beleidsinitiatieven die enerzijds preventief gericht zijn op het voorkomen van geweldervaringen, en anderzijds gericht zijn op een verbetering van registratie en opvang van slachtoffers van geweld.

1.2. Leeswijzer

De weerslag van dit onderzoek is terug te vinden in twee rapporten:

Het *inhoudelijke* rapport start in hoofdstuk 2 met een literatuurstudie en expliciete definiëring van geweld, alsook van hofobiefobie, transfobie, en interfobie. Hoofdstuk 3 schetst de onderzoeksvragen en de gebruikte methodologie van de kwantitatieve en kwalitatieve dataverzameling. Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van de algemene respons en achtergrondvariabelen van de respondenten. In hoofdstuk 4 staat het algemeen beeld van de geweldervaringen die LGBTI+ personen rapporteerden centraal, met ook aandacht voor de verschillen naargelang seksuele oriëntatie, genderidentiteit en seksekenmerken. Dit hoofdstuk zoomt ook in op de context van de ergste gerapporteerde voorvallen, het profiel van de pleger(s), de meldingsbereidheid en ervaringen met politiediensten, steun na het ervaren van geweld en de impact op het mentaal welzijn. Zowel de kwantitatieve als de kwalitatieve data met betrekking tot de gehele LGBTI+-groep worden hier geïntegreerd besproken. In hoofdstuk 5 worden de kwantitatieve data en de kwalitatieve

data met betrekking tot de intersekse-groep besproken. De verzamelde data worden in het besluit (hoofdstuk 6) teruggekoppeld aan de literatuurstudie. Hoofdstuk 7 bevat tot slot de beleidsaanbevelingen.

Het *technische* rapport bevat de gegevens voor het 'technische' deel van het onderzoek. Hier kan de lezer de opbouw en werkwijze van de vragenlijst terugvinden, de details van de methodologische aanpak, alsook de analyse van de bruikbaarheid van de gebruikte vragenlijst. Het volgende zal worden beschreven in het technische rapport:

1. De verschillende stadia van de ontwikkeling van de mixed methodologie, het schatten van de doelpopulatie en de steekproefdoelen.
2. De ontwikkeling van de vragenlijst en het vertaalproces.
3. De ontwikkeling van de online tool, de gebruikte website en infrastructuur en de maatregelen die zijn genomen om de gegevensbescherming en privacy van de respondenten te waarborgen.
4. De bruikbaarheidstesten van de vragenlijst, voorafgaand aan het veldwerk.
5. De sensibiliseringscampagne en de doelstellingen ervan en de ontwikkeling van communicatieplannen die hebben bijgedragen tot het bereiken van een groot aantal - ongeveer 1200 - LGBTI+-respondenten in België.
6. De gegevensverzameling, met details over de bereikte steekproef, evenals de voortgang van het veldwerk, de kwaliteitscontroleprocedures, de efficiëntie van de werving en enige problemen tijdens het verzamelen van gegevens.
7. De gegevensverwerking en benaderingen die zijn gevolgd om te controleren op inconsistente en frauduleuze reacties en pogingen om de resultaten van de vragenlijst te vervalsen, evenals het opschonen en valideren van de data vóór analyse.

Het technische rapport bevat ook de finale vragenlijst zoals we deze na de evaluatie van de nulmeting, voor de toekomst willen voorstellen.

2/

Literatuurstudie

Vooraleer er een beeld kan worden geschetst van de vormen, de omvang en de impact van LGBTI+ geweld, gaat dit literatuuroverzicht in op de maatschappelijke acceptatie van LGBTI+ personen en de stressoren waar zij aan blootgesteld worden. Dit wordt gebruikt als opstap naar de onderzoeksliteratuur die voorhanden is over LGBTI+ geweld.

2.1. LGBTI+ personen en hun sociale omgeving

2.1.1. Beleidsmatige context

In een vergelijking uit 2022 van 49 Europese landen staat België op de derde plaats wat betreft de impact van de wetten en het beleid van elk land op het leven van LGBTI+ personen (Ilga Europe, 2022). België is met andere woorden één van de landen die het voortouw neemt op het vlak van LGBTI+ rechten en focust daarbij op decriminalisering en de bescherming van LGBTI+ personen. Zo werd op 11 april 2014 het Gelijkheidsdecreet gewijzigd om genderidentiteit en genderexpressie toe te voegen als beschermde gronden om de bescherming tegen discriminatie uit

te breiden tot eenieder die discriminatie ondervindt omwille van de genderidentiteit of genderexpressie. Deze aanpassingen gebeurden eveneens aan de federale genderwet (van kracht sinds 3 augustus 2014 (Belgische Kamer voor volksvertegenwoordigers, 2013)). De federale wetgeving stelt sinds 2020 tevens een discriminatie op grond van seksekenmerken ook gelijk met een discriminatie op grond van geslacht (Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers, 2020b) en in januari 2020 werd een voorstel van resolutie over de grondrechten van intersekse personen opgesteld. Dit gebeurde in navolging van de VN-aanbevelingen die erop aandringen medisch onnodige en niet-consensuele operaties bij intersekse kinderen te verbieden, en hen en hun ouders voldoende te adviseren en te ondersteunen (Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers, 2020a). Het Vlaams Parlement keurde in juni 2021, naar aanleiding van het dodelijk geweldsincident in maart 2021, een voorstel van resolutie goed over geweld en discriminatie tegen LGBTI+ personen ingediend. Hierin werd aan de Vlaamse Overheid gevraagd te investeren in hulplijnen, bewustmaking, en bijscholing binnen de onderwijs- en welzijnssector (Ilga Europe, 2022; Perdaens et al., 2021). Nog recenter, op 28 oktober 2022, werd het federale wetsontwerp van staatssecretaris Schlitz om conversiepraktijken te verbieden goedgekeurd (Schlitz, 2022).

De Belgische antidiscriminatiewetgeving (federaal en deelstatelijk) verbiedt discriminatie. Hoewel geweld en discriminatie twee te onderscheiden fenomenen zijn, hangen ze ook nauw met elkaar samen. Haat-gerelateerd geweld is immers gebaseerd op een discriminerende motivatie. Een haatmisdrijf is een strafbaar feit met een haatmotief. Het Belgische strafwetboek voorziet geen definitie van haatmisdrijven, wel benoemt het misdrijven waarvoor verzwarende omstandigheden gelden. De discriminatiegronden seksuele oriëntatie, geslacht, genderidentiteit en genderexpressie worden allen sinds de hervorming van het seksueel strafrecht (juni 2022) beschouwd als discriminerende drijfveer die als verzwarende omstandigheid geldt. Tot op heden is er nog geen veroordeling geweest waarbij geslachtsverandering (nu hernomen als genderidentiteit en genderexpressie) als verzwarende omstandigheid werd opgenomen (Motmans et al., 2015). Rekening houden met het vooringenomen haatmotief bij vervolging en veroordeling kan ervoor zorgen dat de ervaring van het slachtoffer beter erkend wordt. De implementatie van het concept haatmisdrijf in de wet kan bijdragen aan het vertrouwen in het strafrechtelijk systeem van de gemeenschappen die hier slachtoffer van worden. Verder kan een wettelijk kader omtrent haatmisdrijven doeltreffende dataverzameling faciliteren, wat op zijn beurt kan leiden tot een groter bewustzijn rond en betere reacties op haatmisdrijven en verbeterde relaties tussen de politie en de gemeenschappen (OSCE/ODIHR, 2009; Weemaes, 2022).

Er is dus nog verbetering mogelijk. Wanneer het gaat over trans en genderdiverse personen belooft het federale regeerakkoord van september 2020 de opheffing van de onomkeerbaarheid van de wettelijke gendererkenning (legal gender recognition – LGR), maar blijft er een leeftijdsbeperking bestaan (Belgische federale regering, 2020). Jongeren onder de 18 jaar moeten een verklaring van een kinder- of jeugdpsychiater voorleggen, en een bewijs van toestemming van beide ouders. Naamswijziging is alleen mogelijk voor jongeren vanaf 12 jaar. Daarnaast is er nog geen juridisch kader rond non-binaire genderidentiteiten, waardoor non-binaire personen zich mogelijks niet erkend voelen in hun identiteit en zich blijvend in het hokje man of vrouw geduwd voelen. In navolging van het arrest van het

Grondwettelijk Hof uit 2019 werkt de federale regering aan een juridisch kader terzake.

Voor LGBT+ koppels met een kinderwens is er nood aan een wetgeving die de afstamming regelt bij draagmoederschap. Verder zouden SOGIESC-thema's in het onderwijs tot een bredere maatschappelijke aanvaarding en attitudewijziging kunnen leiden, maar op 16 juni 2022 werd door het Grondwettelijk Hof besloten om de vernieuwde eindtermen voor de 2de en 3de graad secundair onderwijs die expliciet seksuele en genderdiversiteit opnemen te vernietigen. Deze werden eerder goedgekeurd in januari 2021 en zouden worden geïmplementeerd voor de 3de graad vanaf schooljaar 2023 – 2024 (de Vos, 2022).

2.1.2. Maatschappelijke context

Midden voorgaande eeuw zag de dominante ideologie de onderwerping en afhankelijkheid van vrouwen, alsook heteroseksualiteit, als vrijwillige keuze. Het is nu moeilijk om ons voor te stellen hoe vijandig overheidsinstanties en sommige niet-gouvernementale organisaties in de jaren zeventig stonden tegenover de inspanningen van vrouwen, holebi's, trans personen, etc. in de strijd naar gelijke rechten. Hoewel uit grootschalige attitudeonderzoeken bij de Vlaamse bevolking (Pickery & Noppe, 2017; Statistiek Vlaanderen, 2017) blijkt dat de tolerantie tegenover holebiseksualiteit en de instemming met gelijke rechten de laatste tien jaar gradueel is toegenomen, blijkt dit dominante discours nog veel praktijken in stand te houden. Zelfregulerende sociale systemen zijn namelijk niet gemakkelijk te veranderen.

a/ (Schijn)tolerantie

In 2017 vonden negen op de tien Vlamingen dat homoseksuele personen hun leven moeten kunnen leiden zoals zij dat willen (89%). Ook acht op de tien vond het goed dat koppels van hetzelfde geslacht kunnen trouwen (80%). Daartegenover staat dat de openbare aandacht voor homoseksualiteit, al dan niet in de naaste omgeving, vaak wat moeilijker ligt. Zo

vindt één op vier Vlamingen dat er over het algemeen te veel aandacht besteed wordt aan holebiseksualiteit (25%) en geeft drie op de tien respondenten aan dat alle aandacht voor holebi's op den duur gaat vervelen (30%). Daarnaast lijkt de tolerantie af te nemen naarmate meer concrete stellingen voorgelegd worden. Van de respondenten is 14% tot 18% het (helemaal) niet eens met de stelling dat homoseksuele vrouwen en mannen dezelfde adoptierechten zouden moeten krijgen als heteroseksuele koppels. Drie op de tien respondenten vindt het aanstootgevend als twee mannen in het openbaar zoenen (28%) en één op vijf respondenten als twee vrouwen dit doen (21%). Deze resultaten geven aan dat ondanks een op het eerste gezicht brede, algemene aanvaarding, een meer impliciete negatieve houding tegenover holebiseksualiteit nog altijd behoorlijk verspreid is (Pickery & Noppe, 2017; Statistiek Vlaanderen, 2017).

In 2015 werd ook reeds de houding tegenover transgender personen in Vlaanderen in beeld gebracht (Noppe, 2016). Daaruit blijkt vooreerst een vrij negatieve attitude tegenover stellingen die te maken hebben met genderambivalentie. Zo vindt zes op de tien respondenten het belangrijk om bij een ontmoeting te weten of iemand een man of een vrouw is (60%). Daartegenover staat dat er bij Vlamingen weinig weerstand is tegenover een medische transitie. Slechts één op de tien zou een vriendschap verbreken als een vriend of vriendin zijn of haar geslacht zou willen laten aanpassen (9%). Wel vindt meer dan de helft van de respondenten dat men zelf de operaties moet betalen als men van geslacht willen veranderen (57%).

Het Belgische onderzoek van Dierckx et al. (2017) naar attitudes van Vlamingen met betrekking tot seksisme, holebi- en transfobie toont gelijkaardige resultaten. Over het algemeen is men het meest tolerant ten aanzien van holebi's en in mindere mate ten aanzien van transgender personen. De gemiddelde score op de holebifobieschaal was 4.31 op 5 en de gemiddelde score

op de transfobieschaal was 3.99 op 5, met een hogere score wijzend op minder holebi- en transfobe attitudes.

In 2020 werd ook een eerste meting naar kennis en opvattingen over interseks personen uitgevoerd in Nederland en in Vlaanderen (van Ditzhuijzen & Motmans, 2020). De gemiddelde opvatting ten aanzien van interseks personen is hier redelijk positief (3.7 op 5). De algemene tendens toont dat men het er mee eens is dat interseks personen gelijke rechten moeten hebben betreffende adoptie ($M = 4.13$), geaccepteerd moeten worden ($M = 4.18$) en dat zij zelf zouden moeten bepalen of er medisch ingegrepen wordt ($M = 4.29$). Toch is er nog zeker ruimte voor verbetering. Binnen het onderzoek is daarom ook onderzocht hoe verbeteringen kunnen worden bereikt: door kennis over interseks, alsook over de acceptatie van mensen die niet binnen de 'hokjes' man/vrouw passen, te vergroten.

België lijkt dus een progressief land, maar ook deze medaille heeft een keerzijde. Dit is merkbaar aan de meldingen van discriminatie die verschillende instanties ontvangen. Zo vermeldt UNIA² in haar jaarrapport 2020 in totaal 9466 discriminatiemeldingen, waarvan 406 (4.3%) gerelateerd zijn aan seksuele oriëntatie (Unia, 2020). Bij het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (IVGVM) gaan het merendeel van de meldingen in 2021 over 'geslacht' (65%, $n = 655$). Dat is niet verrassend, gezien het IVGVM als onafhankelijk discriminatieorgaan enkel bevoegd is voor gendergerelateerde discriminatie. Het onderwerp dat na 'geslacht' het vaakst aan bod komt is 'transgender' (13%, $n = 134$). In 2020 was dit aandeel nog een stuk kleiner ($n = 104$) (Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, 2021). Hoewel de Genderkamer van de Vlaamse Ombudsdienst in haar cijfers geen onderscheid maakt tussen de verschillende thema's die aan bod komen in de meldingen die zij ontvangt, blijken genderdiversiteit en het transgender thema actuele onderwerpen te zijn (Vlaamse Ombudsdienst, 2021, 2022). Bij Lumi ging één op de tien gesprekken (10.6%) in 2020 over

2 UNIA is een onafhankelijke openbare instelling die discriminatie bestrijdt en gelijke kansen bevordert.

discriminatie en geweld. Dit aantal was hoger in 2021 (12.8%). Wel opvallend is een verdubbeling in het aantal gesprekken over seksueel geweld en een daling in het aantal gesprekken over pesten in vergelijking met 2020 (Lumi, 2021). Het Transgender Infopunt zelf krijgt jaarlijks ongeveer 1.400 vragen en meldingen. Daarvan gaat ongeveer 4% over een klacht of melding over discriminatie op basis van geslachtsverandering, genderexpressie of genderidentiteit (Transgender Infopunt, 2022).

Deze resultaten wijzen op een zekere schijntolerantie. Schijntolerantie betekent dat men vindt dat LGBTI+ personen (en andere minderheidsgroepen) hun leven mogen leiden zoals ze zelf willen, maar dat ze hierbij moeten voldoen aan de algemeen geaccepteerde norm die hen door de heteroseksuele, cisgender omgeving wordt opgelegd (Dewaele, 2006). Schijntolerantie uit zich dus in een positieve houding ten opzichte van minderheidsgroepen en de bereidheid tot het toekennen van gelijke kansen, terwijl terzelfder tijd wordt vastgesteld dat men toch bevooroordeeld blijft tegenover diezelfde minderheidsgroepen. Men tolereert LGBTI+ personen, voor zover ze niet al te zichtbaar of te 'anders' zijn. Bovendien beperken grondwettelijke bepalingen waarin seksuele oriëntatie of genderidentiteit worden vermeld zich vaak tot het verbieden van discriminatie of het garanderen van gelijke rechten en verlenen zij niet de autonomie aan elke individuele persoon om zijn seksuele identiteit te bepalen en om vrij van normatieve stereotypen te leven (Cannoot, 2019). De positieve houding ten aanzien van LGBTI+ personen is dus aanwezig, doch neemt af wanneer iemand persoonlijk geconfronteerd wordt met een LGBTI+ persoon of wanneer aan de gelijke rechten een concrete invulling wordt gegeven (vb. bij adoptierechten) (Defensie, 2015; Dewaele, 2006; Dierckx et al., 2017; European commission, 2019; Pickery & Noppe, 2007). Ondanks een, op het eerste gezicht, brede en algemene aanvaarding, blijkt een meer impliciete negatieve houding tegenover LGBTI+ personen dus nog steeds wijd verspreid.

b/ Verschillen in acceptatie

De negatieve houding ten aanzien van LGBTI+ personen blijkt niet evenredig verdeeld te zijn in de Vlaamse bevolking. Bepaalde subgroepen blijken er negatievere attitudes op na te houden dan anderen. De 'Beyond the box' studie van Dierckx et al. (2017) naar attitudes met betrekking tot seksisme, holebifobie en transfobie binnen de Belgische bevolking vindt dat ouderen, mannen, heteroseksuele personen, respondenten met een religieuze levensbeschouwelijke visie, en respondenten die minder contact hebben met minderheidsgroepen, zich minder tolerant opstellen. Ook bepaalde ideologische overtuigingen, zoals het niet wenselijk achten van gelijkheid in de samenleving en het geloof dat geslacht en gender binaire categorieën zijn en biologisch gedetermineerd zijn, bleken seksistische, homofobe en transfobe attitudes telkens opnieuw te voorspellen. De attitudes van mannen bleken negatiever dan deze van vrouwen en de oorsprong van de homofobe en transfobe attitudes leken ook te verschillen tussen mannen en vrouwen. Waar deze bij mannen in de eerste plaats voortkomen uit het afstraffen van personen die de mannelijke dominantie in de samenleving en de status quo van de gender- en heteroseksuele waarden in gevaar brengen, is dit bij vrouwen eerder terug te leiden naar ideologische overtuigingen, zoals bijvoorbeeld een religieus geïnspireerd en traditioneel wereldbeeld. Holebi's blijken tegenover de eigen sociale groep, maar ook ten aanzien van transgender personen, toleranter te zijn dan heteroseksuele personen. Tussen transgender en cisgender personen werden geen verschillen in attitudes tegenover holebiseksuele personen gevonden. De studie van van Ditzhuijzen en Motmans (2020) met betrekking tot de kennis en opvattingen over intersekse personen toonde gelijkaardige resultaten. Mannen, personen die hoog scoren op genderisme (moeite hebben met gender non-conformiteit), personen voor wie religie in hoge mate belangrijk is, en personen met een basis opleidingsniveau hadden een minder positieve houding ten aanzien van intersekse personen.

Uit de 'Beyond the box' studie van Dierckx et al. (2017) blijkt bovendien dat hoe meer divers de sociale omgeving van de respondent, hoe meer tolerant men is – ook ten

aanzien van seksuele en genderminderheden. Dit ligt in lijn met de contacttheorie (Allport, 1954; Pettigrew, 1998) die stelt dat het hebben van contact tussen leden van meerderheids- en minderheidsgroepen verschillende positieve gevolgen heeft. Een van de belangrijkste gevolgen is dat intergroepscontact de vooroordelen tussen groepen vermindert (Allport, 1954; Pettigrew & Tropp, 2005). Deze theorie is getest voor verschillende minderheidsgroepen, waaronder de LGBT-populatie (Herek, 2000; Schope & Eliason, 2000). Studies tonen aan dat personen die aangeven iemand te kennen die holebi is, een positievere houding hebben tegenover holebi's dan degenen die dergelijke contacten niet melden (Berkman & Zinberg, 1997; European commission, 2019; Herek, 2000; Herek & Glunt, 1993). Ander onderzoek laat zien dat het hebben van een nauwe relatie met een persoon die behoort tot een seksuele en/of genderminderheid de vooroordelen tegen LGBT-personen vermindert, net zoals het hebben van meerdere LGBT-contacten (Basow & Johnson, 2000; Finlay & Walther, 2003; Herek & Capitanio, 1995, 1996).

Over attitudes van etnisch-culturele minderheden blijven resultaten onduidelijk. Enerzijds toont onderzoek dat etnisch-culturele minderheden in het algemeen er minder positieve attitudes tegenover holebi's op nahouden in vergelijking met personen met een Belgische herkomst (Hooghe, 2011; Hooghe et al., 2007; Teney & Subramanian, 2010), anderzijds toont Nederlands onderzoek dat Nederlanders uit diverse herkomstgroepen sterk van mening verschillen als het gaat over homoseksualiteit (Kuyper, 2017). Het is dus niet mogelijk om tot een eenduidige conclusie te komen omtrent de attitudes van etnisch-culturele minderheden. Uit onderzoek naar de attitudes met betrekking tot intersexe personen blijkt dat mensen die behoren tot een minderheidsgroep (etnisch-cultureel, seksueel, religieus...) een positievere houding aannemen ten aanzien van intersexe personen dan mensen die zich niet tot een minderheidsgroep rekenen (van Ditzhuijzen & Motmans, 2020).

2.2. Mentale gezondheid van LGBTI+ personen

Onderzoek toont dat LGBTI+ personen een verhoogd risico hebben op een lager mentaal welzijn dan de algemene bevolking (Carman et al., 2012; Chakraborty et al., 2011; EU Agency for Fundamental Rights, 2020; Motmans et al., 2012; Plöderl & Tremblay, 2015; Warren et al., 2016). Onderstaand worden vier aspecten van mentale gezondheid besproken: levenstevredenheid, zelfmoordgedachten en -pogingen, zelfwaardering, en psychologisch welzijn (ernst van psychische problemen).

2.2.1. Levenstevredenheid

De EU LGBTI II-studie (EU Agency for Fundamental Rights, 2020) evalueerde het welzijn van LGBTI+ personen door de 'levenstevredenheid' te meten. De vragenlijst vroeg respondenten uit de hele EU om hun tevredenheid met het leven te beoordelen op een schaal van 0 tot 10; 0 betekent 'zeer ontevreden' en 10 betekent 'zeer tevreden'. Over het algemeen blijkt dat de levenstevredenheid van LGBTI+ personen in de hele EU gemiddeld 6.5 is. Homoseksuele mannen en lesbische vrouwen hebben met een score van 6.7 de hoogste gemiddelde tevredenheid. Trans en intersexe respondenten scoren het laagst met beide een score van 5.6. Er zijn ook grote verschillen tussen landen. Zo hebben respondenten die in Nederland, Denemarken en Oostenrijk wonen gemiddeld een hogere levenstevredenheid (7.1). Degenen die in Noord-Macedonië en Polen wonen, zijn het minst tevreden met scores van 5.0 en 5.1. De EU LGBTI II-resultaten werden ook vergeleken met de resultaten van de European Quality of Life Survey (Eurofound, 2017), die betrekking heeft op de algemene bevolking (18 jaar en ouder). Over de hele EU zijn LGBTI+ personen gemiddeld slechts iets minder tevreden met hun leven (6.5) dan de algemene bevolking (6.8). Ook hier vond de FRA verschillen tussen de landen. In bijvoorbeeld Polen zijn LGBTI+ personen 1.7 punt minder tevreden met hun leven dan de algemene bevolking. Daarentegen zijn LGBTI+ personen in bijvoorbeeld Griekenland, Bulgarije of Tsjechië meer tevreden met het leven dan de algemene bevolking. In

België zijn LGBTI+ personen even tevreden met hun leven als de algemene bevolking (beide hebben een gemiddelde levenstevredenheid van 7.0).

2.2.2. Zelfmoordgedachten en -pogingen

Het lager mentaal welzijn van LGBTI+ personen wordt onder andere weerspiegeld in de zelfmoordcijfers. Hierdoor vormen LGBT-personen reeds een doelgroep in het Vlaams Actieplan Suïcidepreventie (*Agentschap Zorg en Gezondheid, 2012*). Volgens Missiaen en Seynaeve (2016) heeft 65% van de Vlaamse holebi's ooit geworsteld met zelfmoordgedachten en ondernam 22% van de Vlaamse holebi's één of meerdere zelfmoordpogingen doorheen hun leven. Ander onderzoek toont aan dat holebiseksuele jongeren meer risico lopen om zelfmoordgedachten en -pogingen mee te maken dan heteroseksuele jongeren (*van Heeringen & Vincke, 2000*). Dit verhoogde risico zou geassocieerd zijn met negatieve psychosociale ervaringen ontstaan door sociale vergelijking. Ook andere factoren zoals interpersoonlijke conflicten bij holebi's omwille van hun seksuele oriëntatie, middelenmisbruik, weglopen van huis en zichzelf identificeren als homoseksueel op jonge leeftijd zouden een rol spelen bij zelfmoordgedachten en -pogingen (*van Heeringen & Vincke, 2000*). Bij de trans en genderdiverse personen liggen deze cijfers nog hoger: 77%-80% heeft ooit zelfmoordgedachten gehad en 33%-39% ondernam ooit een zelfmoordpoging (*Missiaen & Seynaeve, 2016; Motmans et al., 2017*). Ook interseksuele personen worden gekenmerkt door een verminderd mentaal welzijn. In een online Australisch onderzoek bij 272 interseksuele personen, meldden deelnemers van 16 tot 87 jaar dat de diagnose 'DSD' of geïdentificeerd worden als zijnde interseksuele en de gerelateerde medische interventie een scala aan zowel fysieke als psychologische effecten had (*Jones et al., 2016*). Met betrekking tot psychologische effecten meldden voornamelijk jongeren dat ze zich geïsoleerd voelden door stigmatisering, pesten, discriminatie en/of afwijzing door familie of leeftijdsgenoten. Bijgevolg was het aandeel zelfmoordpogingen onder de interseksuele deelnemers in de steekproef 19%, waarbij maar liefst 60% zelfmoord had overwogen, vergeleken met minder dan 3% in de algemene Australische bevolking. Verder

gaf 26% van de deelnemers aan zichzelf te verwonden vanwege hun interseksuele beleving (*Jones et al., 2016*). De Europese studie van Falhammar et al. (2018) vond dat 6.8% van de interseksuele respondenten in hun studie reeds een zelfmoordpoging had ondernomen.

2.2.3. Zelfwaardering

Onderzoek toont aan dat zelfwaardering een belangrijke beschermende factor kan zijn tegen de impact van negatieve ervaringen (*Cast & Burke, 2002*). Zelfwaardering verwijst naar een positief of negatief gevoel over zichzelf dat wordt gevormd door de beoordeling van de eigen persoonlijke eigenschappen (*Rosenberg, 1965*). De correlatie met geluk is al goed gedocumenteerd, tot op het punt dat het wordt beschouwd als een kerncomponent van geluk (*Argyle, 2013*). De positieve correlatie tussen beide begrippen wordt over het algemeen teruggevonden bij holebi's (*Detrie & Lease, 2007; Douglass et al., 2017*), bij jonge transgender personen (*Johns et al., 2018*) en bij volwassen transgender personen (*Austin & Goodman, 2017*). De mixed-methode studie van de Vries et al. (2020) uitgevoerd bij de Ierse LGBTI-populatie vonden een hoge positieve correlatie tussen geluk en zelfwaardering. Uit de analyse bleek dat zelfwaardering 51% van de variantie in geluk verklaart. Hoe hoger de zelfwaardering, hoe hoger de geluksscore.

Negatieve ervaringen hebben een nadelig effect op de zelfwaardering, vooral wanneer de ervaringen verband houden met de identiteit van de persoon. Volgens Singh en Durso (2017) zei 68.5% van de LGBT personen die in het voorgaande jaar te maken hadden gehad met discriminatie op basis van seksuele oriëntatie of genderidentiteit, dat dit een negatief effect had op hun psychisch welzijn, waaronder ook hun zelfwaardering. Niet alleen effectieve ervaringen met discriminatie, maar ook geïnternaliseerd stigma hebben effect op de zelfwaardering/het zelfbeeld. Geïnternaliseerd stigma kan aanzienlijke innerlijke conflicten en onzekerheid veroorzaken, wat de zelfwaardering kan reduceren (*Berg et al., 2016; Herek, 2000; Lingiardi et al., 2012; Meyer, 1995, 2003*). Dit kan aanzienlijke gevolgen hebben voor

de fysieke en mentale gezondheid van een persoon (Berg et al., 2016; Berg et al., 2015).

De zelfwaardering van holebi's is in het eerdere Steunpunt-onderzoek van D'haese et al. (2014) nagegaan aan de hand van de Rosenberg Self-Esteem Scale (Rosenberg, 1965). De meerderheid van de holebi respondenten had een positieve zelfwaardering ($M = 2.94$, op een schaal van 0 tot 4). Opvallend was echter dat homo- en biseksuele mannen een hogere zelfwaardering hadden dan lesbische en biseksuele vrouwen. Ook blijkt dat respondenten die homo-negatief geweld hadden meegemaakt een significant lagere zelfwaardering hadden dan respondenten die dit niet hadden meegemaakt ($T = 2.7$, $p = 0.007$). Ook het soort geweld bleek verschil te maken. Degenen die fysiek geweld meldden, hadden een significant lagere zelfwaardering dan degenen die materieel geweld als hun ergste incident meldden (M verschil = 0.44 , $p = 0.035$). Ook bleek dat respondenten die een herhaald ergste incident hadden meegemaakt een lagere zelfwaardering rapporteerden dan de respondenten die een enkel incident hadden meegemaakt. Het langdurige karakter van homo-negatief geweld bleek dus een extra negatief effect te hebben op de zelfwaardering ($T = 3.21$, $p = 0.001$). De steun van het sociale netwerk bleek een beschermende factor te zijn, wat overeenkomt met onderzoek van Ryan et al. (Ryan et al., 2010) waaruit bleek dat aanvaarding en steun van familie beschermende factoren zijn voor de zelfwaardering. Acceptatie van iemands seksuele en genderidentiteit door anderen vermindert volgens dit onderzoek immers innerlijke stress en stress die geworteld is in geïnternaliseerd stigma, en verhoogt zo de zelfwaardering. De respondenten van de studie van D'haese et al. (2014) die aangaven hun sociale netwerk te hebben geïnformeerd over een incident hadden een hogere zelfwaardering dan de respondenten die niemand hadden geïnformeerd ($T = 2.33$, $p = 0.021$). De richting van het verband is echter discutabel. Misschien zijn respondenten met een hogere zelfwaardering eerder geneigd om steun van anderen te zoeken, terwijl degenen met een lagere zelfwaardering eerder geneigd zijn hun problemen zelf op te lossen. Ook de respondenten die aangaven hun heteroseksuele vrienden, holebiseksuele vrienden, hun partner, familie, iemand op het werk of de politie te hebben geïnformeerd, ervoeren een

significant hogere zelfwaardering dan degenen die deze autoriteiten niet informeerden. Bij het informeren van een therapeut of psycholoog werd de omgekeerde relatie teruggevonden: deze respondenten rapporteerden een significant lagere zelfwaardering dan degenen die geen therapeut of psycholoog hadden geraadpleegd.

2.2.4. Psychologisch welzijn

Uit onderzoek van De Schrijver et al. (2022) blijkt dat holebiseksuele personen een beduidend slechtere geestelijke gezondheid rapporteerden dan heteroseksuele personen in België. De respondenten die deel uitmaken van seksuele minderheden, maar voor wie deze minderheidskenmerken niet belangrijk zijn voor hun identiteit, rapporteerden geen hoge niveaus van minderheidsstress. Holebiseksuele personen die deze kenmerken wel als een belangrijk onderdeel van hun identiteit beschouwden, rapporteerden hogere niveaus van minderheidsstress. De meeste holebiseksuele deelnemers vonden seksuele minderheidskenmerken belangrijk voor hun identiteit. Verder rapporteerden holebiseksuele deelnemers die zich niet als minderheid identificeerden minder personen die zij vertrouwen.

Transgender personen laten ook slechtere gezondheidsresultaten zien dan hun cisgender tegenhangers (Budge et al., 2013; McNeil et al., 2012; Motmans et al., 2012; Warren et al., 2016). Op basis van een recente meta-analyse op basis van convenience samples, identificeren Reisner et al. (2016) hogere mentale problemen bij transgender personen. Dit resultaat wordt later bevestigd door James et al. (2016): 39% van de transgender respondenten ervaart ernstige psychische problemen in de maand voorafgaand aan het invullen van de survey, vergeleken met slechts 5% van de algemene Amerikaanse bevolking. In het Vlaams Steunpunt-onderzoek naar geweldervaringen van transgender personen werd ook het psychisch welbevinden nagegaan, dit op basis van de 12-itemversie van de General Health Questionnaire (GHQ-12) (Koeter & Ormel, 1991). Hoe hoger de score op deze 12 items, hoe hoger de ernst van psychische problemen. De gemiddelde GHQ-score van trans respondenten was

3.9 (op 12) en was significant hoger ($p < .001$) dan het Belgische gemiddelde van 1.3 in de populatie van 15 jaar en ouder, wat een vrij stabiele waarde is over verschillende Belgische studies (Gisle, 2018). Transgender personen hebben hier dus een significant slechter psychisch welzijn dan de gemiddelde Belgische bevolking. Deze convenience sample heeft echter respondenten geworven om deel te nemen aan een geweldonderzoek, dus het is mogelijk dat de personen die deelnamen meer geweldervaringen hebben dan wie niet deelnam, en daardoor een lager psychisch welzijn hebben (Motmans et al., 2015).

Binnen de transgender groep kan een onderscheid worden gemaakt tussen binaire transgender personen en genderqueer/non-binaire (GQNB) transgender personen. In een studie van Burgwal et al. (2019) rapporteerden GQNB-respondenten uit Georgië, Polen, Servië, Spanje en Zweden een significant slechtere zelf-gerapporteerde gezondheid en slechter algemeen welzijn in vergelijking met binaire trans respondenten. Een lager opleidingsniveau, meer economische stress en het hebben van een beperking bleken voor bijkomende negatieve gevolgen te zorgen. Verder droeg jonger zijn bij tot een slechter algemeen welzijn en droeg de behoefte aan genderbevestigende medische interventies significant bij aan een slechtere zelf-gerapporteerde gezondheid. Dit laatste sluit aan bij de bevindingen van Burgwal en Motmans (2021). Zij analyseerden de verschillen tussen genderdiverse personen, trans mannen en trans vrouwen met betrekking tot hun zelf-gerapporteerde ervaringen met algemene en trans-specifieke gezondheidszorg. Hieruit bleek dat genderdiverse respondenten significant slechtere beoordelingen gaven van trans-specifieke zorgdiensten.

Wat betreft intersekse personen, ontdekte de studie van Falhammar et al. (2018) dat er voor psychiatrische stoornissen hoge prevalentiecijfers waren (45.2%), vooral voor mensen met het Klinefelter-syndroom. Een systematische review over de gezondheid van intersekse personen en ongelijkheden in de gezondheidszorg wees op verhoogde niveaus van psychisch lijden zoals angst en depressie in vergelijking met de algemene bevolking,

alsook op sociaal isolement, stigma, discriminatie en/of afwijzing van anderen (Zeeman & Aranda, 2020). Intersekse personen kunnen verdriet, angst, compensatiegedrag, schaamte en angst ervaren, en associaties met onvruchtbaarheid kunnen significante psychologische effecten hebben (Sani et al., 2019). Andere studies rapporteren vergelijkbare resultaten met betrekking tot de geestelijke gezondheid van intersekse personen (Bajszczak et al., 2020; de Vries et al., 2019; Engberg et al., 2018).

2.2.5. Kanttekeningen

a/ Seksuele oriëntatie, genderidentiteit en leeftijd

De steekproef van de EU LGBTI II-studie is vrij jong ($M = 29$). Vier vijfde van de respondenten is jonger dan 40 jaar en 4% van de steekproef is ouder dan 55 jaar (EU Agency for Fundamental Rights, 2020). Onderzoek toont echter aan dat oudere LGBT+ personen een hoger risico lopen op een lager fysiek en mentaal welbevinden dan oudere, cisgender, heteroseksuele personen (Yarns et al., 2016). Zo stelde onderzoek in de VS vast dat een 'slechte' of 'redelijke' gezondheid 1.5 keer vaker werd gerapporteerd bij oudere homo- en biseksuele mannen dan bij oudere heteroseksuele mannen en 1.26 keer vaker bij oudere lesbische en biseksuele vrouwen in vergelijking met oudere heteroseksuele vrouwen (Wallace et al., 2011). Oudere trans en genderdiverse personen blijken nog slechter te scoren dan oudere cisgender holebi's (Fredriksen-Goldsen et al., 2014). Internationaal onderzoek heeft er consequent op gewezen dat lesbische en biseksuele vrouwen een slechtere fysieke gezondheid hebben dan de heteroseksuele bevolking enerzijds en homoseksuele en biseksuele mannen anderzijds, hoewel homoseksuele en biseksuele mannen een hoger risico lopen op HIV en andere seksueel overdraagbare aandoeningen (Addis et al., 2009; Beyrer et al., 2012; Gonzales & Henning-Smith, 2015). Ook psychische problemen worden vaker gerapporteerd door oudere homoseksuele en biseksuele mannen en oudere lesbische en biseksuele vrouwen in vergelijking met

hun heteroseksuele tegenhangers (Wallace et al., 2011). Eveneens worden hogere percentages depressieve symptomen vastgesteld bij oudere transgender en genderdiverse volwassenen in vergelijking met cisgender holebi's (Fredriksen-Goldsen et al., 2014). Daarnaast speelt eenzaamheid bij oudere LGBT-personen groep vaker een rol dan bij jongere LGBT-personen (Perone et al., 2020). Over de fysieke en mentale gezondheid van oudere LGBTI+ personen in België is weinig geweten, maar uit het Nederlandse onderzoek van van Lisdonck en Kuyper (2015) blijkt dat de gezondheid, het welbevinden en het mantelzorgnetwerk van holebiseksuele 55-plussers vergelijkbaar is met dat van heteroseksuele leeftijdsgenoten.

b/ De 'I' in LGBTI+

Uit medische studies blijkt dat intersekse personen een verminderd psychosociaal en seksueel welzijn ervaren (Callens, 2014; Callens et al., 2012; Johannsen et al., 2006). van Lisdonk (2014) geeft hiervoor drie mogelijke verklaringen. Een eerste verklaring is dat de medische aspecten van hun intersekse beleving een invloed kunnen hebben op hun welzijn. Deze leiden mogelijk tot een verminderd functioneren, een levenslange afhankelijkheid aan medicatie, problemen met het fysieke uiterlijk, ... Een tweede verklaring heeft te maken met de manier waarop intersekse personen behandeld worden door medische professionals en de medische interventies die intersekse personen meemaken. Deze interventies worden mogelijk als traumatisch ervaren vanwege slechte communicatie en omgang met de medische professional, en/of een teleurstellende uitkomst van de interventie. Daarnaast kan de medische behandeling ervoor zorgen dat men zich anders, minderwaardig en/of ongezond voelt (Alderson et al., 2004; Karkazis, 2008). Een derde verklaring is dat intersekse personen beïnvloed worden door (de verwachting van) hoe de samenleving hen zal behandelen. Taboe, stilte, schaamte en het gevoel dat anderen moeite hebben met of weinig begrip tonen voor de intersekse persoon, kan ervoor zorgen dat men zich anders voelt. Daarnaast voelen intersekse personen zich vaak eenzaam (Alderson et al., 2004; van Lisdonk, 2014). Hoewel de inclusie van intersekse personen

onder de LGBTI+ noemer zou kunnen leiden tot een samenhangingsgevoel, stelt van Lisdonk (2014) vast dat intersekse personen in het algemeen geen gevoel van gemeenschap voelen op basis van hun intersekse beleving. Ook melden ze vaak moeite te hebben met het verkrijgen van informatie en steun.

c/ Gezondheid in tijden van COVID-19

Een maand nadat de Wereldgezondheidsorganisatie COVID-19 uitriep tot een wereldwijde pandemie, heeft de Hoge Commissaris voor de mensenrechten van de Verenigde Naties een verklaring gegeven waarin werd gesteld dat LGBTI+ personen bijzonder kwetsbaar zijn voor de gevolgen van de pandemie (UN Human Rights Office, 2020). Er werden vijf thema's benadrukt waar LGBTI+ personen extra kwetsbaar zijn: (1) toegang tot gezondheidszorg, (2) verminderde aandacht voor specifieke gezondheidsdiensten zoals Hiv-testcentra, centra voor trans-specifieke zorg..., (3) stigmatisatie, discriminatie en aanvallen op de LGBTI+ gemeenschap, (4) huiselijk geweld, en (5) tewerkstelling. Geen enkele gemeenschap onder de LGBTI+ noemer is immuun voor deze COVID-19 kwetsbaarheid. Binnen de gezondheidszorg werden de noden en wensen van LGBTI+ personen gedefinieerd om de behandeling van COVID-19 patiënten te optimaliseren. Verschillende onderzoeken tonen bijvoorbeeld aan dat de COVID-19 pandemie wereldwijd de toegang tot transgender gezondheidszorg voor transgender en genderdiverse personen heeft beperkt (Jarrett et al., 2020; Kidd et al., 2021; van der Miesen et al., 2020; Wang et al., 2014). Geplande consultaties en operaties werden geannuleerd of uitgesteld omdat transgender gezondheidszorg in de meeste landen niet als essentieel werd (en wordt) beschouwd. Ook de beschikbaarheid van hormonale producten en andere middelen die transgender en genderdiverse personen mogelijk nodig hebben, zoals bindmiddelen of scheerproducten, was beperkt. Sommige mensen waren (tijdelijk) niet in staat om volgens hun genderidentiteit te leven, omdat ze weer thuis of bij niet-ondersteunende familieleden moesten gaan wonen, of omdat er geen hulpmiddelen beschikbaar waren om te leven volgens hun genderidentiteit (Koehler et al., 2021). Daarnaast dwongen de meervoudige lockdowns, bedoeld

om de verspreiding van COVID-19 te verminderen door sociaal contact te beperken, mensen om thuis te blijven. Diverse Pride-marsen en evenementen werden geannuleerd en er werd overgeschakeld naar online bijeenkomsten, waardoor personen zonder stabiel internet werden uitgesloten. Dit alles had een duidelijke impact op de LGBTI+ gemeenschap. Zo werd er een stijging van 65% vastgesteld in het aantal oproepen (via chat, mail, en telefoon) naar Lumi³ tijdens de eerste lockdown, in vergelijking met dezelfde periode een jaar ervoor (Lafertin, 2020). Er kwamen twee keer zoveel oproepen binnen over eenzaamheid, angst, depressie en zelfmoordgedachten. Verder toonde ander onderzoek dat het mentale, fysieke, en sociale welbevinden van LGBTI+ personen tijdens deze periode meer onder druk kwam te staan in vergelijking met de algemene bevolking (Egale, 2020; Gouvernet & Bonierbale, 2022). De pandemie heeft bovendien geleid tot een toename van stigma, machteloosheid, geweld en onrecht in meerdere landen in Europa (ILGA-Europe, 2020; Kneale & Bécares, 2020). De invloed is dus duidelijk, zij het op verschillende manieren, over de hele wereld.

2.3. Minderheidsstressmodel

Zoals hierboven wordt beschreven worden LGBTI+ personen globaal genomen geaccepteerd, maar blijkt een meer impliciete negatieve houding tegenover LGBTI+ personen wijd verspreid. Deze schijntolerantie vindt zijn oorsprong in heteronormativiteit (Dewaele, 2006; Oswald et al., 2005; Vincke et al., 2006). Culturele, juridische, medische en institutionele praktijken in onze samenleving handhaven de veronderstelling dat er twee en slechts twee geslachten zijn, dat gender het bij de geboorte toegewezen geslacht weerspiegelt en dat alleen seksuele/romantische aantrekkingskracht tussen deze twee “tegengestelde geslachten” natuurlijk en acceptabel is. In zo een samenleving wordt heteroseksualiteit, een cisgender identiteit en een eenduidig volgens maatschappelijke normen te categoriseren geslacht als normaal en vanzelfsprekend

beschouwd, terwijl holebiseksualiteit, een transgender identiteit en een interseksuele beleving worden gezien als een onnatuurlijke en abnormale uiting van seksualiteits- en identiteitsbeleving. Heteronormativiteit is zodanig sterk ingebakken in onze cultuur dat iedereen in bepaalde mate opgroeit met een negatief beeld over holebiseksualiteit en het besef dat transgender, genderdiverse, en interseksuele personen een afwijkende en geïsoleerde positie innemen binnen de samenleving (Castle et al., 2003; Herek, 2004, 2007; Herek et al., 2007; Herek & McLemore, 2013; Schilt & Westbrook, 2009). Hierdoor kunnen bepaalde uitingen van een holebiseksuele voorkeur, een transgender identiteit, of een interseksuele beleving nog altijd op minder begrip rekenen dan dezelfde uitingen door heteroseksuele, cisgender personen. De maat van acceptatie varieert ook tussen verschillende maatschappelijke groepen. Dit alles leidt ertoe dat LGBTI+ personen geconfronteerd worden met extra stressoren die een impact hebben op hun welzijn. Meyer (1995, 2003) onderscheidt drie stressoren in zijn minderheidsstressmodel: (1) geïnternaliseerde holebifobie, (2) stigmabewustzijn en de verwachting van holebifobie, en (3) effectieve ervaringen van holebifobie, vijandigheid en agressie. Dit model is ondertussen ook onderzocht bij transgender en genderdiverse individuen en komt ook tegemoet aan hun ervaringen (Johnson et al., 2019; Kelleher, 2009; Mackenzie, 2021; Rood et al., 2016; Testa et al., 2015).

2.3.1. Geïnternaliseerde holebifobie/transfobie (en bij uitbreiding interfobie)

In België en in de meeste Westerse landen groeit men op in een overwegend heteronormatieve samenleving, waardoor men negatieve attitudes aanleert ten opzichte van afwijkende seksuele oriëntaties en gedragingen. Hierdoor kan het zijn dat mensen die zichzelf later als holebi, transgender en/of interseksueel persoon gaan labelen, deze negatieve attitudes (gedeeltelijk) geïnternaliseerd hebben via de heteroseksistische

3 Lumi is een dienst voor iedereen met vragen rond gender en seksuele voorkeur, maar ook voor iedereen met nood aan een luisterend oor: <https://lumi.be/>.

cultuur waar zij deel van uitmaken (Dewaele & Van Houtte, 2010; Hendricks & Testa, 2012; Mayfield, 2001; Meyer & Dean, 1998). Voor holebi's vertaalt dit zich in geïnternaliseerde homofobie en voor trans personen in geïnternaliseerde transfobie. In recente literatuur spreekt men ook over geïnternaliseerde interfobie, hoewel daar nog geen onderzoek naar gedaan is. Herek et al. (2009) spreekt in deze context over stigma, wat hij definieert als de negatieve achting en inferieure status die de samenleving collectief verleent aan mensen die beschikken over een bijzonder kenmerk of behoren tot een bepaalde minderheidsgroep of categorie. Deze minderheidsgroep neemt deze vooroordelen mogelijk over en stigmatiseert zo zichzelf. Herek gebruikt hiervoor het woord zelf-stigma. Dit geïnternaliseerde gevoel van stigma is subjectiever dan de andere twee stressoren in de zin dat het niet direct waarneembaar is, maar mogelijk is het wel het schadelijkst, omdat het directe negatieve effecten kan hebben op het vermogen van een individu om met externe stressvolle gebeurtenissen om te gaan en zo de veerkracht van het individu vermindert (Hendricks & Testa, 2012).

2.3.2. Stigmabewustzijn en de verwachting van fobie

Terwijl geïnternaliseerd stigma betrekking heeft op de negatieve attitudes die LGBTI+ personen over zichzelf en anderen hebben, gaat stigmabewustzijn over de verwachtingen van LGBTI+ personen om op een stereotiepe manier bekeken en behandeld te worden (Dewaele et al., 2008; Hendricks & Testa, 2012; Pinel, 1999). Men anticipeert en verwacht dat externe stressvolle gebeurtenissen zullen plaatsvinden, wat resulteert in een waakzaamheid naar de omgeving. Als gevolg hiervan verbergen LGBTI+ personen soms (gedeeltelijk) hun identiteit om zichzelf te beschermen tegen psychische of fysieke schade. Wanneer dit echter gebeurt, creëren de negatieve verwachtingen en pogingen om de eigen identiteit te verbergen zelf leed voor de persoon. Hoe meer men verwacht gestigmatiseerd te worden door anderen, hoe meer nood men voelt om te anticiperen op dergelijke verwachtingen (Hendricks & Testa, 2012; Herek et al., 2009; van Lisdonk, 2014). LGBTI+ personen met een hoog stigmabewustzijn zullen zich meer zorgen

maken over hoe ze overkomen op anderen en zullen vaker hun gedrag aanpassen om mogelijke negatieve beoordelingen en situaties te vermijden. Uit de EU LGBTI II-studie (EU Agency for Fundamental Rights, 2020) bleek dat bijna één op de vier respondenten in België (37%) aangaf dat ze bepaalde plaatsen vaak of altijd vermijden uit angst om aangevallen, bedreigd of lastiggevallen te worden omdat ze LGBTI+ zijn. Overheen alle EU landen opgenomen in dit onderzoek geven interseks respondenten het vaakst aan (41%) dat ze bepaalde plaatsen vaak of altijd vermijden, gevolgd door trans personen en homo mannen (beide 37%) (EU Agency for Fundamental Rights, 2020). Onderzoek wijst er ook steeds vaker op dat stigmabewustzijn verband houdt met het welzijn van LGBTI+ personen (Bocking et al., 2013; Fabbre & Gaveras, 2020; Kelleher, 2009; Nouvilas-Pallejà et al., 2018).

2.3.3. Effectieve ervaringen met geweld

De meest externe en expliciete bronnen van minderheidsstress die LGBTI+ personen kunnen ervaren zijn de effectieve ervaringen met geweld (verwerping, discriminatie, agressie...) omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of seksekenmerken. Meyer (1995) beschreef deze gebeurtenissen als objectief, omdat ze waarneembaar en verifieerbaar zijn. In dit onderzoek ligt de focus op deze laatste minderheidsstressor.

2.4. Anti-LGBTI+ geweld

2.4.1. Definiëring

Geweld wordt in heel wat literatuur op een verschillende manier gedefinieerd. Bestaande onderzoeken gebruiken een eigen indeling, of focussen op één bepaalde vorm van geweld (vb. seksueel geweld) waardoor vergelijkbaarheid moeilijk is. Qua terminologie zijn er in het veld van LGBTI+-gewelddonderzoek heel wat begrippen: men spreekt over holebifobie, transfobie, en interfobie, holebinegatief geweld, transnegatief

geweld, haatmisdrijven... Holebi-, trans-, interfoob of -negatief geweld is geweld dat gemotiveerd is door de vooroordelen of afkeer van de pleger ten opzichte van bepaalde personen of door de (veronderstelde) identiteit van een persoon. Negatief geweld is een mildere vorm dan holebi-, trans-, of interfoob geweld: het geweld komt voort uit een negatieve reactie ten aanzien van bepaalde groepen (homoseksuele mannen, trans personen, intersekse personen, enz.), maar hoeft niet meteen te duiden op een fobische reactie. Holebi-, trans-, en interfoob geweld geeft uitdrukking aan een sterke afkeer wegens een botsing met de eigen normen en waarden, terwijl negatief geweld meer slaat op een discrepantie tussen attitudes en gedrag. Men vindt bijvoorbeeld rechten voor transgender personen acceptabel, maar woont liefst niet naast een trans persoon. De term 'negatief' geweld is dan ook meer een abstract, subtiele en minder manifest negatieve vorm van geweld (Meyer, 1995). Anti-LGBT+ geweld geeft uitdrukking aan een sterke afkeer wegens een botsing met de eigen normen en waarden. Hierbij gaat het vooral over een tegenaanval die het gevolg is van het bedreigen van de gevestigde gendernormen en -verhoudingen (Hanmer & Maynard, 1987). Anti-LGBTI+ geweld is dus veel breder dan enkel maar geweld tegenover holebiseksuele, transgender of intersekse personen. Zo melden sommige mensen die niet tot een seksuele of genderminderheid behoren ook dat ze het slachtoffer zijn geweest van geweld omwille van de perceptie van een homoseksuele oriëntatie of transgender identiteit (Chamberland, 2011).

Er zijn vier soorten geweld, namelijk (1) verbaal of psychisch geweld, (2) fysiek geweld, (3) seksueel geweld en (4) materieel geweld. Aangezien psychisch geweld grotendeels overlapt met verbaal geweld, wordt het in dit onderzoek samengevoegd. Onder verbaal geweld/psychisch geweld wordt in dit onderzoek verstaan: negeren, uitlachen, bedreigen, uitschelden, spotten, pesten, cybergeweld, enzovoort. Onder deze noemer vallen ook micro-agressies. Dit is een subtiele, heimelijke en alledaagse vorm van discriminatie tegenover gemarginaliseerde groepen. Micro-agressies kunnen bewust of onbewust zijn en kunnen bestaan in de vorm van gedrag of opmerkingen. Het gaat hierbij over het verbaal of psychologisch invalideren van iemands identiteit of gedachten (Arijs, 2022; Nadal, 2013).

Onder fysiek geweld vallen gebeurtenissen zoals slaan, schoppen, spuwen, enzovoort. Dit is de meest duidelijke en vaak zichtbare vorm van geweld. Seksueel geweld omvat ongewenste intimiteiten of aanrandingen, betastingen, enzovoort. Voor seksueel geweld wordt een ruime definitie gehanteerd, zoals voorgesteld door de Wereldgezondheidsorganisatie in 2015, namelijk als 'elke seksuele daad die tegen iemands wil wordt uitgevoerd, door gelijke welke persoon, ongeacht de relatie tot het slachtoffer en in gelijk welke setting'. Ook ongewenste seksueel getinte opmerkingen worden binnen dit onderzoek opgenomen als seksueel geweld, ongepaste opmerkingen met een niet-seksuele aard worden opgenomen binnen het luik over verbaal en psychisch geweld. Tot slot hebben we materieel geweld zoals vandalisme of vernieling van eigendommen, diefstal, enzovoort. Elk van deze vormen van geweld kunnen plaatsvinden in de private als in de openbare sfeer, kunnen variëren in tijdsduur, frequentie...

2.4.2. Prevalentie

a/ Wereldwijd

In het onderzoek van Blondeel et al. (2017) werd de prevalentie van fysiek en seksueel geweld gemotiveerd door de veronderstelde seksuele oriëntatie of genderidentiteit van LGBT-persoon bepaald op basis van de bevindingen van 74 studies uit 50 landen, waarvan drie studies uit België. Hieruit bleek dat 6% tot 25% van de LGBT-populatie fysiek geweld had meegemaakt. Voor seksueel geweld was dit 5.6% tot 11.4%. Van de bevraagde holebi's rapporteerde 3.3% tot 31.1% fysiek geweld en 2.1% tot 9.7% seksueel geweld. Deze cijfers lagen hoger bij transgender personen, 11.8% tot 68.2% onder hen rapporteerde fysiek geweld en 14.7% tot 49.1% seksueel geweld.

b/ Europese Unie

Uit de EU LGBTI II-studie (EU Agency for Fundamental Rights, 2020) blijkt dat twee op de vijf bevraagde LGBTI+ personen in de EU (38%) vaak of altijd negatieve commentaren of ervaringen meemaakte op school en

dat drie van de vier respondenten (46%) er uitgelachen, geplaagd, beledigd of bedreigd werd vanwege hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit of seksekenmerken. Zes op de tien respondenten (58%) gaf aan dat men in de vijf jaar voor de survey intimidatie meemaakte in de vorm van beledigende, bedreigende en al dan niet seksueel getinte situaties op de werkvloer, op het openbaar vervoer, in een winkel, online, etc. Twee op de vijf LGBTI+ respondenten (38%) rapporteerden te maken te hebben gehad met intimidatie omdat ze LGBTI+ waren in het jaar voorafgaand aan de survey. Deze cijfers waren hoger (47%) voor respondenten tussen de 15 en 17 jaar. Van alle LGBTI+ respondenten gaven opnieuw trans respondenten (48%) en intersekse respondenten (42%) de hoogste percentages van intimidatie aan. Daarnaast bleek dat één op de tien LGBTI+ respondenten (11%) in de laatste vijf jaar voorafgaand aan de survey fysiek of seksueel geweld hadden meegemaakt omwille van hun LGBTI+-status. Trans respondenten (17%) en intersekse respondenten (22%) rapporteerden deze ervaringen het vaakst. In het jaar voorafgaand aan de survey, rapporteerde 5% van de respondenten fysiek of seksueel geweld, waaronder bedreigingen.

c/ België

Uit de EU LGBTI II-studie (EU Agency for Fundamental Rights, 2020) blijkt ook dat twee op de vijf bevraagde LGBT+ personen in België (37%) vaak of altijd negatieve commentaren of ervaringen meemaakte op school en dat de helft van hen er uitgelachen, geplaagd, beledigd of bedreigd werd vanwege hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit of seksekenmerken. Daarnaast bleek dat meer dan één op de tien LGBTI+ respondenten (14%) in België in de laatste vijf jaar voorafgaand aan de survey fysiek of seksueel geweld hadden meegemaakt omwille van hun LGBTI+-status. Hiermee heeft België het op twee na hoogste percentage aan anti-LGBT+ fysiek en seksueel geweld in de EU. Trans respondenten (17%) en intersekse respondenten (22%) rapporteerden deze ervaringen het vaakst. In het jaar voorafgaand aan de survey rapporteerden twee op de vijf LGBTI+ respondenten (42%) in België te maken te hebben gehad met intimidatie omdat ze LGBTI+ waren. Deze cijfers waren

zelfs nog hoger (47%) voor respondenten tussen de 15 en 17 jaar. Van alle LGBTI+ respondenten gaven opnieuw trans respondenten (48%) en intersekse respondenten (42%) de hoogste percentages van intimidatie aan (EU Agency for Fundamental Rights, 2020).

Uit voorgaand Steunpunt-onderzoek (D'haese et al., 2014) kwam naar voor dat negen op de tien holebi's ooit in aanraking gekomen was met verbaal geweld (89%), drie op tien respondenten hadden reeds fysiek geweld ervaren (31.1%), één vijfde had materieel geweld ervaren (21.7%), en vier op tien was slachtoffer geworden van seksueel geweld (41.1%) (D'haese et al., 2014). Wanneer het gaat over seksueel geweld bij seksuele minderheden, blijkt uit onderzoek van De Schrijver et al. (2022) dat respondenten die deel uitmaken van een seksuele minderheidsgroep meer seksueel geweld rapporteren in vergelijking met heteroseksuele respondenten. Daarnaast bleek dat deelnemers die deel uitmaken van meerdere minderheidsgroepen meer risico lopen op seksueel geweld. In de Sexpert-studie (Buysse et al., 2014) naar de seksuele gezondheid in Vlaanderen werd, onder andere, specifieke aandacht besteed aan de ervaringen van Vlaamse holebi's met seksueel grensoverschrijdend gedrag (SGG). Hieruit bleek dat meer dan één op vier (27%) van de holebiseksuele respondenten minimaal één vorm van SGG meemaakte vóór de leeftijd van 18 jaar. Van de volwassen respondenten (18 of ouder) rapporteerde 15% een ervaring met SGG na de leeftijd van 18 jaar. De prevalentie van SGG ligt hiermee hoger bij holebi's dan bij de algemene populatie, waarin 16.6% een vorm van seksueel SGG meemaakte vóór de leeftijd van 18 jaar en minder dan één op tien (8.1%) een ervaring met SGG na de leeftijd van 18 jaar rapporteerde. Gelijkaardige resultaten werden gevonden met betrekking tot de gehele LGBTI+ groep. Uit het UN-MENAMAIS onderzoek (Keygnaert et al., 2021), dat de prevalentie van seksueel geweld onderzocht bij LGBTI+ en niet-LGBTI+ personen, bleek dat de LGBTI+ groep hier vaker slachtoffer van werd. In deze groep had 80% seksueel geweld meegemaakt, terwijl 64% van de inwoners in België seksueel geweld meemaakte. In het Steunpunt-onderzoek rond de ervaringen van trans personen rapporteerden acht op tien van de respondenten ooit verbaal en/of psychisch geweld meegemaakt te hebben

(78.9%), één vierde rapporteerde fysiek geweld (26.8%), twee op tien materieel geweld (18.4%) en drie op tien seksueel geweld (31.7%) (Motmans et al., 2015).

Ook intersexe personen rapporteren verbaal en psychisch geweld te hebben meegemaakt, ongeacht of men medische ingrepen onderging (van Lisdonk, 2014). Deze hoge cijfers worden bevestigd binnen onderzoek op Europees niveau (EU Agency for Fundamental Rights, 2020).

2.4.3. Impact

De impact van geweld op de fysieke en mentale gezondheid van LGBT+ personen is afhankelijk van de aard van het geweld, de frequentie, de kenmerken van de pleger en de kenmerken van het slachtoffer (D'Augelli, 1998). In het voorgaande Steunpunt-onderzoek bleek dat het meegemaakt hebben van een gewelddadig incident samenhang met het mentaal welzijn van het individu. Zo bleek dat de respondenten die ervaring met geweld hadden gehad, een significant slechtere mentale gezondheid hadden dan de respondenten die geen ervaring met geweld hadden gehad (D'haese et al., 2014; Motmans et al., 2015). Holebi's die wel homofobe incidenten ervaren hadden, bleken er een significant lagere zelfwaardering op na te houden en hadden ook vaker zelfmoordgedachten gehad, in vergelijking met holebi's die geen homofobe incidenten rapporteerden. Trans respondenten met seksuele en/of fysieke geweldervaringen rapporteerden eveneens significant vaker zelfmoordgedachten te hebben gehad alsook vaker zelfmoordpogingen te hebben ondernomen in het laatste jaar voorafgaande aan de survey (Motmans et al., 2015). De EU Agency for Fundamental Rights (2020) vond ook dat het meemaken van discriminatie een invloed leek te hebben op de algemene levenstevredenheid. LGBTI+ personen die gediscrimineerd waren hadden gemiddeld een lagere levenstevredenheid (5.9) dan degenen die zich niet gediscrimineerd hadden gevoeld (6.9).

Bovendien blijkt uit divers onderzoek dat anti-LGBTI+ geweld een groter psychologisch trauma creëert dan gelijkaardige gewelddadige incidenten die niet gericht

zijn tegen iemands seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of seksekenmerken. Herek et al. (1999) vonden in een studie dat lesbische en homoseksuele slachtoffers van geweld significant meer symptomen van depressie, PTSS, angst, en woede vertoonden in vergelijking met heteroseksuele slachtoffers. Uit onderzoek lijkt dit te maken te hebben met het feit dat homofoob geweld niet louter gericht is tegen de identiteit van het slachtoffer zelf, maar tegenover de hele LGBTI+ gemeenschap. Slachtoffers worden immers geselecteerd op basis van hun groepsledenmaatschap. Aangezien onze eigenwaarde en zelfbeschikking volgens de sociale identiteitstheorie grotendeels verbonden zijn aan onze cognitieve en affectieve band met bepaalde sociale categorieën en dit gevoel van eigenwaarde deels wordt bepaald door hoe dat lidmaatschap door anderen wordt bekeken, is de draagwijdte van anti-LGBTI+ geweld veel groter. Antihomoseksuele agressie moet worden gezien als een waarschuwing voor alle biseksuele, lesbische en homoseksuele personen om binnen de cultureel geaccepteerde grenzen te blijven. Het is een algemene waarschuwing dat holebi's niet veilig zijn als ze zichtbaar zijn (Herek et al., 2002; Herek et al., 1999). Antihomoseksueel verbaal geweld en pesterijen kunnen eveneens kwalijke gevolgen hebben voor het mentaal welbevinden (D'Augelli et al., 2002; Huebner et al., 2004; Savin-Williams, 1994; Willis, 2004). Garnets et al. (1990) benadrukken het belang van een positieve eigenwaarde voor homoseksuele, lesbische en biseksuele individuen in het omgaan met stress die het gevolg is van maatschappelijke vooroordelen. Haatdragende taal en gewelddadig gedrag kan deze eigenwaarde aantasten. Beledigingen en bedreigingen versterken namelijk het gevoel dat men als holebi buiten de samenleving staat en een acceptabel doelwit is voor pesterijen en geweld (Garnets et al., 1990). Bovendien merkt Turner (1999) op dat de sociale identiteit meer in het oog springt wanneer de grenzen tussen leden en niet-leden van een groep duidelijk worden getrokken. Anti-LGBTI+ geweld doet precies dat. Het trekt niet alleen grenzen tussen leden van een groep en niet-leden, maar devalueert tegelijkertijd de leden van een bepaalde groep.

Uit onderzoek blijkt met name dat het slachtoffer van een haatmisdrijf diens identiteit koppelt aan een gevoel van kwetsbaarheid met als gevolg dat de seksuele identiteit

niet langer wordt geassocieerd met liefde en acceptatie, maar met pijn en gevaar. Zowel de ervaring van verbaal als van fysiek antihomoseksueel geweld leidt op deze manier tot een toename in onveiligheidsgevoelens en een verhoogde waakzaamheid (D'Augelli et al., 2002; Felten & Schuyf, 2011; Garnets et al., 1990; Pilkington & D'Augelli, 1995; Willis, 2008). Bovendien zijn personen die homofobe incidenten meemaken zich meer bewust van hun eigen gestigmatiseerde status dan degenen die geen geweld ervaren hadden (D'haese et al., 2014). De ervaring van geweld kan er op deze manier toe leiden dat LGBTI+ personen hun eigen gedrag gaan aanpassen om risicovolle situaties te vermijden (D'haese et al., 2014; Garnets et al., 1990; Motmans et al., 2015). Binnen het onderzoek van D'haese et al. (2014) bleek één op de drie respondenten geneigd te zijn bepaalde personen te mijden na het meemaken van een homofoob incident, een kwart rapporteerde bepaalde plaatsen uit de weg te gaan, en één vijfde van de respondenten gaf aan dat ze zelfs bepaalde gesprekken vermeden. Ook het meemaken van een transfoob accident zorgde er in drie à vier op de tien gevallen voor dat een persoon bepaalde plaatsen/personen ging mijden (Motmans et al., 2015). Walters et al. (2017) vonden dat trans personen nog een grotere kans hebben op verhoogde niveaus van waakzaamheid, kwetsbaarheid en angst in vergelijking met cisgender LGB-personen. Het zelf ervaren van anti-LGBTI+ geweld is bovendien niet de enige factor bij het ontwikkelen van dit vermijdingsgedrag. Door lidmaatschap aan een seksuele en/of gender minderheid kan anti-LGBTI+ geweld zelfs diepgaande en negatieve effecten hebben op het mentale welzijn van niet-slachtoffers, wat ook bij deze groep kan leiden tot gedragsveranderingen (vb. vermijden om de seksuele oriëntatie bekend te maken aan anderen) (Felten & Schuyf, 2011; Hatzenbuehler & Pachankis, 2016; Keuzenkamp, 2012). Uit de studie van de EU Agency for Fundamental Rights (2020) blijkt tevens dat twee op vijf van de Belgische LGBTI-respondenten zelden tot nooit openlijk blijk geven aan hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit of seksekenmerken. Zo geeft bijna zeven op tien (67%) van hen aan dat men in het openbaar vaak of altijd vermijdt hand in hand te lopen met hun partner van hetzelfde geslacht en vermijdt bijna twee op vijf (37%) van de LGBTI-respondenten vaak of altijd bepaalde locaties uit angst lastiggevallen te worden

vanwege hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit of seksekenmerken.

Ook het sociale netwerk heeft een invloed op de effecten van geweld. Onderzoek heeft reeds aangetoond dat een weinig ondersteunende omgeving het zelfmoordrisico na geweld met 20% verhoogd (Hatzenbuehler, 2011). Omgekeerd kunnen de negatieve effecten van geweld op de mentale gezondheid ook afgezwakt worden wanneer men zich kan beroepen op een steunende omgeving (Chen & Hung, 2020; Hershberger & D'Augelli, 1995; Trujillo et al., 2016). Het is daarom interessant om na te gaan hoe slachtoffers omgaan met de gebeurtenissen, welke factoren hen kunnen helpen in hun herstellingsproces en welke strategieën zij kunnen aanwenden om hun ervaringen een plaats te geven.

2.4.4. Profielen

a/ Slachtoffers

Uit de EU LGBTI II-studie (EU Agency for Fundamental Rights, 2014, 2020), die onder andere de fysieke, verbale en materiele geweldervaringen binnen de EU onderzoekt, bleek dat sommige mensen kwetsbaarder zijn voor geweld dan anderen. Zo ervaren jongeren tussen de 16 en 29 jaar meer fysiek geweld en verbale intimidatie, zowel on- als offline. Hetzelfde geldt voor mensen met een beperking of met gezondheidsproblemen die hen beperken in hun activiteiten, en voor mensen die zich niet identificeren als heteroseksueel. Uit de voorgaande Steunpunt-onderzoeken kwam naar voor dat holebiseksuele mannen significant vaker in aanraking gekomen waren met fysiek geweld, materieel geweld en seksueel geweld, in vergelijking met holebiseksuele vrouwen. Ook gender non-conformiteit bleek een belangrijke impact te hebben. De respondenten die aanhaalden geweld ervaren te hebben, bleken ook vaker opmerkingen te krijgen op hun gender non-conformiteit, in vergelijking met de respondenten die geen geweld rapporteerden (D'haese et al., 2014). Ook bleek dat trans vrouwen vaker te maken kregen met verbaal, fysiek, materieel, en seksueel geweld in vergelijking met trans mannen. De mate van

passabiliteit bleek hier een rol te spelen. De trans respondenten met een lagere subjectieve passabiliteit (men denkt vaker herkenbaar te zijn als transgender) rapporteerden significant vaker verbaal en seksueel geweld en geweld in het algemeen in vergelijking met zij met een hoger subjectieve passabiliteit. Respondenten die objectief volledig passabel waren (d.w.z. ze werden geen enkele keer aangesproken volgens het toegewezen geboortegeslacht in de maand voorafgaand aan de studie) gaven significant minder verbaal geweld en geweld in het algemeen aan (Motmans et al., 2015).

b/ Plegers

Tot op heden is er zowel in Europa als specifiek in België weinig onderzoek gedaan naar de ervaringen met geweld bij de hele LGBTI+-bevolking. Twee uitzonderingen hierop zijn de grootschalige studies naar fysiek en seksueel geweld binnen Europa uitgevoerd door de EU Agency for Fundamental Rights (EU Agency for Fundamental Rights, 2014, 2020). Ook de theoretische kaders rond geweld richten zich vooral op de verschillende subgroepen, namelijk geweld tegen holebi's, geweld tegen trans en genderdiverse mensen en geweld tegen intersekse personen. Informatie over het daderprofiel is daarom nog zeer beperkt. Dit onderzoek richt zich meestal alleen op slachtoffers en hun perspectief op de geweldpleger. Er is dus weinig onderzoek dat het standpunt van de pleger van anti-LGBTI+ geweld als uitgangspunt neemt, waardoor de onderstaande bevindingen vooral betrekking hebben op de incidenten en ervaringen die slachtoffers melden.

De literatuur over anti-holebi geweld was aanvankelijk vooral gebaseerd op een *stranger danger* model. Dit model gaat ervan uit dat geweld tegenover holebi's vooral op straat plaatsvindt, met groepen onbekende jonge mannen als agressors. Geweld speelt zich echter niet uitsluitend in deze context af (Berrill, 1992; Herek et al., 2002).

Uit de eerdere geweldstudies van het Steunpunt Gelijke Kansen en de EU LGBTI II-studie van het FRA blijkt dat bij een groot aantal incidenten meer dan

één pleger betrokken is (D'haese et al., 2014; EU Agency for Fundamental Rights, 2020; Motmans et al., 2015). Uit het onderzoek van D'Haese en collega's bleek dat bij ongeveer 40% van de geweldervaringen één pleger betrokken was, en bij 45% twee of meer. Wanneer de verschillende vormen van geweld apart worden bekeken, blijkt dat plegers bij verbaal en seksueel geweld vaker alleen handelen. Bij materieel geweld weet 40% niet over hoeveel plegers het gaat. Dit kan worden verklaard door de aard van materieel geweld, waarbij direct contact tussen pleger en slachtoffer niet nodig is. Bij fysiek geweld waren meestal meerdere plegers betrokken (66.6% van de gevallen) (D'haese et al., 2014). Het onderzoek van Motmans en collega's liet vergelijkbare resultaten zien, hoewel transgender personen in vergelijking met holebi's vaker aangaven dat het ging over één pleger. Ook wist 46.9% niet hoeveel plegers betrokken waren bij hun ervaringen met materieel geweld (Motmans et al., 2015). In de EU LGBTI II-studie werd een meerderheid van de fysieke en seksuele incidenten gepleegd door één enkele persoon (56%). Een opmerkelijk aandeel (44%) werd echter gepleegd door twee of meer personen. Bijna drie op vier (73%) van de incidenten waarbij sprake was van een seksuele aanval waren door één persoon gepleegd. De helft van de incidenten met fysiek geweld (49%) is gepleegd door één persoon (EU Agency for Fundamental Rights, 2020).

Afhankelijk van het specifieke onderzoeksopzet wordt geconcludeerd dat ongeveer 60% tot 90% van de plegers van anti-LGBTI geweld mannen zijn (D'haese et al., 2014; EU Agency for Fundamental Rights, 2020; Motmans et al., 2015). Wanneer een onderzoek zich alleen richt op fysieke en seksuele vormen van geweld, zullen veel hogere percentages mannelijke versus vrouwelijke plegers worden gevonden in vergelijking met een onderzoek dat zich richt op verbaal geweld. Bij verbaal geweld zien we wel een toename in het aandeel vrouwen dat bij de incidenten betrokken is, al blijven de meeste plegers mannen (Franklin, 2000). Zo bleek uit de EU LGBTI II-studie dat in meer dan drie op de vier gevallen (77%), de pleger van het meest recente fysieke of seksuele incident een man was. In 13% van de gevallen was de pleger een vrouw en bij 8% waren zowel mannelijke als vrouwelijke plegers betrokken. Het percentage mannen als pleger van seksueel geweld

was zelfs nog hoger: bij 84% van de seksuele incidenten waren een of meer mannelijke plegers betrokken (EU Agency for Fundamental Rights, 2020). Onderzoek naar attitudes ten opzichte van LGBT personen laat zien dat heteroseksuele mannen een meer seksistische, homofobe en transfobe houding hebben dan vrouwen (Dierckx et al., 2017). Dit kan deels verklaren waarom mannen vaker verantwoordelijk zijn voor anti-LGBT-incidenten. Hoewel er geen kennis voorhanden is over de geweldplegers van interfoob geweld, valt er wel iets te zeggen over de attitudes met betrekking tot intersekse personen. Uit onderzoek van van Ditzhuijzen en Motmans (2020) bleek dat er ook over het intersekse thema bij mannen een minder positieve attitude heerst. Dit gold zowel voor geslacht geregistreerd bij geboorte als het zelfgekozen geslacht.

De typische pleger van anti-LGBT geweld is jonger dan 30 jaar. In de eerdere Steunpunt-studies is deze leeftijdscategorie verantwoordelijk voor 50% tot 70% van alle soorten anti-LGBT incidenten (D'haese et al., 2014; Motmans et al., 2015; Versmissen et al., 2011). In het Steunpunt-onderzoek van D'haese et al. (2014) naar anti-holebi geweld werd een kleine minderheid van de plegers geschat op jonger dan 14 jaar (2%). De meeste plegers vallen in de leeftijdsgroep 14-30 jaar (52.6%). Bij nadere analyse bleek ook dat 80% van de respondenten die met meerdere plegers in aanraking kwamen, slechts één leeftijdscategorie had aangegeven. Dit geeft aan dat dadergroepen relatief homogeen zijn samengesteld wat betreft leeftijd (D'haese et al., 2014). De dadercategorie tot 30 jaar blijkt in het Steunpunt-onderzoek van Motmans et al. (2015) vooral verantwoordelijk te zijn voor verbaal en fysiek geweld. Bij seksueel geweld was 46.1% naar schatting jonger dan 30 jaar, maar de grootste groep was tussen de 31 en 40 jaar (44.2%). Materieel geweld laat een vertekend beeld zien, aangezien 46.9% zei niet te weten wie de plegers waren. Als ze het wel wisten, gaf ongeveer 50% aan dat de pleger(s) jonger was/waren dan 30 jaar.

Het is niet eenvoudig om een duidelijk beeld te schetsen van de etniciteit van de plegers. Dit is lastig omdat slachtoffers niet altijd direct met de plegers worden geconfronteerd (bijvoorbeeld bij materieel geweld) en

omdat etniciteit niet altijd aan de buitenkant zichtbaar is. Statistieken moeten daarom met de nodige voorzichtigheid worden behandeld. In het Steunpunt-onderzoek naar anti-holebi geweld werd de overgrote meerderheid van de plegers geïdentificeerd als Belgen (71.8% bij één pleger en 59.1% bij meerdere plegers). Ook de categorie 'ik weet het niet' scoorde vrij hoog (8.5% bij één pleger en 12% bij meerdere plegers). Wanneer meerdere plegers bij het incident betrokken waren, werden zij vrij vaak gepercipieerd als Marokkaans (30.4%) of Turks (14.6%). Wanneer echter de verschillende soorten geweld afzonderlijk werden beschouwd, werd de pleger het vaakst als Belg gepercipieerd (met uitzondering van fysiek geweld waarbij meerdere plegers betrokken zijn). Ook hier bleek dat bijna 80% van de respondenten die met meerdere plegers in aanraking kwamen, slechts één antwoordmogelijkheid had aangegeven. Dit geeft aan dat de dadergroepen ook relatief homogeen zijn wat betreft etnische achtergrond (D'haese et al., 2014). Soortgelijke resultaten werden gevonden in het Steunpunt-onderzoek naar anti-trans geweld (Motmans et al., 2015). Afhankelijk van het soort geweld werd de meerderheid (47% - 77%) van de plegers gezien als West-Europees. Tussen de 26% en 56% gaf aan dat de pleger of één van de plegers een niet-West-Europese achtergrond had, terwijl het overige percentage de etnische achtergrond van de pleger(s) niet wist.

Het idee dat de plegers van anti-LGBTI+-geweld vooral onbekende mannen zijn, blijkt niet te kloppen. Zo toonde het onderzoek van Motmans en collega's naar anti-trans geweld al aan dat, afhankelijk van het soort geweld, 37% - 57% aangaf de pleger te kennen. Bij seksueel geweld waren de plegers wel veelal onbekenden (62.3%). Als het slachtoffer de pleger kende (in 37.7% van de gevallen van seksueel geweld), was deze meestal de (ex-)partner, een kennis/vriend, of een collega of overste op het werk. Bij verbaal en psychisch geweld was meer dan de helft van de plegers een bekende voor de respondenten (56.6%). Meestal was dit de ouder, een collega of leidinggevende, of de (ex-)partner (Motmans et al., 2015). In het onderzoek naar anti-holebi geweld bleek de pleger in de helft van de gevallen een bekende te zijn. Bij fysiek en materieel geweld was de pleger vaker een onbekende, bij verbaal en seksueel geweld niet. Zowel bij incidenten met

één plegger als bij incidenten met meerdere pleggers bleek dat de bekende pleggers veelal medestudenten of kennissen/vrienden waren (D'haese et al., 2014). In de EU LGBTI II-studie werden de helft van de incidenten gepleegd door een onbekend persoon (50%). Bijna één op vijf (19%) van de plegger(s) werd beschreven als 'tiener of groep tieners' en bijna één op tien (9%) werd beschreven als 'iemand van school, de hogeschool of de universiteit'. Incidenten met seksueel geweld laten een ander patroon zien: 16% van de incidenten werd gepleegd door iemand die de respondent omschreef als 'een kennis of vriend' (vergeleken met 4% van de fysieke aanvallen gepleegd door 'een kennis of vriend') (EU Agency for Fundamental Rights, 2020).

2.4.5. Context

Zoals reeds vermeld, was literatuur over anti-holebi geweld aanvankelijk vooral gebaseerd op een *stranger danger* model. Dit model gaat ervan uit dat geweld tegenover holebi's vooral op straat plaatsvindt, met groepen onbekende jonge mannen als agressors. Geweld speelt zich echter niet uitsluitend in deze context af (Berrill, 1992; Herek et al., 2002). Uit de EU LGBTI II-studie (EU Agency for Fundamental Rights, 2020a) bleek dat meer dan de helft van de recentste voorvallen van fysiek of seksueel geweld (57%) en verbaal geweld (53%) dat men meemaakte, plaatsvond in de openbare ruimte. Uit het onderzoek van D'haese et al. (2014) blijkt dat eenmalige incidenten en herhaalde incidenten van holebigeweld plaatsvonden in verschillende contexten. Een vierde van de eenmalige incidenten (25.3%) vonden plaats op de openbare weg en meer dan één op tien van deze incidenten vond plaats in de schoolcontext (14.4%). De herhaalde incidenten deden zich het vaakst voor in de schoolcontext (47.3%) of bij de respondenten thuis (22%). Zowel de eenmalige als de herhaalde incidenten leken zich relatief vaak af te spelen in de schoolcontext of in het uitgaansleven met een overwegend heteroseksueel publiek. Het onderzoek van Motmans et al. (2015) naar geweldervaringen van transgender personen, maakte een onderscheid tussen verschillende soorten geweld. Zo vond verbaal/psychisch geweld vooral plaats op het werk of op school (26.7%), in de eigen buurt (23.3%) en/of thuis of op kot

(19.2%). Fysiek geweld deed zich het vaakst voor op het werk of school (26.1%), in de eigen buurt (26.1%), en in het uitgaansleven of horeca (26.1%) en seksueel geweld vond meestal plaats bij de respondent thuis (20.8%), in horeca of uitgaansgelegenheden (22.6), of op het werk of school (17%). Voorvallen van materieel geweld waren meestal thuis (56.3%), of op het werk of school (25%). De context van de geweldsincidenten verschilt dus naargelang de aard van het geweld (D'haese et al., 2014; Motmans et al., 2015).

Verder variëren ook de pleggers naargelang de context waarin het geweld plaatsvindt. Hoewel het meestal ging over mannelijke pleggers, bleek bijvoorbeeld uit de EU LGBTI II-studie (EU Agency for Fundamental Rights, 2020a) dat er genderverschillen op te merken zijn afhankelijk van de context van het geweld (thuis of in het openbaar). Naast deze genderverschillen bleek uit het onderzoek van D'haese et al. (2014) dat ook de bekendheid van de plegger contextafhankelijk is. Zo wordt fysiek geweld en bedreiging eerder uitgevoerd door onbekenden in de publieke sfeer. Pesterijen en verbale agressie worden daarentegen relatief vaker ervaren in de eigen woon- en werkomgeving, wat met zich meebrengt dat plegger en slachtoffer eerder bekenden zijn van elkaar.

2.4.6. Het zoeken van hulp

a/ Informeel zoeken van hulp en steun

Wanneer het gaat over het informeel melden van transfoob geweld blijkt uit het Steunpunt-onderzoek van Motmans et al. (2015) dat de meeste respondenten praten over hun geweldervaringen met hun vrienden, ongeacht type geweld. Wanneer het verbaal/psychisch of fysiek geweld betreft, praat één op de vier trans personen hierover met familieleden (28.8% voor verbaal, en 25% voor fysiek geweld). Het praten met een therapeut of psycholoog wordt dan weer frequent aangehaald bij seksueel geweld (28.8%). In één op de vijf gevallen (20.9%) gaf men aan met niemand over de geweldervaringen te praten. Vooral bij seksueel geweld geven vier op de tien trans respondenten aan met niemand over het ergste incident gepraat te hebben (40.4%). Slechts één

iemand stapte naar officiële instanties zoals een lokaal meldpunt of het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. De beweegredenen om te praten over de ergste geweldervaringen zijn telkens dezelfde: omdat men kwaad is omwille van wat is gebeurd (50.5%-59.3%) en/of omdat men psychische hulp of steun nodig heeft (40.7%-60%).

In het Steunpunt-onderzoek van D'haese et al. (2014) naar geweldervaringen van holebi's wordt slechts eenmalig gevraagd naar het incident met de grootste impact, ongeacht type geweld. Er werden gelijkaardige resultaten gevonden in vergelijking met transfoob geweld. Zo praat het merendeel van de holebi's over het ergste incident met hun vrienden (heteroseksuele vrienden: 58%, holebiseksuele vrienden: 56.7%) en met hun partner (51.9%). Officiële instanties zoals centra voor slachtofferhulp of UNIA, werden veel minder frequent gecontacteerd. Minder dan 5% van de respondenten contacteerde een holebi- of transgendervereniging. Wanneer de tevredenheid met de reactie van deze mensen werd bevestigd, werd wel duidelijk dat een groter aandeel (eerder) ontevreden was met de reactie van de heteroseksuele vrienden (7.7%) en de partner (7.5%), in vergelijking met de reactie van holebiseksuele vrienden (4.8%). Ook was een kleiner aandeel (eerder) tevreden met de reactie van de heteroseksuele vrienden (75.7%), in vergelijking met de reactie van holebiseksuele vrienden (83.9%) en de reactie van de partner (83.1%). Men was ook meer ontevreden met reacties van de vakbond, Lumi, een lokaal discriminatiemeldpunt, politiediensten en UNIA. De beweegredenen tot het praten over het ergste incident waren ook hier dezelfde: de meeste holebi's gaven aan erg kwaad te zijn (61.3%) en/of psychische hulp of steun nodig te hebben (36.6%). Van alle respondenten gaf 15.3% aan niemand te hebben ingelicht over het ergste incident.

In de UN-MENAMAIS studie naar seksueel geweld in België werd onder andere aandacht besteed aan de gehele LGBTI+ groep met betrekking tot het zoeken van hulp. Hieruit bleek dat 43% van de LGBTI+ slachtoffers niemand in vertrouwen nam over wat hen overkomen was en 90% zocht geen professionele hulp na de seksuele geweldervaring (Keygnaert et al., 2021). De

LGBTI+ steekproef van de UN-MENAMAIS studie bestond deels uit intersekse personen ($n = 9$, 3.8% van de totale steekproef) en is daarmee de eerste Belgische studie die geweldervaringen en de zoektocht naar hulp in kaart brengt bij intersekse personen.

b/ Melding bij de politie

Uit de EU LGBTI II studie bleek dat meer dan een vierde (28%) van de Belgische respondenten aangifte deed van hun meest recente ervaring met anti-LGBTI+ geweld van fysieke of seksuele aard. Een vijfde (20%) van de bevestigde populatie deed een melding bij de politie. De drie belangrijkste redenen om geen aangifte te doen waren: (1) de politie zou niets (kunnen) doen (47%), (2) het kwam niet bij de respondent op om de politie in te lichten of het voorval was niet ernstig genoeg (34%) en (3) de respondent was bang dat de politie op een homofobe of transfobe manier zou reageren op de aangifte (22%). Wanneer het gaat over intimidatie, zijn deze cijfers nog lager. Eén op tien (10%) deed aangifte van hun meest recente ervaring met anti-LGBTI+ intimidatie en slechts 4% van de totale bevestigde populatie deed melding bij de politie. Bijna zes op tien (57%) gaf als reden aan dat het niet bij hen opkwam om de politie in te lichten of men vond het voorval niet ernstig genoeg (EU Agency for Fundamental Rights, 2020). In het onderzoek van Motmans et al. (2015) deden tussen de 5.6%-24.4% van de transgender populatie aangifte bij de politie. Fysiek geweld werd het meest gemeld bij de politie, verbaal/psychisch geweld het minst. Men rapporteerde het geweldincident vaak niet aan de politie omdat men ervan uitging dat de politie toch niet in staat was er iets aan te doen (28%-34.7% voor elk van de types geweld), omdat het voorval niet erg genoeg was (32% voor materieel geweld, 48.9% voor verbaal geweld), of omdat men ervan uitgaat dat de politie er toch niets aan zou doen (41.2% voor fysiek geweld, 32.7% voor seksueel geweld). Het merendeel van de respondenten die wel aangifte deden, ervoeren dit als eerder negatief en waren (zeer) ontevreden over de aanpak van de politie (Motmans et al., 2015). Uit het onderzoek van D'haese et al. (2014) blijkt dat slechts één op de tien respondenten die een homonegatief incident meemaakten dit rapporteerden bij de politie (9.6%). Men

leek over het algemeen tevreden met het politiecontact, maar de helft van de respondenten gaf aan liever geholpen te worden door een agent die meer bekend is met het thema holebiseksualiteit (50.8%). De reden tot aangifte bij de politie had te maken met de ernst van het feit (72.5%) en de wens dat de pleger vervolgd zou worden (68.3%). Andere respondenten rapporteerden het homofoob incident niet, omdat men het incident zelf kon oplossen (41.3%) en het incident achter zich wou laten (31.4%) (D'haese et al., 2014). Chakraborti en Hardy (2015) identificeerden barrières voor het melden van haatmisdrijven. Ze interviewden 50 LGBT personen in Leicester en Leicestershire (UK) en identificeerden vijf belangrijke barrières die van invloed waren op de beslissing om een haatmisdrijf te melden: (1) de normalisering van deze ervaringen (is het niet gewoon iets waar je mee te maken krijgt?), (2) het gevoel dat het slachtoffer tijd en middelen van de politie zou verspillen (is het ernstig genoeg?) (3) het feit dat het melden van homofobe en transfobe haatmisdrijven ertoe zou leiden dat ze 'ge-out' zouden worden, (4) de perceptie dat het aangifteproces tijdrovend en verwarrend was en waarschijnlijk niet tot een succesvol resultaat zou leiden, en (5) het feit dat velen naast de politie nog nooit hadden gehoord van andere meldpunten.

2.4.7. Motieven van plegers

Als men inzicht wil krijgen in de motieven van plegers, moeten zij eigenlijk zelf aan het woord gelaten worden. Er is echter weinig onderzoek dat de visie van de geweldplegers van anti-LGBTI+-geweld als uitgangspunt neemt, aangezien dit een uiterst moeilijk te bereiken populatie is. Er zijn echter een aantal theorieën over de motieven voor het begaan van anti-LGBTI+-geweld. Deze theorieën richten zich vooral op mannelijke plegers die onbekend zijn bij het slachtoffer. Binnen de huidige studie wordt alleen de subjectieve beoordeling van het motief van de pleger door het slachtoffer in kaart gebracht, daderonderzoek zou de motieven nog duidelijker kunnen maken.

Antihomoseksueel geweld is het meest in kaart gebracht en benadrukt vier centrale motieven van

plegers: (1) gender non-conformiteit, (2) groepsdruk door leeftijdsgenoten, (3) spanning zoeken, en (4) sociale machteloosheid. Deze componenten zijn waarschijnlijk grotendeels ook van toepassing op transfoob en interfoob geweld.

a/ Gender non-conformiteit

Seksueel stigma komt voort uit het geloofssysteem van een samenleving waarin homoseksualiteit wordt gedenigreerd en in diskrediet wordt gebracht tegenover heteroseksualiteit. Stigma op basis van genderidentiteit werkt op eenzelfde manier waar slechts twee genderopties in onze samenleving, mannelijk en vrouwelijk, als geldig worden beschouwd. Alle genderopties afwijkend van mannelijk en vrouwelijk, worden gedenigreerd (Blondeel et al., 2017; Ortiz-Hernández & Torres, 2005). Meerdere studies stellen vast dat anti-LGBTI+ geweld eerder voortkomt uit een irrationele angst voor diegenen die zich niet aan de culturele gendernormen houden, dan dat het uitgelokt wordt door de minderheidsstatus van het slachtoffer (Blondeel et al., 2017; Ortiz-Hernández & Torres, 2005). Als gevolg hiervan worden heteroseksualiteit en een cisgender identiteit ideologisch gelijkgesteld met 'normale' mannelijkheid en vrouwelijkheid, terwijl holebiseksualiteit, een transgender of genderdiverse identiteit en het hebben van een interseks lichaam worden gelijkgesteld met transgressie van deze gendernormen (Gordon & Meyer, 2007; Herek, 1992, 2002; Turner et al., 2009). Homoseksuele mannen worden bijvoorbeeld door heteroseksuele jongeren als vrouwelijk en verwijfd gezien. Dergelijke genderstereotypen spelen ook een rol bij de beoordeling van lesbische vrouwen, maar dit beeld is meer diffuus (Buijs et al., 2009; Dewaele, 2009). Bij trans en genderdiverse personen kan het zijn dat de geweldpleger niet weet of iemand fulltime in een andere genderrol leeft, of een geslachtsaanpassende behandeling heeft ondergaan. De trans en genderdiverse slachtoffers van openbaar geweld zijn echter vaak degenen die zichtbaar trans of genderdivers zijn (degenen die niet in een duidelijke M- of V-classificatie kunnen worden ingedeeld, of degenen die nog steeds duidelijke kenmerken van het geboortegeslacht vertonen) (Motmans et al., 2015).

Wanneer iemand zich dus kleedt, gedraagt, of uit op een manier die volgens de sociale norm alleen past bij het andere geslacht of wanneer de LGBTI+-identiteit te zichtbaar wordt, bijvoorbeeld door intimiteit tussen partners van hetzelfde geslacht waar te nemen of door een trans persoon waar te nemen met nog duidelijke kenmerken van het geboortegeslacht, verhoogt de kans op agressieve reacties (Buijs et al., 2009; D'Augelli et al., 2006; EU Agency for Fundamental Rights, 2020). Studies bij zowel heteroseksuele als halebiseksuele populaties concluderen dat het niet naleven van gendernormen minder geaccepteerd is dan de halebiseksuele oriëntatie op zich, en dat dit vooral geldt voor homoseksuele mannen (Buijs et al., 2009; Buijs et al., 2011; Cox et al., 2010; Schoonacker et al., 2009). Door het verhoogde risico op stigmatisering kunnen gender non-conforme LGBTI+ personen daardoor meer psychologische spanning ervaren dan genderconforme LGBTI+ personen (D'Augelli et al., 2006; Motmans et al., 2015; Skidmore et al., 2006). Dit veronderstelt dat degenen die de gendernormen niet overschrijden minder kans hebben op het meemaken van geweld (Buijs et al., 2009; Turner et al., 2009). Een interessant onderzoek dat deze tendens bevestigt, is het Amsterdamse onderzoek van Buijs et al. (2011) waar 52 daders en meerdere specifieke groepen (groepen met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse, en Antilliaanse achtergrond, alsook een groep Ajaxsupporters, mariniers, en homoseksuele studenten binnen een studentenvereniging) werden bevestigd rond homoseksualiteit. Hieruit bleek in alle onderzochte groepen dat, ondanks de liberale reputatie van Nederland, sommige aspecten van homoseksualiteit in alle onderzochte groepen als ongewenste afwijkingen worden beschouwd. Met name vier aspecten kwamen steeds naar boven bij de deelnemers: anale seks, vrouwelijk gedrag, openbare vertoningen van de seksuele oriëntatie en verleidingspogingen. Diverse deelnemers aan de studie verwoorden het door hun beoordeelde deviant gedrag als volgt: *"Het is prima als je een homo bent, maar je moet je als een echte man gedragen. Je moet in staat zijn om een goede hand te geven", "Hoe hij hem daar in het openbaar kuste... Misschien mag ik dat niet afwijzen, maar ik denk dat het een groot probleem is, weet je? Ze zouden gewoon uh - ze zouden een regel moeten maken waarin staat dat het niet meer in het openbaar is toegestaan. Weet*

je, doe het gewoon thuis." Dit contrasteerde enorm met het feit dat elk van de groepen en de daders expliciet sympathie betuigden voor de vermeende Nederlandse tolerante waarden. Geen van de geïnterviewde daders gaf bijvoorbeeld aan het geweld te hebben gepleegd alleen omdat ze een hekel hadden aan homoseksuele mannen. Integendeel, in de meeste gevallen gaven daders aan homoseksualiteit 'helemaal goed' te vinden. Ze deelden zelfs de mening dat ze in een homovriendelijk land leven waar het 'ouderwets' of 'not done' is om negatief over homoseksualiteit te spreken. De heersende tolerante retoriek van de Nederlandse samenleving wordt hier dus enerzijds breed overgenomen, maar de aanhoudende dominantie van het heteronormatieve regime verhindert een diepgewortelde acceptatie. De daders van antihomoseksueel geweld benadrukten dat ze niets tegen homoseksualiteit hadden en uitten hun trots op de Nederlandse seksuele tolerantie en diversiteit, maar schuwden niet alle vormen van geweld zodra ze werden geconfronteerd met aspecten van homoseksualiteit die botsten met wat zij zagen als 'normale' gender- en seksuele praktijken.

Recent onderzoek naar populaties die zich later identificeren als heteroseksueel maar ook seksuele en/of romantische aantrekking tot hetzelfde geslacht aangaven, toont dat ook deze mensen 1,47 keer meer kans hebben om slachtoffer te worden van geweld tijdens de kindertijd dan populaties die zich uitsluitend als heteroseksueel identificeren (Zou & Andersen, 2015). Deze verhoogde kans was vergelijkbaar met die van homoseksuele of biseksuele mannen en vrouwen, wat kan worden verklaard door gender non-conformiteit in de kindertijd (Zou & Andersen, 2015). Bovendien melden sommige mensen die niet tot een seksuele of genderminderheid behoren ook dat ze het slachtoffer zijn geweest van geweld omwille van de perceptie van een homoseksuele oriëntatie of transgender identiteit (Chamberland, 2011). Dit bevestigt de theorie dat niet de seksuele oriëntatie en de genderidentiteit de mate van geweld voorspellen, maar vooral de mate van gender non-conformiteit.

Onderzoek bij interseksuele personen speelt zich voornamelijk af binnen de gezondheidszorg. Onderzoek

naar discriminatie toont dat er ook binnen de gezondheidszorg een binair en heteronormatief kader heerst. Het Health4LGBTI review-onderzoek merkt echter op dat niet alle intersekse personen zich identificeren met het geslacht dat ze bij de geboorte kregen toegewezen, en daarom kan het passen van intersekse personen in binaire categorieën beperkend zijn (Zeeman et al., 2017). De studie van Meoded-Danon en Yanay (2016) merkte op dat de meeste intersekse mensen een operatie hebben ondergaan om hun lichaam te laten overeenstemmen met het binair denkkader, maar artsen reproduceren hier mogelijk gewoon de sociale gendernormen en de dominante heteronormatieve opvattingen over gender zonder duidelijke medische reden. Andere studies vinden gelijkaardige resultaten (Fernández-Garrido & Medina-Domenech, 2020; Prandelli & Testoni, 2021). Het Health4LGBTI review onderzoek merkt op dat heteronormativiteit voor intersekse mensen schadelijk kan zijn, omdat wordt aangenomen dat intersekse baby's interventies nodig hebben om hen in staat te stellen heteroseksuele (of penetrerende) seks te hebben (Zeeman et al., 2017). Ook hier tonen gelijkaardige studies hoe de belangrijkste doelen voor klinici heteroseksuele penetrerende seks en stabiele geslachtstoewijzing lijken te zijn, terwijl dit mogelijk niet overeenstemt met de wensen van de intersekse persoon zelf in het latere leven (De Mouriquand et al., 2016).

Als laatste zijn de plegers van geweld tegen LGBTI+ personen vaak mannen en hoewel geweld niet per se een onderdeel is van de dominante positie van mannen in de samenleving (hegemonische mannelijkheid), zijn de twee vaak met elkaar verbonden. Uit de EU LGBTI II studie bleek de pleger van de meest recente fysieke of seksuele geweldervaring in meer dan drie op de vier gevallen (77%) een man te zijn. In 13% van de gevallen was de pleger een vrouw, en in 8% van de gevallen waren zowel mannelijke als vrouwelijke plegers betrokken. Het percentage mannen als plegers van seksueel geweld was zelfs nog hoger: bij ongeveer 84% van de incidenten waren een of meer mannelijke plegers betrokken (EU Agency for Fundamental Rights, 2020). Agressie kan ook ontstaan in situaties waarin een man het gevoel krijgt dat hij in een afwijkende genderrol wordt gedwongen, bijvoorbeeld wanneer

hij als heteroseksuele man de indruk krijgt dat hij het 'lustobject' is van een homoseksuele man (Buijs et al., 2009). Wanneer men het idee krijgt dit lustobject te zijn, voelt dit als een schending van de eigen (mannelijke) status en dit kan alleen worden tegengegaan door een directe agressieve reactie (Van der Meer, 2003). De dader beschrijft het geweld vervolgens als een legitieme reactie op het seksuele en flirterige gedrag, als een vorm van zelfverdediging (Franklin, 2000). Ook in het onderzoek van Buijs et al. (2011) blijkt de angst om verleid te worden een aantoonbare trigger in 10 van de 26 incidenten waarin de oorzaak van het geweld duidelijk was.

b/ Groepsdynamiek

Voorgaand onderzoek toont aan dat bij het merendeel van de anti-LGBTI+ incidenten meerdere plegers betrokken zijn. Wanneer we de verschillende geweldtypes afzonderlijk bekijken, dan zien we dat plegers vaker alleen handelen in het geval van seksueel geweld. Wat betreft materieel geweld, blijkt dat een groot percentage niet weet met hoeveel de plegers waren. Dit kan verklaard worden door de aard van het materieel geweld, waarbij rechtstreeks contact tussen pleger en slachtoffer niet noodzakelijk is (D'haese et al., 2014; EU Agency for Fundamental Rights, 2020; Motmans et al., 2015).

Het groepsaspect en de daarmee gepaard gaande groepsdruk kunnen een bepalende rol spelen bij anti-LGBTI+-geweld. Het is reeds geweten dat antihomoseksuele attitudes dienen als een soort van sociale uitdrukking waarmee individuen hun lidmaatschap aan een mannelijke groep benadrukken, versterken of creëren (Herek, 1992). Vooral jonge adolescenten hebben het hier moeilijk om weerstand te bieden aan hun vriendengroep, zelfs als het gaat om gedrag dat anderen mogelijk schade kan berokkenen, zoals in het geval van geweld (Cabot, 2007; Henry et al., 2001; Sullivan, 2006). Uit de EU LGBTI II studie blijkt dat een aanzienlijk deel van fysiek en seksueel geweld wordt gepleegd door meer dan één persoon (respectievelijk 49% en 27%). Vooral onder jongere slachtoffers van intimidatie (15-17 jaar) was de pleger vaak een andere tiener of een

groep tieners (38%), wat suggereert dat de incidenten plaatsvinden in een omgeving waar groepsdruk een rol speelt (EU Agency for Fundamental Rights, 2020). Plegers voor wie het aspect groepsdruk van doorslaggevend belang was in hun antihomoseksueel gedrag geven achteraf soms aan morele twijfels te hebben maar bang te zijn uitgelachen en afgewezen te worden door hun eigen peer group (Buijs et al., 2009; McDevitt et al., 2002; Van der Meer, 2003).

In termen van antihomoseksueel gedrag moedigen mannen elkaar soms zelfs aan omdat het de grenzen van hun mannelijkheid versterkt (Dewaele, 2009). Zo voorkomen ze dat ze als homoseksueel worden gezien, wat voor hen gelijk staat aan zwak en vrouwelijk. Mannelijkheid is van groot belang in deze groepsprocessen (Buijs et al., 2009). In het daderonderzoek van Buijs et al. (2011) komt deze groepsdynamiek ook regelmatig terug. Zo zegt een van de daders bijvoorbeeld dat hij homoseksuele mannen vaak kleineert als hij met zijn vrienden omgaat om te voorkomen dat hij door de groep wordt 'afgewezen'.

c/ Verveling doorbreken

Effecten van vervelingsgevoeligheid op aspecten zoals woede en agressie zijn in het verleden reeds onderzocht. Voor veel mensen – en vooral voor mannelijke adolescenten die minder sociaal aanvaardbaar gedrag hebben aangeleerd – komt een zoektocht naar spanning en opwindning frequent voor. Geweld en agressie kunnen zulke spanning en opwindning opleveren (Baumeister & Campbell, 1999; Franklin, 1998; Giuliano, 2001; Herek, 1998; Larkin, 1979; Pfefferbaum & Wood, 1994; Rupp & Vodanovich, 1997; Svendsen, 2021). De studie van Rupp en Vodanovich (1997) bewijst dat individuen met een hoge neiging tot verveling significant hoger scoorden op vijandigheid, agressie en woede. Daders die geweld plegen om hun verveling te doorbreken zien hun acties eerder als grappig of amusant en minimaliseren de schade die ze hebben aangericht (Franklin, 1998, 2000; Parrott, 2008). Ondanks de mogelijke schade aan het slachtoffer, blijkt dat deze daders niet voorafgaand aan het geweld de intentie hebben gewelddadig gedrag te stellen (Baumeister & Campbell, 1999).

Ook binnen antihomoseksueel onderzoek wordt deze tendens teruggevonden. Homoseksuele mannen worden beschouwd als gemakkelijke slachtoffers, juist vanwege de gender non-conformiteit die vaak aan hen wordt toegeschreven. Vanwege hun vrouwelijke eigenschappen worden homoseksuele mannen vaker beoordeeld als bang, zwak en laf. Ze worden aanzien als mannen die zichzelf nauwelijks verdedigen, niet terug vechten, onmiddellijk vluchten en ook elkaar nooit verdedigen (Buijs et al., 2009; Van der Meer, 2003). Om die reden worden homoseksuele mannen soms expliciet uitgekozen door geweldplegers met als enig doel de verveling tegen te gaan (Van De Ven, 1995; Van der Meer, 2003). Het slachtoffer wordt dus geselecteerd op basis van zijn seksuele oriëntatie, maar het geweld zelf is onafhankelijk van enig vooroordeel (Buijs et al., 2009; Herek, 1992). Hier moet wel opgemerkt worden dat daders die op zoek zijn naar sensatie en prikkeling zich niet alleen richten naar seksuele minderheden. Het geweld dat zij melden maakt deel uit van een algemeen patroon van geweld en delinquent gedrag ook gericht op andere minderheden en de samenleving in het algemeen (Franklin, 2000; Parrott, 2008).

d/ Sociale machteloosheid

De laatste theorie, voornamelijk uitgewerkt in onderzoek naar antihomoseksueel geweld, betreft economische en sociale machteloosheid. Sommige mensen (vooral van toepassing op mannen) ervaren weinig machtsmiddelen. Om enige macht, die de Europese cultuur aan mannelijkheid toekent, te claimen, reageren deze mensen soms gewelddadig tegen anderen. In deze situatie zijn macht en geweld dus tegengesteld, want waar het een absoluut regeert, is het ander afwezig. Geweld treedt op wanneer de macht afwezig is of in gevaar is. Terwijl geweld dus vaak wordt gezien als een uiting van macht, kan het ook een actie zijn om macht te verwerven, te tonen of op te eisen. Dit is wat Franklin (1998) omschrijft als 'sociale machteloosheid'. Antihomoseksueel geweld wordt gebruikt door sociaal machtelozen als een strategie om te voldoen aan de gendernormen van mannelijke hegemonie wanneer ze niet de handvatten hebben om hier op een andere manier aan te voldoen (Franklin, 1998; Herek, 1998).

2.4.8. Intersecties

Intersectionaliteit verwijst naar de manier waarop kruisende machtsrelaties sociale relaties in verschillende samenlevingen en individuele ervaringen in het dagelijks leven beïnvloeden. Men kijkt onder meer naar categorieën als raciale/etnische achtergrond, klasse, geslacht, seksuele oriëntatie, land, beperking, leeftijd, etc., als onderling verbonden en wederzijds vormend. Intersectionaliteit is dus een manier om de complexiteit in de wereld, in mensen en in menselijke ervaringen, te begrijpen en te verklaren (Collins & Bilge, 2020; Crenshaw, 2017). De kruispunten tussen verschillende achterstellingsmechanismen kunnen leiden tot specifieke uitdagingen of problemen voor LGBTI-personen waarop het beleid een antwoord moet formuleren (Gelijke Kansen Vlaanderen, 2012).

Volgens Mason (2003) vergat men in het verleden vaak rekening te houden met de invloed van etniciteit, klasse en gender in onderzoek naar geweldervaringen van LGBT-personen. Meyer (2012) stelt hierover dat holebi- en transfoob geweld geen uniform gegeven is. Als men dit soort geweld tracht in kaart te brengen, is het dus van belang aandacht te besteden aan de overlap van de verschillende discriminatiegronden. Binnen dit project wordt er met een intersectionele lens gekeken naar de geweldervaringen van LGBTI+ personen.

De masterproeven, gebaseerd op een deel van de data uit dit project, illustreren reeds het belang van een intersectionele lens. Zo stelde Leysen (2022) vast dat lesbische vrouwen moeite hebben met benoemen op basis van welke grond zij geweld meemaakten: op basis van hun gender of op basis van hun seksuele oriëntatie? Deze bevindingen zijn gelijkaardig met de bevindingen van een Nederlandse studie naar geweld tegen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen (Schuyf, 2009). Uit de masterproef van Weemaes (2022) bleek tevens dat gender niet het enige kruispunt is, maar dat religie en het al dan niet hebben van een beperking ook een rol spelen.

a/ Raciale/etnische afkomst en klasse

Lidmaatschap van een andere sociale groep dan een die gebaseerd is op seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of seksekenmerken heeft ook een invloed op de gevolgen van geweld. Zo blijkt uit onderzoek dat witte LGBT personen uit de middenklasse gewelddadige ervaringen vaker als ernstig ervaren dan witte LGBT personen met een laag inkomen, terwijl laatstgenoemden meer ervaringen met fysiek geweld rapporteren dan de eerstgenoemden (Meyer, 2010). Ook blijkt dat zwarte LGBT personen en Latino LGBT personen anti-LGBT geweld vaak beschouwen als implicierend dat ze hun raciale gemeenschap negatief hebben vertegenwoordigd, terwijl deze beschouwing bij witte LGBT personen niet aan bod komt (Meyer, 2012).

b/ Leeftijd

Uit een verkennend onderzoek naar oudere holebi's in Vlaanderen bleek dat de meerderheid van de bevroegden ooit vooroordelen of discriminatie ervoer in interpersoonlijke contacten of binnen organisaties (Godemont & Dewaele, 2004). Deze vooroordelen namen de vorm aan van heteronormativiteit, schijntolerantie, afstandelijkheid en afwijzing en hun discriminatieervaringen waren verbaal van aard of sloegen op de ontoegankelijkheid van en de ontzetting uit posities in de werk-, woon- en vrijetijdssfeer.

c/ Gender

Zoals eerder werd vermeld blijken plegers van geweld tegenover LGBTI+ personen vooral mannen te zijn. Hetzelfde is waar voor geweld tegenover vrouwen. Fysiek en seksueel geweld van mannen tegenover vrouwen werden in het verleden als privékwesties en als op zich staande situaties aanzien, maar na verloop van tijd werden deze erkend als symptomen van de onderdrukking van vrouwen (Crenshaw, 1991). Deze link tussen geweld tegenover vrouwen en de onderdrukking van vrouwen werd al gelegd in de jaren '80. Zo stelden Hanmer en Maynard (1987) dat dit type geweld en de bedreiging die het met zich mee brengt een vorm van sociale controle is die wordt uitgeoefend door mannen

over vrouwen met als gevolg dat hun onderdrukking in de maatschappij in stand wordt gehouden. Vanuit dit perspectief staat de patriarchale samenleving toe dat echtgenoten geweld gebruiken om hun vrouwen in het gareel te houden en dat mannen in het algemeen geweld gebruiken om vrouwen te onderdrukken (Brownmiller, 1975; Cazenave & Zahn, 1992; Lips, 1991). Een recentere verklaring voor de observatie dat geweld veelal door mannen wordt gepleegd, vindt men in de constructie van mannelijkheid waarbij geweld een expressie is van bestaande genderrelaties of een reactie is op een verstoring van de dominante verhoudingen binnen de genderorde (DeKeseredy & Schwartz, 2005; Messerschmidt, 1997). Gendergerelateerd geweld is dus niet los te koppelen van de sociale setting waarbinnen de plaats in de genderorde van belang is (Messerschmidt, 1997). De idee dat geweld jegens vrouwen een hindernis vormt voor gendergelijkheid, wordt momenteel beaamd in verschillende internationale verdragen (Istanbul-conventie, EU-draft directive on violence against Women and domestic violence) en sijpelt dan ook door naar nationale beleidsdocumenten allerhande.

Wanneer er wordt gekeken naar de gevolgen en perceptie van gendergerelateerd geweld, stellen Kelly en Radford (1990) dat vrouwen de neiging hebben en zelfs systematisch worden aangemoedigd om het geweld dat men ervaart door toedoen van mannen te minimaliseren. Men legt hier de link met hoe seksueel geweld werd gedefinieerd aan de hand van wat mannen als gewelddadig beschouwen en niet op basis van wat vrouwen als gewelddadig ervaren. Dit heeft er onder andere toe geleid dat verkrachting in het publieke debat wordt gedefinieerd als iets dat 's nachts in de publieke ruimte plaatsvond met een onbekende als dader (Estrich, 1988). Ook vandaag de dag overtuigen maatschappelijke instellingen, de media en de eigen sociale omgeving vrouwen van hun fysieke kwetsbaarheid als vrouw en van de illusie dat de publieke ruimte de plaats bij uitstek is waar geweld tegen hen plaatsvindt. Dit brengt met zich mee dat gendergerelateerd geweld verregaande gevolgen heeft, zelfs als het niet plaatsvindt. De angst die veel vrouwen voelen kan niet worden verklaard door de

grote prevalentie van fysiek geweld tegen vrouwen, maar wel door de dreiging van seksueel geweld. De angst die wordt ervaren in de openbare ruimte weerspiegelt ongelijke genderverhoudingen, waarbij mannen de openbare ruimte domineren en vrouwen hun aanwezigheid op bepaalde plaatsen en tijdstippen als minder gepast ervaren (Huysentruyt et al., 2014).

Zoals eerder werd vermeld, stellen meerdere studies vast dat anti-LGBTI+ geweld eerder voortkomt uit een irrationele angst voor diegenen die zich niet aan de culturele gendernormen houden, dan dat het uitgelokt wordt door de minderheidsstatus van het slachtoffer (Blondeel et al., 2017; Ortiz-Hernández & Torres, 2005). Er kan dus een link worden gelegd tussen geweld tegen vrouwen en anti-LGBTI+ geweld, aangezien ook hier de gendernormen van de dader de context vormen voor het plegen van deze vorm van geweld. Anti-LGBTI+ geweld kan met andere woorden worden beschouwd als een vorm van gendergerelateerd geweld (Tomsen & Mason, 2001).

d/ Aseksualiteit

Omdat aseksualiteit onzichtbaar lijkt, gaan veel mensen ervan uit dat ze minder discriminatie en marginalisatie in de samenleving ondervinden dan andere seksuele minderheden. Toch stelt onderzoek vast dat aseksuele personen vaak dezelfde 'strijd' moeten leveren en ook te maken krijgen met discriminatie (Bogaert, 2015; MacInnis & Hodson, 2012; Robbins et al., 2016). Seksualiteit wordt namelijk beschouwd als een universele menselijke ervaring. Het bestaan van aseksuele mensen verstoort dat idee, wat tegenreacties, waaronder het ervaren van een 'outsider-status' en negatieve attitudes, kan veroorzaken (Gressgård, 2013; Scherrer, 2008; Worthen & Laljer, 2021). Ondanks hun gebrek aan seksuele aantrekkingskracht, stellen van Houdenhove et al. (2013), dat zij seksueel gedrag vertonen of hebben vertoond met een partner. Dit gedrag kan positief en gewenst zijn, maar het kan ook voortkomen uit intense druk om seks te hebben om iemand tevreden te stellen of "normaal" te lijken, waardoor het neigt naar seksuele

aanranding (Gupta, 2017). Bovendien wordt asexualiteit vanuit een medisch en psychologisch perspectief nog te vaak gezien als een pathologie, een seksuele disfunctie waarvoor medische of psychologische interventie nodig is (Decat, 2022).

2.4.9. Kanttekeningen

a/ Geweld in tijden van COVID-19

Wat betreft algemeen geweld tegen de LGBTI+ gemeenschap tijdens de pandemie, is onderzoek ook nog gering. De online survey van Kneale en Bécaries (2020) bevroeg verschillende ervaringen met geweld tijdens de eerste lockdown. Ongeveer een op de zes respondenten meldde in deze studie een vorm van geweld meegemaakt te hebben sinds het begin van de pandemie omdat ze LGBTI+ waren (16.7%). De meest voorkomende vormen van geweld die bevestigd werden waren verbale intimidatie, meer specifiek beledigingen of andere kwetsende opmerkingen (8.7%), uitsluiting van evenementen of activiteiten (5.6%) en onvrijwillige onthulling van de LGBTI+-identiteit (3.5%). De gemiddelde score voor stress nam ook toe voor degenen die een geval van hofbifobie, transfobie, of interfobie hadden ervaren, in vergelijking met respondenten die dat niet hadden ervaren. Evenzo verdrievoudigde de kans op het vertonen van depressieve symptomen bij degenen die geweld hadden ervaren op basis van hun seksuele oriëntatie of genderidentiteit in vergelijking met degenen die dat niet hadden meegemaakt. Deze duidelijke associaties bleven bestaan na controle voor diverse socio-demografische variabelen (leeftijd, relatiestatus, etnisch-culturele minderheidsstatus, woonplaats – UK of elders –, en socio-economische status).

Over huiselijk geweld is meer geweten. Zo kan de noodzaak om thuis te blijven en zich sociaal te isoleren bijvoorbeeld leiden tot een toename in financiële stress en stress die gepaard gaat met extra verantwoordelijkheden zoals het zoeken van opvang van de eigen kinderen. Voor degenen die een gewelddadige partner hebben, kunnen de lockdowns dus tot extra triggers voor partnergeweld leiden

(van Gelder et al., 2020). Daarnaast beperkten deze lockdowns ook de mogelijkheden om sociale steun te krijgen en hulp te zoeken bij partnergeweld (Peterman et al., 2020). Sinds het begin van de COVID-19-pandemie zijn er in verschillende onderzoeken aanwijzingen voor een toename van partnergeweld. Kagi (2020) meldt dat er in Australië een toename van 5% werd vastgesteld in het aantal oproepen naar de politie in verband met huiselijk geweld, en Poate (2020) noteerde een toename van 75% in zoektochten op het internet naar ondersteuning voor partnergeweld in Australië. In Frankrijk steeg het aantal meldingen van huiselijk geweld met 32% tijdens de eerste lockdown (Berton, 2020), en in Italië heeft de regering hotels voorzien als opvangcentra voor de toename aan partnergeweld (Davies & Batha, 2020). In de Verenigde Staten werd een toename van 22% tot 27% in arrestaties in verband met huiselijk geweld gemeten (Portland Police Bureau, 2020; Robinson, 2020).

De meeste literatuur richt zich echter uitsluitend op heteroseksuele, cisgender vrouwen die partnergeweld/huiselijk geweld meemaken. Onderzoek naar hoe COVID-19 partnergeweld en huiselijk geweld onder LGBTI+ personen beïnvloedt, is geringer. In de studie van Stephenson et al. (2021) naar partnergeweld onder homoseksuele mannen, biseksuele mannen, en mannen die seks hebben met mannen meldde 12.6% van de deelnemers partnergeweld meegemaakt te hebben tijdens de eerste lockdown, met een hoger percentage verbaal/psychisch partnergeweld (10.3%), dan seksueel (2.2%) of fysiek partnergeweld (1.8%). Binnen de groep die partnergeweld meldde, was dit voor bijna de helft (41.5%) hun eerste ervaring. Uit een studie van De Schrijver et al. (2022) blijkt dat een derde van de Belgische hofbiseksuele respondenten werd blootgesteld aan ten minste één vorm van huiselijk geweld tijdens de eerste vier tot zes weken van de lockdownmaatregelen in België. De studie van Xue et al. (2020) gebruikte een lijst met COVID-19-relevante hashtags als zoektermen om tweets van Twitter te verzamelen in verband met huiselijk geweld (tijdens de eerste lockdown). Deze tweets wezen onder andere de LGBTI+ gemeenschap aan als extra kwetsbare groep voor huiselijk geweld tijdens de COVID-19 pandemie. Bovendien lopen LGBTI+ jongeren vanwege de lockdowns een hoger risico

op geweld indien zij gedwongen worden samen te leven met familieleden of huisgenoten die hen niet ondersteunen (United Nations, 2020).

b/ Cybergeweld

Het internet kan een bron van comfort zijn voor kwetsbare populaties. Voor wie leeft in een omgeving waar men zich niet welkom voelt, kunnen online communicatie en sociale netwerksites een zegen zijn. Indien men in de knoop zit met zichzelf, kan men op het internet namelijk lotgenoten vinden (Costello et al., 2018). Een voorbeeld hiervan is dat LGBT-jongeren meer geneigd zijn om online vrienden te hebben en volgens Ybarra et al. (2015) zijn zij een belangrijke schakel in hun sociale vangnet. Daarentegen kan het internet ook een grote negatieve impact hebben op kwetsbare groepen. De alomtegenwoordigheid van het internet bracht namelijk een nieuwe vorm van pesten teweeg onder jongeren: cybergeweld (Costello et al., 2018). Dit is een vorm van geweld die wordt uitgevoerd door het gebruik van digitale media of technologie met als doel het toebrengen van schade aan een individu of een groep mensen (Hinduja & Patchin, 2014; Pham & Adesman, 2015). Het kan verschillende vormen aannemen, maar meestal draait het rond het vernederen van anderen op basis van hun raciale/etnische afkomst, geografische afkomst, seksuele oriëntatie, gender(identiteit) of andere kenmerken (Costello et al., 2018).

LGBT+ jongeren krijgen op school meer te maken met pestgedrag dan hun hetero en cisgender tegenhangers (Black et al., 2012; Espelage et al., 2014). Uit ander onderzoek blijkt tevens dat LGBT+ personen ook meer cybergeweld ervaren dan hun hetero en cisgender tegenhangers (Aboujaoude et al., 2015; Schneider et al., 2015; van Beusekom & Kuypers, 2018). De prevalentie van cybergeweld bij LGBT+ jongeren verschilt van studie tot studie met één op de tien (10.5%) als laagste en zeven op tien (71.3%) als hoogste binnen de artikelen die werden opgenomen binnen de review van Aboujaoude et al. (2015). Het risico op en de aanleiding tot cybergeweld zijn trouwens niet gelijk voor elke persoon die onder de LGBT+ noemer valt. Zo stelden Cooper en Blumenfeld (2012) vast dat respectievelijk 14%, 19%, 41% en 60% van

de bevroegde LGBT-respondenten cybergeweld ervoer vanwege hun raciale/etnische afkomst, hun geslacht, hun genderexpressie of -identiteit, of hun seksuele oriëntatie.

Ook deze vorm van geweld heeft een negatieve invloed op het welzijn en functioneren van LGBT+ personen (Abreu & Kenny, 2017; Costello et al., 2018). Het kan onder andere leiden tot een verminderde schoolprestatie, middelenmisbruik, angsten, een deuk in hun zelfvertrouwen of vertrouwen in anderen en een hogere mate aan depressieve gevoelens, en een toename van gedachten over of pogingen tot suïcide (Kosciw et al., 2016; Montoro et al., 2016; Näsi et al., 2015; Nyman & Provozin, 2019; Pham & Adesman, 2015). Het voorkomen van cybergeweld is dus van groot belang. Hierover is reeds geweten dat formele sociale controlemechanismen, zoals firewalls, antivirusprogramma's en software die data op het internet filtert en blokkeert, niet opgewassen is tegen online haat (Bossler & Holt, 2009; Fleming et al., 2006). Er is daarentegen wel evidentie dat collectieve online waakzaamheid cybergeweld kan voorkomen, omdat het de boodschap overbrengt dat dit soort interacties niet getolereerd zullen worden (Costello et al., 2017).

Hoewel ouders een belangrijke bron van steun kunnen zijn na het ervaren van cybergeweld (Priebe & Svedin, 2012), bleek uit het onderzoek van Blumenfeld en Cooper (2010) dat LGBT+ participanten minder geneigd waren om hun ervaringen met een ouderfiguur te delen dan hun cisgender en heteroseksuele tegenhangers. Deze terughoudendheid vloeit onder andere voort uit angst voor de pleger, angst dat hun ouders hun toegang tot het internet zouden beperken en de gedachte dat hun ouders niet zouden kunnen helpen LGBT+ slachtoffers van cybergeweld gaven tevens aan bang te zijn dat hun seksuele oriëntatie en/of gender-identiteit aan het licht zou komen indien ze melding zouden doen van hun ervaringen (Blumenfeld & Cooper, 2010; Cooper & Blumenfeld, 2012).

3/

Methode en onderzoeksvragen

In dit inhoudelijke rapport wordt slechts kort ingegaan op de methodologie van dit onderzoek. Meer informatie over het onderzoeksopzet, waaronder informatie over (de ontwikkeling van) de gebruikte meetinstrumenten, de dataverzameling en data-analyse kan de lezer terugvinden in het technisch rapport.

3.1. Onderzoeksvragen

Momenteel is het nog moeilijk om een eenduidige beschrijving te geven van anti-LGBTI+ geweld in Vlaanderen, omwille van een gebrek aan onderzoek, maar ook omwille van de verschillende operationalisaties van geweld en de duur van de tijdsperiode die in acht genomen wordt. Dit onderzoek heeft als doel een nulmeting tot stand te brengen, die de prevalentie van geweldervaringen bij LGBTI+ personen in kaart kan brengen. De aandacht gaat hierbij uit naar geweldervaringen in het algemeen en geweld gericht tegen de (vermeende) seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of seksekenmerken van het slachtoffer. Er wordt dus een onderscheid gemaakt tussen 'geweld' en 'anti-LGBTI+ geweld'. Deze tweede term kan nog verder opgesplitst worden in 'homofob

geweld', 'bifob geweld', 'lesbofob geweld', 'transfob geweld', 'interfob geweld'... In dit onderzoek zal gepeild worden naar de motivatie van de pleger, om een beeld te krijgen van de concrete aanleiding van het voorval, en naar de link met seksuele oriëntatie, genderidentiteit/expressie, en seksekenmerken.

Om een antwoord te vinden op de vraag: "Welke ervaringen hadden LGBTI+ personen met geweld in de twee jaar voorafgaand aan de studie?", wordt geweld in deze studie gemeten in lijn met de voorgaande Steunpunt-onderzoeken uit 2012-2015, waarbij gepolst werd naar vier vormen van geweld: (1) verbaal en psychisch geweld, (2) fysiek geweld, (3) seksueel geweld, en (4) materieel geweld. Bijkomende onderzoeksvragen zijn: "In welke context maakt men deze verschillende types geweld mee?", "Wie pleegt het geweld en wat zijn de drijfveren van deze plegers?", "Wat is de impact van het geweld, hoe beoordeelt men deze ervaring en wat heeft men nodig na de geweldervaring?" en "In welke mate doen zij hiervan aangifte?". De vragenlijst en interviewleidraden zijn terug te vinden in het technisch rapport.

Door dit onderzoek om de zoveel jaar te herhalen, kan evolutie in kaart gebracht worden en kunnen we een eenduidiger beeld geven van de prevalentie van geweld, de context waarin het plaatsvindt, de achtergrond van de pleger(s) en het slachtoffer, en de intersectionele aard van het geweld, enzovoort. Op basis hiervan zou het mogelijk zijn om aanbevelingen te formuleren voor de verbetering van registratie, monitoring en afhandeling van klachten en meldingen.

3.2. Dataverzameling

Om inzicht te verwerven in de geweldervaringen van LGBTI+ personen werd gekozen voor een mixed-methode onderzoeksdesign. Deze methode geniet van de voordelen van zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek, terwijl de nadelen van beide onderzoeksstrategieën worden beperkt (Creswell & Zhang, 2009; Hussein, 2009). De kwantitatieve data werden verzameld met behulp van een online vragenlijst bestaande uit vragen met betrekking tot (1) socio-demografische indicatoren, (2) mentale gezondheid, (3) de verschillende soorten geweldervaringen en (4) meldingsneiging en -gedrag bij de politie, en de ervaringen met de politie indien aangifte werd gedaan en ervaringen met andere formele en informelere instanties. De kwalitatieve data werden verzameld aan de hand van focusgroepen en interviews met participanten die op de online vragenlijst aangaven bereid te zijn om deel te nemen aan het kwalitatieve luik. Dit kwalitatieve luik heeft als doel om meer in detail te treden over de percepties en ervaringen van de respondenten. Waar de semigestructureerde interviews het mogelijk maken om nauwgezet in te gaan op de ervaringen van de respondenten en de betekenis die zij aan hun geweldervaringen hechten, kunnen de focusgroepen tot inzichten leiden over welke ervaringen gedeeld zijn, of over welke stellingen discussie bestaat.

3.3. Data-analyse

Data-analyse van de kwantitatieve data gebeurde aan de hand van SPSS (IBM Corp., 2018). Distributies worden steeds samengevat met gemiddelden en standaard-

deviaties. Interne consistentie van gebruikte schalen wordt met Cronbach's alpha gemeten. Distributies tussen groepen worden vergeleken met de X^2 test. One-way ANOVA's worden gebruikt om significante verschillen tussen groepen vast te stellen (mits aan de parametrische assumpties worden voldaan). Verschillende modelbenaderingen worden gehanteerd om rekening te houden met de diversiteit binnen de populatie. Zo worden ANCOVA-modellen ontwikkeld om de invloed van verschillende achtergrondkenmerken na te gaan (o.a. seksuele oriëntatie, genderidentiteit, leeftijd, beperking, economische kwetsbaarheid, ...), en ook logistische regressie wordt hiervoor gebruikt, afhankelijk van de uitkomstvariabele. Statistische significantie wordt vastgelegd op het 95% significantieniveau. Om te onderzoeken of er duidelijke verschillen zijn tussen respondenten met een verschillende seksuele oriëntatie (homoseksueel, lesbisch, bi+, asexueel, of queer) en tussen respondenten met een verschillende genderidentiteit (cisgender, transgender, of genderdivers), werden diverse diepgaande analyses uitgevoerd. Er kan bijvoorbeeld een verschil in geweldervaringen tussen transgender en genderdiverse respondenten gevonden worden, maar dit kan ook eerder toe te kennen zijn aan de gemiddeld jongere leeftijd van de genderdiverse groep. Daarom wordt er bij de analyses telkens gecontroleerd voor een heel aantal achtergrondvariabelen (toegewezen geboortegeslacht, gewest, opleidingsniveau, werkstatus, relatiestatus, gender (non-)conformiteit, beperking, het behoren tot een etnisch-culturele of religieuze minderheid, leeftijd, economische kwetsbaarheid, en vermijdingsgedrag om de seksuele oriëntatie of genderexpressie te verbergen uit angst voor negatieve reacties), die de verschillen in geweldervaringen tussen groepen mogelijk verklaren. Als de verschillen in verbale en/of psychische geweldervaringen tussen bijvoorbeeld de seksuele oriëntatie groepen significant blijven (na controle op de bovengenoemde achtergrondvariabelen), kunnen we concluderen dat er een duidelijk verband is tussen het hebben van een bepaalde seksuele oriëntatie en meer/minder verbaal en/of psychisch geweld. Groepen worden niet vergeleken op basis van intersekse status (versus endosekse status), omdat de intersekse groep te klein is ($n = 27$).

Alle interviews en focusgroepen werden opgenomen en zo letterlijk mogelijk neergeschreven. Hierbij werd informatie die eventueel zou leiden tot identificatie van de deelnemers, zoals namen en specifieke locaties, weggelaten in de transcriptie. Verder werden de namen van de respondenten vervangen door pseudoniemen. Bij het citeren van de respondenten werd er aandacht besteed aan het gebruiken van de correcte voornaamwoorden. Deze werden meestal besproken in het begin van de gesprekken. Als dit niet het geval was, werd er op een andere manier nagegaan welke voornaamwoorden de respondent verkoos, bijvoorbeeld door het te vragen aan de respondent of door de transcripties na te lezen. Om de kwalitatieve data te analyseren werd gebruik gemaakt van het softwarepakket Nvivo om de tekstfragmenten te organiseren en te labelen (QSR International Pty Ltd., 2018).

4/

Resultaten met betrekking tot LGBTI+ personen

In dit hoofdstuk met betrekking tot LGBTI+ personen zullen eerst de kwantitatieve en kwalitatieve steekproef worden besproken. Daarna volgen enkele resultaten per type geweld. Hierbij zal het steeds gaan over de proportie van het type geweld in de steekproef en welke specifieke geweldervaringen men rapporteert. Er wordt bij elk type geweld een vergelijkende analyse gemaakt tussen seksuele oriëntatie groepen (LGB) en gendergroepen (T). Aangezien de vragenlijst ervaringen met geweld bevraagt tussen oktober 2021 tot en januari 2022 wordt er gekeken naar de impact van COVID-19 op de prevalentie van de verschillende geweldtypes. De mogelijke invloed van de COVID-19 pandemie is namelijk niet te negeren. Daarop volgt een gedeelte over de ergste geweldervaring die men rapporteerde en de context, de reactie, het profiel van de pleger(s) en de impact van deze gebeurtenis. Ook de beweegredenen van de pleger(s) werden bevraagd. Daaropvolgend zal (1) de impact van geweldervaringen, (2) meldingsneiging en -gedrag, (3) de steun die men ervaart vanuit de omgeving, (4) de noden van respondenten met betrekking tot steun, hulpverlening en melding na geweld, en (5) de maatschappelijke attitudes en noden worden besproken los van het type geweld dat men meemaakt.

4.1. Steekproef

4.1.1. Kwantitatieve steekproef

De beschrijvende analyses zijn steeds gebaseerd op een steekproefomvang van 936 respondenten die behoren tot de LGBTI+ gemeenschap, die minstens 15 jaar zijn, en minstens twee jaar woonachtig/werkende zijn in het Vlaams Gewest/Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Echter, niet alle 936 respondenten hebben steeds alle vragen beantwoord. Dit is enerzijds te verklaren door de ingebouwde routing en skippatronen waardoor niet iedereen alle vragen kreeg, en anderzijds door het zelf overslaan of niet invullen van sommige vragen. Niet alle vragen waren immers verplicht, om de gebruiksvriendelijkheid van de vragenlijst te verhogen. Naarmate men vorderde in de vragenlijst, hoe meer uitval en hoe kleiner de steekproefomvang betreffende de specifieke vraag. De steekproefomvang kan daarom lager zijn, afhankelijk van de vraag en de positie in de vragenlijst. Alle socio-demografische variabelen werden wel door alle respondenten ($N = 936$) ingevuld en zijn terug te vinden in Tabel 1. Deze tabel geeft een overzicht van de steekproef die deelgenomen heeft aan het onderzoek.

TABEL 1. SOCIO-DEMOGRAFISCHE KENMERKEN VAN DE LGBTI+ STEEKPROEF (N = 936)

		N	%
● Seksuele Oriëntatie	Heteroseksueel	30	3.2
	Homoseksueel	304	32.5
	Lesbisch	225	24.0
	Bi+	287	30.7
	Aseksueel	45	4.8
	Queer	39	4.2
	Weet ik niet	4	0.4
	Wil ik niet zeggen	2	0.2
● Genderidentiteit	Cisgender	579	63.8
	Transgender	108	11.9
	Genderdivers	220	24.3
● Intersekse*	Ja	27	2.9
● Gewest	Vlaams Gewest	837	90.2
	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	91	9.8
● Opleidingsniveau	Basis opleidingsniveau	284	30.3
	Gevorderd opleidingsniveau	652	69.7
● Werksituatie	Aan het werk	469	50.1
	Student	339	36.2
	Huishouden	59	6.3
	Met pensioen	32	3.4
	Langdurig ziek	86	9.2
	Werkloos	57	6.1
● Relatiestatus	Alleenstaand/single	464	49.7
	In een relatie	470	50.3
● Gender (non-)conformiteit	Conform	534	57.2
	Non-conform	399	42.8
● Minderheidsstatus	Etnisch-culturele minderheid	52	5.6
	Religieus zijn	95	10.2
	Beperking	182	19.4
● Leeftijd**	15-21 jaar	212	22.7
	22-40 jaar	524	56.0
	41-55 jaar	135	14.4
	56+	64	6.8
● Economische kwetsbaarheid (rondkomen)**	Erg gemakkelijk	148	15.9
	Gemakkelijk	258	27.7
	Vrij gemakkelijk	222	23.8
	Met een klein beetje moeite	186	19.9
	Met moeite	94	10.1
	Met heel veel moeite	25	2.7

		N	%
● Seksuele oriëntatie verbergen uit angst**			
	Nooit	150	17.4
	Zelden	274	31.7
	Vaak	337	39.0
	Altijd	102	11.8
● Genderexpressie aanpassen uit angst**			
	Nooit	237	25.8
	Zelden	466	50.7
	Vaak	182	19.8
	Altijd	34	3.7

Notitie:

* 4 Waalse respondenten zijn meegenomen in de intersekse groep om de steekproef zo groot mogelijk te houden.

Deze respondenten zijn enkel meegenomen in de specifieke intersekse hoofdstukken.

** Deze variabelen zijn als continue variabelen opgenomen in de data-analyse.

4.1.2. Kwalitatieve steekproef

In tegenstelling tot kwantitatief onderzoek is de veralgemening van bevindingen naar een bredere populatie niet het doel van kwalitatief onderzoek. De generaliseerbaarheid van een kwalitatief onderzoek moet eerder gezocht worden in het geven van antwoorden op theoretische vragen (Mortelmans, 2009). Bij een kwalitatieve steekproeftrekking streeft men voornamelijk naar 'verzadiging' of 'saturatie'. Het heeft namelijk weinig zin om een groot aantal interviews af te nemen, wanneer deze geen bijkomende informatie meer opleveren (Cambré & Waege, 2006). In de praktijk resulteert dit meestal in een beperkte steekproefomvang.

In deze studie waren er 196 respondenten die aan het einde van de online vragenlijst aangaven bereid te zijn deel te nemen aan een interview of focusgroep. Hiervan werden er 191 via mail of telefonisch gecontacteerd door een team van acht masterproefstudenten en één onderzoeker. De redenen waarom enkele potentiële respondenten niet werden gecontacteerd waren: (1) de respondent was Franstalig en had enkel een telefoonnummer achtergelaten, (2) de respondent paste niet binnen het beoogde profiel van de masterproefstudent en (3) de masterproefstudent had al voldoende respondenten voor hun thesis.

Aan de 67 respondenten die uiteindelijk deelnamen aan het kwalitatieve luik van dit onderzoek, werd gevraagd aan slechts één van deze twee methodes deel te nemen, zodat zoveel mogelijk variabiliteit in data verzameld kon worden. Er werden 3 focusgroepen ($n = 14$) georganiseerd en geanalyseerd en van de 53 interviews die werden afgenomen, werden 27 interviews geselecteerd voor analyse. Deze selectie gebeurde op basis van de kwaliteit en informatieve waarde van de interviews en met het doel een zo divers mogelijke groep te creëren met specifieke aandacht voor de representatie van personen die deel uitmaken van een etnisch-culturele minderheid en personen met een beperking.

Dit heeft geleid tot een finale kwalitatieve steekproef ($n = 41$) bestaande uit 20 cisgender personen (waaronder acht vrouwen en twaalf mannen), 12 non-binaire personen, 8 binaire transgender personen (waaronder zes vrouwen en twee mannen) en één intersekse persoon die haar genderidentiteit en seksuele oriëntatie niet deelde. De meerderheid van deze respondenten identificeren zich als bi+ ($n = 13$) of homoseksueel ($n = 13$), daarnaast zijn er ook participanten die lesbisch ($n = 7$) of asexueel zijn ($n = 5$). Negen respondenten behoren tot een etnisch-culturele minderheid. Verder geven 10 respondenten aan een beperking te hebben. Daarnaast wonen 36 respondenten in Vlaanderen en 5 in Brussel. De participanten varieerden in leeftijd van 19 tot 77 jaar, met een gemiddelde leeftijd van 36 jaar en een mediaan van 31 jaar.

Verskillende respondenten vertellen wat hun seksuele oriëntatie en/of genderidentiteit voor hen betekent en sommigen onder hen geven aan dat de bestaande termen niet volledig passen bij hoe men zich voelt. Aangezien de respondenten zichzelf en hun beleving van seksuele oriëntatie en genderidentiteit het best kennen, werd er rekening gehouden met hun eigen uitleg, twijfels en bedenkingen in verband met de termen die men verkiest. Ook het belang van deze aspecten van hun identiteit varieert van persoon tot persoon. Waar het voor sommigen slechts een klein facet is van hun identiteit, is het voor anderen een belangrijke bron van trots en verbinding.

Flor: "Ja, ik vind dat- Ik vind labels-, ik vind labels-, ik vind dat goed voor uzelf. Ik vind dat enorm goed voor uzelf dat ge niet, dat ge niet denkt dat ge zot bent, dat ge niet zoiets hebt van: 'Oh my god! Ik ben echt raar. Niemand anders is zo.' Daarvoor vind ik dat goed, maar dat is hetzelfde met andere labels in onze maatschappij, zoals ADHD en autisme en al die dingen. Ik vind dat heel goed zodat ge zo-, want het is zeer frustrerend voor jezelf om te zoeken naar iets, voor een naam, want ge-, mensen hebben dat nodig om dingen te benoemen, maar dan heb ik zoiets van-, maar dat mag geen standaard-, dat mag niet zo-, dat mag geen, ja, label worden als echt zo stempel op u hoofd zo van: 'Aah gij bent gay! Gij bent dat, gij bent dat.'

Interviewer: "Ge zijt meer dan dat."

Flor: "Ja, het is gewoon- Dat is een facet van u."

Laure: "Hoe moet ik mij presenteren dat iedereen weet -als ik niet in, als in een andere omgeving ga- dat ik geen hetero vrouw ben? En dat is zo fucked-up maar je wilt die identiteit zo ergens ook gelijk wel ownen. Omdat gelijk zo- Ik ben-, ik ben trots op de community. En ik heb zoiets van: de kracht dat wij al getoond hebben in ons leven is-, dat is-, dat is wat hetero mensen gewoon nooit moeten-, nooit moeten meemaken ofzo. Om uw identiteit in vraag gesteld te hebben."

De gerapporteerde geweldervaringen omvatten verbaal geweld, fysiek, seksueel en materieel geweld en variëren in hoe lang geleden ze plaatsvonden. Wat opvalt in de interviews en focusgroepen, is dat de respondenten regelmatig terugdenken aan hoe hun omgeving reageerde op hun coming-out wanneer hen wordt gevraagd naar hun geweldervaringen. Daarnaast beschrijven velen onder hen pijnlijke herinneringen die dateren van voor 2020. De kwalitatieve data-verwerving had het doel een zicht te krijgen op hoe geweldervaringen een impact hebben op het leven van LGBTI+ personen. Aangezien men deze impact uitgebreid kan beschrijven, ongeacht de tijd die er tussen de gesprekken en hun geweldervaringen verstreek, zullen ook deze verhalen worden gebruikt ter illustratie van de kwantitatieve bevindingen.

Wanneer respondenten gedurende de gesprekken hun eigen definitie gaven van geweld, legden ze vaak de nadruk op vormen van geweld die door anderen niet serieus worden genomen. Zo had men het over hoe ook micro-agressies en het gebrek aan acceptatie en erkenning vormen zijn van geweld. De respondenten zien het begrip geweld met andere woorden als iets zeer breed. Hun definitie van geweld had een invloed op welke ervaringen werden gecodeerd als zijnde geweldervaringen, waardoor de antwoordopties van de vragenlijst niet volledig overeenkomen met de codes

op basis van de interviews en focusgroepen. Over het algemeen vat de definitie die Arusha gaf van geweld goed samen hoe de respondenten naar geweld kijken:

Arusha: "Emotioneel, fysiek en op alle manieren pijn doen aan iemand anders valt onder geweld voor mij."

4.2. Geweldervaringen

4.2.1. Verbaal of psychisch geweld

a/ Proportie

Van alle respondenten geeft 93.1% ($n = 871$) aan minstens één vorm van verbaal of psychisch geweld meegemaakt te hebben gedurende de twee jaar voorafgaand aan de studie. Wat betreft de frequentie van het geweld geeft 19.6% ($n = 183$) aan slechts één of twee keer slachtoffer te zijn geweest van verbaal of psychisch geweld en 73.5% ($n = 688$) geeft aan dat men meerdere keren slachtoffer werd. Verbaal of psychisch geweld is bijgevolg de meest voorkomende en meest terugkomende vorm van geweld jegens LGBTI+ personen.

Dit wordt beaamd door de respondenten die werden geïnterviewd of die deelnamen aan een focusgroep. Verschillende respondenten vertellen namelijk dat ze vooral verbaal of psychisch geweld meemaken. Het onderstaande citaat van Sam vat zeer goed samen hoe dit type geweld wordt ervaren:

Sam: "Ik vind verbaal geweld uiteindelijk erger dan lichamelijk geweld. Ik vind verbaal geweld is iets dat je helemaal niet kan bewijzen of heel moeilijk kunt bewijzen als je bijvoorbeeld iemand- Als je iets wilt bewijzen- Hoe? [Dan] zou je het moeten opnemen of camerabeelden moeten hebben. Euh. Maar ik vind- Verbaal geweld is hetgeen dat het meest gebruikt wordt. Dat is iets heel venijnig en dat kan ook overal gebruikt worden zonder dat iemand daar iets aan merkt eigenlijk. Dus ik denk -voor mij- geweld is gelijk aan verbaal geweld. Euh. Maar ja, lichamelijk geweld is ook natuurlijk erg, maar ik denk dat verbaal geweld ook wel- Je kan daar echt wel van afzien en psychische problemen door ontwikkelen."

b/ Proportie per individueel item

Uit de vragenlijst blijkt dat de meest voorkomende vorm van verbaal en/of psychisch geweld in de twee jaar voorafgaand aan de studie ongepaste nieuwsgierigheid is (73%, $n = 683$). Verder rapporteert 68.4% ($n = 638$) dat men werd uitgelachen of belachelijk gemaakt werd en heeft 67.7% ($n = 631$) een ervaring waarbij er tegen hen werd geschreeuwd of waarbij men werd uitgemaakt. Zes à zeven op de tien respondenten (66.1%, $n = 614$) geeft aan dat iemand ervoor zorgde dat die zich beschaamd, schuldig of verkeerd voelde over zichzelf.

TABEL 2. VERBAAL EN/OF PSYCHISCH GEWELD (N = 936)

		EÉN OF TWEE KEER	MEERDERE KEREN	TOTAAL
● Ik kreeg te maken met ongepaste nieuwsgierigheid	N	276	407	683
	%	29.5	43.5	73.0
● Ik werd uitgelachen of belachelijk gemaakt	N	310	328	638
	%	33.2	35.2	68.4
● Er werd op mij geschreeuwd en/of ik werd uitgescholden	N	321	310	631
	%	34.4	33.3	67.7
● Iemand maakte dat ik me beschaamd of schuldig of verkeerd voelde over mezelf	N	284	330	614
	%	30.6	35.5	66.1
● Iemand sprak kwaad over mij bij anderen	N	279	271	550
	%	30.1	29.2	59.3
● Iemand negeerde dat ik holebi, transgender en/of intersekse persoon ben	N	240	283	523
	%	25.7	30.3	56.1
● Iemand vertelde zaken over mij aan andere mensen waar ik niet van wou dat ze het wisten	N	299	151	450
	%	32.2	16.2	48.4
● Ik werd geïsoleerd of genegeerd	N	235	204	439
	%	25.2	21.9	47.2
● Iemand gaf aandacht of focuste op delen van mijn lichaam waardoor ik me zeer oncomfortabel voelde (niet seksueel)	N	226	202	428
	%	24.2	21.6	45.8
● Ik maakte een andere vorm van verbaal en/of psychisch geweld mee	N	218	186	404
	%	23.4	20.0	43.3
● Iemand belette me in mijn mogelijkheid om mijzelf uit te drukken (vb. de kleren die ik draag, haar, mijn aanspreekvormen die ik gebruik...)	N	183	186	369
	%	19.7	20.0	39.7
● Ik werd door iemand achtervolgd	N	226	95	321
	%	24.2	10.2	34.4
● Iemand dreigde zaken over mij te vertellen aan andere mensen waar ik niet van wou dat ze het wisten	N	170	91	261
	%	18.2	9.8	28.0
● Ik werd mondeling bedreigd (of via brief)	N	143	81	224
	%	15.4	8.7	24.1
● Iemand belette dat ik omging met andere holebi, transgender en/of intersekse personen en/of bijeenkomsten van soortgelijke groepen kon bijwonen	N	97	66	163
	%	10.5	7.1	17.6
● Mijn doen en laten werd door iemand gevolgd, ik werd gestalkt	N	100	47	147
	%	10.7	5.0	15.8
● Ik werd bedreigd met een voorwerp of een wapen	N	63	16	79
	%	6.8	1.7	8.5
● Iemand belette dat ik medicatie nam of belette dat ik behandelingen kreeg die ik nodig had	N	43	23	66
	%	4.6	2.5	7.1
● Ik werd afgeperst	N	32	15	47
	%	3.4	1.6	5.1

Aan de respondenten die verbaal en/of psychisch geweld meemaakten, werd gevraagd of dit gericht was tegen hen omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken. Negen op de tien respondenten (92.6%, $n = 799$) die aangeeft verbaal en/of psychisch geweld te hebben meegemaakt, rapporteert dat minstens één van de incidenten gebeurde omwille van deze kenmerken.

Zo geeft 61.4% ($n = 575$) van alle respondenten aan te maken te hebben gekregen met ongepaste nieuwsgierigheid. Bij 47.5% ($n = 445$) zorgde iemand ervoor dat de respondent zich beschaamd of schuldig of verkeerd voelde over zichzelf en 46% ($n = 431$) werd uitgelachen of belachelijk gemaakt omwille van de seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken.

TABEL 3. VERBAAL EN/OF PSYCHISCH GEWELD OMWILLE VAN SEKSUELE ORIËNTATIE, GENDERIDENTITEIT EN/OF GESLACHTSKENMERKEN (N = 936)

JA

● Ik kreeg te maken met ongepaste nieuwsgierigheid	N	575
	%	61.4
● Ik werd uitgelachen of belachelijk gemaakt	N	431
	%	46.0
● Er werd op mij geschreeuwd en/of ik werd uitgescholden	N	392
	%	41.9
● Iemand maakte dat ik me beschaamd of schuldig of verkeerd voelde over mezelf	N	445
	%	47.5
● Iemand sprak kwaad over mij bij anderen	N	235
	%	25.1
● Iemand negeerde dat ik holebi, transgender en/of intersekse persoon ben	N	430
	%	45.9
● Iemand vertelde zaken over mij aan andere mensen waar ik niet van wou dat ze het wisten	N	286
	%	30.6
● Ik werd geïsoleerd of genegeerd	N	183
	%	19.6
● Iemand gaf aandacht of focuste op delen van mijn lichaam waardoor ik me zeer oncomfortabel voelde (niet seksueel)	N	230
	%	24.6
● Ik maakte een andere vorm van verbaal en/of psychisch geweld mee	N	236
	%	25.2
● Iemand belette me in mijn mogelijkheid om mijzelf uit te drukken (vb. de kleren die ik draag, haar, mijn aanspreekvormen die ik gebruik...)	N	276
	%	29.5
● Ik werd door iemand achtervolgd	N	142
	%	15.2
● Iemand dreigde zaken over mij te vertellen aan andere mensen waar ik niet van wou dat ze het wisten	N	155
	%	16.6
● Ik werd mondeling bedreigd (of via brief)	N	143
	%	15.3
● Iemand belette dat ik omging met andere holebi, transgender en/of intersekse personen en/of bijeenkomsten van soortgelijke groepen kon bijwonen	N	124
	%	13.2
● Mijn doen en laten werd door iemand gevolgd, ik werd gestalkt	N	63
	%	6.7
● Ik werd bedreigd met een voorwerp of een wapen	N	36
	%	3.8
● Iemand belette dat ik medicatie nam of belette dat ik behandelingen kreeg die ik nodig had	N	32
	%	3.4
● Ik werd afgeperst	N	29
	%	3.1

In de interviews en focusgroepen heeft men het vooral over hoe iemand ervoor zorgde dat men zich beschaamd, schuldig of verkeerd voelde over zichzelf, of dat men werd afgewezen vanwege hun seksuele oriëntatie en/of genderidentiteit. Luca vertelt hoe deze ervaringen zich opstapelen en op die manier een impact hebben op hun zelfbeeld:

Luca: "[Ik ben] hoofdzakelijk de laatste 30 jaar exposed aan-, aan-, aan schaamte erover. Dus dan is het niet zo makkelijk om- Oké we hebben een nieuwe 'wokegeneratie' en nu spring ik op die tram en geniet ik daarvan. Ja, dat blijft wel... Alle dingen die mensen gezegd hebben -mijn ex-partner dan vooral- dat ik niet kon zijn wie ik was... Dat internaliseert zich en oké tot voor kort was het nog een psychische ziekte en volgens de standaarden dan ben je daarvan overtuigd dat je aan je psyche moet werken, beschouw je jezelf dan als een soort freak en-, en ja dat is geen aangenaam gevoel om mee te moeten leven als je denkt dat je gestoord bent. En dat is er nog niet helemaal uit en ik moet dat beeld van mezelf nog bijstellen, dat dat oké is en dat het niet uitmaakt of het nu gestoord of niet-gestoord is en dat ik voor mezelf kies, maar ja soms voel ik me daar heel onzeker over, zeker ook om dat tegen mijn ouders te vertellen die al mijn eigen angsten bevestigen hé. Zoals bijvoorbeeld: 'Ja, niemand gaat me graag zien omdat ik afwijk van de rest.' Ja, mijn ouders stellen dan exact die vraag van: 'Ja, wie gaat er jou ooit nog graag zien?' [Lacht]."

De geïnterviewde respondenten bespraken ook de momenten dat een ander hun seksuele oriëntatie en/of genderidentiteit negeerde, ontkende of vergat. Enkele voorbeelden hiervan zijn hoe men aangesproken wordt met onjuiste voornaamwoorden, termen of naam. Biseksuele en aseksuele respondenten maken ook regelmatig mee dat hun seksuele oriëntatie in twijfel wordt getrokken. Zo wordt Arusha's aseksualiteit vaak in vraag gesteld. Ze vergelijkt dit met de ervaringen van bi+ personen:

Arusha: "Online voel je toch meer sribbelingen van de 'gatekeeping' van de -, vooral als je als aseksueel in relatie bent met een man ben je op zich- Dat is op zich een beetje hetzelfde als biseksuelen die met een man in relatie zijn, van ja, je hebt dan wel die 'gatekeeping', maar op zich ga je geen haat ondervinden omdat jullie gewoon alsof kunnen doen dat jullie 'normaal' zijn, dus dat is de grootste lastigheid van aseksualiteit, dat er eigenlijk geen begrip is vanuit de kant van heteroseksuele, maar ook een geen begrip van de kant vanuit de kant van de homoseksuele, queer en biseksuele mensen. Alhoewel nee, met de biseksuele eigenlijk niet vaak, want zij begrijpen dat vaak nog wel een beetje."

Een andere vorm van verbaal geweld dat vaak aan bod kwam gedurende de interviews, is dat er tegen de participanten wordt geschreeuwd en/of dat men wordt uitgescholden. Men hoort vaak dat termen als 'homo' en 'lesbo' als scheldwoord worden gebruikt, en woorden als 'janet' en 'faggot' blijken vaak voorkomend te zijn.

c/ Cybergeweld

Meer dan één op de vijf respondenten gaf aan online te zijn gepest (28.6%, $n = 268$), en/of online te zijn bedreigd (20.0%, $n = 186$) in de twee jaar voorafgaand aan de studie.

TABEL 4. VERBAAL EN/OF PSYCHISCH CYBERGEWELD (N = 936)

		EÉN OF TWEE KEER	MEERDERE KEREN	TOTAAL
● Ik werd online gepest (haatspraak, trollen, ...)	N	157	111	268
	%	16.8	11.9	28.6
● Ik werd online bedreigd (via telefoon, SMS, sociale media, ...)	N	115	71	186
	%	12.4	7.6	20.0

Van de 268 respondenten gaven 173 (66.5%) aan dat ze online gepest werden omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken en 61.8% werd online bedreigd omwille van deze reden.

TABEL 5. VERBAAL EN/OF PSYCHISCH CYBERGEWELD OMWILLE VAN SEKSUELE ORIËNTATIE, GENDERIDENTITEIT EN/OF GESLACHTSKENMERKEN (N = 936)

		JA
● Ik werd online gepest (haatspraak, trollen, ...)	N	173
	%	18.5
● Ik werd online bedreigd (via telefoon, SMS, sociale media, ...)	N	110
	%	11.8

Respondente Laure baat een café uit dat door Google wordt gecategoriseerd als een 'homobar'. Aangezien haar telefoonnummer hierbij staat, krijgt ze te maken met cybergeweld:

Laura: "En dan zoek je 'homobar' en dan kom je op mijn-, op dat nummer terecht en dan 'prankcallen' die zo. Maar het is ook wel al een keer heel zwaar geweest dat het echt ging om bedreigingen gewoon van verkrachting en de boel kort en klein komen slaan en zo. Euh. [Pauzeert] Wat dat [pauzeert] best heftig is en zo, want je weet niet of dat je dat serieus moet nemen, omdat ge zo zijt van ja die mensen kennen gewoon dat nummer van op het internet."

d/ Verschillen tussen seksuele oriëntatie groepen & gendergroepen

Wanneer alle achtergrondvariabelen worden meegenomen in de analyses, zijn de verschillen in verbale en/of psychische geweldervaringen tussen de seksuele oriëntatiegroepen en de gendergroepen niet significant. Wel blijken leeftijd, economische kwetsbaarheid, en vermijdingsgedrag belangrijke variabelen in het voorspellen van verbaal en/of psychisch geweld. Zo maken jongere respondenten significant vaker verbaal en/of psychisch geweld mee ($\chi^2(1) = 7.23$, $p = .007$). Ook respondenten die moeilijk financieel rondkomen, rapporteren doorgaans meer verbale en/of psychische geweldervaringen ($\chi^2(1) = 4.03$, $p = .045$). Ook aanpassingsgedrag vertoont een sterk verband met verbaal en/of psychisch geweld. Respondenten die vaak tot altijd vermijden openlijk zichzelf te zijn door middel van fysieke verschijning en kledij, en/of die vaak tot altijd vermijden hun seksuele oriëntatie openlijk te vertonen, uit angst voor negatieve reacties, rapporteren meer verbaal en/of psychisch geweld ($\chi^2(1) = 6.13$, $p = .013$ voor vermindering zichzelf te zijn en $\chi^2(1) = 6.32$, $p = .012$ voor het verbergen van de seksuele oriëntatie). De richting van het laatste significante verband is hier waarschijnlijk omgekeerd: het meegemaakt hebben van verbaal en/of psychisch geweld leidt tot significant meer vermijdingsgedrag bij de respondenten.

Ook voor LGBTI+ specifiek verbaal en/of psychisch geweld worden er geen significante verschillen in geweldervaringen terug gevonden tussen de seksuele oriëntatie groepen en de gendergroepen onderling. Het aanpassen van kledij en fysieke verschijning blijkt opnieuw een belangrijke variabele in het voorspellen van LGBTI+ specifiek verbaal en/of psychisch geweld. Zo blijkt opnieuw dat respondenten die vaak tot altijd vermijden openlijk zichzelf te zijn uit angst voor negatieve reacties meer LGBTI+ specifiek verbaal en/of psychisch geweld te rapporteren ($\chi^2(1) = 6.55$, $p = .010$). De richting van dit verband is waarschijnlijk omgekeerd. LGBTI+ personen die meer verbaal en/of psychisch geweld meemaken, zullen hun fysieke verschijning mogelijk meer aanpassen om te passen binnen de maatschappelijk geaccepteerde gendernormen. Deze

impact van geweld op zichtbaarheidsmanagement komt duidelijk aan het licht gedurende de gesprekken. Een voorbeeld hiervan is hoe Indigo zich 'verkleedt als man' als reactie op een ervaring met verbaal geweld na de Belgian Pride:

Indigo: "I was still dressed in my, you know, rainbow finery and all of that and I-, I recall in the tram terminal hearing catcalls from younger cisgender males, and you know, which I believe, in my opinion is a great source of so much of the racism, sexism, whatever it-, you know. Those, those young men need to learn that it is not okay, you know. So uhm, I decided that I was going to change out of my clothes into some-, be-, because I was travelling-, travelling alone and I'm disabled and all of these things. So, I went into a-, the loo at the central and I changed into my boy drag, you know, for the train ride home and all."

e/ COVID-19

Aan elke respondent die ervaring heeft gehad met verbaal en/of psychisch geweld, werd gevraagd of hun ervaringen sinds de COVID-19 pandemie en de lockdown periodes verbeterden, verergerden, of hetzelfde zijn gebleven. De invloed van de pandemie op verbaal en/of psychisch geweld is ambigu. Zo geven vier op de tien respondenten aan dat hun ervaringen hetzelfde zijn gebleven (40.6%, $n = 351$), 16.8% geeft aan dat hun situatie verbeterd is ($n = 145$), en 15.9% geeft aan dat de situatie verslechterd is onder invloed van COVID-19 ($n = 137$). Voor Eli zorgde COVID-19 voor een afname in geweldervaringen:

Eli: *“De laatste twee jaar? Het was Corona de laatste twee jaar [lacht]. Ik kwam niet buiten. Ja ik ben daar zo lastiggevalen geweest door enkele kerels aan mijn raam. Dat was begin dit academiejaar. Euh. Online zie ik wel bifobie voorbijkomen.*

Interviewer: *“Wat bedoel je met bifobie online tegenkomen?”*

Eli: *“Ja, ik heb soms zo een regenboogvlag op mijn sociale media en dan krijg ik daar wel heel wat commentaar op. Dit is wel enkel van mensen die mij niet kennen. Dus daar zie ik soms opmerkingen op passeren.”*

f/ Gebeurtenis met grote impact

Aan alle respondenten die verbaal en/of psychisch geweld hadden meegemaakt, werd gevraagd stil te staan bij een gebeurtenis uit alle vermelde verbale en psychische geweldervaringen die van grote impact is geweest. Hierdoor is het mogelijk een beeld te schetsen van de context, omvang en impact van het verbaal en/of psychisch geweld dat LGBTI+ personen meemaken. Diverse respondenten gaven uitleg over de ervaringen die ze hadden gehad:

*“Gaybashing”
(homoseksuele man, 28 jaar)*

*“Mijn vriendin en ik stonden dicht tegen elkaar aan het station van [X]. Een groep jongeren kwam langs, ze keken vies en riepen wat scheldwoorden. We hebben ze genegeerd, maar zijn wat verder uit elkaar gaan staan en zijn gelukkig snel verdergegaan”
(lesbische vrouw, 23 jaar)*

*“Mensen riepen ‘vuile lesbische ge hangt u beter op’ enzo...”
(lesbische vrouw, 15 jaar)*

*“Ik werd nagedaan en uitgelachen na een zoen met mijn vriendin”
(lesbische vrouw, 28 jaar)*

*“Ik werkte voor [X] en voor ik een stap over de drempel had gezet, had mijn leidinggevende al rondgestrooid van ‘Er komt een transgender werken’. Een stempel waar ik nooit meer van afkom. En waar collega’s en leidinggevendenden niet mee wisten om te gaan. Dit laatste geldt ook voor de gemeente [Y] waar ik buiten ben getrapt en gemeente [Z] waar ik juist niet ben aangenomen”
(lesbische trans vrouw, 45 jaar)*

Context

De meeste respondenten gaven aan dat de gebeurtenis met grote impact overdag had plaatsgevonden (40.8%, $n = 278$) en/of op een doordeweekse dag (35.5%, $n = 242$). Ook gaven de meeste respondenten aan dat verbaal en/of psychisch geweld op de openbare weg

of een voor publiek toegankelijke plaats plaatsvond (21.8%, $n = 141$), bij de persoon thuis (14.4%, $n = 93$), in de eigen straat/wijk (14.2%, $n = 92$), of op het werk/school (14.1%, $n = 91$).

TABEL 6. CONTEXT VAN VERBAAL/PSYCHISCH GEWELD (N, %)

	N	%
• Wanneer		
Overdag	278	40.8
's Avonds of 's nachts	157	23.0
Zowel overdag als 's avonds of 's nachts	177	26.0
• Moment week		
Doordeweeks	242	35.5
In het weekend	131	19.2
Zowel doordeweeks als in het weekend	186	27.3
• Waar		
Op de openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats	141	21.8
Thuis	93	14.4
In de buurt (straat, wijk, ...)	92	14.2
Op het werk of school	91	14.1
Bij vrienden of familie	50	7.7
In de horeca of uitgaansgelegenheden	50	7.7
Online	45	7.0
Openbaar vervoer	22	3.4
In een winkel	11	1.7
In het ziekenhuis of bij de dokter of een andere hulpverlener	10	1.5
Bij de sportvereniging, sportzaal, sportveld	6	0.9
Op het openbaar toilet	3	0.5
Andere plaats	33	5.1

In de interviews en focusgroepen vermeldde men vaak incidenten van online en/of telefonisch verbaal en/of psychisch geweld of geweldervaringen die plaatsvinden in de horeca of uitgaansgelegenheden. Wat opvalt is dat verschillende respondenten aangeven dat men geweld ervaart op of rond evenementen en op on- of offline plaatsen voor en door de LGBT+ gemeenschap. Zo is Indigo niet de enige participant die geweld meemaakte tijdens/na een pride-evenement.

Kai: "But still, I've had plenty of things like what you just said. Being called something on the street. Yeah, going to a gay party or coming back from a queer environment is always dangerous and I usually-, I mostly go out to [bar] and we park at [location] or we take the bus nearby, so it's really not that big of a walk-"

Bavo: "Uhu, uhu."

Kai: "but I've had people chasing us sometimes. I'm not alone, so imagine if I was alone, but I'm not alone. I'm always with a group of people and there's always people chasing us. Groups of guys and girls. Mostly boys or men. Uhm, women are more discreet."

Interviewer: "Heb je momenteel nog contact met je vader?"

Veneta: "Ik vermijd daar, euh, alle contact mee."

Interviewer: "Aan wat is dit te wijten volgens jou"

Veneta: "Deels door mijn transitie, maar ook sinds ik mijn opnames gehad heb en de inzichten die ik hieruit gekregen heb. Ik heb het geprobeerd om met hem te praten, maar zoals verwacht luistert hij hier niet naar. En ik heb dan besloten dat ik niks heb aan deze persoon en die sleurt me alleen maar naar beneden, dus dan moet ik hier geen contact meer mee hebben."

Reactie

Ook werd gevraagd naar de reactie van de respondenten en van de pleger(s) tijdens de gebeurtenis met grote impact. Wanneer de reactie tijdens het voorval bij de respondent werd bevestigd, gaven vier op de tien respondenten aan dat ze stomverbaasd waren en niet konden reageren (39.6%, $n = 256$), 34.2% deed alsof er niets was gebeurd ($n = 221$). Het lijkt dus dat de slachtoffers het geweld passief ondergaan, maar uit de gesprekken blijkt dat men niet niets doet. De voornaamste reactie op geweld is dat men zichzelf in veiligheid brengt door afstand te creëren tussen zichzelf en de pleger(s). Uit het verhaal van Veneta blijkt dat verbaal en/of psychisch geweld op deze manier een grote impact kan hebben op familiale banden:

Veneta: "Mijn vader is ook een heel autoritair figuur waarvan ik nooit heb gehoord dat ik iets goed kon doen. Dus ik moest altijd heel hard mijn best doen, maar ongeacht hoe hard ik mijn best deed het was- Ik heb nooit te horen gekregen dat ik iets goed deed. Nee, ik kreeg alleen maar kritiek. En daar zal dat uit voortgekomen zijn, dat gedrag... Euh..."

Het gedrag van de pleger na de reactie van de respondent veranderde in vier op de tien gevallen niet (42.3%, $n = 94$), wat ook te verwachten is aangezien een heel aantal respondenten geen duidelijke reactie durfde te geven. Wie wel opkwam voor zichzelf of de ander, deed dit meestal door de pleger te informeren en ermee in gesprek te gaan of door hen te vragen om zichzelf te herhalen of te verantwoorden. Een voorbeeld hiervan is hoe Sylvia enkele jongeren trachtte te onderwijzen over gender naar aanleiding van een incident:

Sylvia: "En daar was op de bank drie Marokkaanse jongens en zij begonnen lachen van mij en zij vragen: 'Wie ben jij? Jij bent vrouw of jij bent man?' Ik wil naar mijn les gaan, want ik moet snel gaan. De les-, ik heb mijn les gemist. Dus-, en ik wil niet met deze jongens ruzie maken, maar dan ik denk: '[Bijnaam] stop. Ik moet mensen komen en proberen spreken met deze mensen. Misschien deze mensen niet goed begrijpen, ja, over deze dingen.' Want deze jongens was ongeveer 18-19-20 jaar. Ja, ik kom naar deze jongens en als ik naar deze jongen komen- De jongen was beginnen bang zijn. Ja, want waarom ik niet lopen of zoiets. Ja, ik kom naar deze jongen en ik heb gevraagd: 'Waarom lach je van mij? Wat is probleem tegen man, vrouw of wat, waarom?' Maar de jongens begonnen in Marokkaanse taal spreken en ik begrijpen dat ze zeggen slechte woorden, want ze lachen van deze situatie. En-, maar ik probeer mensen uitleggen dat is in deze wereld niet alleen binaire systeem zijn. Ja, dus niet alleen man en niet alleen vrouw. Knnen meer gender in deze tijd hebben, ja. Maar zij zeggen: 'Wat? Wat is dat? Waarom?' En ik heb gezegd: 'Jij moet informatie internet zoeken. Jij moet begrijpen dat wij leven in 21ste eeuw, dus moderne wereld, niet in de middeleeuw of zoiets. Ja, dus jij moet progresseren, je moet boeken lezen, informatie vinden. En-, want, dat-, jouw gedrag nu echt belachelijk is. Ja, dus-. Maar ik niet lachen van jou, want ik begrijpen dat jij-, mensen dat niet begrijpen wat in deze wereld gebeuren.' Maar dan deze mensen, deze jongens, komen heel kwaad van mij."

Sylvia's verhaal werd beantwoord met bewondering en bezorgdheid. De andere respondenten noemden haar moedig, maar waarschuwden haar dat reageren

gevaarlijk kan zijn. Dit iets dat ook in andere gesprekken aan bod kwam. Men is bang om te reageren aangezien dit ertoe zou kunnen leiden dat de situatie escaleert. Sommigen blijven nog lang na het voorval met twijfels zitten over hun eigen (gebrek aan) reactie.

Bavo: "I'm too afraid to confront people and at that time it was totally not threatening so, I just- So, my needs- I don't know after the time-, afterwards it goes through my head: 'I should have done this. I should have done that.' I just go on and-, and-, and stay silent."

Kai: "Yeah, it's-, it's a bit the same, I think. You never know how they're gonna react if you say something, so if you can, you just get out. [...] But also- I don't know- I mean- I don't want to put words in your mouth, but it feels like in the moment it's easier for me to realize that it's on them, but then after a while, when you come back to it, you blame yourself 'cause you're like: 'Maybe I should have acted different. I should have said different. I should not have been so openly queer, or I should have protected my friends better when it's not about you.'"

Na het voorval van verbaal en/of psychisch geweld gaf de meerderheid van de respondenten aan zich boos (60.3%, $n = 386$) en/of verdrietig te voelen (51.9%, $n = 332$). Ook in de interviews vertelde men over hoe verbaal en/of psychisch geweld hen niet koud liet. Het kwetste of raakte hen en men gaf aan dat het hen bang of oncomfortabel maakte. Velen beschreven dit soort geweldervaringen als 'vervelend', 'lastig' of 'vermoeiend'.

Zeven op de tien respondenten had nood aan iemand in de directe omgeving om het aan te vertellen, de eerste uren na het voorval (71.4%, $n = 457$). Van deze respondenten gaf 27% echter aan dat dit niet gelukt is ($n = 122$). Als men de nood voelt om erover te praten met anderen, is men vooral op zoek naar ondersteuning, erkenning en begrip van anderen.

Max: "I needed some positivity about it, some uhm-, I lost the word, validation because people all around me were transphobic or invalidating, things like that, uhm, maybe the way I was coping was being active in communities online and things like that. Yeah, uhm, because people around me were not being validating or like experienced."

TABEL 7. REACTIE OP VERBAAL/PSYCHISCH GEWELD (N, %)

	N	%
● Reactie tijdens voorval		
Ik was stomverbaasd en kon niet reageren	256	39.6
Ik deed alsof er niets was gebeurd	221	34.2
Ik had geen tijd om te reageren	91	14.1
Ik kon niet reageren, mijn lichaam stopte met functioneren maar ik maakte alles bewust mee	89	13.8
Ik reageerde vriendelijk en beleefd	85	13.1
Ik legde uit dat het niet goed is om dit te doen	82	12.7
Ik reageerde met humor	77	11.9
Ik vroeg waarom de ander dat deed	77	11.9
Ik zei beslist neen of dat de ander moest stoppen	71	11.0
Ik schreeuwde, ik maakte een scène	45	7.0
Ik veraste de ander met een onverwachte reactie	42	6.5
Ik vroeg om hulp van andere mensen die er waren	31	4.8
Ik heb mezelf fysiek verdedigd	19	2.9
Ik deed hetzelfde met de ander als met mij werd gedaan	14	2.2
Ik heb de andere persoon bedreigd	6	0.9
Anders	96	14.8
● Gedrag pleger nadien		
Toegenomen	34	15.3
Afgenomen	37	16.7
Gestopt	57	25.7
Niet veranderd	94	42.3
● Gevoelens direct na voorval		
Boos	386	60.3
Verdrietig	332	51.9
Bang	288	45.0
Beschaamd	231	36.1
Walging	176	27.5
Schuldig	99	15.5
Anders	90	14.1
● Noden direct na voorval		
Iemand in mijn directe omgeving waaraan ik het kon vertellen	457	71.4
Professionele mentale ondersteuning	94	14.7
Een tussenkomst door de politie	53	8.3
Medische hulp	17	2.7
Iets anders	55	8.6

Profiel van pleger(s)

Wat betreft verbaal en/of psychisch geweld, was er meestal maar één pleger (42.9%, $n = 270$) die alleen handelde (74.3%, $n = 200$). Iets minder dan de helft van de respondenten kende de pleger op voorhand (43.7%, $n = 273$), waarvan één op de vier aangaf dat het verbaal en/of psychisch geweld werd gepleegd door de vader en/of moeder (inclusief stief- of schoonouders) (24.2%, $n = 65$), één op de vijf aangaf dat de pleger een kennis of vriend(in) was (21.9%, $n = 59$), en in 17.5% van de gevallen was het een medeleerling, leerkracht of iemand van de directie op school ($n = 47$). Bij Max kwam het verbaal en/of psychisch geweld van alle kanten op hen af:

Max: "[...] when [my mom's ex-boyfriend] said transphobic comments they really hurt and influenced me for a moment and I took them very personally, because he was from my family, and he was supposed to be close to me and I just came out. It was really fresh. At school I had friends who also didn't respect me, called me 'it', called me- Uhm. Also, people who were doing transphobic comments, so it was coming from pretty everywhere and I was not leaving it."

In acht op de tien gevallen is de geweldpleger een man (83%, $n = 518$) en in bijna drie op de tien gevallen gaat het om een vrouw (27.1%, $n = 169$). In vier op de tien gevallen wordt of worden de pleger(s) tussen de 21-30 jaar geschat (40.3%, $n = 251$) en in drie op de tien gevallen tussen de 14-20 jaar (28.6%, $n = 178$). Ook werd aan de respondenten gevraagd of de pleger(s) een kenmerk had of hadden waarvan ze zich onderscheiden van de meerderheid van België. De meerderheid geeft aan dat de pleger geen van deze kenmerken bezit (40%, $n = 242$). Ongeveer één op de vier respondenten geeft aan dat het verbaal en/of psychisch geweld werd

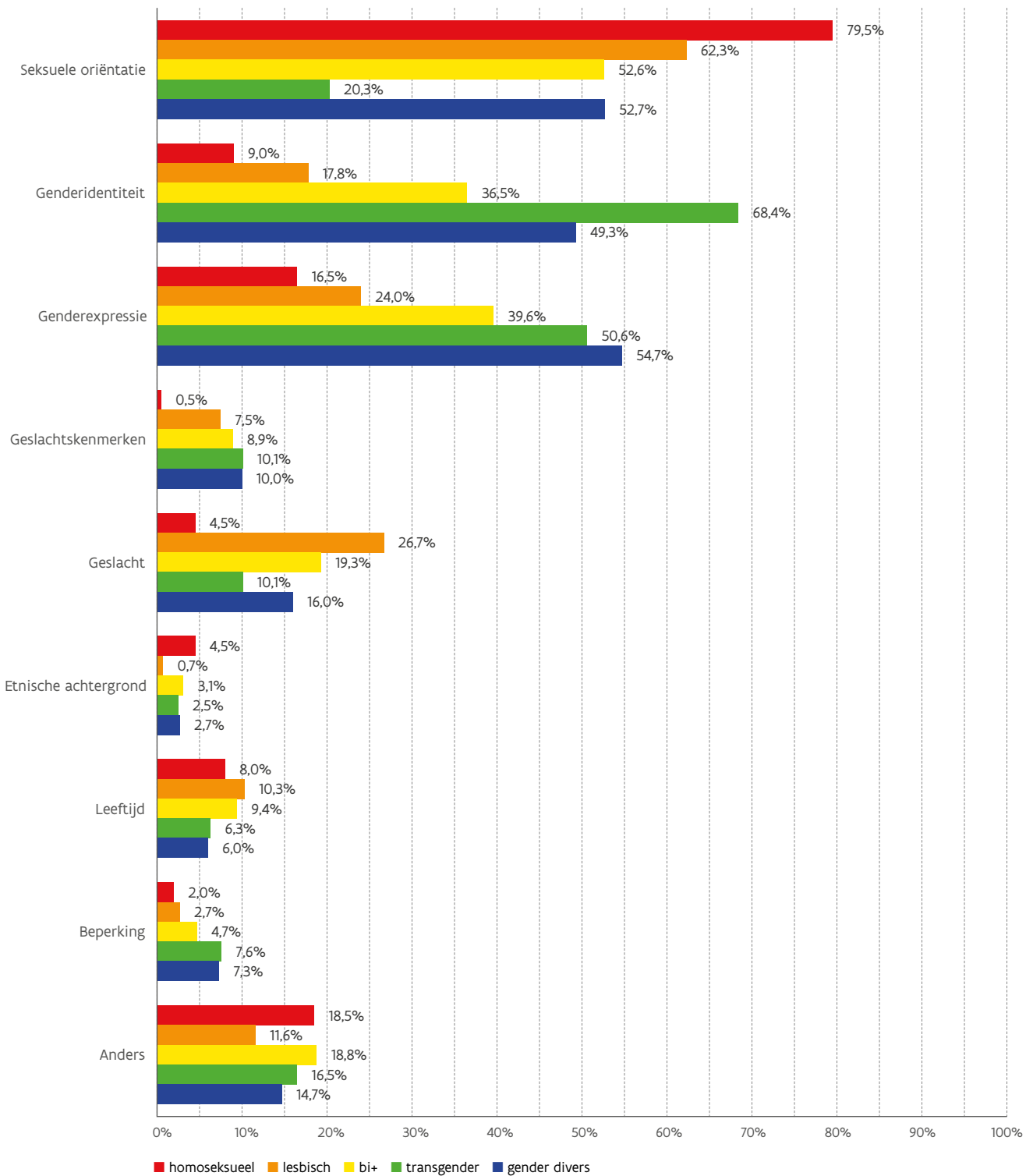
gepleegd door iemand die behoort tot een etnisch-culturele minderheid (25.5%, $n = 154$) en één op de vijf geeft aan dat de pleger een andere huidskleur had (21%, $n = 127$). Zeven op de tien (69.3%) respondenten die rapporteert dat het verbaal/psychisch geweld werd gepleegd door iemand die behoort tot een etnisch-culturele minderheidsgroep, duidde ook aan dat de pleger een andere huidskleur had. Verder rapporteert 19% ($n = 115$) van de respondenten dat de pleger volgens hen een andere geloofsovertuiging had.

TABEL 7. REACTIE OP VERBAAL/PSYCHISCH GEWELD (N, %)

	N	%
● Aantal plegers		
Een	270	42.9
Twee of drie	203	32.3
Vier of meer	115	18.3
Alleen of in groep		
In groep	57	21.2
Alleen	200	74.3
● Kennen pleger (Ja)		
	273	43.7
● Wie pleegde het geweld		
Mijn vader en/of moeder (incl. stief- of schoonouders)	65	24.2
Een kennis/vriend	59	17.5
Een medeleerling, leerkracht of directie op school	47	16.4
Een collega of overste op het werk	44	11.9
Een familielid	32	11.9
De ex-partner	26	9.7
Iemand uit de buurt	20	7.4
De huidige partner	15	5.6
Een buur	13	4.8
Iemand van de hulpverlening (arts, psycholoog, verpleging, etc.)	9	3.3
Een klant, leerling of patiënt	7	2.6
Een huisgenoot	2	0.7
Iemand met een contactberoep (kinesist, kapper, ontharingsspecialist, sportcoach/personal trainer, ...)	2	0.7
De huisbaas	1	0.4
Iemand anders	21	7.8
● Gender pleger		
Man	518	83.0
Vrouw	169	27.1
Anders	7	1.1
● Leeftijd pleger		
Minder dan 14 jaar	30	4.8
14 tot 20 jaar	178	28.6
21 tot 30 jaar	251	40.3
31 tot 40 jaar	146	23.4
41 tot 50 jaar	126	20.2
Ouder dan 50 jaar	98	15.7
● Minderheidsgroep pleger		
Etnisch-culturele minderheid	154	25.5
Huidskleur	127	21.0
Geloofsovertuiging	115	19.0
Taal	60	9.9
Seksuele oriëntatie (LGB+)	47	7.8
Genderidentiteit (trans of genderdivers)	12	2.0
Intersekse	3	0.5
Beperking/handicap	12	2.0
Anders	26	4.3
Geen van bovenstaande	242	40.0

Ook de beweegredenen van de pleger werden bevraagd. Respondenten konden meerdere redenen tegelijk aanduiden. Op deze manier kon rekening gehouden worden met de intersectionele aard van het verbaal en/of psychisch geweld. Afhankelijk van de onderzochte groep, werden iets andere redenen aangeduid. Aseksuele, queer, en intersekse personen werden hier uit de analyses gelaten wegens een te kleine steekproef. Seksuele oriëntatie bleek de meest voorname reden bij homoseksuele mannen (79.5%, $n = 159$), lesbische vrouwen (62.3%, $n = 91$), en bi+ personen (52.6%, $n = 101$). Echter, één op de vier lesbische en bi+ vrouwen geven aan dat ze verbaal en/of psychisch geweld meemaakten omwille van hun geslacht (26.5%, $n = 58$), in vergelijking met slechts één op de twintig homoseksuele mannen (4.5%, $n = 9$) en één op de tien bi+ mannen (9.5%, $n = 4$). Trans en genderdiverse respondenten benadrukken hun genderidentiteit, genderexpressie, en seksuele oriëntatie het vaakst als beweegredenen van de pleger, hoewel de proporties hier wel verschillen. Transgender respondenten geven veel vaker aan dat hun genderidentiteit aan de basis van het verbaal en/of psychisch geweld ligt, terwijl genderdiverse respondenten vaker aangeven dat ze dit geweld meemaken omwille van hun seksuele oriëntatie. De helft van de trans als van de genderdiverse respondenten geeft hun genderexpressie ook aan als reden tot geweld.

FIGUUR 1. REDENEN TOT VERBAAL/PSYCHISCH GEWELD (%)

Ook bijna één op de tien respondenten gaf aan dat hun leeftijd aan de basis lag van het verbaal en/of psychisch geweld (8,6%, $n = 53$), alsook 3,9% geeft aan

dat de handicap/beperking een reden tot geweld was en 2,9% benadrukt de eigen etnische achtergrond/afkomst.

Impact

Bijna de helft van de respondenten vindt de vermelde ervaring met verbaal en/of psychisch geweld een fout, maar geen misdaad (47.3%, $n = 292$), terwijl een kwart van de respondenten het wel ziet als een misdaad, dus een strafbaar feit (24%, $n = 148$). Bijna acht op de tien respondenten geeft aan dat het voorval zeker een emotionele impact heeft op het dagelijks leven nu (78.3%, $n = 472$), alsook vier op de tien respondenten geven aan dat ze bepaalde plaatsen en/of personen mijden/meden omwille van het voorval (41.8%, $n = 252$).

Eerder werd vermeld dat Max niet kon ontsnappen aan het verbaal en/of psychisch geweld dat die meemaakte. Dit geldt ook voor de tijd dat Max spendeerde in een psychiatrisch ziekenhuis, wat ertoe leidde dat die hun opname vroegtijdig stopzette en dus mogelijk niet de psychologische hulp kreeg die die nodig had.

Max: "[...] and then she went really really personal. She said: 'Yeah, so you're trans right? Like you're non-binary, but you're a guy or you're a girl?' I'm like: 'Non-binary.' [She said:] 'No, no, but like, do you have a vagina?' Wow. Uhm. It was very immediate, and I was stuck with her, and she was a professional. She was one of the crew and all, so that was really really weird, and that conversation went on for like half an hour. I could not get out of this. It was terrible. [...] I got out of the hospital not because I was doing better but because I didn't want to stay."

Ondanks de soms milde indruk van dit type geweld, in vergelijking met bijvoorbeeld fysiek en seksueel geweld, heeft het dus wel een duidelijke invloed op het dagelijkse leven van de respondenten.

TABEL 9. IMPACT VAN VERBAAL/PSYCHISCH GEWELD (N, %)

	N	%
● Interpretatie incident		
Het was een fout, maar geen misdaad	292	47.3
Het was een misdaad, dus een strafbaar feit	148	24.0
Het was gewoon iets dat gebeurde	123	19.9
Anders	28	4.5
● Impact		
Het had een emotionele impact (boosheid, angst, verdriet, schaamte, depressie, ...)	472	78.3
Het zorgde ervoor dat ik bepaalde plaatsen en/of personen ging mijden	252	41.8
Het zorgde ervoor dat ik mij niet meer durfde te uiten zoals ik mij voel	214	35.5
Het had een lichamelijke impact (pijn, kwetsuren, blauwe plekken, ...)	39	6.5
Anders	104	17.2

4.2.2. Fysiek geweld

a/ Proportie

Van de steekproef geeft 36.5% ($n = 262$) aan minstens één vorm van fysiek geweld meegemaakt te hebben in de twee jaar voorafgaand aan de studie, 26.6% geeft aan slechts een of twee keer slachtoffer te zijn geweest van fysiek geweld, 9.9% meerdere keren. Van de respondenten die fysiek geweld hebben meegemaakt geeft 53.8% ($n = 141$) aan minstens één ervaring met fysiek geweld te hebben gehad omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken gedurende de twee jaar voorafgaand aan de studie.

b/ Proportie per individueel item

Bijna drie op de tien respondenten geeft aan in de twee jaar voorafgaand aan de studie minstens één keer vastgegrepen en/of geduwd te zijn (28.2%, $n = 202$), naar 16.2% is er een voorwerp gegooid ($n = 116$), en ook 13.7% geeft aan met de hand geslagen te zijn ($n = 98$). Ook alle andere vormen van fysiek geweld werden frequent aangeduid, zelfs één op de twintig respondenten geeft aan een wurgings- of verstikkingspoging meegemaakt te hebben (4.2%, $n = 30$).

TABEL 10. FYSIEK GEWELD ($N = 714$)

		EÉN OF TWEE KEER	MEERDERE KEREN	TOTAAL
● Ik werd vastgegrepen, geduwd en/of er werd aan mij getrokken	N	153	49	202
	%	21.4	6.8	28.2
● Er werd met een voorwerp naar mij gegooid	N	90	26	116
	%	12.6	3.6	16.2
● Ik werd geslagen met de hand	%	76	22	98
	N	10.6	3.1	13.7
● Ik kreeg schoppen of trappen	N	44	14	58
	%	6.2	2.0	8.2
● Ik maakte een andere vorm van fysiek geweld mee	N	39	16	55
	%	5.5	2.2	7.7
● Ik kreeg vuistslagen	%	37	14	51
	N	5.2	2.0	7.1
● Ik werd tegen meubels, muren, de grond, ... gegooid	%	38	11	49
	N	5.3	1.5	6.8
● Ik maakte een wurgings- of verstikkingspoging mee	N	25	5	30
	%	3.5	0.7	4.2
● Ik werd geslagen met een voorwerp (stok, stoel, ...)	N	19	7	26
	%	2.7	1.0	3.7
● Ik werd opgesloten of vastgebonden	N	13	6	19
	%	1.8	0.8	2.6
● Iemand verplichtte me medicatie te nemen of behandelingen te ondergaan die ik zelf niet nodig vond	N	14	5	19
	%	2.0	0.7	2.7
● Ik liep snijwonden op, ik werd met een mes bewerkt	N	7	3	10
	%	1.0	0.4	1.4

Aan de respondenten die bovenstaande ervaringen hebben meegemaakt, werd gevraagd of dit gericht was tegen hen omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken. Zo geeft 13.9% van de respondenten aan te zijn vastgegrepen, geduwd of

aan zich werd getrokken, bij 8.4% werd er een voorwerp naar de respondent gegooid, en 6% werd geslagen met de hand omwille van de seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken.

TABEL 11. FYSIEK GEWELD OMWILLE VAN SEKSUELE ORIËNTATIE, GENDERIDENTITEIT EN/OF GESLACHTSKENMERKEN (N = 714)

JA

● Ik werd vastgegrepen, geduwd en/of er werd aan mij getrokken	N	99
	%	13.9
● Er werd met een voorwerp naar mij gegooid	N	60
	%	8.4
● Ik werd geslagen met de hand	%	43
	N	6.0
● Ik kreeg schoppen of trappen	N	28
	%	3.9
● Ik maakte een andere vorm van fysiek geweld mee	N	28
	%	3.9
● Ik kreeg vuistslagen	%	31
	N	4.3
● Ik werd tegen meubels, muren, de grond, ... gegooid	%	28
	N	3.9
● Ik maakte een wurgings- of verstikkingspoging mee	N	10
	%	1.4
● Ik werd geslagen met een voorwerp (stok, stoel, ...)	N	9
	%	1.3
● Ik werd opgesloten of vastgebonden	N	11
	%	1.5
● Iemand verplichtte me medicatie te nemen of behandelingen te ondergaan die ik zelf niet nodig vond	N	7
	%	1.0
● Ik liep snijwonden op, ik werd met een mes bewerkt	N	5
	%	0.7

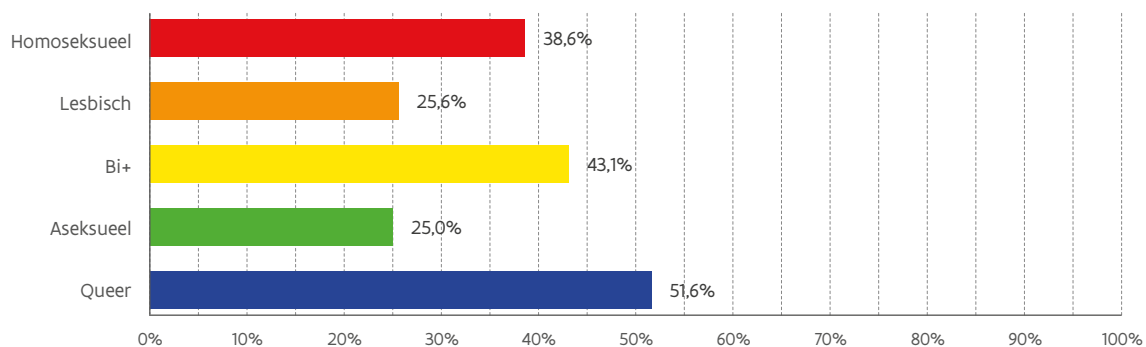
c/ Verschillen tussen seksuele oriëntatie groepen & gendergroepen

Homoseksuele mannen, bi+ personen, en queer personen geven significant vaker aan fysiek geweld meegemaakt te hebben in de twee jaar voorafgaand aan de studie, in vergelijking met asexuele personen ($X^2(4) = 14.95$, $p = .005$), zelfs na controle voor de relevante achtergrondvariabelen. Sofie heeft hier een mogelijke verklaring voor:

Sofie: "Ik denk dat zo geweldplegingen expres tegen asexuele mensen- ik denk dat dat nogal moeilijk is omdat, ja, er zijn niet echt zoveel tekenen die erop wijzen dat je asexueel bent, maar als je meisje met een meisje hand in hand ziet lopen of een jongen met een jongen dan denk ik dat ze gaan denken: 'Ah, die persoon is misschien homoseksueel of meisje met een jongen, heteroseksueel.' Maar zo bij ons is er niet echt zoiets wat dat toont."

Bij bi+ personen werd geen significant verschil gevonden tussen biseksuele mannen, biseksuele vrouwen, en biseksuele genderdiverse personen ($X^2(2) = 2.3, p = .324$).

FIGUUR 2. PROPORITIE VAN FYSIEK GEWELD PER SEKSUELE ORIËNTATIE GROEP (%)

Ook wordt er een significant verband teruggevonden tussen fysiek geweld en leeftijd, economische kwetsbaarheid, en het aanpassen van de fysieke verschijning. Zo rapporteren jongere respondenten ($X^2(1) = 5.32, p = .021$) en respondenten die moeilijker rondkomen ($X^2(1) = 10.49, p = .001$) significant vaker fysiek geweld. Ook respondenten die aangeven hun fysieke verschijning vaak aan te passen uit angst voor negatieve reacties van anderen maken doorgaans meer fysiek geweld mee ($X^2(1) = 7.78, p = .005$).

Wat betreft LGBTI+ specifiek fysiek geweld worden er geen significante verschillen tussen de seksuele oriëntatiegroepen enerzijds, en de gendergroepen anderzijds gevonden. Wel wordt er een verband gevonden tussen LGBTI+ specifiek fysiek geweld en het behoren tot een etnisch-culturele minderheid, leeftijd, en het aanpassen van de fysieke verschijning uit angst voor negatieve reacties. LGBTI+ personen die ook behoren tot een etnisch-culturele minderheid rapporteren doorgaans significant meer ervaringen met LGBTI+ specifiek fysiek geweld ($X^2(1) = 3.92, p = .048$). In tegenstelling tot fysiek geweld in het algemeen, blijken oudere respondenten significant vaker fysiek geweld te rapporteren wanneer dit specifiek betrekking heeft op hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of

seksekenmerken ($X^2(1) = 8.43, p = .004$). Ook respondenten die aangeven hun fysieke verschijning vaak tot altijd aan te passen uit angst voor negatieve reacties van anderen maken doorgaans meer LGBTI+ specifiek fysiek geweld mee ($X^2(1) = 7.58, p = .006$). Opnieuw is de richting van dit verband waarschijnlijk omgekeerd. LGBTI+ personen die meer (LGBTI+ specifiek) fysiek geweld meemaken, zullen hun fysieke verschijning en kledij (genderexpressie) waarschijnlijk vaker aanpassen uit angst om opnieuw aangevallen te worden.

d/ COVID-19

Aan elke respondent die ervaring heeft gehad met fysiek geweld, werd gevraagd of hun ervaringen sinds de COVID-19 pandemie en de lockdown periodes verbeterden, verergerden, of hetzelfde zijn gebleven. De invloed van de pandemie op fysiek geweld is ambigu. Zo geven drie op de tien respondenten aan dat hun ervaringen hetzelfde zijn gebleven (32.8%, $n = 89$). 19.9% geeft aan dat hun situatie verbeterd is ($n = 54$), en 12.5% geeft aan dat de situatie verslechtert onder invloed van de COVID-19 lockdowns ($n = 34$).

e/ Gebeurtenis met grote impact

Context

Aan alle respondenten die fysiek geweld hadden meegemaakt, werd gevraagd stil te staan bij een gebeurtenis uit alle vermelde fysieke ervaringen die van grote impact is geweest. Hierdoor is het mogelijk een beeld te schetsen van de context, omvang en impact van het fysiek geweld dat LGBTI+ personen meemaken. Diverse respondenten gaven uitleg over de ervaringen die ze hadden gehad. Om een aantal voorbeelden van incidenten te vermelden:

“Een gast die ons hand in hand had zien lopen in de Veldstraat en mij dagen later herkende... Hij kwam naast me op een brommerke en sloeg me in het gezicht terwijl ik fietste” (homoseksuele man, 48 jaar)

“Iemand duwde mij/trok aan me op een feestje maar op een manier die niet normaal was.” (bi+ vrouw, 23 jaar)

*“Mijn ex-vriendin die mij aanviel”
(lesbische vrouw, 38 jaar)*

*“Er werd met grote stenen naar mij gegooid”
(queer genderdiverse persoon, 16 jaar)*

*“Er werd met eieren naar mij gegooid op Halloween 2020 en ik werd dan achtervolgd door een groep jongeren die met mij lachten, mij vroegen of ik een man of vrouw was, en dus duidelijk maakten dat ze een probleem hadden met mijn genderexpressie.”
(bi+ genderdiverse persoon, 24 jaar)*

*“Ik werk in de zorg. Een patiënt zat met frustraties en werkte die uit op mij”
(bi+ genderdiverse persoon, 26 jaar)*

*“Het gebeurt ook gewoon vaker dat er mensen richting mij gespuwd hebben. Toen ik een vriendin had werden we vaak uit elkaar getrokken of geduwd en vroegen mensen of we dachten dat dit (twee ‘vrouwen’ bij elkaar) normaal was etc. We zijn op een feestje ook eens geslagen geweest door een man nadat hij ons continu lastigviel en we hem vroegen te stoppen.”
(lesbische genderdiverse persoon, 22 jaar)*

*“I.p.v. de verwachting uit te spreken dat mensen die mijn non-binaire genderidentiteit onterecht problematisch bestempelden werd ik gechanteerd om naar een psycholoog te gaan (de psycholoog reageerde hierop wel goed en zette me aan om klacht in te dienen bij politie). Ik werd ook eens achternagelopen door personen om me weg te jagen”
(queer genderdiverse persoon, 35 jaar)*

*“Specifieke personen duwden mij meerdere keren op een dag tegen dingen aan”
(homoseksuele genderdiverse persoon, 17 jaar)*

De verhalen over fysiek geweld die werden verteld gedurende de interviews en focusgroepen, vonden veelal plaats op de openbare weg of op voor publiek toegankelijke plaatsen.

Mathilde: “Dat was al vrij lang geleden hoor, dat is 20 jaar geleden hoor. Je moet er rekening mee houden dat na dat incident. Ik ben zo eens van Antwerpen centrum naar linkeroever gegaan, te voet door de voetgangerstunnel, een gat in de morgen, met een vriend die euh, homoseksueel is, maar die het helemaal niet meer zag zitten nadat zijn vriend het uitgemaakt had. En ik was die aan het troosten. En we zijn een groep allochtone jongeren tegengekomen. Euhm, en die hebben, euh, rustig gewacht zolang er camerabewaking was en die hebben onder de camerabewaking hun broeksriemen uitgedaan. En eens we buiten de zone van de camerabewaking waren, was dat 12 tegen 2 of zoiets. Euhm, daar ben ik fysiek zwaar gehavend uitgekomen.”

De meeste respondenten gaven aan dat de gebeurtenis met grote impact overdag had plaatsgevonden (38.8%, $n = 87$) en/of op een doordeweekse dag (42.1%, $n = 93$). Ook gaven de meeste respondenten aan dat fysiek geweld op de openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats plaatsvond (19.6%, $n = 44$), bij de persoon thuis (19.6%, $n = 44$), of op het werk/school (14.7%, $n = 33$).

TABEL 12. CONTEXT VAN FYSIEK GEWELD (N, %)

	N	%
• Wanneer		
Overdag	87	38.8
's Avonds of 's nachts	81	36.2
Zowel overdag als 's avonds of 's nachts	45	20.1
• Moment week		
Doordeweeks	93	42.1
In het weekend	53	24.0
Zowel doordeweeks als in het weekend	51	23.1
• Waar		
Op de openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats	44	19.6
Thuis	44	19.6
Op het werk of op school	33	14.7
In de horeca of uitgaansgelegenheden	31	13.8
In de buurt (straat, wijk, ...)	28	12.5
Bij vrienden of familie	9	4.5
In het ziekenhuis of bij de dokter of andere hulpverlener	6	4.0
Online (gsm/telefoon)	5	4.0
Sportvereniging, sportzaal, sportveld	4	2.7
In een winkel	1	2.2
Andere	9	1.8

Reactie

Ook werd gevraagd naar de reactie van de respondenten en van de pleger tijdens de gebeurtenis met grote impact. Wanneer de reactie tijdens het voorval bij de respondent werd bevraagd, gaven bijna vier op de tien respondenten aan dat ze stomverbaasd waren en niet konden reageren (35.7%, $n = 76$). Ook 20.7% zei beslist nee of dat de ander moest stoppen ($n = 44$) en 19.7% deed alsof er niets was gebeurd ($n = 42$). Het gedrag van de pleger na de reactie van de respondent veranderde in vier op de tien gevallen niet (42.2%, $n = 86$), wat

opnieuw te verwachten is aangezien een heel aantal respondenten geen duidelijke reactie durft te geven. Na het voorval van fysiek geweld gaf de meerderheid van de respondenten aan zich bang (63.5%, $n = 132$) en/of boos te voelen (60.1%, $n = 125$). Zes op de tien respondenten had nood aan iemand in de directe omgeving om het aan te vertellen, de eerste uren na het voorval (58.6%, $n = 123$). Van deze respondenten gaf 39% echter aan dat dit niet gelukt is ($n = 48$).

TABEL 13. REACTIE OP FYSIEK GEWELD (N, %)

	N	%
● Reactie tijdens voorval		
Ik was stomverbaasd en kon niet reageren	76	35.7
Ik zei beslist nee of dat de ander moest stoppen	44	20.7
Ik deed alsof er niets was gebeurd	42	19.7
Ik had geen tijd om te reageren	38	17.8
Ik kon niet reageren, mijn lichaam stopte met functioneren maar ik maakte alles bewust mee	37	17.4
Ik heb mezelf fysiek verdedigd (slaan, duwen, ...)	34	16.0
Ik schreeuwde, ik maakte een scène	32	15.0
Ik vroeg waarom de ander dat deed	30	14.1
Ik vroeg om hulp van andere mensen die er waren	21	9.9
Ik legde uit dat het goed is om dit te doen	19	8.9
Ik reageerde vriendelijk en beleefd	17	8.0
Ik verraste de ander met een onverwachte reactie	13	6.1
Ik reageerde met humor	12	5.6
Ik weet het niet meer	6	2.8
Ik deed hetzelfde met de ander als met mij werd gedaan	5	2.3
Ik heb de andere persoon bedreigd	3	1.4
Anders	28	13.1
● Gedrag pleger nadien		
Toegenomen	30	14.7
Afgenomen	35	17.2
Gestopt	53	26.0
Niet veranderd	86	42.2
● Gevoelens direct na voorval		
Bang	132	63.5
Boos	125	60.1
Verdrietig	100	48.1
Beschaamd	63	30.3
Walging	56	26.9
Schuldig	35	16.8
Anders	25	12.0
● Noden direct na voorval		
Iemand in mijn directe omgeving waaraan ik het kon vertellen	123	58.6
Professionele mentale ondersteuning	44	21.0
Een tussenkomst door de politie	44	21.0
Medische hulp	22	10.5
Iets anders	20	9.5

Zoals ook het geval is bij verbaal geweld, vertelden de slachtoffers van fysiek geweld hoe zij meteen veiligheid opzochten na het voorval. Bij Hëike betekende dit dat zij afstand nam van de pleger, wat met zich meebracht dat zij haar familie twee jaar niet zag.

Hëike: "Ene keer in de gang hij dacht da niemand aan't kijken was maar mijn vrouw kwam toen net de gang binnen en toen heeft hij mij ook weggeduwd ja dus wij hebben de familie twee jaar ni gezien daardoor omdat da echt de druppel."

Profiel van de pleger(s)

Wat betreft fysiek geweld, was er meestal maar één pleger (52.4%, $n = 110$) die alleen handelde (76.1%, $n = 83$). Meer dan vier op de tien respondenten kende de pleger op voorhand (45.7%, $n = 96$), waarvan 15.8% aangaf dat het fysiek geweld werd gepleegd door een medeleerling, leerkracht/directiepersoneel op school ($n = 15$), en in 14.7% van de gevallen gaf de respondent aan dat de pleger de huidige partner, de moeder of vader (inclusief stief- of schoonouders), en/of een kennis/vriend was (telkens $n = 14$).

In meer dan acht op de tien gevallen was de pleger een man (85.5%, $n = 177$) en in minder dan één op de vijf gevallen was de pleger een vrouw (15.5%, $n = 32$). In de meerderheid van de gevallen was de pleger/waren de plegers jonger dan 30 jaar. In vier op de tien gevallen werd(en) de pleger(s) tussen de 21-30 jaar geschat (38.8%, $n = 81$) en in bijna drie op de tien gevallen tussen de 14-20 jaar (27.8%, $n = 58$). Ook werd aan de respondenten gevraagd of de pleger(s) een kenmerk hadden waarvan ze zich onderscheiden van de

meerderheid van België. De meerderheid geeft aan dat de pleger geen enkele van deze kenmerken bezit (38.3%, $n = 79$). De meerderheid van de plegers is volgens het slachtoffer dus wit, Nederlandstalig, en behoort zelf niet tot de LGBTI+ gemeenschap. Ongeveer één op vier respondenten geeft aan dat het fysiek geweld werd gepleegd door iemand die behoort tot een etnisch-culturele minderheidsgroep (22.8%, $n = 47$) en één op vijf geeft aan dat de pleger een andere huidskleur had (19.9%, $n = 26$). Zes op tien (61%) van de respondenten die rapporteert dat het fysiek geweld werd gepleegd door iemand die behoort tot een etnisch-culturele minderheidsgroep, duidde ook aan dat de pleger een andere huidskleur had. Verder rapporteert 18% ($n = 37$) van de respondenten dat de pleger een andere geloofsovertuiging heeft. De interviews bevestigen deze resultaten grotendeels. Ook hieruit bleek dat fysiek geweld meestal werd gepleegd door één of meerdere onbekende mannen en kwamen er enkele verhalen aan bod over gewelddadige ex-partners.

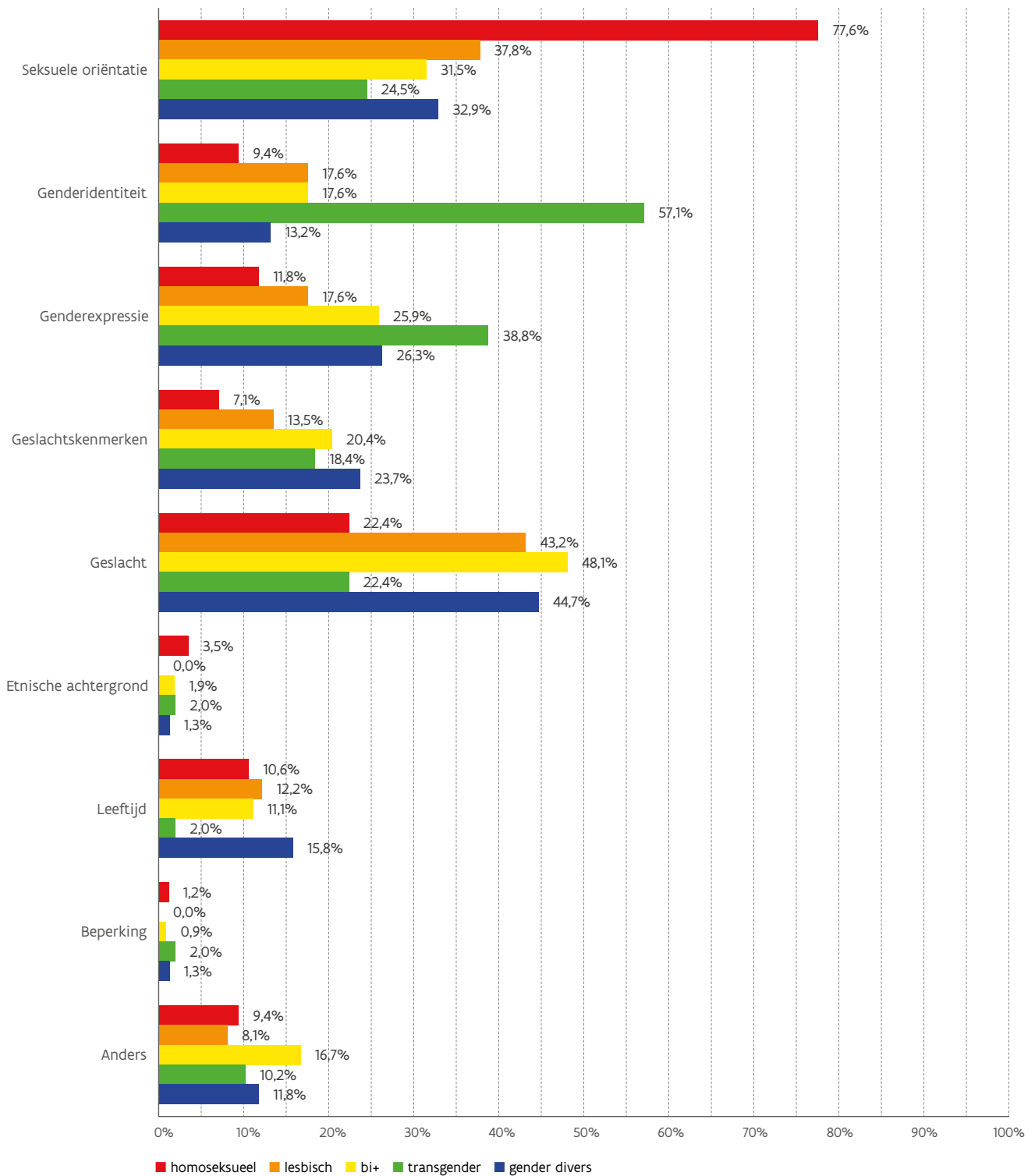
TABEL 14. PROFIEL VAN DE PLEGER(S) VAN FYSIEK GEWELD (N, %)

	N	%
• Aantal plegers		
Een	110	52.4
Twee of drie	56	26.7
Vier of meer	34	16.2
• Alleen of in groep		
In groep	22	20.2
Alleen	83	76.1
• Kennen pleger (Ja)		
	96	45.7
• Wie pleegde het geweld		
Een medeleerling, leerkracht of directie op school	15	15.8
De huidige partner	14	14.7
Mijn vader en/of moeder (incl. stief- of schoonouders)	14	14.7
Een kennis/vriend	14	14.7
De ex-partner	13	13.7
Een familielid	8	8.4
Iemand uit de buurt	7	7.4
Een collega of overste op het werk	6	6.3
Een klant, leerling of patiënt	4	4.2
Iemand van de hulpverlening (arts, psycholoog, verpleging, etc.)	4	4.2
Een buur	3	3.2
De huisbaas	2	2.1
Iemand met een contactberoep (kinesist, kapper, ontharingsspecialist, sportcoach/personal trainer, ...)	2	2.1
Iemand anders	5	5.3
• Gender pleger		
Man	177	85.5
Vrouw	32	15.5
Anders	1	0.5
• Leeftijd pleger		
Minder dan 14 jaar	9	4.3
14 tot 20 jaar	58	27.8
21 tot 30 jaar	81	38.8
31 tot 40 jaar	47	22.5
41 tot 50 jaar	34	16.3
Ouder dan 50 jaar	21	10.0
• Minderheidsgroep pleger		
Etnisch-culturele minderheid	47	22.8
Huidskleur	41	19.9
Geloofsovertuiging	37	18.0
Seksuele oriëntatie (LGB+)	21	10.2
Taal	18	8.7
Beperking/handicap	3	1.5
Anders	7	3.4
Geen van bovenstaande	79	38.3

Ook de beweegredenen van de pleger werden bevraagd. Respondenten konden meerdere redenen tegelijk aanduiden. Op deze manier kon rekening gehouden worden met de intersectionele aard van het fysiek geweld. Afhankelijk van de onderzochte groep, werden iets andere redenen aangeduid. Aseksuele, queer, en intersekse personen zijn hier niet apart onderzocht, wegens een te kleine steekproefomvang. Seksuele oriëntatie bleek de meest voorname reden waarom fysiek geweld gepleegd werd tegen en volgens de homoseksuele mannen (77.6%, $n = 66$), maar deze reden kwam niet het meest naar voor bij lesbische vrouwen en bi+ vrouwen. Zowel lesbische vrouwen als bi+ vrouwen geven aan dat hun gepercipieerde geslacht (vrouw) de voornaamste reden is dat ze fysiek

geweld hebben meegemaakt (43.2% van de lesbische vrouwen en 52.5% van de bi+ vrouwen), ongeacht hun toegewezen geboortegeslacht. Homoseksuele mannen benadrukken bij fysiek geweld ook het belang van hun geslacht (22.4%) en hun genderexpressie (11.8%). Trans en genderdiverse respondenten benadrukken hun geboortegeslacht, genderidentiteit, genderexpressie en seksuele oriëntatie het vaakst als beweegreden van de pleger, hoewel de proporties hier wel verschillen. Transgender respondenten geven veel vaker aan dat hun genderidentiteit aan de basis van het fysiek geweld ligt, terwijl genderdiverse respondenten vaker aangeven dat ze dit geweld meemaken omwille van hun toegewezen geboortegeslacht.

FIGUUR 3. REDENEN TOT FYSIEK GEWELD (%)

Ook één op de tien LGBTI+ respondenten gaf aan dat hun leeftijd aan de basis lag van het fysiek geweld ($n = 34$), alsook 1.3% geeft aan dat de eigen beperking

een reden tot geweld was ($n = 4$) en 2% benadrukt de eigen etnische achtergrond/afkomst ($n = 6$).

Impact

Voor dit type geweld vindt bijna de helft van de respondenten de vermelde ervaring wel een misdaad, dus een strafbaar feit (48.7%, $n = 95$), terwijl drie op de tien respondenten de ervaring ziet als een fout, maar geen misdaad (30.8%, $n = 60$). Bijna acht op de

tien respondenten geeft aan dat het voorval zeker een emotionele impact heeft op het dagelijks leven nu (79.4%, $n = 158$), alsook de helft van de respondenten geeft aan dat ze nu bepaalde plaatsen en/of personen mijden/meden omwille van het voorval (49.2%, $n = 98$).

TABEL 15. IMPACT VAN FYSIEK GEWELD (N, %) IMPACT VAN FYSIEK GEWELD (N, %)

	N	%
● Interpretatie incident		
Het was een misdaad, dus een strafbaar feit	95	48.7
Het was een fout, maar geen misdaad	60	30.8
Het was gewoon iets dat gebeurde	23	11.8
● Impact		
Het had een emotionele impact (boosheid, angst, verdriet, schaamte, depressie, ...)	158	79.4
Het zorgde ervoor dat ik bepaalde plaatsen en/of personen ging mijden	98	49.2
Het had een lichamelijke impact (pijn, kwetsuren, blauwe plekken, ...)	74	37.2
Het zorgde ervoor dat ik mij niet meer durfde te uiten zoals ik mij voel	63	31.7
Anders	22	11.1

Wanneer het tijdens de interviews gaat over de impact van fysiek geweld, heeft men het vooral over de pijn die men voelde op het moment zelf en de blauwe plekken en wonden die men opliep. Hëike werd nageroepen en bekogeld met afval, er werd naar haar gespuwd en gestampt, en haar wagen werd beschadigd. In onderstaand citaat vertelt ze over de gevolgen van één van de vele geweldervaringen die ze meemaakte:

Hëike: "Ik ben is thuisgekomen da mijn knokels helemaal openlagen, een slag in het gezicht dat mijn lip- Geen zware dingen da ge zegt van: 'Ik ben in het ziekenhuis beland', maar toch tot bloedens toe, ja."

Interviewer: "Oké en ge zegt mijn knokels lagen open. Wat was er dan gebeurd?"

Hëike: "Da was met die kinderkar gewoon als stormram gebruikt. Zo'n kinderkar natuurlijk daar zit veel metaal aan [lacht] en die had mijn hand- Allee, had eigenlijk op mijn hand gereden enfin gestoten eigenlijk. Mijn hand lag helemaal open."

In tegenstelling tot Hëike, belandde Alex drie keer in het ziekenhuis vanwege het fysieke geweld dat die meemaakte.

Alex: "Ik heb redelijk wat afgezien, ik ben vijf keer gegaybasht, drie keer van in de kliniek gelegen."

4.2.3. Seksueel geweld

a/ Proportie

Meer dan zes op de tien respondenten (64.5%, $n = 433$) geeft aan minstens één vorm van seksueel geweld meegemaakt te hebben gedurende de twee jaar voorafgaand aan de studie. Drie op de tien respondenten (28.8%, $n = 193$) geven aan slechts een of twee keer slachtoffer te zijn geweest van seksueel geweld en 35.8% rapporteert meerdere keren seksueel geweld meegemaakt te hebben ($n = 240$).

Van alle respondenten die aangeven seksueel geweld te hebben meegemaakt in de twee jaar voorafgaand aan de studie, geeft 67.4% ($n = 292$) aan minstens één ervaring met seksueel geweld te hebben meegemaakt omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken.

b/ Proportie per individueel item

We maken een onderscheid tussen twee groepen seksueel geweld:

- Hands-off: hier is er geen fysiek contact tussen geweldpleger en slachtoffer (vb. geen respect hebben tijdens seksuele intimiteit, seksuele intimidatie (verbaal, visueel, ...). Dit kan online & offline plaatsvinden.
- Hands-on: hier is er wel fysiek contact tussen geweldpleger en slachtoffer (vb. seksueel misbruik met/zonder penetratie, poging tot verkrachting, verkrachting).

Van de respondenten geeft 63.3% aan hands-off seksueel geweld meegemaakt te hebben in de twee jaar voorafgaand aan de studie ($n = 421$). Hands-on seksueel geweld komt minder frequent voor, maar wordt nog altijd door bijna vier op de tien respondenten vermeld (36.4%, $n = 240$). Er is wel een significante overlap tussen hands-on en hand-off seksueel geweld ($X^2(1) = 163.81$, $p < .001$). Van alle respondenten die hands-off seksueel geweld rapporteerden, gaf 54.7% ook hands-on geweld aan ($n = 228$). Slechts 4.6% rapporteert enkel hands-on seksueel geweld ($n = 11$).

Bij hands-off geweld gaven meer dan vier op de tien respondenten aan dat iemand minstens één keer plagende opmerkingen van een seksuele aard heeft gekregen over hun lichaam (43.3%, $n = 288$), alsook dat iemand op een seksuele manier staarde of keek naar de intieme lichaamsdelen van de respondent (42.9%, $n = 287$). Uit de interviews blijkt dat de meest voorkomende vorm van hands-off seksueel geweld seksuele intimidatie op straat was.

Bij hands-on geweld geeft bijna drie op de tien respondenten aan dat er iemand hun intieme delen van het lichaam streefde, wreef, of aanraakte (27.6%, $n = 184$) en ook één op vijf respondenten gaven aan dat iemand hun kuste tegen hun wil (19.8%, $n = 132$). Uit de interviews blijkt dat de meest voorkomende vorm van hands-on seksueel geweld was dat men tegen hun wil op een seksuele manier werd aangeraakt.

TABEL 16. SEKSUEEL GEWELD (N = 666)

		EÉN OF TWEE KEER	MEERDERE KEREN	TOTAAL
Hands-off				
● iemand maakte plagende opmerkingen van een seksuele aard over mijn lichaam terwijl ik dit niet wou	N	151	137	288
	%	22.7	20.6	43.3
● iemand staarde naar mij op een seksuele manier of keek naar de intieme delen van mijn lichaam (bv. borsten, vagina, penis, anus) terwijl ik dit niet wou	N	152	135	287
	%	22.7	20.2	42.9
● iemand liet mij via het internet (met inbegrip van e-mails, sociale netwerken en chatplatformen) seksueel of obscene materiaal zien, zoals foto's, video's... terwijl ik deze niet wou zien (geen massa mailing of spam)	N	94	86	180
	%	14.1	12.9	27.0
● iemand zei dat ik seksueel onbekwaam, abnormaal, onaantrekkelijk... was	N	101	59	160
	%	15.1	8.8	23.9
● iemand voerde ongewenste seksuele of obscene gesprekken met mij via de telefoon of stuurde me ongewenste of obscene berichten (sexting)	N	80	67	147
	%	12.0	10.0	22.0
● iemand liet mij rechtstreeks (in persoon) seksueel of obscene materiaal zien, zoals foto's, video's... terwijl ik deze niet wou zien	N	70	49	119
	%	10.5	7.4	17.9
● iemand liet intieme lichaamsdelen (bv. borsten, vagina, penis, anus) aan mij zien op een seksuele manier en/of masturbeerde voor me, terwijl ik dit niet wou zien	N	67	18	85
	%	10.1	2.7	12.8
● iemand dwong mij om mijn intieme lichaamsdelen (bv. borsten, vagina, penis, anus) online te laten zien terwijl ik dit niet wou doen	N	33	15	48
	%	5.0	2.3	7.3
● iemand dwong mij om mijn intieme lichaamsdelen (bv. borsten, vagina, penis, anus) rechtstreeks (in persoon) te laten zien terwijl ik dit wou doen	N	31	9	40
	%	4.7	1.4	6.1
● ik betrapte iemand die me bekeek, fotografeerde of filmde, hoewel ik dit niet wou, terwijl ik mij aan het uitkleden was, naakt was of terwijl ik seks had	N	27	8	35
	%	4.1	1.2	5.3
● iemand verspreidde naaktfoto's of video's van mij terwijl ik dit niet wou (revenge porn)	N	22	8	30
	%	3.3	1.2	4.5
Hands-on				
● iemand streelde, wreef, of raakte tegen mijn wil de intieme delen van mijn lichaam aan (bv. borsten, vagina, penis, anus)	N	132	52	184
	%	19.8	7.8	27.6
● iemand kuste me tegen mijn wil	N	15.0	4.8	19.8
	%	22.7	20.2	42.9
● iemand stak, of probeerde, diens penis, vinger(s) of object(en) in mijn vagina of anus te steken tegen mijn wil	N	51	14	65
	%	7.6	2.1	9.7
● iemand deed mijn kledij (gedeeltelijk of volledig) uit tegen mijn wil	N	48	10	58
	%	7.2	1.5	8.7
● iemand verplichtte mij om diens geslachtsdelen te betasten tegen mijn wil	N	41	9	50
	%	6.2	1.4	7.6
● iemand had orale seks met mij (of probeerde dit maar slaagde er niet in) of dwong mij tot het geven van orale seks tegen mijn wil (met orale seks bedoelen we het plaatsen van de mond aan geslachtsdelen)	N	32	10	42
	%	4.8	1.5	6.3

		EÉN OF TWEE KEER	MEERDERE KEREN	TOTAAL
● iemand verplichtte mij om die te masturberen met de hand terwijl ik dit niet wou doen	N	21	8	29
	%	3.1	1.2	4.3
● iemand sloeg mij, deed mij pijn om zich seksueel op te winden tegen mijn wil	N	20	5	25
	%	3.0	0.8	3.8
● iemand dwong me om mijn penis, vinger(s) of object(en) in diens vagina of anus te steken tegen mijn wil	N	15	2	17
	%	2.3	0.3	2.6
● ik maakte een andere vorm van seksueel geweld mee	N	37	15	52
	%	5.6	2.3	7.9

Ook werd LGBTI+ specifiek seksueel geweld onderzocht. Wat betreft hands-off seksueel geweld geven een op de vier respondenten aan dat iemand reeds plagende opmerkingen maakte over het lichaam van de respondenten (26.4%, $n = 176$) en ook een op de vijf respondenten gaf aan dat iemand naar hen staarde op een seksuele manier of keek naar de intieme delen van het lichaam van de respondent omwille van de seksuele

oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken (21.3%, $n = 142$). Ook hands-on LGBTI+ specifiek seksueel geweld werd vermeld. Meer dan één op de tien respondenten geven aan dat iemand hen streelde, wreef, of de intieme delen van hun lichaam aanraakten (12.2%, $n = 81$) en 9.2% gaf aan dat iemand hen kuste tegen hun wil ($n = 61$).

TABEL 17. SEKSUEEL GEWELD OMWILLE VAN SEKSUELE ORIËNTATIE, GENDERIDENTITEIT EN/OF GESLACHTSKENMERKEN (N = 666)

JA

Hands-off		
● iemand maakte plagerende opmerkingen van een seksuele aard over mijn lichaam terwijl ik dit niet wou	N	176
	%	26.4
● iemand staarde naar mij op een seksuele manier of keek naar de intieme delen van mijn lichaam (bv. borsten, vagina, penis, anus) terwijl ik dit niet wou	N	142
	%	21.3
● iemand liet mij via het internet (met inbegrip van e-mails, sociale netwerken en chatplatformen) seksueel of obscene materiaal zien, zoals foto's, video's... terwijl ik deze niet wou zien (geen massa mailing of spam)	N	86
	%	12.9
● iemand zei dat ik seksueel onbekwaam, abnormaal, onaantrekkelijk... was	N	93
	%	12.9
● iemand voerde ongewenste seksuele of obscene gesprekken met mij via de telefoon of stuurde me ongewenste of obscene berichten (sexting)	N	87
	%	12.9
● iemand liet mij rechtstreeks (in persoon) seksueel of obscene materiaal zien, zoals foto's, video's... terwijl ik deze niet wou zien	N	57
	%	8.6
● iemand liet intieme lichaamsdelen (bv. borsten, vagina, penis, anus) aan mij zien op een seksuele manier en/of masturbeerde voor me, terwijl ik dit niet wou zien	N	39
	%	5.9
● iemand dwong mij om mijn intieme lichaamsdelen (bv. borsten, vagina, penis, anus) online te laten zien terwijl ik dit niet wou doen	N	23
	%	3.5
● iemand dwong mij om mijn intieme lichaamsdelen (bv. borsten, vagina, penis, anus) rechtstreeks (in persoon) te laten zien terwijl ik dit wou doen	N	14
	%	2.1
● ik betrapte iemand die me bekeek, fotografeerde of filmde, hoewel ik dit niet wou, terwijl ik mij aan het uitkleden was, naakt was of terwijl ik seks had	N	10
	%	1.5
● iemand verspreidde naaktfoto's of video's van mij terwijl ik dit niet wou (revenge porn)	N	12
	%	1.8
Hands-on		
● iemand streefde, wreef, of raakte tegen mijn wil de intieme delen van mijn lichaam aan (bv. borsten, vagina, penis, anus)	N	81
	%	12.2
● iemand kuste me tegen mijn wil	N	61
	%	9.2
● iemand stak, of probeerde, diens penis, vinger(s) of object(en) in mijn vagina of anus te steken tegen mijn wil	N	28
	%	4.2
● iemand deed mijn kledij (gedeeltelijk of volledig) uit tegen mijn wil	N	24
	%	3.6
● iemand verplichtte mij om diens geslachtsdelen te betasten tegen mijn wil	N	16
	%	2.4
● iemand had orale seks met mij (of probeerde dit maar slaagde er niet in) of dwong mij tot het geven van orale seks tegen mijn wil (met orale seks bedoelen we het plaatsen van de mond aan geslachtsdelen)	N	17
	%	2.6
● iemand verplichtte mij om die te masturberen met de hand terwijl ik dit niet wou doen	N	9
	%	1.4
● iemand sloeg mij, deed mij pijn om zich seksueel op te winden tegen mijn wil	N	9
	%	1.4
● iemand dwong me om mijn penis, vinger(s) of object(en) in diens vagina of anus te steken tegen mijn wil	N	9
	%	1.4
● ik maakte een andere vorm van seksueel geweld mee	N	21
	%	3.2

c/ Cybergeweld

Vier van de items polsten naar online geweld (waaronder ongewenst sexting, revenge porn...), waarvan vier op de tien respondenten aangaven dit meegemaakt te hebben (36.7%, $n = 244$). Meer dan een op de vier respondenten gaf aan dat iemand hen in de twee jaar voorafgaand aan de studie seksueel of obscene materiaal liet zien via het internet (met inbegrip van e-mails, sociale netwerken en chatplatformen), zoals foto's, video's, ... (27%, $n = 180$). Ongeveer één of de vijf respondenten geeft aan dat ze online seksueel geweld hebben meegemaakt omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken (19.4%, $n = 129$), wat iets meer is dan de helft van alle respondenten die online seksueel geweld rapporteerden (52.9%).

Cedric: "There's a lot of unsolicited sexual messaging, yeah, a lot of violent discourse in the messages that are sent that are both racial and sexual in nature. To give an example, up until a few moments I used Grinder and Romeo. So those are two apps for gay people. I decided to stop cause once a week there would be at least one person who would send an unsolicited dick pic. I know it is nothing and it is easy to block people. But if you write on your profile, I am not here for dick pics, I am not here for only sex and people send it anyway, that shows that people kind of disrespect. [...] Yeah, and uhm, and it is also happened that, you know, because I am Asian, and I do use my profile pic on these apps, a lot of older men would message saying: 'Oh are you looking for a daddy?', 'Are you looking for a sugar daddy?', 'Are you looking for a house to live in?'. And the messages would always be: 'Oh, I am looking for a nice, submissive Asian boy to do daycare for me.' If you want, I can show you some screencaps 'cause I do keep them as a

reminder why I don't go to these apps. Yeah, that's a very common thing. There's always one or two profiles a week at least that send these kinds of messages. I consider this as a form of violence."

d/ Verschillen tussen seksuele oriëntatie groepen & gendergroepen

Na opname van alle relevante achtergrondvariabelen blijven de verschillen tussen seksuele oriëntatiegroepen en de gendergroepen niet langer significant. Wel is er een significant verband tussen seksueel geweld en leeftijd, economische kwetsbaarheid, en vermijding van het openlijk tonen van de LGB+ seksuele oriëntatie. Zo rapporteren jongere respondenten ($X^2(1) = 5.65$, $p = .017$) en respondenten die moeilijker rondkomen ($X^2(1) = 13.09$, $p < .001$) significant vaker seksueel geweld. Ook respondenten die aangeven hun gedrag vaak aan te passen om hun seksuele oriëntatie te verbergen uit angst voor negatieve reacties van anderen maken doorgaans meer seksueel geweld mee ($X^2(1) = 5.06$, $p = .024$).

Bij LGBTI+ specifiek seksueel geweld komen er geen variabelen uit de analyses die verband houden met verschillen in seksuele geweldervaringen.

e/ COVID-19

De invloed van de pandemie op seksueel geweld is opnieuw ambigu. Zo geven vier op de tien respondenten aan dat hun ervaringen hetzelfde zijn gebleven (40%, $n = 174$). 15.6% geeft aan dat hun situatie verbeterd is ($n = 68$), en 12.2% geeft aan dat de situatie verslechterd is onder invloed van COVID-19 ($n = 53$).

f/ Gebeurtenis met grote impact

Aan alle respondenten die seksueel geweld hadden meegemaakt, werd gevraagd stil te staan bij een gebeurtenis uit alle vermelde seksuele ervaringen die van grote impact is geweest. Hierdoor is het mogelijk een beeld te schetsen van de context, omvang en impact van het seksueel geweld dat LGBTI+ personen meemaakten. Diverse respondenten gaven uitleg over de ervaringen die ze hadden gehad. Om een aantal voorbeelden van incidenten te vermelden:

“Wanneer ik op de bus zat streelde de persoon die naast me zat voorzichtig over mijn been mijn zijn vinger, terwijl ik dit niet wou en de persoon in kwestie een vreemde was”
(lesbische vrouw, 23 jaar)

“Tijdens eens lichte vrijpartij pushte de andere tegen mijn wil om zijn vinger in mijn anus te stoppen”
(homoseksuele man, 35 jaar)

“Personen die ongepaste opmerkingen maken over mijn seksleven omdat het met een vrouw is en dingen vragen als ‘mag ik meedoen?’”
(lesbische vrouw, 23 jaar)

“Het gebeurt gewoon steeds vaker op straat en tijdens feestjes dat er gestaard wordt/aangerakt wordt...”
(lesbisch genderdivers persoon, 22 jaar)

“Mijn mama probeert vaak in mijn borsten te knijpen omdat ze dat grappig vindt, maar ik vind dat helemaal niet fijn. Ik laat dat merken, maar ze negeert dat of wordt dan boos, waardoor ik haar uiteindelijk niet tegen durf houden.”
(lesbische vrouw, 22 jaar)

“Mijn borstkas/tepelgebied werd eerst betast door een vreemde in een winkel. Deze persoon bleef mij in de gangen van de winkel volgen. Wanneer ik voortijdig aanschouf aan de kassa, pakte deze persoon snel iets uit een rek, legde dit achter mij op de kassaband, stak me bewust in de nauwe kassagang voorbij terwijl die zijn geslachtzone in mijn achterwerk duwde en mijn heupen vastpakte. Het op de kassaband gelegde voorwerp liet die daar achter.”
(queer genderdivers persoon, 35 jaar)

“J’ai reçu des messages à caractère sexuel sur Instagram et WhatsApp de personnes que je ne connaissais pas en vrai.”
(homoseksuele man, 47 jaar)

Context

De meeste respondenten gaven aan dat de gebeurtenis met grote impact 's avonds of 's nachts heeft plaatsgevonden (34.4%, $n = 121$). Ook geven de meeste respondenten aan dat seksueel geweld in uitgaans-

gelegenheden (danszaal, fuif, discotheek) of in de horeca plaatsvond (19.9%, $n = 67$), bij hen thuis (19%, $n = 64$), en/of online (13.6%, $n = 46$).

TABEL 18. CONTEXT VAN SEKSUEEL GEWELD (N, %)

	N	%
• Wanneer		
Overdag	94	26.7
's Avonds of 's nachts	121	34.4
Zowel overdag als 's avonds of 's nachts	89	25.3
• Moment week		
Doordeweeks	99	28.7
In het weekend	72	20.9
Zowel doordeweeks als in het weekend	108	31.3
• Waar		
In de horeca of uitgaansgelegenheden	67	19.9
Thuis	64	19.0
Online	46	13.6
Op het werk of school	31	9.2
Op de openbare weg of een voor publiek toegankelijke plaats	31	9.2
Bij vrienden of familie	23	6.8
In de buurt (straat, wijk, ...)	21	6.2
Openbaar vervoer	17	5.0
In een winkel	3	0.9
Op het openbaar toilet	3	0.9
Bij de sportvereniging, sportzaal, sportveld	2	0.6
In het ziekenhuis of bij de dokter of een andere hulpverlener	1	0.3
Andere plaats	28	8.3

Uit de gesprekken bleek dat respondenten die hands-off seksueel geweld meemaakten dit meestal meemaakten

op de openbare weg of voor publiek toegankelijke plaatsen, of online/telefonisch.

Sacha: "Ze zaten daar zo met 5, 5 à 6-tal. Ja, ik denk jongens, me zo hun kap op en goe verborgen allemaal en ik had dan mijn mondmasker aan en ik was redelijk dik ingekleed want 't was koud. T was wel zomer ma ik had nog steeds mijn dikke jas aan en broek en-, en ik had ook oortjes in en dus dan beginnen zij zo te roepen naar mij, hé, zo seksgeluiden te maken naar mij en eerst was ik ni zeker of da ze naar mij bezig waren of da ze gewoon zo tegen elkaar bezig waren, ma ja dan werd het duidelijk da het tegen mij was en dan ben ik daar gewoon langs gewandeld en weggegaan en 'k heb zo ni gereageerd of iets terug gezegd. Ik voelde mij-, ook omda ze met 5 of zo rond de 5 mensen waren, was da-, als da nu 1 persoon was had ik daar hoogstwaarschijnlijk wel iets over gezegd of zo ma..."

Wie gedurende de interviews en focusgroep vertelden over hun ervaringen met hands-on seksueel geweld, had het vooral over wat men meemaakte tijdens het uitgaan of onderweg terug naar huis van een avond uit.

Jaouad: "Ik ben ooit één keer fysiek aangevallen geweest op café en ene keer fysiek op seksueel niveau niet positief behandeld geweest, eerder op niveau van aanranding dan verkrachting, maar ja... Been there... [...] Maar ik was gewoon op café met vrienden en ik was daar aan de praat geraakt met iemand. Euh, en toen ik naar toilet ging werd ik meegesleurd in een kotje en de deur ging op slot met alle gevolgen van dien. Ik kon daar niet uit want dat was een boom van een vent en die dacht meer macht over mij te hebben dan die zou mogen hebben."

Reactie

Ook werd gevraagd naar de reactie van de respondenten en van de pleger tijdens de gebeurtenis met grote impact. Wanneer de reactie tijdens het voorval bij de respondent werd bevraagd, gaf meer dan drie op de tien respondenten aan dat ze deden alsof er niets was gebeurd (31.3%, $n = 105$). Ook 28.6% was stomverbaasd en kon niet reageren ($n = 96$) en 26.5% zei beslist neen of dat de ander moest stoppen ($n = 89$). Waar de geïnterviewde respondenten aangaven dat men bij hands-off seksueel geweld zichzelf in veiligheid bracht door afstand te nemen van de pleger, kiest men bij hands-on seksueel geweld voor een directere aanpak. Men zei beslist 'neen' en dat de anders moest stoppen. Bij Rafael duurde het even vooraleer de pleger luisterde.

Rafael: "Dus, eh, ik bespreek dat liever zo recht mogelijk uit, juist om te kunnen zeggen van: "Ik heb gezegd dat ik dat niet wou, en je hebt dat wel gedaan, dus stel dat we elkaar nog eens zien, niet nog eens proberen." Of gewoon zeggen van: "Jo, what the fuck, ik heb gezegd dat ik dat niet wou, wat ben je nu aan het doen?". Euh, en dus met die kerel. Het was dan mijn beurt om die te pijpen en, euh, die bleef maar duwen. Allee, die wilde precies dat ik dieper ging. Die hield precies zo van deep throat. Allee, ja. Ik vind dat niet zo fijn. Euh, mijn keel is heel gevoelig en ik heb dat al een paar keer gedaan en daarna had ik altijd een keelontsteking, dus ik zei dat ook zo tegen hem: 'Ik vind dat niet fijn want dan ben ik ziek.' En die zei zo, iets van: 'Ah maar je ziet er zo een onschuldig jongetje uit.' Die was iets ouder dan ik die was denk ik 38. 'Je ziet er wel zo een schuldig Latino jongetje uit die iemand graag pijpt he.' Ik dacht: 'Eeegh, da's vies. Da's echt vies.'"

Interviewer: "Da's niet fijn."

Rafael: "Da's echt vies, en dan dacht ik zo- Oké, ik was wel nog altijd in de mood, dus ik dacht zo: 'Ik negeer dat effkes.', maar die bleef dan maar duwen en twee of drie keer ging mijn hoofd omhoog van: 'Wat doe je nu? Ik zei toch dat ik dat niet fijn vindt?!' en euh, en dan zei hij zo van: 'Ja maar ik geil daar wel op hoor, als iemand zegt ik vind dat niet fijn, je moet dat niet doen.' En toen zei ik ook van: 'Wablief?'"

Het gedrag van de pleger(s) na de reactie van de respondent verandert in de helft van de gevallen niet (47.3%, $n = 156$), wat niet onverwacht is aangezien een heel aantal respondenten geen duidelijke reactie durft te geven.

Na het voorval van seksueel geweld geeft de meerderheid van de respondenten aan een gevoel van walging (45.6%, $n = 150$) en/of kwaadheid te ervaren (41%, $n = 135$). De helft van de respondenten had nood aan iemand in de directe omgeving om het aan te vertellen, de eerste uren na het voorval (53.4%, $n = 179$). Van deze respondenten gaf 36% echter aan dat dit niet gelukt is ($n = 64$).

TABEL 19. REACTIE OP SEKSUEEL GEWELD (N, %)

	N	%
● Reactie tijdens voorval		
Ik deed alsof er niets was gebeurd	105	31.3
Ik was stomverbaasd en kon niet reageren	96	28.6
Ik zei beslist neen of dat de ander moest stoppen	89	26.5
Ik reageerde vriendelijk en beleefd	53	15.8
Ik had geen tijd om te reageren	51	15.2
Ik kon niet reageren, mijn lichaam stopte met functioneren maar ik maakte alles bewust mee	49	14.6
Ik reageerde met humor	48	14.3
Ik legde uit dat het niet goed is om dit te doen	46	13.7
Ik vroeg waarom de ander dat deed	34	10.1
Ik heb mezelf fysiek verdedigd	28	8.3
Ik vroeg om hulp van andere mensen die er waren	19	5.7
Ik veraste de ander met een onverwachte reactie	18	5.4
Ik schreeuwde, ik maakte een scène	13	3.9
Ik weet het niet meer	8	2.4
Ik deed hetzelfde met de ander als met mij werd gedaan	6	1.8
Ik heb de andere persoon bedreigd	4	1.2
Anders	33	9.8
● Gedrag pleger nadien		
Toegenomen	26	7.9
Afgenomen	53	16.1
Gestopt	95	28.8
Niet veranderd	156	47.3
● Gevoelens direct na voorval		
Bang	150	45.6
Boos	135	41.0
Verdrietig	124	37.7
Beschaamd	102	31.0
Walging	89	27.1
Schuldig	61	18.5
Anders	50	15.2
● Noden direct na voorval		
Iemand in mijn directe omgeving waaraan ik het kon vertellen	179	53.4
Professionele mentale ondersteuning	49	14.6
Een tussenkomst door de politie	23	6.9
Medische hulp	12	3.6
Iets anders	23	6.9

Profiel van de pleger(s)

Wat betreft seksueel geweld, is er meestal maar één pleger (73.5%, $n = 247$) die alleen handelt (78%, $n = 191$). Iets minder dan de helft van de respondenten kent de pleger op voorhand (48.2%, $n = 161$), waarvan iets minder dan de helft aangaf dat het seksueel geweld door een kennis of een vriend(in) gepleegd werd (46%, $n = 74$). Ook is de pleger frequenter een collega of overste op het werk (14.3%, $n = 23$), en/of de ex-partner (en mogelijk nog partner op het moment van het voorval) (11.8%, $n = 19$). In bijna negen op de tien gevallen is de pleger een man (86.5%, $n = 288$) en in één op de tien gevallen is de pleger een vrouw (10.8%, $n = 36$). Zowel bij hands-off als bij hands-on seksueel geweld, zijn de plegers die men beschrijft in de gesprekken dus veelal onbekend en mannelijk.

In de meerderheid van de gevallen is de pleger/zijn de plegers tussen de 21-40 jaar oud (72.6%, $n = 242$).

In één op vijf gevallen wordt de pleger tussen de 41-50 jaar geschat of tussen de 14-20 jaar oud geschat (19.2%, $n = 64$ voor beide leeftijdscategorieën). Ook werd aan de respondenten gevraagd of de pleger(s) een kenmerk hadden waarvan ze zich onderscheiden van de meerderheid van België. De grootste groep geeft aan dat de pleger geen van deze kenmerken bezit (33.1%, $n = 106$). Ongeveer één op de vier respondenten geeft aan dat het seksueel geweld werd gepleegd door iemand die zelf LGB+ is (26.9%, $n = 86$), 13.8% geeft aan dat de pleger behoort tot een etnisch-culturele minderheid ($n = 44$), en 13.1% geeft aan dat de pleger een andere huidskleur had ($n = 42$). Bijna de helft van de respondenten die rapporteert dat het seksueel geweld werd gepleegd door iemand die behoort tot een etnisch-culturele minderheidsgroep, duidde ook aan dat dat de pleger een andere huidskleur had (47.6%).

TABEL 20. PROFIEL VAN DE PLEGER(S) VAN SEKSUEEL GEWELD (N, %)

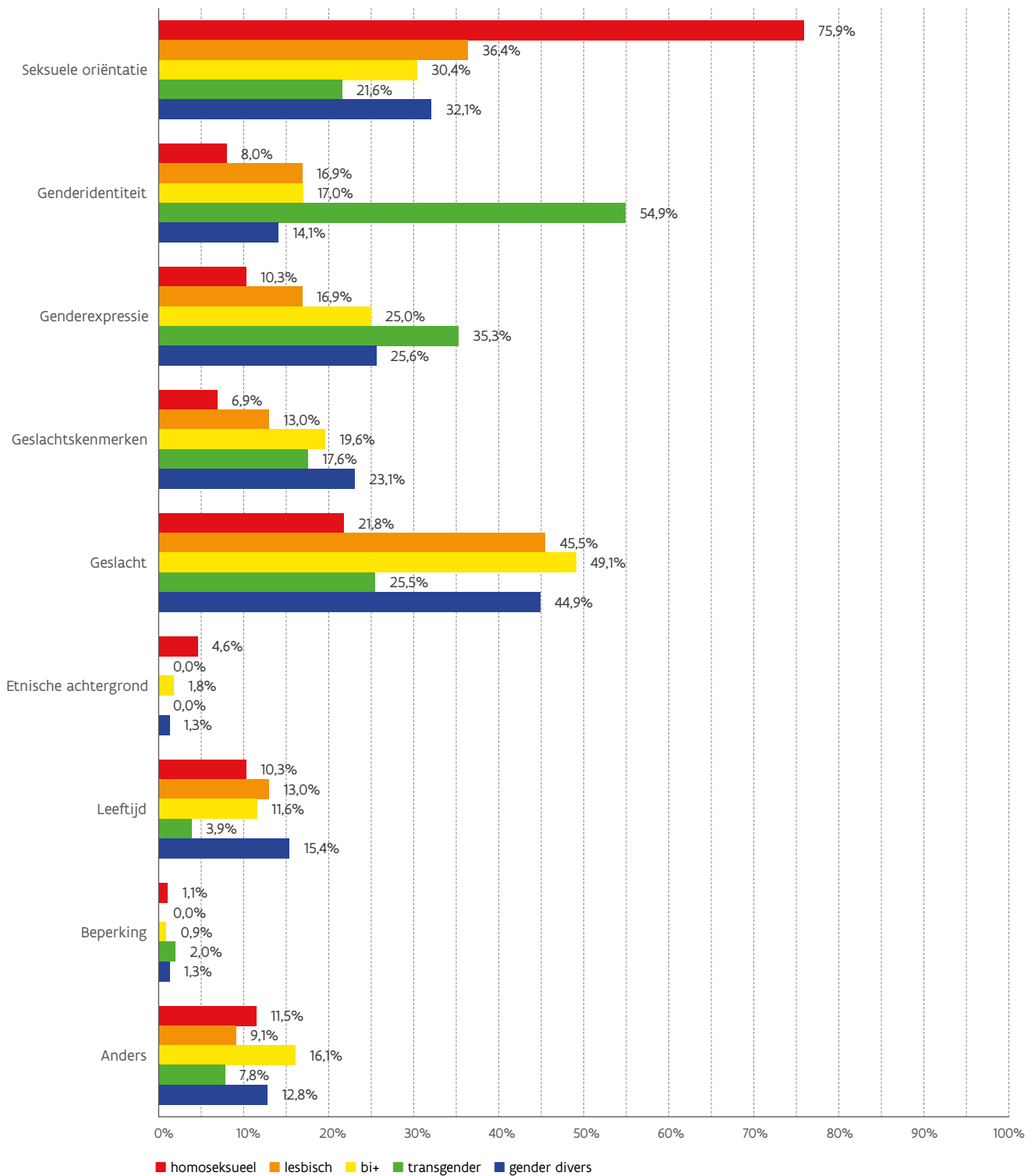
	N	%
Aantal plegers		
Een	247	73.5
Twee of drie	39	11.6
Vier of meer	20	6.0
Alleen of in groep		
In groep	40	16.3
Alleen	191	78.0
Kennen pleger (Ja)		
	161	48.2
Wie pleegde het geweld		
Een kennis/vriend	74	46.0
Een collega of overste op het werk	23	14.3
De ex-partner	19	11.8
De huidige partner	13	8.1
Een medeleerling, leerkracht of directie op school	10	6.2
Mijn vader en/of moeder (incl. stief- of schoonouders)	8	5.0
Iemand uit de buurt	8	5.0
Een klant, leerling of patiënt	4	2.5
Een familielid	3	1.9
Een buur	3	1.9
Iemand van de hulpverlening (arts, psycholoog, verpleging, etc.)	3	1.9
Een huisgenoot	1	0.6
Iemand met een contactberoep (kinesist, kapper, ontharingsspecialist, sportcoach/personal trainer, ...)	1	0.6
De huisbaas	0	0.0
Iemand anders	18	11.2

		N	%
• Gender pleger			
	Man	288	86.5
	Vrouw	36	10.8
	Anders	7	2.1
• Leeftijd pleger			
	Minder dan 14 jaar	6	1.8
	14 tot 20 jaar	64	19.2
	21 tot 30 jaar	132	39.6
	31 tot 40 jaar	110	33.0
	41 tot 50 jaar	64	19.2
	Ouder dan 50 jaar	44	13.2
• Minderheidsgroep pleger			
	Seksuele oriëntatie (LGB+)	86	26.9
	Etnisch-culturele minderheid	44	13.8
	Huidskleur	42	13.1
	Geloofsovertuiging	22	6.9
	Taal	18	5.6
	Genderidentiteit (trans of genderdivers)	8	2.5
	Beperking/handicap	4	1.3
	Intersekse	2	0.6
	Anders	7	2.2
	Geen van bovenstaande	106	33.1

Ook de beweegreden van de pleger werden bevraagd. Afhankelijk van de onderzochte groep werden iets andere redenen aangeduid. Aseksuele, queer, en intersekse personen werden hier opnieuw uit de analyses gelaten wegens een te kleine steekproef. Seksuele oriëntatie bleek de meest voornamste reden bij homoseksuele mannen (75.9%, $n = 66$). Onder de LGB+ respondenten bleek de voornaamste reden af te hangen van het geslacht/gender van de respondent. Zo gaven lesbische en bi+ vrouwen aan dat hun (gepercipieerde) geslacht de voornaamste reden tot seksueel geweld was (45.5% en 52.4%), terwijl dit bij homoseksuele en bi+ mannen eerder de seksuele oriëntatie is (75.9%

en 45.0%). Trans en genderdiverse respondenten benadrukken hun genderidentiteit, genderexpressie, seksuele oriëntatie vaak als beweegreden van de pleger(s), hoewel de proporties hier wel verschillen (zie Figuur 5). Transgender respondenten geven veel vaker aan dat hun genderidentiteit aan de basis van het seksueel geweld ligt (54.9%), terwijl genderdiverse respondenten vaker aangeven dat ze dit geweld meemaken omwille van hun seksuele oriëntatie (32.1%). Ook 44.7% van de genderdiverse respondenten geeft aan dat hun (gepercipieerde) geslacht aan de basis van het seksueel geweld ligt.

FIGUUR 4. REDENEN ONDERLIGGEND AAN SEKSUEEL GEWELD (%)

Ook één op de tien respondenten gaf aan dat hun leeftijd aan de basis lag van het fysiek geweld (11,1%, n = 34), alsook 1,3% geeft aan dat de handicap/beperking

een reden tot geweld was en 2,0% benadrukt de eigen etnische achtergrond/afkomst.

Impact

Bijna vier op de tien respondenten vindt de vermelde ervaring met seksueel geweld een fout, maar geen misdaad (37.9%, n = 122), terwijl 33.2% van de respondenten het wel ziet als een misdaad, dus een strafbaar feit (n = 107). Het hoge percentage dat seksueel geweld enkel als een fout beoordeelt, heeft eerder te maken met het hands-off/hands-on karakter van seksueel geweld. Wanneer enkel naar hands-on seksueel geweld wordt gekeken, geeft de grootste groep

wel aan dat het incident een misdaad, een strafbaar feit, is (44.4%). Hands-off seksueel geweld wordt vaker als een fout, maar geen misdaad, beoordeelt (38.1%). Meer dan zeven op de tien respondenten geeft aan dat het voorval vooral een emotionele impact heeft op het dagelijks leven nu (74.6%, n = 229), alsook vier op de tien respondenten geeft aan dat ze bepaalde plaatsen en/of personen mijden/meden omwille van het voorval (40.7%, n = 125).

TABEL 21. IMPACT VAN SEKSUEEL GEWELD

	N	%
● Interpretatie incident		
Het was een fout, maar geen misdaad	122	37.9
Het was een misdaad, dus een strafbaar feit	107	33.2
Het was gewoon iets dat gebeurde	63	19.6
Weet ik niet	30	9.3
● Impact		
Het had een emotionele impact (boosheid, angst, verdriet, schaamte, depressie, ...)	229	74.6
Het zorgde ervoor dat ik bepaalde plaatsen en/of personen ging mijden	125	40.7
Het zorgde ervoor dat ik mij niet meer durfde te uiten zoals ik mij voel	66	21.5
Het had een lichamelijke impact (pijn, kwetsuren, blauwe plekken, ...)	29	9.4
Anders	59	19.2

Het seksueel geweld dat men meemaakte, zorgde ervoor dat de geïnterviewde respondenten zich gekwetst, bang, oncomfortabel of onveilig voelden.

Puk: "Een voorbeeld is, euh, een keer was ik op date met iemand, dus ik was zelf ook veel meer nog cis passing, dus ik identificeerde me toen nog niet per se als non-binair, dus ik was met een meisje op date toen en ik zat aan het water te picknicken en toen, euh, zijn er -ik denk dat ik dat ook in de geschreven dingen kort heb gezegd van- toen zijn er twee mannen naar ons gekomen die bijvoorbeeld onze hoofden tegen elkaar begonnen te duwen van: 'Kus voor ons! Kus voor ons!', dus echt [onverstaanbaar], maar we zaten aan het water dus ik had echt schrik dat die ons gingen vermoorden toen. Dus da's de enige keer dat ik echt schrik had voor mijn leven ofzo."

4.2.4. Materieel geweld

a/ Proportie

Van de respondenten geeft 27.2% ($n = 166$) aan minstens één vorm van materieel geweld meegemaakt te hebben in de twee jaar voorafgaand aan de studie. 6.1% geeft aan slechts een of twee keer slachtoffer te zijn geweest van materieel geweld, 21.1% meerdere keren.

Van de respondenten die in de twee jaar voorafgaand aan de studie materieel geweld rapporteren, geeft 31.9% ($n = 53$) aan minstens één ervaring met materieel geweld

te hebben meegemaakt omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of geslachtskenmerken.

b/ Proportie per individueel item

Materieel geweld komt het minst frequent voor over alle types geweld heen. Toch geven één op de tien respondenten nog aan dat hun spullen/eigendommen in de twee jaar voorafgaand aan de studie werden gestolen (10.1%, $n = 61$) en/of vernield (7.5%, $n = 45$). Zo werd er bij twee van de respondenten uit de interviews eens ingebroken.

TABEL 22. MATERIEEL GEWELD (N = 607)

		EÉN OF TWEE KEER	MEERDERE KEREN	TOTAAL
• Mijn spullen/eigendommen werden gestolen	N	57	4	61
	%	9.4	0.7	10.1
• Mijn spullen/eigendommen werden vernield	N	41	4	45
	%	6.8	0.7	7.5
• Er werd mij verboden een opleiding te volgen of te gaan werken	N	23	4	27
	%	3.8	0.7	4.5
• Mijn post werd onderschept	N	19	7	26
	%	3.1	1.2	4.3
• Mijn financiële situatie werd volledig beheerd door iemand anders	N	14	11	25
	%	2.3	1.8	4.1
• Er werd ingebroken in mijn wagen of woning	N	22	1	23
	%	3.6	0.2	3.8
• Mijn auto werd beschadigd	N	19	3	22
	%	3.1	0.5	3.6
• Ik maakte een andere vorm van materieel geweld mee	N	10	6	16
	%	1.7	1.0	2.7
• Er werd ingebroken in mijn kluisje (op school, sportclub, werk, ...)	N	7	0	7
	%	1.2	0.0	1.2
• Mijn gevel werd beklad	N	6	1	7
	%	1.0	0.2	1.2
• Mijn woning werd in brand gestoken	N	0	0	0
	%	0.0	0.0	0.0

Aan de respondenten die bovenstaande ervaringen mee hebben gemaakt werd gevraagd of dit gericht was tegen hen omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken. Hieruit blijkt dat materieel geweld in de meerderheid van de gevallen niet lijkt te gebeuren omwille van de seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken.

Zo geeft 3.3% en 2.8% van de totale steekproef aan dat hun spullen/eigendommen in de twee jaar voorafgaand aan de studie vernield en/of gestolen werden omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken. Leonie deelde in de focusgroep haar ervaring met halebifoot materieel geweld:

Leonie: “Ja, als iemand uw deur intrapt van uw appartement en roept: ‘smerige lesbo’s’. Dan vind ik dat vrij duidelijk. [Er wordt gelachen.] [...] Maar om nog een voorbeeld te geven in dezelfde zaak met dezelfde persoon: we moesten een reconstructie doen omdat die tegen onze auto gereden was en die moest zich omdraaien, zijn camionette omdraaien, mijn vriendin zat in zo’n soort rolstoel/scooterke. Er waren twee vrouwelijke agenten. Hij is gestopt en hij heeft gezegd: ‘Ge kunt er misschien eerst mee in bed kruipen’. Vond ik ook redelijk duidelijk.”

TABEL 23. MATERIEEL GEWELD OMWILLE VAN SEKSUELE ORIËNTATIE, GENDERIDENTITEIT EN/OF GESLACHTSKENMERKEN (N = 607)

JA

● Mijn spullen/eigendommen werden gestolen	N	17
	%	2.8
● Mijn spullen/eigendommen werden vernield	N	20
	%	3.3
● Er werd mij verboden een opleiding te volgen of te gaan werken	N	11
	%	1.8
● Mijn post werd onderschept	N	10
	%	1.6
● Mijn financiële situatie werd volledig beheerd door iemand anders	N	7
	%	1.2
● Er werd ingebroken in mijn wagen of woning	N	8
	%	1.3
● Mijn auto werd beschadigd	N	9
	%	1.5
● Ik maakte een andere vorm van materieel geweld mee	N	7
	%	1.2
● Er werd ingebroken in mijn kluisje (op school, sportclub, werk, ...)	N	2
	%	0.3
● Mijn gevel werd beklad	N	5
	%	0.8
● Mijn woning werd in brand gestoken	N	0
	%	0.0

c/ Cybergeweld

Ook online materieel geweld wordt door bijna één op de tien respondenten vermeld (7.9%, $n = 48$). Zo geeft 4.3% aan dat hun website/profiel in de twee jaar

voorafgaand aan de studie werd gehackt en/of dat iemand opzettelijk een virus/SPAM naar hen heeft gestuurd ($n = 26$). Doorheen de gesprekken kwam deze vorm van cybergeweld niet aan bod.

TABEL 24. MATERIEEL CYBERGEWELD (N = 605)

		EÉN OF TWEE KEER	MEERDERE KEREN	TOTAAL
● Mijn website/profiel werd gehackt	N	23	3	26
	%	3.8	0.5	4.3
● Iemand heeft opzettelijk een virus/SPAM naar mij gestuurd	N	18	8	26
	%	3.0	1.3	4.3
● Mijn e-mails werden onderschept	N	11	2	13
	%	1.8	0.3	2.1

Slechts één op die vier respondenten van degenen waarvan hun website/profiel werd gehackt en degenen die een virus/SPAM kregen, geven aan dat dit gebeurde omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit,

en/of geslachtskenmerken (beide 26.9%, $n = 7$). Maximaal 1.2% van de respondenten geeft aan dat ze LGBTI+ specifiek materieel cybergeweld meemaakten.

TABEL 25. MATERIEEL CYBERGEWELD OMWILLE VAN HUN SEKSUELE ORIËNTATIE, GENDERIDENTITEIT, EN/OF GESLACHTSKENMERKEN (N = 605)

		JA
● Mijn website/profiel werd gehackt	N	7
	%	1.2
● Iemand heeft opzettelijk een virus/SPAM naar mij gestuurd	N	7
	%	1.2
● Mijn e-mails werden onderschept	N	6
	%	1.0

d/ Verschillen tussen seksuele oriëntatie groepen & gendergroepen

Na opname van alle relevante achtergrondvariabelen blijven de verschillen tussen seksuele oriëntatiegroepen en de gendergroepen niet langer significant. Wel blijkt er wel een significant verband tussen materieel geweld en economische kwetsbaarheid. Zo rapporteren respondenten die moeilijker rondkomen ($X^2(1) = 17.33$, $p < .001$) significant vaker materieel geweld. Personen die moeilijk rondkomen zullen mogelijks ook in minderbedeelde buurten wonen, waar materieel geweld doorgaans meer voorkomt.

Bij LGBTI+ specifiek materieel geweld worden geen significante verschillen tussen de seksuele oriëntatie groepen en de gendergroepen onderscheiden (voor én na opname van de achtergrondvariabelen). Wel wordt er een significant verband gevonden tussen LGBTI+ specifiek materieel geweld en leeftijd enerzijds, en religie anderzijds. Net zoals bij LGBTI+ specifiek fysiek geweld, wordt hier gevonden dat oudere respondenten meer in contact komen met LGBTI+ specifiek materieel geweld dan jongere LGBTI+ respondenten ($X^2(1) = 4.17$, $p = .041$). Respondenten die aangeven religieus te zijn rapporteren significant meer ervaringen met LGBTI+ specifiek materieel geweld in de twee jaar voorafgaand aan de studie ($X^2(1) = 5.34$, $p = .021$).

e/ COVID-19

Aan elke respondent die ervaring heeft gehad met materieel geweld, werd gevraagd of hun ervaringen sinds de COVID-19 pandemie en de lockdown periodes verbeterden, verergerden, of hetzelfde zijn gebleven. Ongeveer de helft van de respondenten geeft hier aan dat de COVID-19 pandemie en de lockdown periodes geen invloed hebben gehad op de ervaringen met materieel geweld (51.3%, n = 58). Twee op de tien respondenten geeft wel aan dat de situatie verbeterd is (22.1%, n = 25), maar 15% geeft aan dat de situatie verslechterd is (n = 17).

f/ Gebeurtenis met grote impact

Aan alle respondenten die materieel geweld hadden meegemaakt, werd gevraagd stil te staan bij een gebeurtenis uit alle vermelde materiële ervaringen die van grote impact zijn geweest. Hierdoor is het mogelijk een beeld te schetsen van de context, omvang en impact van het materieel geweld dat LGBTI+ personen meemaken. Diverse respondenten gaven uitleg over de ervaringen die ze hadden gehad. Om een aantal voorbeelden van incidenten te vermelden:

*“Mijn schoolmateriaal werd kapot gemaakt”
(bi+ man, 23 jaar)*

*“Mijn ouders regelen ongewild al mijn
financiële zaken”
(heteroseksuele trans man, 19 jaar)*

*“Mijn burens, een gezin: de vader bevuilt met
opzet de stoep (gooit sigarettenpeuken), de
oudste dochter schopt de bladeren die bij
hen op de stoep liggen naar onze kant als
ik de herfstbladeren opgeveegd heb en in
de GFT bak gedaan heb. De moeder heeft in
het verleden (meer dan twee jaar geleden)
onze gevel tweemaal volledig natgespoten en
de oudste zoon heeft onze glazen voordeur
ingeslagen en twee affiches verscheurd o.a.
van Amnesty International en één over
holebi-rechten”
(homoseksuele man, 65 jaar)*

*“Mijn Instagram account werd gehackt”
(bi+ genderdivers persoon, 15 jaar)*

*“Ik werd verboden om naar het
kunstonderwijs te gaan”
(bi + genderdivers persoon, 15 jaar)*

*“Mijn omheining werd beschadigd (de haag),
en mijn boompjes werden vernield”
(homoseksuele man, 51 jaar)*

Context

De meeste respondenten gaven aan dat de gebeurtenis met grote impact overdag had plaatsgevonden (28.9%, n = 41) en/of op een doordeweekse dag (39%, n = 55). Echter, een heel aantal respondenten gaf aan niet te weten wanneer (28.2%, n = 40) en op welk moment van de week (39%, n = 55) het materieel geweld had plaatsgevonden. Dit is waarschijnlijk omdat het slachtoffer bij dit type

geweld niet noodzakelijk zelf aanwezig moet zijn (zoals wel het geval bij fysiek geweld). De meeste respondenten gaven aan dat materieel geweld bij de persoon thuis (37%, n = 51), op het werk/school (18.8%, n = 26), of niet echt op een plaats, maar op het internet of gsm/telefoon (12.3%, n = 17) plaatsvond.

TABEL 26. CONTEXT VAN MATERIEEL GEWELD (N, %)

	N	%
• Wanneer		
Overdag	41	28.9
's Avonds of 's nachts	32	22.5
Zowel overdag als 's avonds of 's nachts	29	20.4
Weet ik niet	40	28.2
• Moment week		
Doordeweeks	55	39.0
In het weekend	15	10.6
Zowel doordeweeks als in het weekend	34	24.1
Weet ik niet	37	26.2
• Waar		
Thuis	51	37.0
Op het werk of op school	26	18.8
Online	17	12.3
Op de openbare weg of een voor publiek toegankelijk plaats	13	9.4
In de buurt (straat, wijk, ...)	12	8.7
Openbaar vervoer	2	1.4
In de horeca of uitgaansgelegenheden	2	1.4
Bij een sportvereniging, sportzaal, sportveld	2	1.4
Bij vrienden of familie	1	0.7
In het ziekenhuis of bij de dokter of andere hulpverlener	1	0.7
In een winkel	1	0.7
Anders	10	7.2

Reactie

Ook werd gevraagd naar de reactie van de respondenten en van de pleger tijdens de gebeurtenis met grote impact. Wanneer de reactie tijdens het voorval bij de respondent werd bevraagd, gaven twee op de tien respondenten aan dat ze geen tijd hadden om te reageren (22.6%, n = 30) en/of stomverbaasd waren en niet konden reageren (20.3%, n = 27). Ook 27.8% gaf aan een andere reactie te hebben (n = 37), waarvan acht respondenten nogmaals

aangaven dat ze niet gereageerd hebben op het moment zelf omdat ze er niet bij waren.

Het gedrag van de dader na de reactie van de respondent veranderde in zes op de tien gevallen niet (61.6%, n = 77), wat ook te verwachten is, aangezien een heel aantal respondenten geen reactie kan geven op het moment van het geweld wanneer ze hier niet bij zijn.

Na het voorval van materieel geweld gaf de meerderheid van de respondenten aan zich boos (70.2%, n = 99) en/of verdrietig te voelen (31.9%, n = 45). Bijna de helft van de respondenten had nood aan iemand in de directe

omgeving om het aan te vertellen, de eerste uren na het voorval (45.4%, n = 64). Van deze respondenten gaf 21.9% echter aan dat dit niet gelukt is (n = 14).

TABEL 27. REACTIE OP MATERIEEL GEWELD (N, %)

	N	%
● Reactie tijdens voorval		
Ik had geen tijd om te reageren	30	22.6
Ik was stomverbaasd en kon niet reageren	27	20.3
Ik vroeg waarom de ander dat deed	19	14.3
Ik legde uit dat het niet goed is om dit te doen	16	12.0
Ik deed alsof er niets was gebeurd	13	9.8
Ik reageerde vriendelijk en beleefd	11	8.3
Ik zei beslist neen of dat de ander moest stoppen	9	6.8
Ik vroeg om hulp van andere mensen die er waren	8	6.0
Ik schreeuwde, ik maakte een scène	5	3.8
Ik kon niet reageren, mijn lichaam stopte met functioneren maar ik maakte alles bewust mee	4	3.0
Ik reageerde met humor	3	2.3
Ik deed hetzelfde met de ander als met mij werd gedaan	2	1.5
Anders	37	27.8
Weet ik niet meer	15	11.3
● Gedrag pleger nadien		
Toegenomen	13	10.4
Afgenomen	12	9.6
Gestopt	23	18.4
Niet veranderd	77	61.6
● Gevoelens direct na voorval		
Boos	99	70.2
Verdrietig	45	31.9
Bang	37	26.2
Beschaamd	19	13.5
Walging	19	13.5
Schuldig	12	8.5
Anders	18	12.8
● Noden direct na voorval		
Iemand in mijn directe omgeving waaraan ik het kon vertellen	64	45.4
Professionele mentale ondersteuning	31	22.0
Een tussenkomst door de politie	19	13.5
Medische hulp	3	2.1
Iets anders	7	5.0

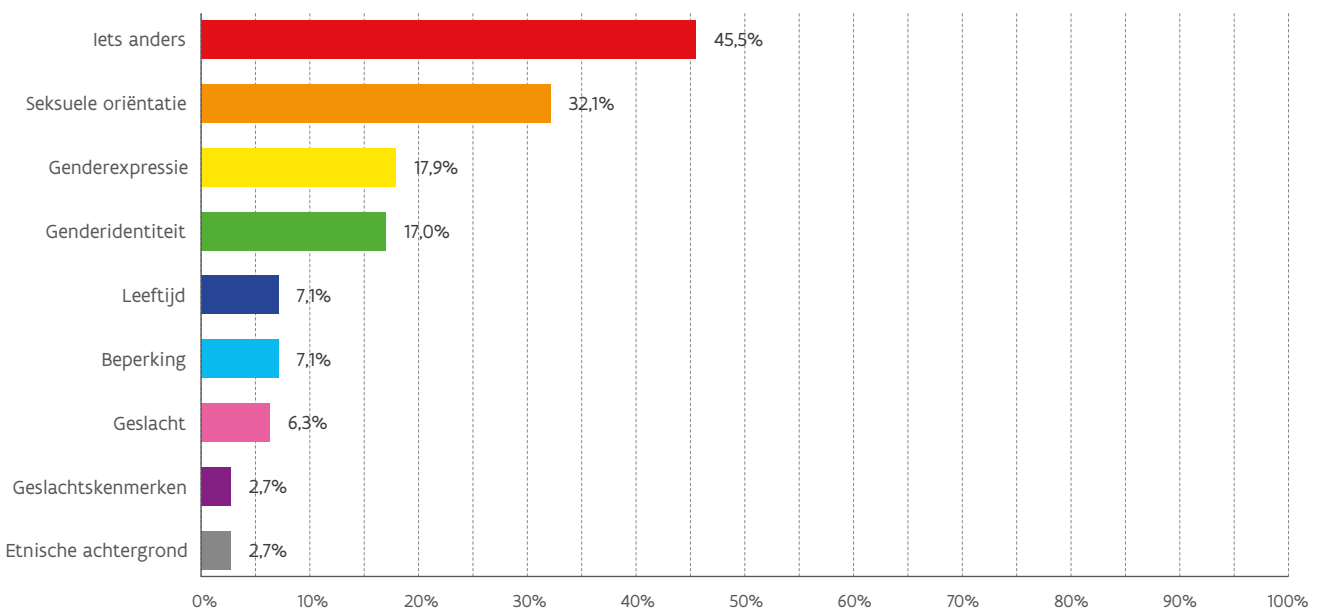
Profiel van de pleger(s)

Wat betreft materieel geweld kan er opnieuw vastgesteld worden dat de meeste respondenten aangeven niet te weten wie de pleger precies is. Zo geeft 43.8% aan niet te weten wat het gender van de pleger is ($n = 60$), 43.1% weet niet de leeftijd van de pleger ($n = 59$) en 56.4% geeft aan de pleger niet te kennen ($n = 75$). Wel geven ook 29.9% van de respondenten aan dat er slechts één dader betrokken was bij het impactvolle incident ($n = 41$), en dat deze meestal alleen handelde (87.8%, $n = 36$). Iets minder dan de helft van de respondenten kende de dader op voorhand (43.6%, $n = 58$), waarvan drie op de tien respondenten aangaf dat het materieel geweld werd gepleegd door de vader en/of moeder (inclusief stief- of schoonouders) (29.3%, $n = 17$) en 15.5% gaf aan dat het materieel geweld werd gepleegd door een collega of overste op het werk ($n = 9$). De meerderheid van de respondenten geeft ook aan niet te weten of de pleger een kenmerk bezit waardoor deze zich onderscheidt van de meerderheid van België (53.8%, $n = 70$). Ook geeft een op de vier respondenten

aan dat de pleger niet zulke kenmerken bezit (25.4%, $n = 33$). Slechts 13.1% geeft aan dat de pleger een andere geloofsovertuiging heeft ($n = 17$).

Ook de beweegredenen van de pleger werden bevraagd. Lesbische, asexuele en queer personen, alsook transgender personen werden hier niet apart geanalyseerd wegens een te kleine steekproef. Verder kwam voor materieel geweld geen duidelijk verschillend profiel naar boven tussen homoseksuele, bi+, en genderdiverse personen. Wanneer gekeken werd naar de totale steekproef gaf bijna de helft van de respondenten aan dat het motief onderliggend aan het materieel geweld een andere reden was dan de vermelde opties (45.5%, $n = 51$). Wanneer nadien naar de open antwoorden van de respondenten werd gekeken, gaven de meesten hier aan dat ze niet wisten wat het motief tot geweld was. Zie Figuur 6 voor een overzicht van de totale groep.

FIGUUR 5. REDENEN ONDERLIGGEND AAN MATERIEEL GEWELD (%)

Impact

Zes op de tien respondenten vindt de vermelde ervaring met materieel geweld een misdaad en dus een strafbaar feit (60.9%, n = 81), terwijl slechts 15.8% van de respondenten het ziet als een fout, maar geen misdaad (n = 21). Bijna zeven op de tien respondenten

geeft aan dat het voorval vooral een emotionele impact heeft op het dagelijks leven nu (69.7%, n = 83), alsook drie op de tien respondenten geeft aan dat ze bepaalde plaatsen en/of personen mijden/meden omwille van het voorval (31.1%, n = 37).

TABEL 28. IMPACT VAN MATERIEEL GEWELD (N, %)

	N	%
● Interpretatie incident		
Het was een misdaad, dus een strafbaar feit	81	60.9
Het was een fout, maar geen misdaad	21	15.8
Het was gewoon iets dat gebeurde	23	17.3
Weet ik niet	8	6.0
● Impact		
Het had een emotionele impact (boosheid, angst, verdriet, schaamte, depressie, ...)	83	69.7
Het zorgde ervoor dat ik bepaalde plaatsen en/of personen ging mijden	37	31.1
Het zorgde ervoor dat ik mij niet meer durfde te uiten zoals ik mij voel	23	19.3
Het had een lichamelijke impact (pijn, kwetsuren, blauwe plekken, ...)	6	5.0
Anders	26	21.8

4.3. De impact van geweld

Geweld heeft een impact op verschillende aspecten van een mensenleven. Uit de gesprekken blijkt dat deze impact van geweld afhangt van wie het gedrag stelde en van wat hun intenties waren. Zo gaven sommigen aan dat het geweld een grotere impact heeft wanneer men de pleger goed kent en wanneer het gedrag werd gesteld met de intentie om het slachtoffer te kwetsen. Een andere factor die bepaalt hoe geweld wordt ervaren, is de aard van het geweld. Hierover zijn de meningen verdeeld: waar sommigen verbaal geweld erger vinden dan fysiek geweld, vinden anderen dat het tegenovergestelde waar is. In dit onderdeel wordt beschreven op welke manieren men de impact van zowel geweld ervaart en hoe men deze impact ook kan ervaren als men het geweld niet rechtstreeks meemaakte.

4.3.1. De impact op mentaal welzijn

Aan de hand van de vragenlijst werd de levens tevredenheid, zelfmoordgedachten en -pogingen, alsook het welbevinden bevestigd. Verschillen tussen de seksuele oriëntatie groepen en de gendergroepen werden geanalyseerd, rekening houdend met de verschillende relevante achtergrondvariabelen. Ook de impact van de verschillende vormen van geweld werden ditmaal in de analyse opgenomen. Aan de hand van de interviews en focusgroepen werd indirecte emotionele impact meer in kaart gebracht. De meeste respondenten gaven hier aan dat het incident hen raakte of kwetste, dat men het vervelend vond, en dat het hen bang, oncomfortabel of onveilig deed voelen. Uit de interviews en focusgroepen blijkt dat men verschillende strategieën gebruikt om met deze gevoelens om te gaan. De meeste respondenten gaven aan dat men hun ervaringen deelde met iemand. Deze strategie zal later uitgebreid aan bod komen. Naast

het delen van de ervaringen heeft men het over hoe men de geweldervaringen minimaliseert of tracht te relativieren. Soms benoemde men dit zelf, maar op andere momenten doorheen de interviews werd dit duidelijk door de manier waarop iemand over hun ervaringen praatte. Zo hoorde Louis van personen in zijn omgeving dat zij slachtoffer werden van 'gaybashing'. Deze verhalen zijn voor hem een maatstaf om zijn eigen ervaringen mee te vergelijken en te relativieren:

Louis: "Altijd als-, moest ik iets meemaken zal ik altijd denken van: 'Alé, als dat het maar is.' Ik heb al zo veel horrorverhalen gehoord van andere mensen dat ik zo mijn verhaal zo niet erg genoeg vind om over te zagen of te klagen ofzo."

Een andere manier waarom men de emotionele impact van geweld uit de weg probeert te gaan is door te proberen er niet aan te denken en door de aandacht te proberen richten op het positieve. Wanneer men er toch over moet praten, gebruiken sommige participanten humor en sarcasme om de emotionele lading van het gespreksonderwerp uit de weg te gaan. Dit resulteerde soms in gegrap of gelach dat de kracht om het onderwerp luchtiger te maken verloor vanaf dat het werd getranscribeerd.

Eli: "Ik was heel erg jong en ik ging bij mijn gynaecoloog, maar die had er al een probleem mee dat ik biseksueel was. Die was het aan het weglachen en het niet serieus nam. Toen ik vroeg aan hem wat ik moest doen, mocht ik nog eens verkracht worden. Dan was zijn reactie hierop: 'Ja, blijft niet in dezelfde kamer als deze persoon.' Dat is pijn [lacht]. Toen ben ik van gynaecoloog veranderd. Ja ik was nog zo jong en ik wist niet beter [lacht]."

a/ Levenstevredenheid

Respondenten gaven aan op een schaal hoe tevreden ze op dat moment zijn met hun leven, waarbij 1 'helemaal niet tevreden' was en 10 'zeer tevreden'.

De gemiddelde tevredenheid in de volledige steekproef is 6.5/10 ($SD = 1.9$) en 26.0% van de respondenten geeft zichzelf een score $\leq 5/10$. De Belgian Health Interview Survey van Sciensano (2018) geeft een gemiddelde levenstevredenheid van 7.4/10 voor de algemene Belgische populatie. Deze steekproef scoort dus lager dan de algemene Belgische populatie. De mediaan, alsook de modus zijn beiden 7 (de middelste en de meeste gekozen waarde). Over het algemeen komt dit dus wel overeen met de algemene populatie. Voor de levenstevredenheid van de verschillende seksuele oriëntatiegroepen en gendergroepen, zie Tabel 23.

TABEL 29. GEMIDDELDE LEVENSTEVREDENHEID (N = 934)

		N	M	SD
● Seksuele Oriëntatie				
	Homoseksueel	305	6.7	1.9
	Lesbisch	225	6.8	1.7
	Bi+	286	6.1	2.0
	Aseksueel	45	6.5	1.7
	Queer	39	6.1	1.8
● Genderidentiteit				
	Cisgender	580	6.8	1.7
	Transgender & genderdivers	328	5.9	2.1
	Transgender	108	6.3	2.1
	Genderdivers	220	5.7	2.0
● Intersekse beleving				
	Intersekse	27	6.2	2.4

Notitie: N = steekproefgrootte, M = gemiddelde, SD = standaarddeviatie

De verschillen tussen de groepen kunnen verklaard worden door een heel aantal controlevariabelen die, na opname in de analyse, een significant lagere levens tevredenheid voorspellen. Zo werd een significant verband gevonden tussen levens tevredenheid van LGBTI+ personen en relatiestatus en aanpassing van de fysieke verschijning. Zo blijkt dat respondenten die single/alleenstaand zijn ($F(1,157) = 7.23, p = .008$), en respondenten die frequent vermijden openlijk zichzelf te zijn via kledij en fysieke verschijning uit angst voor negatieve reacties ($F(1,157) = 4.01, p = .047$), een significant lagere levens tevredenheid rapporteren. Ook het al dan niet meegemaakt hebben van fysiek geweld is geassocieerd met levens tevredenheid. Respondenten die fysiek geweld hebben meegemaakt in de twee jaar voorafgaand aan de studie, hebben een significant lagere levens tevredenheid ($F(1,157) = 4.06, p = .046$), zelfs na controle voor de verschillende relevante achtergrondvariabelen.

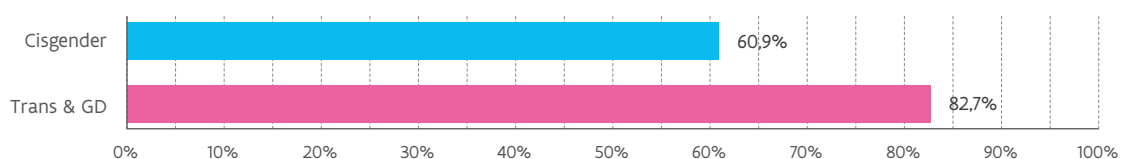
b/ Zelfmoord

Zelfmoordgedachten

69.1% ($n = 647$) de respondenten heeft er ooit ernstig aan gedacht een einde aan hun leven te maken en 52% ($n = 487$) hier zelfs meerdere malen aan gedacht. In het jaar voorafgaand aan de studie dacht 34.2% ($n = 320$) van de totale steekproef er nog ernstig over na een einde aan hun leven te maken.

Wanneer alle controlevariabelen worden opgenomen in de analyse, blijft een sterk significant verschil bestaan tussen de cisgender holebi respondenten enerzijds, en de trans en genderdiverse respondenten anderzijds ($t(12) = 2.35, p = .019$). Zo geven trans en genderdiverse respondenten significant vaker aan ooit zelfmoordgedachten te hebben gehad (82.7%), in vergelijking met de cisgender holebi respondenten (60.9%).

FIGUUR 6. PERCENTAGE RESPONDENTEN DAT OOIT ZELFMOORDGEDACHTEN HEEFT GEHAD (N = 910)

Ook andere variabelen blijken van belang in het voorspellen van zelfmoordgedachten. Zo blijkt het hebben van een beperking ($X^2(1) = 8.24, p = .004$) en het moeilijk hebben om rond te komen ($X^2(1) = 4.88, p = .027$) significant samen te hangen met meer kans op

zelfmoordgedachten. Ook het meegemaakt hebben van verbaal en/of seksueel geweld hangt significant samen met meer zelfmoordgedachten ($X^2(1) = 6.47, p = .011$ voor verbaal geweld en $X^2(1) = 4.39, p = .036$ voor seksueel geweld).

TABEL 30. PERCENTAGE 'OOIT ZELFMOORDGEDACHTEN GEHAD' (%)

			%
● Verbaal geweld	Ja		71.1
	Neen		43.1
● Seksueel geweld	Ja		78.3
	Neen		55.9

Zelfmoordpoging(en)

Eén vierde (26.2%, $n = 245$) van de steekproef heeft ooit een zelfmoordpoging ondernomen, waarvan 12.2% ($n = 114$) van de totale steekproef al meerdere pogingen heeft ondernomen. 5.2% ($n = 49$) heeft in het laatste jaar

nog een zelfmoordpoging gedaan. Voor de proporties van de verschillende seksuele oriëntatiegroepen en gendergroepen, zie Tabel 30.

TABEL 31. PERCENTAGE 'OOIT ZELFMOORDPOGING ONDERNOMEN' (N = 935)

			%
● Seksuele Oriëntatie	Homoseksueel		19.0
	Lesbisch		23.7
	Bi+		33.4
	Aseksueel		22.2
	Queer		30.8
● Genderidentiteit	Cisgender		19.0
	Transgender & genderdivers		38.6
	Transgender		43.1
	Genderdivers		36.4
● Intersekse beleving	Intersekse		37.0

Na opname van alle controlevariabelen en de geweldvariabelen bleek dat vooral seksueel geweld significant verband houdt met de kans op het ondernemen van een zelfmoordpoging. Respondenten die aangaven seksueel geweld meegemaakt te hebben in de twee jaar voorafgaand aan de studie, gaven ook significant vaker aan een zelfmoordpoging te hebben ondernomen ($X^2(1) = 4.86, p = .028$). Zo geven drie op

de tien respondenten die seksueel geweld hebben meegemaakt ook aan een zelfmoordpoging te hebben ondernomen (33.3%), in vergelijking met slechts 15.5% van de respondenten die geen seksueel geweld hebben meegemaakt. Ook werksituatie blijkt hier een belangrijke variabele, met een significant hogere kans op zelfmoordpogingen wanneer men werkloos/langdurig ziek is ($X^2(1) = 6.27, p = .012$).

c/ Zelfwaardering

De Rosenberg's Self-Esteem Scale werd bevestigd (Rosenberg, 1965). Deze schaal bestaat uit tien items, zoals 'Ik wou dat ik meer respect voor mezelf had', 'Ik neem een positieve houding aan tegenover mezelf', etc. Deze stellingen kon men beantwoorden op een 5-punt Likertschaal van 'helemaal oneens (0)' tot 'helemaal eens (4)'. De items hebben een zeer goede interne consistentie (α) van 0.92 en geen enkel item maakte de schaal betrouwbaarder wanneer dit item weggelaten werd (α werd nooit hoger dan 0.92). Door de scores op deze items op te tellen, en hiervan het gemiddelde te nemen, werd één schaal bekomen die zelfwaardering

mat. Deze schaal heeft een range van 0 tot 4. Een lage waarde op deze schaal betekent dat men zichzelf weinig waardeert, terwijl een hoge waarde net een grote zelfwaardering impliceert.

De gemiddelde zelfwaardering van LGBTI+ personen in de steekproef is 2.43. Iets meer dan één op de tien respondenten (14.6%, $n = 83$) heeft een lage zelfwaardering (score 0-1), terwijl 46.2% ($n = 263$) een hoge zelfwaardering heeft (score 3-4). De meeste respondenten hebben een score van 2 (modus), 39.2% heeft dus een zelfwaardering tussen laag en hoog.

TABEL 32. ZELFWAARDERING VAN LGBTI+ PERSONEN (N = 569)

		M	SD
● Seksuele Oriëntatie	Homoseksueel	2.61	0.81
	Lesbisch	2.46	0.82
	Bi+	2.13	0.82
	Aseksueel	2.27	0.78
	Queer	2.18	0.81
● Genderidentiteit	Cisgender	2.48	0.81
	Transgender & genderdivers	2.19	0.85
	Transgender	2.30	0.96
	Genderdivers	2.12	0.78
● Intersekse beleving	Intersekse	2.67	1.05

Notitie: M = gemiddelde, SD = standaarddeviatie

Na opname van alle controlevariabelen en de impact van geweld, vertoonden de verschillende types geweld geen significant verband met zelfwaardering. Wel bleken toegewezen geboortegeslacht, leeftijd, financiële kwetsbaarheid, en vermijdingsgedrag een significante invloed uit te oefenen op de zelfwaardering van de LGBTI+ persoon. Zo blijken respondenten met een vrouwelijk toegewezen geboortegeslacht ($F(1,457) = 4.35$, $p = .037$), jongere respondenten ($F(1,457) = 35.29$, $p < .001$), respondenten die het moeilijker hebben om rond te komen ($F(1,457) = 34.16$, $p < .001$), en respondenten die vaker hun kleding en fysieke verschijning aanpassen uit angst om geweld mee te maken ($F(1,457) = 15.85$, $p < .001$), een significant lagere zelfwaardering te hebben.

d/ Welbevinden

De General Health Questionnaire (Goldberg & Williams, 1988) met 12 items (GHQ-12) maakt het mogelijk om algemeen psychisch welbevinden – versus – stress of algemeen 'psychisch onwelbevinden' in te schatten. Deze schaal wordt geacht psychopathologische problemen te meten, zonder een nauwkeurige diagnose te veronderstellen (Mcdowell & Newell, 1996). De vragenlijst geeft de huidige psychologische toestand van een persoon weer op basis van zijn eigen persoonlijke normen. Daarom is de referentietijd van deze vragenlijst 'de laatste tijd' en de referentienorm voor de antwoordcategorieën 'meer/minder dan gebruikelijk': het gaat dus om recente veranderingen ten

opzichte van de subjectieve normaal van een persoon. Bijvoorbeeld: 'Het je het gevoel gehad zinvol bezig te zijn?' (Antwoordopties: Zinvoller dan gewoonlijk/Net zo zinvol als gewoonlijk/Minder zinvol dan gewoonlijk/ Veel minder zinvol dan gewoonlijk). De optelsom van de punten voor deze 12 onderdelen geeft een globale GHQ-score gelegen tussen 0 en 12, berekend voor elk individu. Een hoge score duidt op een hoge ernst van psychische problemen. De Cronbach's alpha (α) is hoog, namelijk 0.90, en geen enkel item maakt de schaal veel sterker mocht deze weggelaten worden.

De gemiddelde GHQ-score voor LGBTI+ respondenten bedraagt 5.4 (op 12) en ligt een stuk hoger dan de gemiddelde score in België. De gezondheidsenquête heeft in 2018 dezelfde schaal afgenomen bij de Belgische bevolking en vond een gemiddelde score van 1.7 (op 12). Deze gemiddelde score was beter in het Vlaamse Gewest dan in de twee andere gewesten van het land (1.5 in het Vlaams Gewest, 2.0 in het Waals Gewest en 2.1 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) (Gisle, 2018). Voor het welbevinden van de verschillende seksuele oriëntatiegroepen en gendergroepen, zie Tabel 32.

TABEL 33. WELBEVINDEN VAN LGBTI+ PERSONEN (N = 577)

		M	SD
● Seksuele Oriëntatie			
	Homoseksueel	5.05	2.18
	Lesbisch	5.38	2.25
	Bi+	5.90	2.44
	Aseksueel	4.93	2.23
	Queer	5.69	2.22
● Genderidentiteit			
	Cisgender	5.18	2.19
	Transgender & genderdivers	5.82	2.47
	Transgender	5.41	2.64
	Genderdivers	6.06	2.34
● Intersekse beleving			
	Intersekse	4.42	1.95

Notitie: M = gemiddelde, SD = standaarddeviatie

Na controle voor de verschillende achtergrondvariabelen blijft een significante associatie bestaan tussen welbevinden van LGBTI+ respondenten en materieel geweld ($F(1,458) = 14.88, p < .001$). Respondenten die aangaven materieel geweld te hebben meegemaakt in de voorbije twee jaar rapporteren een significant lager welbevinden (of een hogere score op de GHQ-12) dan respondenten die dit niet rapporteren. Ook werksituatie, economische kwetsbaarheid en het

aanpassen van de fysieke verschijning vertonen een sterk verband met het welbevinden van LGBTI+ personen. Respondenten die aangaven werkloos of langdurig ziek te zijn ($F(1,458) = 4.59, p = .033$), die het moeilijker hebben om rond te komen ($F(1,458) = 7.56, p = .006$) en degenen die hun fysieke verschijning vaak tot altijd aanpassen uit angst voor geweld ($F(1,458) = 10.5, p = .001$) hebben een significant lager welbevinden.

4.3.2. De impact van geweld op hoe men zichzelf en de ander ziet

De angst die men ervoer tijdens het incident, blijft ook na de geweldervaring een rol spelen in het leven van de respondent. LGBT+ geweld en negativiteit leidt voor velen van hen tot wantrouwen en een gevoel van onveiligheid. Wat Aisha vertelt in onderstaand fragment, geldt dus in meer of mindere mate voor verschillende andere respondenten:

Aisha: "I have to say that compared to most countries I feel safer in Belgium, but my safety is really something in the back of my mind, always. I'm also the kind of person when I sit in a restaurant, I will sit in a place where I have view to the entrance and also view to the exit. It's stupid, but I will not go into a restaurant if I don't know where exit is. That is the first question I ask the waiter. 'Where is the fire escape? How can we get out here quickly?' Because I have seen people getting attacked from being LGBT."

Naast de impact die LGBT+ geweld en negativiteit heeft op hun beeld van de buitenwereld, heeft het ook een impact op het zelfbeeld van respondenten. Men vertelt dat men hevig in de knoop zit of heeft gezeten met zichzelf vanwege hun LGBT+ identiteit, dat de negatieve ervaringen die men hierrond had een deuk in hun zelfvertrouwen teweegbrachten of dat men zichzelf de schuld geeft van wat men meemaakte.

Nico: "Ik behoor dan ook nog tot de generatie die door de tijdsgeest van de jaren 70, door de zeer, zeer, zeer, zeer strenge, remmende, euh, invloed van mijn katholieke opvoeding. Ik behoorde helaas nog tot die generatie en ik hoop dat ik ongeveer de laatste generatie ben die- Ik ben heel erg gebukt gegaan onder mijn katholieke opvoeding, want dat heeft heel concreet, toch heel concreet betekend dat ik, euh, negen jaar lang, en dat zijn dan de negen belangrijkste jaren van mijn leven eigenlijk, namelijk van mijn 18 tot mijn 27, niets anders gedaan heb eigenlijk dan tegen mezelf gevochten. Want vanaf het moment dat ik mij dit realiseerde. Had ik twee reflexen: eerste reflex was: 'Dat mag niet.' Dat is nu juist mijn katholiek geloof. 'Laat dat niet toe. Dat is zondig.' Ja, als ge zo opgevoed zijt-, als ge zo-, ik zal maar zeggen half en half gebrainwasht zijt, dan hebt ge dat verinwendigd. En dan zijn dat ethische waarden die uw eigen ethische waarden bewaren. En die moet ge dan beginnen uit te zweten en dat is een proces wat heel veel jaren geduurd heeft. Kwam daar toen nog bij dat ik enorm veel schrik had om dat tegen mijn ouders te vertellen. Euh, mijne pa was heel streng en, euh, ik had gewoon schrik op dat moment dat ik buitengezet zou worden als ik dat zou zeggen."

4.3.3. De gedragsmatige impact

De meest besproken impact die LGBT+ geweld en negativiteit heeft op de respondenten is dat men vermijdt of in het verleden vermeed hun seksuele oriëntatie openlijk te vertonen. Hierbij haalt men vaak aan hoe men thuis niet durft of durfde vertellen dat men niet hetero is.

4.3.4. De lichamelijke impact van geweld

Wanneer het gaat over de lichamelijke impact van geweld, heeft men het over de pijn die men voelde op het moment zelf en de blauwe plekken en wonden die men opliep. Bij twee van de geïnterviewde respondenten, was het seksueel/fysiek geweld dermate erg dat men naar het ziekenhuis ging.

4.3.5. Onrechtstreekse impact van LGBT+ geweld en negativiteit

Naast het geweld waar men rechtstreeks slachtoffer van werd, heeft ook geweld waar men niet bij betrokken was een invloed op de respondenten. Doorheen de interviews en focusgroepen haalde men talloze horrorverhalen aan van personen die op hen lijken wanneer het aankomt op seksuele oriëntatie, genderidentiteit en -geschiedenis en/of etnische en culturele achtergrond. Deze verhalen krijgt men te horen van vrienden en via (sociale) media en hebben op verschillende manieren een impact op het leven van de respondenten. Zo wordt Stan overspoeld door verdriet wanneer zijn man zijn verhaal doet:

Stan: "Mijn man is 20 jaar geleden in de studentbuurt in Gent-, die is gewoon in mekaar geslagen."

Interviewer: "Ja."

Stan: "Van buiten uit een feestje en die is in mekaar geslagen door een groep skinheads."

Interviewer: "Door een wat?"

Stan: "Door een groep skinheads."

Interviewer: "Oké. Ja, dat is heel heftig."

Stan: "En dat is mij niet overkomen, maar wel mijn man."

Interviewer: "Ja."

Stan: "en, enne dat is bijna alsof het aan mij is overkomen."

Interviewer: "Ja natuurlijk, ja."

Stan: "Ik kende hem toen ook nog niet, toen dat gebeurd is. Hij heeft mij dat dan later toen we elkaar leerde kennen wel. 'N aantal jaren geleden heeft hij mij dat wel verteld. En elke keer opnieuw, ook toen, toen, toen die man vermoord is vorig jaar."

Interviewer: "Ja, ook heel erg."

Stan: "Is dat wel weer dat ik ook nog eventjes dingen hebben geschreven op Facebook of zo en heeft mijn man dat ook gedaan op Instagram, hij heeft geen Facebook. En elke keer opnieuw, als hij dat vertelt dan, ja dan moet ik huilen."

Kim: "Ik denk bijvoorbeeld aan, uhm. Ik doe nu stage in een ziekenhuis en mensen beginnen dan over-, over- Recent was er iemand die als non-binair geout in de media. En daar was dan- Ja, in de media gekomen. En in het ziekenhuis waren ze dan daarmee aan het spotten en aan het lachen. Van: 'Ja hé, wat moet je dan zeggen? Is het dan 'het'?' En zo'n dingen en: 'Doe keer normaal, het leven is al complex genoeg.' Terwijl dat dat ook zaken zijn die bij mij spelen, zaken waar ik ook mee omga. En je zit daar als persoon, je hoort die zaken, je pakt die binnen. En intern is dat dan echt zo- Allez dat is echt een crisis gelijk. Dat voelt echt dan- Allé, dat gevoel is moeilijk om te omschrijven maar je voelt u echt zo gekleineerd en ge zijt echt super alleen."

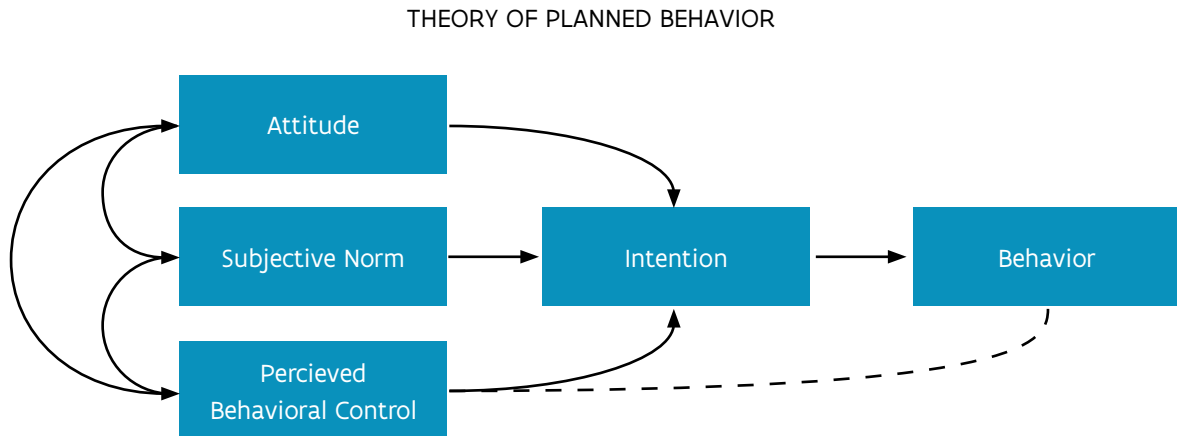
Een andere manier waarop men onrechtreeks in contact komt met LGBT+ geweld en/of negativiteit, is wanneer iemand anders geweld meemaakt vanwege de identiteit van de respondent. Zo kreeg Veneta te horen dat haar partner commentaar krijgt omdat ze samen is met een transgender vrouw, of werd de zoon van Hëike gepest omdat hij twee moeders heeft. Respondenten gaven tevens aan rechtstreeks in contact te zijn gekomen met LGBT+ geweld en/of negativiteit zonder dat men het beoogde slachtoffer was of vooraleer men van zichzelf besepte dat men LGBT+ was.

4.4. Meldingsneiging en -gedrag van LGBTI+ personen

4.4.1. Meldingsneiging

De vragen over meldingsneiging werden ontworpen in functie van het onderzoek en op basis van de richtlijnen van de Theory of Planned Behaviour (Ajzen, 1985, 1991, 2005). Deze theorie stelt dat intentie de belangrijkste factor is voor gepland gedrag en die intentie op zich volgt weer uit drie factoren: het belang dat aan het gedrag en het effect ervan wordt gehecht (*attitude*), hoe de omgeving over dat gedrag denkt (*subjectieve norm*) en de eigen geschatte vaardigheid (*gepercipieerde gedragscontrole*).

FIGUUR: AJZEN (1975): ATTITUDES, PERSONALITY AND BEHAVIOR, OPEN UNIVERSITY PRESS.

De Theory of Planned Behavior vragenlijst beoordeelt elk van de belangrijkste constructies van de theorie: attitude, subjectieve norm, waargenomen gedragscontrole en intentie. Meestal worden 7-punt Likert-schalen gebruikt. Bijvoorbeeld, om subjectieve norm te meten, werd het volgende gevraagd: “De mensen die belangrijk zijn voor mij zouden het goedkeuren als ik aangifte doe bij de politie als ik slachtoffer word van geweld” met antwoordmogelijkheden op een 7-punts Likertschaal variërend van ‘Niet akkoord’ tot ‘Akkoord’. De schaal heeft een acceptabele interne consistentie (α) van 0,77 en geen enkel item maakte de schaal betrouwbaarder toen dit item werd weggelaten (α nooit hoger dan 0,77). Door de scores op deze items bij elkaar op te tellen en het gemiddelde te nemen, werd één schaal verkregen die de meldingsneiging meet. Deze schaal heeft een bereik van 0 tot 6. Hoe hoger de score, hoe hoger de intentie van de persoon om een incident te rapporteren. Sommige respondenten hadden niet alle 7 items ingevuld. De gemiddelde score is daarom vergeleken op basis van:

- De Expectation-Maximization Method: de ontbrekende waarden worden geschat voor degenen die 1 tot 6 items niet hebben ingevuld ($n = 8$) (Moon, 1996).

- Per respondent is het gemiddelde bepaald (en gedeeld door het aantal ingevulde items).

a/ Expectation-Maximization

De gemiddelde meldingsintentie binnen de LGBTI+ steekproef is 4.3 (op 6), wat een hoge waarde is. 8.2% heeft een score van 6 ($n = 49$) en 15.1% heeft een score van 3 of lager ($n = 91$).

b/ Gemiddelde score

Ook hier is de gemiddelde meldingsintentie 4.3 (op 6). 8.5% heeft een score van 7 ($n = 51$) en 15.1% heeft een score van 3 of lager ($n = 91$).

Conclusie: Er zijn niet zoveel missings dat we de waardes moeten schatten met een methode zoals EM. We kunnen dus gewoon de gemiddelde score gebruiken.

Zet deze hoge meldingsintentie zich ook om in meldingsgedrag? Enkel de mensen die één of meerdere geweldincidenten hebben meegemaakt kregen de vraag of ze minstens voor een van deze incidenten melding hebben gedaan bij de politie.

4.4.2. Meldingsgedrag

Slechts 14.4% ($n = 81$) van de respondenten geeft aan contact opgenomen te hebben met de politie na het meemaken van een geweldincident. De FRA-studie naar fysiek en seksueel geweld vond iets hogere resultaten, maar meldde ook dat deze types geweld een hogere meldingsgraad vertoonden dan meldingen van intimidatie. In de Belgische sub-steekproef van dit onderzoek meldde 20% van de LGBTI+-respondenten dat hun meest recente fysieke of seksuele geweldervaring te maken had met het feit dat ze LGBTI+ waren (EU Agency for Fundamental Rights, 2020). Wanneer de invloed van meldingsneiging op meldingsgedrag werd onderzocht, bleek hier ook geen significant verband ($\chi^2(1) = 1.85, p = 0.173$). Ondanks de gemiddeld hoge meldingsneiging, zet deze meldingsneiging zich weinig om in meldingsgedrag.

Alle controlevariabelen worden opgenomen in de analyses om te kijken welke aspecten dan wel het meldingsgedrag van LGBTI+ personen kunnen voorspellen. Na opname van alle relevante achtergrondvariabelen in de analyse bleef een significant verband bestaan tussen meldingsgedrag en fysiek en/of materieel geweld ($\chi^2(1) = 8.45, p = .004$ voor fysiek geweld en $\chi^2(1) = 13.24, p < .001$ voor materieel geweld). LGBTI+ respondenten die fysiek en/of materieel geweld hebben meegemaakt in de voorbije twee jaar, doen significant vaker een melding van het geweld dat ze meemaken. Dit is niet verassend, aangezien fysiek en materieel geweld ook vaker als een misdaad, en dus een strafbaar feit, wordt beoordeeld. Verbaal en seksueel geweld wordt door de respondenten vaker als een fout maar geen misdaad gezien. Ook gewest bleek een relevante achtergrondvariabele in de voorspelling van meldingsgedrag ($\chi^2(1) = 5.43, p = .02$). De LGBTI+ respondenten uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doen significant vaker melding van hun geweldervaringen dan de respondenten die in het Vlaams Gewest wonen.

Respondenten die zeiden geen enkel incident te hebben gemeld, werden gevraagd om hun redenen toe te lichten ($n = 441$). De meest genoemde redenen waren 'Ik vond het voorval niet erg genoeg' (57.6%), 'Ik wou het vooral achter mij laten, afsluiten' (36.7%), en 'ik was bang dat de politie mijn zaak niet serieus zou nemen' (31.7%). Een hoog percentage van de respondenten geeft dus aan het incident te klein of niet ernstig genoeg te vinden om aangifte te doen bij de politie. Er werd ook aan de respondenten die wel melding hadden gedaan gevraagd naar hun beweegredenen ($n = 78$). De meest vernoemde redenen waren: 'Ik vond dat deze persoon/ personen gepakt of gestraft moest(en) worden' (51.3%), 'Het feit was voldoende ernstig om aan de politie te melden' (51.3%), en 'Ik wou dergelijke feiten in de toekomst vermijden voor mezelf en voor anderen' (38.5%). Wanneer gevraagd werd of er na melding een proces-verbaal werd opgemaakt, gaf 77.2% aan dat dit het geval was geweest ($n = 61$), 17.7% gaf aan dat dit niet gebeurd was en 5.1% wist niet of er een proces-verbaal was opgemaakt. Van de 61 respondenten die aangaven dat er een proces-verbaal was opgemaakt, gaven er wel 38 (62.3%) aan dat ze nadien geen informatie meer hebben gekregen over hun verklaring of het proces-verbaal.

Aan deze respondenten werd ook gevraagd hoe tevreden ze waren met het handelen van de politie ($n = 79$). Een score op een 5-punt Likertschaal van 'zeer ontevreden' (0) tot 'zeer tevreden' (4) kon gegeven worden. De gemiddelde tevredenheid van de respondenten was 2.1 (op 4). Eén op de tien respondenten gaf aan 'zeer ontevreden' te zijn met het handelen van de politie (10.1%, $n = 8$), en één op de vijf respondenten gaf aan 'ontevreden' te zijn (22.8%, $n = 18$). Vier op de tien respondenten gaf wel aan '(zeer) tevreden' te zijn met het handelen van de politie (37.9%, $n = 30$).

TABEL 34. TEVREDENHEID HANDELEN POLITIE (N = 79)

	N	%
• Zeer ontevreden	8	10.1
• Ontevreden	18	22.8
• Noch tevreden, noch ontevreden	23	29.1
• Tevreden	22	27.8
• Zeer tevreden	8	10.1

Ook werden een heel aantal stellingen over het handelen van de politie bevroegd, gaande van 'De politie liet me zelf beslissen wat er moest gebeuren na mij voldoende te informeren over de gevolgen van alle

opties/stappen' naar 'De politie stelde mij (onterecht) verantwoordelijk voor het voorval'. Deze stellingen konden beantwoord worden volgens vijf opties gaande van 'Helemaal oneens' (0) tot 'Helemaal eens' (4).

TABEL 35. POSITIEVE ERVARINGEN MET POLITIE (N = 77)

		(HELEMAAL) ONEENS	(HELEMAAL) EENS
• De politie geloofde mijn verhaal	N	5	56
	%	6.5	72.8
• De politie luisterde naar mij	N	2	62
	%	2.6	80.6
• De politie legde de verantwoordelijkheid bij de pleger	N	16	45
	%	21.1	59.2
• De politie liet me zelf beslissen wat er moest gebeuren na mij voldoende te informeren over de gevolgen van alle opties/stappen	N	29	24
	%	37.7	31.2
• De politie gaf me goede raad	N	25	25
	%	32.5	32.5
• De politie beschermde mij	N	34	20
	%	44.7	26.3
• De politie greep zelf in	N	42	15
	%	54.5	19.5
• De politie hielp me om zelf iets te ondernemen	N	44	9
	%	57.9	11.8

De eerste twee stellingen geven een geruststellend beeld, de meerderheid van de respondenten geeft aan dat de politie hun verhaal gelooft (72.8%, $n = 56$) en dat de politie naar hen heeft geluisterd (80.6%, $n = 62$). De stellingen erna tonen echter een iets zorgwekkender beeld. Meer dan de helft van de respondenten gaf aan dat de politie zelf niet ingreep (54.5%, $n = 42$) en/of het slachtoffer niet hielp om zelf iets te ondernemen (57.9%, $n = 44$). Meer dan vier op de tien respondenten voelden zich niet beschermd door de politie na de

melding (44.7%, $n = 34$). Uit de gesprekken bleek dat de meeste personen die hun geweldervaring(en) meldden dit deden bij de politie. Het contact met politie werd in het algemeen vaak als negatief ervaren ongeacht of het plaatsvond naar aanleiding van een geweldervaring. Als men een negatieve ervaring had bij het melden van een incident, ging het vooral over interacties met politie waarbij de geweldervaringen werden ontkend of waarbij men trachtte de schuld bij het slachtoffer te leggen.

Aïsha: "Then I went to the police. I explained and the guy told me: 'Are u sure? Did you ask for it? Give me your papers.' Then there was a question of me being a refugee, me having the right papers. I am not a refugee. I have never been a refugee. My parents came here. They are paying taxes longer than the person who was in front of me, so. On paper, I have full rights to be here, and I am not a refugee. I even asked the guy: 'Does a refugee speak like me?' Literally. I can understand he thought I was dirty, because literally, I am telling you, I didn't even take a shower, like my clothes were still a bit torn. So, I can understand how I looked, but I expected him to be like: 'Hey, this is the deal.' So, I expected like a woman to come and talk to me, but no, and there was like: 'Are you sure you didn't ask for this?' Wait, there was: 'Did you ask for this? Are you sure?' Because the worst part is: I never saw his face. I don't know how my attacker looks like. I don't know if he is- I can tell that he was big, because to put a big person like me on the floor, at that time I was

skinny, but I was being tall. So, you need like some force, it is not a short man of 1,65 who is going to put me down, or at least I don't think so. But I could feel that there was mass, this was not a small person who was doing that. And he told me like: 'What do you want us to do?' Then you know, I told him: 'I don't know, collect DNA, take traces, do something, do you have like a rape kit?' Then he was like: 'No, this is not America.' I said: 'So what should I do?' Then he said: 'Well, you don't have anything, so we can write your statement.' And then I said: 'No, it is fine. If you don't want to do anything, it is fine.' So, then he said: 'Yeah maybe, if you don't want to be, like press charges or don't want to do anything or take a statement and use that, this wasn't really real.' So, questioning me, understand me well, putting my word in doubt, not having any counselor, not having any structure around. And it is stupid, but I had a feeling if a woman had been there, just to like, you know, I think listen or understanding, it would have been different. So, that's the thing I did. I just stood up and left."

TABEL 36. NEGATIEVE ERVARINGEN MET POLITIE (N = 77)

		(HELEMAAL) ONEENS	(HELEMAAL) EENS
● De politie had kritiek op mij	N	51	11
	%	67.1	14.4
● De politie zei dat wat ik meegemaakt had niet zo erg was/het voorval niet ernstig was	N	50	14
	%	65.8	18.5
● De politie stelde mij (onterecht) verantwoordelijk voor het voorval	N	61	7
	%	79.2	9.1
● De politie hield er niet (genoeg) rekening mee dat het geweld gelinkt kan zijn aan mijn holebi, transgender, en/of intersekse identiteit	N	34	22
	%	45.3	29.4

Het overgrote deel van de respondenten die minstens één melding bij de politie hadden gedaan in de twee jaar voorafgaand aan de studie gaf te kennen dat de politie niet bekritisierend of minimaliserend was (67.1%, n = 51). Ook gaven ze in de meerderheid van de gevallen de respondenten niet het gevoel verantwoordelijk te zijn voor het gebeurde (79.2%, n = 61). Echter geeft drie

op de tien respondenten wel aan dat de politie niet (genoeg) rekening hield dat het geweld gelinkt kon zijn aan de LGBTI+ status (29.4%, n = 22). Dit was het geval bij Leonie, die de politie en UNIA inschakelde naar aanleiding van materieel geweld dat volgens haar zeer duidelijk gelinkt was aan haar lesbische identiteit.

Leonie: "Awel we hebben dan een paar gesprekken gehad en we hadden het gevoel: 'We zijn hier op goede weg.' En dan plots, om welke reden weet ik niet, hebben ze beslist van: 'We twijfelen toch of het toch voldoende homofoob, over voldoende homofoob geweld gaat.' Maar om nog een voorbeeld te geven in dezelfde zaak met dezelfde persoon. We moesten een reconstructie doen omdat die tegen onze auto gereden was. En die moest zich omdraaien, zijn camionette omdraaien, mijn vriendin zat in zo'n soort rolstoel/scooterke. Er waren twee vrouwelijke agenten. Hij is gestopt en hij heeft gezegd: 'Ge kunt er misschien eerst mee in bed kruipen'. Vond ik ook redelijk duidelijk."

Interviewer: "Ja."

Leonie: "En dan moest hij hem keren met zijn camionette en dan heeft hij mijn vriendin eigenlijk net niet omgereden. En is de politie daar zelfs bijna tussen gesprongen. Uhm, maar ook dat was dan nog niet voldoende."

Laure: "Dat is fucking scary."

Kim: "Ja. En dat was de reconstructie? Met de politie bij?"

Leonie: "Ja, dat was de reconstructie en dan zeiden ze wel: 'Meneer, we gaan het opnemen in uw dossier.' Maar ook, dat is allemaal ook voor de rechtbank geweest. Maar daar is allemaal geen aandacht aan geschonken."

Ook gaven bijna één op vijf respondenten te kennen dat de politie het voorval wel minimaliseerde (het gevoel gaven dat het voorval niet zo erg was/niet ernstig was) (18.5%, $n = 14$).

4.5. Steun van de omgeving

4.5.1. Steun van de omgeving het moment dat het geweld plaatsvond

Meerdere respondenten gaven aan dat niemand het voor hen opnam wanneer men geweld ervoer waar anderen bij waren. Als er wel wordt opgekomen voor het slachtoffer, gebeurt dit meestal door de partner, vriend of kennis van het slachtoffer. Voor Cedric voelde het gebrek aan reactie van omstaanders aan alsof niemand zich er iets van aantrok:

Cedric: "After these incidents I also felt two things. I felt that people don't care. People just stare at you when this happens. People they don't stop it and I think that's sad. And second, in terms of help from authorities, it's also, nothing... Nothing..."

Interviewer: "Happened?"

Cedric: "Nothing happened. Like the attack on the bus. The bus driver saw it, didn't call the police."

4.5.2. Steun van de omgeving na de geweldervaring

Aan de respondenten die ervaring met geweld rapporteerden, werd gevraagd welke instanties ze in de twee jaar voorafgaand aan de studie op de hoogte hadden gebracht van hun ervaring(en). De volgende instanties konden aangeduid worden: partner, ex-partner, LGBTI+ vrienden, andere vrienden, familie, buren, iemand op het werk, iemand online (bijvoorbeeld via Facebook, Instagram, ...), de vakbond, een huisarts of andere arts, een therapeut/psycholoog, Tele-Onthaal, Lumi (vroegere Holebifoon), Ch@tlijn na seksueel geweld, een Zorgcentrum na Seksueel Geweld (ZSG), Transgender Infopunt, een andere holebi, transgender, en/of intersekse organisatie, een lokaal meldpunt voor discriminatie, politiediensten, diensten voor slachtofferhulp (CAW), een persoon of instantie die juridisch advies verstrekt, UNIA, de Vlaamse

Ombudsdienst/Genderkamer, het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen, een Provinciaal Regenbooghuis, en/of nog een andere instantie (zelf in te vullen). Ook kon men aangeven dat men er met niemand over gesproken had.

De meerderheid gaf aan de partner, LGBTI+- en andere vrienden op de hoogte te hebben gebracht van minstens één van de meegemaakte incidenten. De Ch@tlijn na seksueel geweld en de Zorgcentra na Seksueel Geweld (ZSG's) blijken niet vaak gerapporteerd te worden (respectievelijk 0.6% en 1.0%). Wat de Ch@tlijn betreft is dit niet vreemd aangezien deze niet meer bestond na juni 2021, waar het nummer 1712 het overgenomen heeft voor volwassenen. Van de 325 respondenten die ervaring met seksueel geweld aangaven, zijn er respectievelijk 5 naar een ZSG gegaan en hebben 3 gebruik gemaakt van de Ch@tlijn.

TABEL 37. INSTANTIES OP DE HOOGTE GEBRACHT (% JA)

	N	%
• Andere vrienden	351	68.7
• LGBTI+ vrienden	323	65.1
• Partner	297	51.6
• Familie	189	37.9
• Therapeut/psycholoog	188	37.6
• Iemand online	134	27.2
• Iemand op het werk	113	23.2
• Ex-partner	90	18.6
• Politiediensten	64	13.2
• Huisarts of andere arts	64	13.1
• Buren	23	4.8
• Een andere holebi, transgender, en/of intersekse organisatie	18	3.8
• UNIA	18	3.8
• Anders	17	4.2
• Persoon of instantie die juridisch advies verstrekt	15	3.1
• Tele-Onthaal	12	2.5
• Lumi (vroegere Holebifoon)	12	2.5
• Diensten voor slachtofferhulp (CAW)	12	2.5
• Vakbond	11	2.3
• Een lokaal meldpunt voor discriminatie	9	1.9
• Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen	9	1.9
• Transgender Infopunt	6	1.2
• Zorgcentrum na Seksueel Geweld (ZSG)	5	1.0
• Provinciaal Regenbooghuis	4	0.8
• Vlaamse Ombudsdienst/Genderkamer	4	0.8
• Ch@tlijn na seksueel geweld	3	0.6

Uit de interviews en focusgroepen blijkt dat men met dit zware onderwerp meestal aanklopte bij hun partner of hun vrienden. Zo gaf iets meer dan de helft van de respondenten die jonger zijn dan 45 jaar aan beroep te doen op hun vrienden. Van de oudere respondenten (45-plussers) die werden geïnterviewd, rapporteerden 3 op de 10 dat men erover sprak met een vriend. Deze vrienden maakten vaak zelf ook deel uit van de LGBT+ gemeenschap. Hierover gaf men aan dat de gedeelde ervaringen die men heeft ervoor zorgden dat men zich begrepen en gesteund voelde door de ander.

Sem: "Geen beter vangnetwerk dan mensen die eigenlijk constant hetzelfde meemaken."

Aan diegenen die hun ervaring gedeeld hadden met anderen werd gevraagd hoe tevreden ze waren met de instanties die ze op de hoogte hadden gebracht. Respondenten konden op een 5-punt Likertschaal aanduiden hoe tevreden ze waren, gaan van '0' (ontevreden) naar '4' (tevreden). De antwoorden op deze vraag komen overeen met wat er gezegd werd tijdens de interviews en focusgroepen. Men blijkt namelijk het meest tevreden te zijn met de steun van LGBTI+ vrienden en hun partner (beide 3.47). Over het algemeen zijn respondenten dus tevreden na het delen van hun ervaring(en) met hun LGBTI+ vrienden en hun partner. Ondanks dat een groot aantal respondenten ook aangaven hun ervaring(en) met andere vrienden te delen, bleek de beoordeling van deze groep wel wat lager te liggen dan dat van LGBTI+ vrienden en de partner (namelijk 3.13). De vakbond was de enige instantie die gemiddeld een score lager dan 2 kreeg. 4 van de 11 respondenten die de vakbond op de hoogte had gebracht was (eerder) ontevreden met hun reactie (36.4%).

Wat opvalt, is dat een groot deel van de geïnterviewde respondenten in behandeling is of was bij een psycholoog, therapeut of psychiater. Voor sommigen van hen was een opname in een

psychiatrisch ziekenhuis een noodzaak. Hoewel de geweldervaring(en) zelf niet bij iedereen een directe aanleiding vormde(n) om professionele hulp in te schakelen, komen traumaverwerking en zelfacceptatie regelmatig aan bod wanneer men het heeft over deze vorm van hulp. Uit de gesprekken blijkt dat men op de zoektocht naar gepaste en geïnformeerde medische en/of psychologische hulpverlening negatieve ervaringen kan opdoen met betrekking tot de LGBT+ identiteit. Zo stoot men regelmatig op onwetendheid, onbegrip en discriminatie. Hoewel de ervaring die Mathilde beschrijft dateert van voor 2014 en dit soort situaties zich nu niet meer voordoen, draagt zij het onderstaande verhaal voor de rest van haar leven met zich mee.

Mathilde: "Dan werd er gezegd dat vanuit het ethisch comité van het [ziekenhuis] de eis was dat ikzelf het volledige medische traject zou afgerond hebben en onvruchtbaar gemaakt zou zijn. Dat was letterlijk de eis voor er zou mogen gewerkt worden met-, en hun eis was dat ik nooit of te nimmer enige juridische band, anders dan een adoptie na geboorte zou mogen hebben met dat genetisch eigen kind."

Interviewer: "Dat is heftig."

Mathilde: "Dat is een understatement. Samengevat, mijn lichamelijke transitie is eigenlijk mijn keuze niet meer geweest. Ze zou ooit wel gebeurd zijn, maar het ethisch comité heeft ervoor gezorgd dat dat eigenlijk hetzelfde is als iemand anders de revolver tegen het hoofd zetten en zeggen: 'Of je transitioneert of wij halen de trekker over.'"

Interviewer: "Uhu."

Mathilde: "Uiteindelijk is dat de reden waarom ik een bijzonder kort traject, euh, want toen was het absolute minimum van standards of care was net van 5 naar 3 jaar gegaan. Om professor [naam] te quoten: 'ik wil u niet opereren, maar het voltallig genderteam heeft een stemming gehouden en ik had beloofd van mij bij het resultaat van de stemming neer te leggen en er was een meerderheid om je die kans te geven.' Dus ik ben dan maar geopereerd door een team van chirurgen die mij niet wou opereren ook."

In het interview met Puk kwam een recenter voorbeeld ter sprake waaruit blijkt dat de medische en/of psychologische hulpverlening niet voldoende geïnformeerd is rond het LGBT+ thema om voldoende tegemoet te komen aan de noden van LGBT+ personen.

Puk: "Ik heb ook een tijdje dagtherapie gedaan in [naam]. Da's een psychiatrische instelling hier, dus daar heb ik drie maand, euh, dus dagtherapie gevolgd, ma zelfs daar merkte ik ook van- Ik ken superveel mensen van mijn queer vrienden die daar al hebben gezeten, ook gender non-conforme mensen en dan de manier waarop zij niet waren voorbereid om eigenlijk mijn noden te beantwoorden, da was echt, euh, ja, eigenlijk echt schrijnend gewoon, dus ik heb daar- Zij misgenderden mij ook continu terwijl ik daar wel heel openlijk sprak over mijn persona echt als mijn zoektocht in mijn gender en bijvoorbeeld toen ik daar zat was da ook met die politie gebeurd en dan heb ik daar wel over gebabbeld en zo ma ik-, ik weet niet. Ik merk gewoon dat da-, da zij niet op de hoogte zijn of zo van die problematiek in die zin of- Ook in da gebouw, die toiletten zijn daar ook gescheiden terwijl ik ook zo ben van: 'Er zijn zo veel queer jongeren met mentale problemen, dan zorgt ge toch niet dat uw eigen opvang net ook een soort van bedreiging is of zo?' Ik weet niet."

TABEL 38. TEVREDENHEID MET ANDERE INSTANTIES

GEMIDDELDE/4

• Holebi, transgender, en/of intersekse vrienden	3,47
• Partner	3,47
• Een andere holebi, transgender, en/of intersekse organisatie	3,44
• Zorgcentrum na Seksueel Geweld (ZSG)	3,25
• Therapeut/psycholoog	3,22
• Iemand online	3,19
• Iemand op het werk	3,18
• Transgender Infopunt	3,17
• Andere vrienden	3,13
• Huisarts of andere arts	3,06
• Anders	3
• Familie	2,95
• Diensten voor slachtofferhulp (CAW)	2,92
• Ex-partner	2,88
• Persoon of instantie die juridisch advies verstrekt	2,8
• Provinciaal Regenbooghuis	2,75
• Een lokaal meldpunt voor discriminatie	2,67
• Buren	2,61
• Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen	2,56
• Tele-Onthaal	2,45
• Lumi (vroegere Holebifoon)	2,42
• UNIA	2,28
• Politiediensten	2,08
• Ch@tlijn na seksueel geweld	2
• Vlaamse Ombudsdienst/Genderkamer	2
• Vakbond	1,82

Aan de respondenten die het hun ervaring(en) hadden gedeeld ($n = 467$), werd gevraagd waarom. 6 op de 10 respondenten gaf aan dat ze hun ervaring(en) hebben gedeeld omdat ze 'psychische hulp of steun nodig hadden' (59.5%, $n = 278$). Meer dan de helft gaf aan dit gedeeld te hebben omdat ze 'er kwaad waren' (55.5%, $n = 259$). Vier op de tien respondenten wou hiermee 'het bewustzijn bij anderen verhogen' (41.3%, $n = 193$). Uit de gesprekken bleek dat men vooral nood had aan ondersteuning, erkenning, begrip en een gevoel van veiligheid. Velen van hen doen beroep op anderen om aan deze noden tegemoet te komen. Erover praten helpt, zegt men, maar het kan ook zwaar zijn. Dit werd benoemd gedurende één van de focusgroepen:

Interviewer: "Die meter [CO₂ meter] stijgt alleen."

Laure: "Die blijft maar omhooggaan."

[...]

Leonie: "Ik denk dat het met het onderwerp te maken heeft. "

[Er wordt gelachen]

Laure: "Het is gewoon verstikkend."

Een op de tien respondenten gaf aan er met niemand over te hebben gesproken (10.6%, $n = 57$). Ook aan hen werd gevraagd waarom ze met niemand over hun ervaring(en) hadden ingelicht: 39.2% vond het te onbelangrijk/het niet waard om het aan iemand te vertellen ($n = 20$), maar 29.4% gaf ook aan geen bijkomende vernedering te willen ($n = 15$). Een op de vijf respondenten gaf aan dat het een privézaak was en niemands zaken (21.6%, $n = 11$).

4.6. Noden met betrekking tot steun, hulpverlening en melding na geweld

Op basis van wat men in de gesprekken vertelde over hun ervaringen met politie en hulpverlening kwamen er enkele thema's naar boven met betrekking tot steun, hulpverlening en melding na geweld. Deze thema's of noden bepalen of een ervaring met hulpverlening en politie als positief of negatief wordt ervaren. Dit heeft ook een invloed op bij de mate waarin men geneigd is om melding te doen van geweldervaringen, aangezien men kan worden afgeschrikt door de negatieve ervaringen die men zelf had of die men van anderen te horen krijgt.

① Uit de gesprekken blijkt dat men het vooral belangrijk vindt dat men serieus wordt genomen en wordt geloofd. De angst of verwachting dat dit niet zou gebeuren kan tevens een drempel vormen om aangifte te doen of hulp te zoeken. Deze angst of verwachting kan ontstaan door wat een participant zelf meemaakte,

maar ook door berichtgeving in de media over hoe de politie zaken afhandelde of door de verhalen die men hoort vanuit hun omgeving.

Kirsten: "Ja dus hé, jaja, maar het is dat ook- Allee, de politie ook- Lees ik ook- Gisteren als ik in de krant zoiets lees van andere mensen die daar dus niet genoeg opgevangen zijn bij de politie, dat is eigenlijk geen persoonlijke ervaring natuurlijk hé, maar dat- Ik ondervind toch dat het eigenlijk, euh, jaja, maar dat is op alle gebieden hé. Dat is ook op de vrouwen die geboren zijn als vrouw worden toch ook nog niet genoeg serieus genomen, hé, als je bij de politie komt. De politie gaat toch altijd eerst uitzoeken van is er geen aanleiding geweest ofzo."

Interviewer: "Ja."

Kirsten: "Ze gaan toch niet direct de kant kiezen eigenlijk op dat gebied zijn ze toch nog niet ver gevorderd uhm, tegenover vroeger hé."

Interviewer: "En denk je dat dat vooral aan het beleid ligt of de personen zelf die dan bij de politie werken?"

Kirsten: "Euh, bij de personen zelf, maar ik denk dat als die willen. Dat die het toch serieuzer kunnen opnemen, hé."

② Uit de gesprekken blijkt dat men geholpen wil worden door iemand die kennis heeft van het onderwerp. Zo rapporteert men slechte ervaringen met politie, psychologen, dokters en andere hulpverleners die te maken hebben met het feit dat men zich niet begrepen voelde als LGBTI+ persoon vanwege de gelimiteerde achtergrondkennis van deze personen over seksuele oriëntatie, genderidentiteit en -expressie en/of de intersekse beleving.

Ulrike: "Dat je weet van deze persoon heeft kennis van asexualiteit, heeft kennis van de problematieken die daarbij te maken komen, euh, en hun eerste reactie gaat niet zijn van: 'Wat is dat asexualiteit?' Want dat weet je totaal niet bij de reguliere hulpverlening. Euh, en zelfs bij queer gemeenschappen ben je het ook niet zeker, wat dat een grote drempel is om naar iets toe te stappen. Zeker ook bij dat emotionele, mentaal geweld en verbaal. Omdat dat zo flou is ga je sneller aan jezelf gaan twijfelen en alles. Uhm en allé omdat dat dan nog met asexualiteit te maken heeft dat er daar ook al zoveel twijfel rond is, werkt dat elkaar een beetje in de hand hé."

③ Melding van geweld voelt voor velen aan als een tijdsverspilling die tot niets zou leiden. Men merkt namelijk op dat plegers van geweld en/of discriminatie er gemakkelijk vanaf komen, of dat BV's die openlijk racistische, homofobe of transfobe opmerkingen maken hier niet voldoende consequenties van ervaren. Men wil met andere woorden dat er (strengere) consequenties verbonden zijn aan geweld en discriminatie.

Cedric: "Yeah, and I talked to the human resources people at work, and they said: "Yes, you can fill in a police report but please know that usually nothing happens.". So that's very discouraging and uhm, it's something-, it's something I see not just with the police but authorities in general."

④ Wie een positieve ervaring had bij de politie, vermeldt hierbij vaak dat men gerustgesteld werd en dat de politieagent vriendelijk met hen omging. Dat dit mogelijks niet zou gebeuren is een bezorgdheid van verschillende participanten. Men wil niet dat de aangifte aanvoelt als een ondervraging, maar wil gerustgesteld en vriendelijk behandeld worden.

Marie: "Allé, het kan moeilijk zijn en ook erover praten kan ook heel traumatisch zijn. Alleja, je moet er ergens klaar voor zijn om de stap naar de politie te zetten en te zeggen van: 'Ja, ik heb dit geweld meegemaakt.' voor dat allemaal naar boven te laten komen en dat te laten opschrijven en- Ja... Ge weet ook niet wat voor persoon er voor je gaat zitten, hé. Als dat nu ne mens is met weinig empathie, die gewoon gaat doorvragen en de feiten gaat afvragen, terwijl jij daar zit met een emotioneel trauma, te bleiten, alle ik kan me voorstellen dat dat enorm moeilijk is."

⑤ Men wil dat de drempel om naar de politie of hulpverlening te stappen lager wordt. Verschillende respondenten geven tips om aan deze nood tegemoet te komen. Zo stelt men dat hulpverlening idealiter 24 op 7 beschikbaar is, dat men van A tot Z begeleid wil kunnen worden, dat men online wil kunnen chatten met hulpverlening...

Luca: "Als het gaat over suggesties naar het beleid toe... Wat drempelverlagend kan werken, is niet zozeer om klacht neer te leggen maar gewoon om online te kunnen melden wat er gebeurd is en als de politie het nuttig acht of iemand anders, zoals Unia, dat ze zelf contact kunnen opnemen. Want ik heb onlangs van iemand gehoord dat er zoiets bestaat als overlast naar vrouwen toe of seksuele intimidatie... Ik denk dat zoiets wel heel nuttig kan zijn, al is het maar om een aantal lichtjes zien op te gaan in een stad. Als het maar gewoon maar moet drukken van: 'Oké, hier zijn we nagefloten geweest' of 'Hier was het een onveilige ervaring die te maken heeft met gender of seksuele oriëntatie' of als vrouw een ongepaste opmerking krijgt... Als je dat zo zou kunnen melden dan is het voor het beleid heel nuttig zijn (lacht)."

Interviewer: "Dat is wel een leuk initiatief."

Luca: "Al is het maar een kaart waar er lichtjes zien opgaan en dat iedereen weet van: 'Ik moet hier gewoon poef paf op die app, gelijk dat je Corona-alert hebt, zeggen van dit zijn 5 categorieën kiezen.' dat het snel en gemakkelijk gaat en ik denk dat je ongelofelijk veel informatie zou kunnen sprokkelen waar het beleid iets mee zou kunnen doen."

4.7. Maatschappelijke attitudes en noden

4.7.1. Attitudes

Eerder werd vermeld dat respondenten regelmatig op onwetendheid en onbegrip stootten in hun zoektocht naar hulp en dat men nood heeft aan geïnformeerde hulpverlening en politiebeambten, maar ook in de samenleving in haar geheel is er volgens de geïnterviewde respondenten weinig kennis rond de verscheidenheid aan seksuele oriëntaties en genderidentiteiten en -expressies. Dit gebrek aan kennis en begrip blijkt vooral een probleem te zijn wanneer het gaat over non-binariteit, asexualiteit en biseksualiteit. Hierbij sluit aan dat men de samenleving ervaart als zijnde cis- en heteronormatief.

Eli: "In een perfecte wereld zouden we er niet van uitgaan dat iedereen, alle dat iedereen hetero en cis is. Maar we leven helaas niet in een perfecte wereld."

Over het algemeen is men van mening dat de attitudes met betrekking tot seksuele oriëntatie, genderidentiteit en -expressie zeer afhankelijk zijn van de context waarin men zich bevindt. Verschillende participanten maken een vergelijking tussen België en het buitenland, vergelijken het platteland met verstedelijkte gebieden en bespreken hoe verschillende on- en offline gemeenschappen in meer of mindere mate veilig zijn voor LGBT+ personen. De mate van acceptatie is ook niet dezelfde voor elke groep die onder het LGBT+ acroniem valt. Zo oppert men dat we verder staan wanneer het aankomt op seksuele oriëntatie, dan wanneer het gaat over genderdiversiteit. Over seksuele oriëntatie wordt dan weer gezegd dat lesbiennes meer acceptatie genieten dan homoseksuele mannen en dat deze twee groepen op meer begrip kunnen rekenen dan bi+ en asexuele personen. Men vergelijkt

hun positie dus niet enkel met de samenleving in het algemeen, maar ook met andere groepen binnen dezelfde gemeenschap. Hierbij komt men tevens tot de conclusie dat er vooral problemen ontstaan wanneer men een gender non-conforme expressie heeft.

Louis: "Ik bijvoorbeeld, iemand zoals mij, is meer geaccepteerd dan iemand dat bijvoorbeeld buiten gendernormale plaatje past."

Interviewer: "Zo, hakken aan doet? Zoiets?"

Louis: "Ja, ik denk dat dat veel minder geaccepteerd wordt dan bijvoorbeeld ik terwijl we allebei dezelfde seksualiteit zouden hebben, snap je?"

Interviewer: "Ja, oké."

Louis: "Ik denk dat mensen gewoon zolang dat, zolang dat ze geen schrik erover hebben of ze het oké vinden."

Interviewer: "Zolang het 'normaal' blijft."

Louis: "Ja, zolang het 'normaal' blijft is het oké."

Ook de attitudes die er vroeger heersten vormen een basis voor vergelijking. Hoewel sommige respondenten van mening zijn dat de attitudes tegenover LGBT+ personen nu slechter zijn dan in het verleden, ervaren velen een positieve evolutie.

Jaouad: "Er is een evolutie maar die stagneert op sommige plaatsen. Er zijn sommige zaken die moeilijker zijn om aan te pakken er zijn grotere uitdagingen, maar eigenlijk moet je dat in de tijd plaatsen. Als je geschiedkundig gaat kijken dan zie je dat België ooit voor het huwelijk voor mensen van hetzelfde geslacht heeft gepleit. Euh. Ja, dat heeft jaren gekost dat heeft bijna een decennia gekost om dat door te voeren en de transwetgeving, ja, da is ook bijna een decennia. Maar op een bepaald moment zijn er nieuwe wetgevingen en die volgen korter op elkaar. Wat vroeger 10 jaar duurde, duurt nu misschien 2 jaar. Dus sommige dingen hebben tijd nodig maar die tijdsperiode wordt altijd korter."

Uit de verhalen blijkt duidelijk dat onze samenleving aan het veranderen is, maar hierbij stelt men vast dat vooruitgang en achteruitgang gelijktijdig kunnen gebeuren. Zo observeert men een toenemende polarisatie en uit men bezorgdheid vanwege de toename van rechts en conservatief gedachtegoed.

Bavo: "They're maybe finally -too late- catching a little bit up to what is happening, so I would not say that's a bad thing. It goes very slowly, maybe too slowly."

Kai: "Yeah, it's also- Like, the problem is sometimes when they catch up with some things or you create rights in a visible way, there's also this reaction from the other side. They go like: 'You're overreacting.', but this is necessary, or these people: 'I thought they wanted equality and now they want to be treated special.', so you get some steps in the right direction-"

Bavo: "Yeah."

Kai: "But then you get all these people that were just silent, and now they're talking very loud against it, so-"

Kim: "Wat dat ik misschien nog denk dat een interessante piste is, dat was al aangehaald. Ook voor de toekomst meer op onderwijs inzetten. Gewoon uhm, dat is wat ik persoonlijk zelf ook heel veel heb gemist bijvoorbeeld in het middelbaar. Allé, er wordt nooit iets verteld over seksueel geweld bijvoorbeeld, er wordt nooit iets verteld over gender, er wordt nooit iets verteld over seksualiteit behalve de heteroseksualiteit en voortplanting."

Sem: "En dan ook puur op voortplanting."

Kim: "Voilà exact dat. Uhm misschien op sommige scholen wel maar allé ik kan mij echt inbeelden dat het op de meeste scholen niet zo is. En ik denk inderdaad dat het heel waardevol is om echt al bij de opvoeding van kinderen mee te, zaken mee te geven. En dat dat naar de toekomst toe wel interessant is. Misschien nu niet voor direct, maar voor de generaties na ons dat dat wel waardevol is denk ik. Iets wat dat ik denk nog veel op ingezet kan worden."

Laure: "Ja, daar ben ik het nu echt wel mee eens."

Alex: "Uhu."

4.7.2. Noden

Wanneer men werd bevraagd naar wat er kan veranderen in de samenleving zodat er minder geweld zou plaatsvinden tegenover LGBTI+ personen, hadden oudere respondenten (45-plussers) het vaak over de nood aan meer openheid en respect in de samenleving en het belang van onderwijs en opleidingen als mogelijk middel om dit doel te bereiken. Deze nood aan onderwijs en opleidingen werd, naast een nood aan meer zichtbaarheid van het thema, ook vaak vermeld door jongere participanten (onder de leeftijd van 45 jaar). Jong en oud is het dus met elkaar eens dat er zowel op school als daarbuiten moet gewerkt worden aan de heersende onwetendheid en het onbegrip wanneer het gaat over onderwerpen zoals seksuele oriëntatie, genderidentiteit en -expressie, seksekenmerken, wederzijdse toestemming bij seksuele handelingen, etc.

Dit zou bijdragen aan de zichtbaarheid van de LGBT+ thematiek. Een toename van deze zichtbaarheid was een nood die bij velen aan bod kwam. Hierbij benadrukt men de rol die de media speelt in het weergeven van diverse verhalen en personages.

Puk: "Specifiek denk ik dat representatie op elk vlak dan er gewoon keiveel toe doet, dus bijvoorbeeld, euh, gender non-conforme politici zien of mediarepresentatie zien die niet stereotiep zijn over queer personen of zo-, zo'n dingen en ook da betrekken in hun onderwijs zo vroeg mogelijk, da ge zo nieuwe generaties opvoedt die ook hun kinderen bijvoorbeeld gaan opvoeden met meer vrijheid over gender."

Een andere nood die zowel in het bovenstaand citaat als in andere gesprekken aan bod kwam, is de nood aan genderneutraliteit. Hierbij gaat het enerzijds over praktische zaken zoals sanitaire voorzieningen en genderneutrale opties op formulieren en anderzijds over het loslaten van binaire genderverwachtingen in de samenleving.

Indigo: "Gender is an artificial construct anyway. I mean it's- Just obliterate it, you know! Unisex the bathrooms and all. That's a great start, you know?"

Kai: "Yeah, come on!"

Indigo: "Yeah, absolutely, you know, just everything, language, all of this, just break it, break it down, but the more that we do it- And you see this backlash, you know, it's easy to see the rabid haters, you know."

5/

Resultaten met betrekking tot intersekse personen

In dit hoofdstuk met betrekking tot intersekse personen zal eerst de steekproef worden besproken. Daarna volgen enkele resultaten per type geweld. Hierbij zal het steeds gaan over de proportie van het type geweld in de steekproef en of het gaat over geweld in het algemeen of geweld naar aanleiding van de seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of -expressie en seksekenmerken van de respondent. Bij verbaal/psychisch geweld zal ook de context en impact van dit type geweld onder de loep genomen worden en bij seksueel geweld zal er gekeken worden naar de impact van dit soort geweldervaringen. Vervolgens wordt zichtbaarheidsmanagement en vermijdingsgedrag besproken. Hierop volgt een gedeelte over steun, hulpverlening en melding na geweld en ten laatste zal het psychisch welzijn van intersekse personen worden besproken. Hierbij zal er dieper worden ingegaan op de levenstevredenheid, zelfmoordgedachten en -pogingen, zelfwaardering en welbevinden van de bevroagde intersekse personen.

5.1. Steekproef

Van de totale steekproef geven 27 respondenten (2.9%) aan dat er ooit een vorm van intersekse bij hen is vastgesteld. Binnen deze groep waren er vier Waalse intersekse personen die niet werden meegenomen in het algemene hoofdstuk en wel werden meegenomen in dit hoofdstuk om de groep zo groot mogelijk te houden ($n = 27$). Omdat de groep intersekse respondenten niet groot genoeg is om representatieve uitspraken te maken over deze doelgroep ($n = 27$), worden er geen vergelijkingen gemaakt tussen intersekse en endosekse respondenten. De kwantitatieve resultaten met betrekking tot intersekse personen wordt aangevuld door het interview met Ilse, de enige intersekse persoon die deelnam aan het kwalitatieve luik, en met citaten vanuit de open vragen op de online vragenlijst.

Voorgaand onderzoek suggereert waarom deze intersekse groep zo klein is. Zo onderzochten Bennecke et al. (2021) reeds in hoeverre intersekse mensen zich identificeerden met het gebruik van de termen intersekse en DSD. Uit deze studie bleek dat 28% het sterk afkeurde dat artsen de term intersekse gebruiken om hun conditie te beschrijven. Dit in vergelijking met 18% die deze mening deelde over het gebruik van DSD. In de studie van Lundberg et al. (2018) gaven respondenten dan weer eerder de voorkeur aan de term intersekse boven DSD, terwijl andere respondenten de voorkeur gaven aan meer beschrijvende verklaringen van hoe hun lichaam werkte en eruitzag. Ook Cools et al. (2018) stellen dat de meeste mensen de voorkeur

geven aan het gebruik van een specifieke naam voor hun aandoening in plaats van de bredere intersekse- of DSD-termen. In het huidige onderzoek is er voor gekozen om de brede term intersekse te gebruiken. Op die manier worden zeker geanonimiseerde gegevens bekomen, aangezien het gebruik van veel verschillende categorieën binnen het DSD-spectrum makkelijker terug kan leiden naar een specifieke persoon. Bij de vraag of men intersekse is werd de definitie toegevoegd. Uit het onderzoek van van Ditzhuijzen en Motmans (2020) bleek namelijk dat er een grote toename was in het aantal mensen die zich als intersekse herkenden na het geven van een uitgebreide definitie in vergelijking met een vraag zonder uitgebreide definitie.

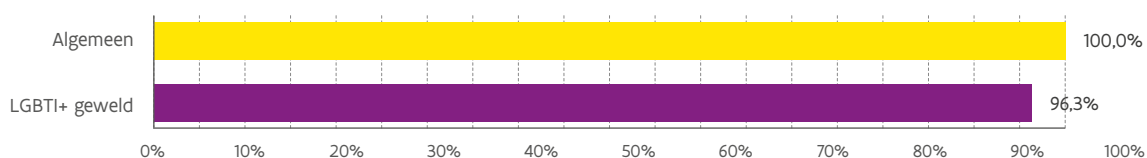
5.2. Geweldervaringen

5.2.1. Verbaal en/of psychisch geweld

Alle 27 intersekse respondenten rapporteerden in de twee jaar voorafgaand aan de studie verbaal en/of psychologisch geweld meegemaakt te hebben (100%), waarvan de meesten dit meerdere keren meemaakten (88.9%). Ongeveer één op de tien respondenten gaf aan dat ze online cybergeweld hebben meegemaakt gedurende de twee jaar voorafgaand aan de studie (11.1%, $n = 3$). 96.3% van alle respondenten ($n = 26$) gaf

aan dat dit verbaal en/of psychisch geweld te maken had met hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of seksekenmerken. Dit ligt in lijn met de ervaringen van de volledige LGBTI+ groep, maar ligt iets hoger. Ise gaf aan dat zij vanwege haar intersekse lichaam te maken kreeg met afkeur, afwijzing en ongepaste nieuwsgierigheid, en dat ze werd uitgelachen en gepest.

FIGUUR 7. ALGEMEEN VERBAAL GEWELD EN ANTI-LGBTI+ VERBAAL GEWELD (N = 27)

a/ Context

De negatieve ervaringen van Ilse zijn vooral te situeren in de medische context, waarin het endosekse lichaam de norm is. Binnen deze context werden haar noden genegeerd en kreeg ze al meermaals een foute diagnose.

Ilse: "Ik moet constant ook zeggen- Onlangs was ik ook geweest voor mijn- Mijn voet was uit de kom en ik zeg- Ik moest onder narcose en ik wist dat ik een extra dosis cortisol nodig had en ik zeg dat en ik word wakker uit mijn narcose en ik beseft dat die dat niet gedaan heeft, dus dat is zo- Ja, ja, ja, ja. Je weet wel. Uw -hoe zeg je dat- uw vraag wordt genegeerd."

Dat er niet geluisterd wordt naar de noden van interseks personen, kwam ook ter sprake in de online vragenlijst. Zo gaf één van de respondenten aan zich niet gehoord te voelen als interseks persoon binnen een organisatie voor trans en interseks personen.

*"Au sein d'un associatif mixte trans et inters, les intersexes sont minoritaires et mal écoutés. De plus instrumentalisés pour faire avancer la cause trans-non binaire. Donc conflictuelles et pas safe pour une personne ouvertement intersexe."
(interseks persoon, 52 jaar)*

b/ Impact

Uit het interview blijkt dat de negatieve ervaringen die Ilse als kind had met betrekking tot haar interseks lichaam haar getekend hebben voor de rest van haar leven. De idee dat een interseks lichaam een 'probleem' is dat dient opgelost te worden, had immers een grote

impact op haar kindertijd. Zelf bespreekt ze hoe het aanvoelde om als kind niet binnen de medische man-vrouw hokjes te passen:

Ilse: "Ik heb het gevoel gehad als kind -en dat is dan typisch voor een interseks ook- van: 'Niemand kon mij beschermen.' Ik bedoel- De medici wisten hoe dat ze mij gingen oplossen en mijn ouders hebben gewoon geluisterd naar wat dat er hen werd opgedrongen en ik denk dat er te weinig- Allee, nu hebben we internet en kun je keiveel dingen opzoeken, maar toen was het ook van: 'Ah, wat de dokter zegt is oké.' en ik voelde mij gewoon- Euhm, ik voelde dat het niet klopte of zo, dat er dingen waren- En nu-, nu met ouder te worden beseft ik van: 'Ik was oké. Ik was een oké kind.' Maar ze willen u toch -hoe zeg je dat- normaliseren of zoiets, terwijl dat dat eigenlijk niet hoeft."

Ilse: "Hoe dat ge u anders en alleen en slecht kunt voelen, omdat ge niet het juiste kind zijt. Allee, ik voelde dan- Bij mij thuis was dat dan ook van- Ik was dan het kind, daar waren kosten aan en ik was- Ik was niet- Ja, ge zijt niet genoeg of ge zijt niet oké, hé."

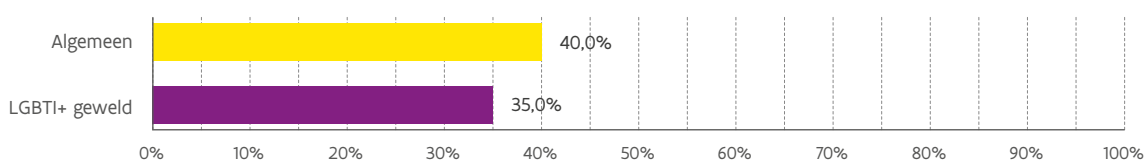
Uit het interview met Ilse blijkt dat deze ervaringen hebben geleid tot het gevoel dat zij abnormaal is, en gevoelens van eenzaamheid, machteloosheid en onveiligheid. Deze 'abnormaliteit' wordt later in haar leven benadrukt wanneer ze verbaal/psychisch geweld ervaart met betrekking tot haar interseks lichaam in de vorm van afwijzing en afkeur van anderen. Bij het online daten verbreekt men de connectie vanaf dat zij vermeldt interseks te zijn en ze kreeg meermaals van anderen te horen een 'freak' te zijn. Daarnaast gaf ze aan dat haar coming-out pesterijen met zich meebracht, maar dat deze vanwege haar volwassen leeftijd geen grote impact op haar hadden.

5.2.2. Fysiek geweld

Vier op de tien respondenten rapporteerden in de twee jaar voorafgaand aan de studie fysiek geweld meegemaakt te hebben (40%, $n = 8$). Drie respondenten gaven aan dit meerdere keren meegemaakt te hebben (37.5%, $n = 3$). Opnieuw gaven bijna alle respondenten die fysiek geweld meemaakten aan dat dit te maken

had met hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken ($n = 7$). Opnieuw liggen deze cijfers in lijn met de algemene LGBTI+ cijfers uit deze studie, alleen lijkt het wel vaker om LGBTI+ specifiek geweld te gaan bij deze groep intersekse personen. Ilse rapporteerde geen fysiek geweld.

FIGUUR 8. ALGEMEEN FYSIEK GEWELD EN ANTI-LGBTI+ FYSIEK GEWELD (N = 20)

5.2.3. Seksueel geweld

Ongeveer acht op de tien respondenten gaf aan in de twee jaar voorafgaand aan de studie een vorm van seksueel geweld meegemaakt te hebben (81.3%, $n = 13$). Meer dan de helft van deze groep heeft te maken gekregen met meervoudig seksueel geweld (61.5%, $n = 8$). Alle 13 intersekse respondenten die aangaven seksueel geweld meegemaakt te hebben, hebben hands-off seksueel geweld meegemaakt. Iets meer dan de helft van de groep rapporteert hands-on seksueel geweld (53.8%, $n = 7$). Zo overleefde Ilse een verkrachting. Deze ervaring had bij haar niets te maken met haar intersekse lichaam en vond eerder plaats vanwege haar positie als vrouw, maar een kennis van haar werd wel ernstig aangerand vanwege hun intersekse lichaam. Daarnaast geeft Ilse aan verhalen van groepsverkrachtingen gehoord te hebben vanuit haar intersekse omgeving.

Ook vijf respondenten werden in het voorbije jaar slachtoffer van seksueel cybergeweld (38.5%). Een voorbeeld hiervan is hoe Ilse vanwege haar intersekse lichaam wordt gereduceerd tot een lustobject op online datingapps. Vanaf dat men weet dat zij intersekse is, wordt zij afgewezen of wordt zij het onderwerp van

“wilde fantasieën” en “perverse gedachten”, wat leidt tot ongewenste seksuele voorstellen.

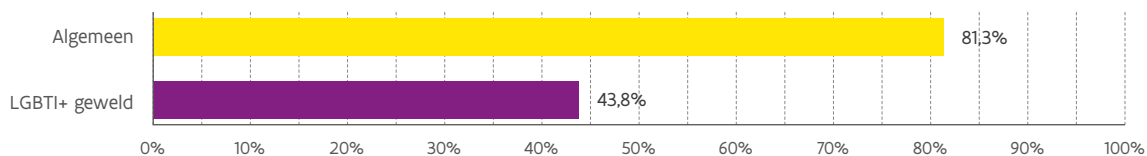
Ilse: “Ja, ja, bij mensen is dat dan: ‘Ahjaa, op welk geslacht valt ge dan zelf? Hoe openminded ben je dan?’ en dan willen ze dan ook gewoon trio’s en- Allee, ge weet wel, gans dat ding. Op zich- Voor mij- Oké, maar ik bedoel- Als ge op zoek zijt naar een serieuze partner is dat wel efkes- Euhm, ook- Allee, omgekeerd dat als- Mensen zien mij dan eerder als een -hoe moet ik het zeggen- een -ja, hoe zeg je dat- een object of iets waar dat ze ook niet zien als potentieel materiaal om een relatie mee aan te gaan, want ge hebt een probleem.”

Van de respondenten die aangaven seksueel geweld meegemaakt te hebben, gaf iets meer dan de helft aan dat minstens één ervaring LGBTI+ specifiek was (58.3%). De proportie seksueel geweld ligt hier dus iets

hoger dan in de volledige LGBTI+ groep. Echter geven intersexe respondenten minder frequent aan dat dit type geweld te maken had met hun seksuele oriëntatie, hun genderidentiteit, en/of hun geslachtskenmerken.

FIGUUR 9. ALGEMEEN SEKSUEEL GEWELD EN ANTI-LGBTI+ SEKSUEEL GEWELD (N = 16)

a/ Impact

Naast de blauwe plekken die Ilse opliep vanwege de verkrachting, gaf ze aan zich beschaamd te voelen, omdat de pleger een vriend van haar was die ze zelf had binnengelaten. Dit heeft er ook toe geleid dat ze voorzichtiger werd. Uit de open antwoorden op de vragenlijst blijkt dat Ilse niet de enige is die zich schaamt na seksueel geweld meegemaakt te hebben.

*“Opnieuw donkere gedachten, beschaamd over mezelf, walg, Heel veel moeite met wie ik was en de kenmerken van mijn lichaam.”
(intersexe persoon, 16 jaar)*

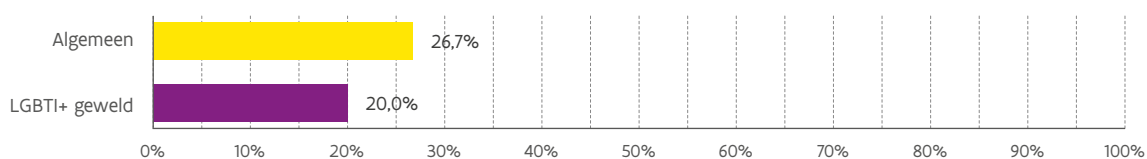
*“De eerste maanden waren vreselijk want ik kon het aan niemand echt vertellen omdat ik me schaamde.”
(intersexe persoon, 44 jaar)*

5.2.4. Materieel geweld

Een kwart van de intersexe respondenten geeft in de twee jaar voorafgaand aan de studie aan materieel geweld meegemaakt te hebben (26,7%, $n = 4$), waarvan de helft dit meervoudig heeft meegemaakt ($n = 2$). Ook twee respondenten geven aan slachtoffer te zijn

geworden van materieel online geweld (hacking, SPAM, e-mails onderschept...). Drie van de vier respondenten geeft verder aan dat het minstens één keer ging om LGBTI+ specifieke geweld (75%). Ilse rapporteerde geen materieel geweld.

FIGUUR 10. ALGEMEEN MATERIEEL GEWELD EN ANTI-LGBTI+ MATERIEEL GEWELD (N = 15)

5.3. Zichtbaarheidsmanagement en vermijdingsgedrag

Ilse geeft aan dat vooral personen waaraan het fysiek zichtbaar is dat zij intersexe zijn, te maken krijgen met geweld. Zichtbaarheid als intersexe persoon brengt dus risico's met zich mee. Dit heeft er in het verleden voor gezorgd dat Ilse haar gedrag aanpaste om niet herkend te worden als intersexe persoon of voorzichtig was bij het mededelen van deze informatie.

Ilse: "Ik pas daar ook mee op. Allee, ik ga niet tegen iedereen bewust- In een onveilige omgeving ga ik niet mij te kennen geven als intersexe persoon."

Bij één van de respondenten die de vragenlijst invulde, hadden de geweldervaringen een verregaande impact op hun gedrag. Het leidde er namelijk toe dat die het contact met de buitenwereld tot een minimum beperkte.

"Het zorgde dat ik enkel voor het hoogst noodzakelijke nog buiten kom. De agressie, lastigvallen, vervelende opmerkingen, met goede bedoelingen pijn doen, mij de toegang tot openbare ruimtes weigeren, zijn zowat elke keer als ik buitenkom aanwezig. Als er eens niks traumatiserend of stresserend gebeurt, is het uitzonderlijk, ik laat mijn boodschappen enz. zoveel mogelijk doen door mensen die dit soort zaken niet of veel minder frequent meemaken (bv grote stevig gebouwde mannen, met een onzichtbare beperking of van wie aan hun uiterlijk/gedrag niet te zien is dat ze homo zijn)."
(intersexe persoon, 25 jaar)

5.4. Steun, hulpverlening en melding na geweld

Ilse koos er lang voor om geen hulp te zoeken na haar ervaring met seksueel geweld. Dit was omdat ze zich schaamde en het gevoel had dat het haar eigen schuld was, omdat ze het voorval wou vergeten en omdat ze bang was dat haar vrienden haar zouden aanraden melding te doen bij de politie. Dit laatste was voor haar een te grote stap. Ze legt hierbij de link met haar wantrouwen tegenover dokters: er zullen wel goede dokters of politieagenten zijn, maar of je bij hen terecht komt is een kwestie van geluk hebben of niet.

Ilse: "Maar bij- Ja, weet ge- Ik denk ook gewoon dat ik politie of zo- Ik ga die zelf gebruiken- Ja, ik weet dat niet. Ik heb- Ja, ik vind dat een moeilijke. Ik heb daar niet-, geen vertrouwen in dat die met mijn- Allee, dat is misschien ook fout, hé. Ik zeg- Ik begrijp dat ik- Dat is hetzelfde bij medici. Ik weet dat er goede dokters zijn of zo, maar dat is voor mij- Dat blijft een moeilijke. En ik denk: bij politie of zo is dat ook. Ik ga mijn-, ik ga mij-, ik kan mij niet voorstellen dat ik mij blootgeef aan zo'n politie-, zo iemand. Ik weet het niet.

[...]

Je moet echt nu een beetje chance hebben op wie dat ge valt en wie dat de-, wie-, wie dat zich al verdiept heeft in het onderwerp of-

Ilse's wantrouwen jegens de politie is mede tot stand gekomen door het verhaal van een intersekse persoon in haar omgeving die wel aangifte deed van seksueel geweld, maar die harder werd aangepakt door de politie

vanwege hun intersekse beleving en het onbegrip van de politie in verband met dit thema.

Ilse: "Dus de persoon in kwestie die- Ik weet- Die zwaar is aangerand geweest omwille van de intersekse aandoeningen is bij de politie geweest, heeft daar eigenlijk ook- Euhm, is eigenlijk een beetje door de- Denk ik- Harde-, harder aangepakt door de politie, omdat de politie niet begreep wat het probleem was. Omd-, pr- Ja, de politie indertijd ook het intersekse helemaal niet kende en- Euhm, ja ik denk dat dat inderdaad traumatisch is om het aan te geven en dan te beseffen dat ge niet echt geholpen wordt, hé."

Deze onwetendheid en onbegrip is niet enkel een probleem binnen het politiekorps. Ook bij de psycholoog of psychiater, ervoer Ilse al onbegrip met betrekking tot het intersekse onderwerp, waardoor ze zich niet optimaal geholpen voelde. Dit alles heeft te maken met dat het onderwerp in het algemeen volgens Ilse zeer onbekend is. Dit leidt ertoe dat Ilse vooral beroep doet op andere intersekse personen voor steun en begrip.

Ilse: "Het vraagt veel energie om naar uw trauma's te gaan, terwijl ik denk van die trauma's, eigenlijk kunt ge daar niet veel bij fixen en ik heb dan ook gemerkt, in de laatste jaren, met mijn intersekse vrienden die ik dan heb gemaakt de laatste twee jaar, dat dat eigenlijk veel beter is, omdat iedereen gelijkaardige trauma's heeft meegemaakt en dan wordt er gewoon gepraat over- Ja, trauma's daar kun je weinig aan doen, daar-, eigenlijk ga je daarmee om, hé. En het is meer hoe dat je ermee omgaat of hoe dat je er verder gaat-, geleerd-, of-, of- het een plaats hebt gegeven."

Volgens Ilse is er dus vooral nood aan bewustzijn rond het onderwerp. Dit kan er komen in de vorm van informatie voor ouders van intersekse kinderen, representatie in de media en representatie in het onderwijs.

5.5. Psychisch welzijn van intersekse personen

5.5.1. Levenstevredenheid

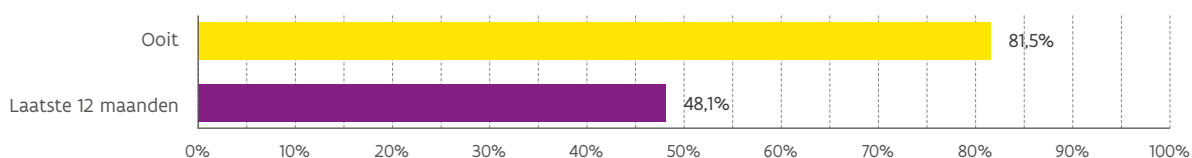
De gemiddelde tevredenheid in de volledige steekproef is 6.2/10 (SD = 2.4). Dit is iets lager dan de volledige LGBTI+ steekproef. De European Quality of Life survey (2016) geeft een gemiddelde levenstevredenheid van 7.0/10 voor de algemene Belgische populatie. Deze steekproef scoort dus iets lager dan de algemene Belgische populatie. De mediaan en de modus zijn wel beiden 7 (de middelste en de meeste gekozen waarde). Over het algemeen komen de cijfers dus wel vrij overeen met de algemene populatie. 29.6% van de respondenten geeft zichzelf een score $\leq 5/10$.

5.5.2. Zelfmoord

a/ Zelfmoordgedachten

Iets meer dan acht op de tien intersekse respondenten heeft er ooit al ernstig over nagedacht een einde aan hun leven te maken (81.5%, $n = 22$), waarvan 16 respondenten hier meermaals over nagedacht hebben. Iets meer dan de helft van deze groep heeft hier het laatste jaar over nagedacht (59.1%, $n = 13$).

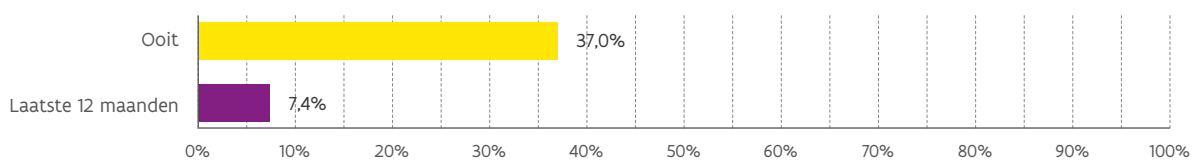
FIGUUR 11. ZELFMOORDGEDACHTEN (N = 27)

b/ Zelfmoordpogingen

Ook bijna vier op de tien respondenten heeft ooit een zelfmoordpoging ondernomen (37%, $n = 10$), waarvan zes respondenten meerdere pogingen heeft ondernomen (22.2%). Ook twee respondenten hiervan hebben in het voorbije jaar een zelfmoordpoging hebben ondernomen (20%).

FIGUUR 12. ZELFMOORDPOGINGEN (N = 27)

5.5.3. Zelfwaardering

De gemiddelde zelfwaardering van intersekse personen in de steekproef is 2.67, wat iets hoger ligt dan de volledige LGBTI+ steekproef. Iets meer dan één op de tien respondenten (13.3%, $n = 2$) heeft een lage zelfwaardering (score 0-1), terwijl 53.3% ($n = 8$) een hoge zelfwaardering heeft (score 3-4). De meeste respondenten hebben een score van 2 (modus), 39.2% heeft dus een zelfwaardering tussen laag en hoog.

5.5.4. Welbevinden

De gemiddelde GHQ-score voor LGBTI+ respondenten bedraagt 4.4 (op 12). Deze score ligt iets lager dan die van de volledige LGBTI+ groep (5.4), maar ligt nog altijd een stuk hoger dan de gemiddelde score in België (1.7) (Gisle, 2018).

6/

Conclusie en aanbevelingen

Dit onderzoek naar de geweldervaringen van LGBTI+ personen vond plaats in opdracht van Vlaams minister voor Gelijke Kansen, Bart Somers, en is gebaseerd op de volgende onderzoeksvraag: “Welke ervaringen hebben LGBTI+ personen met geweld in de twee jaar voorafgaand aan het onderzoek?”. Aanvullende onderzoeksvragen zijn: “In welke context ervaren LGBTI+ personen deze verschillende vormen van geweld?”, “Wie pleegt het geweld en wat zijn de motieven van deze plegers?”, “Wat is de impact van het geweld, hoe worden deze ervaringen beoordeeld en wat hebben LGBTI+ personen nodig na het meemaken van geweld?” en “In hoeverre melden zij dit?”. De antwoorden op deze vragen hebben we geformuleerd in de resultatenparagraaf. Het is niet mogelijk om de cijfers die in dit rapport staan te vergelijken met voorgaand geweldonderzoek vanwege de diverse doelgroepen en operationalisaties van geweld. Het tweede deel van de opdracht voor dit rapport zal hier naar de toekomst toe verandering in brengen. Er werd namelijk een vragenlijst ontworpen die ook in de toekomst kan worden afgenomen. Het ‘Technisch rapport’ bevat hierover meer informatie. Dit laatste hoofdstuk vat de belangrijkste zaken samen en koppelt de bevindingen aan beleidsaanbevelingen.

Geweld tegen LGBTI+ personen is wijdverbreid en komt in verschillende vormen en gradaties voor. Zo geeft 93.1% van alle respondenten aan verbaal of psychologisch geweld meegemaakt te hebben en geeft 92.6% van deze groep aan minstens één ervaring met verbaal/psychologisch geweld te hebben meegemaakt omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of intersekse beleving. Wanneer het gaat over fysiek geweld, geeft 36.5% aan dat men dit meemaakte en rapporteert 53.8% dat minstens één geweldervaring plaatsvond omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of intersekse beleving. Verder geeft 64.5% van de respondenten aan seksueel geweld meegemaakt te hebben. Bij 67.4% van hen had minstens één ervaring te maken met hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of intersekse beleving. Wanneer het gaat over materieel geweld, geeft 27.2% van de respondenten aan dat men dit meemaakte. Van deze respondenten geeft 31.9% aan minstens één ervaring met materieel geweld meegemaakt te hebben omwille van hun seksuele oriëntatie, genderidentiteit en/of intersekse beleving. Uit de resultaten blijkt ook dat anti-LGBTI+ geweld complexer is dan het fysieke geweld dat in de media verschijnt. Zo houden verschillende kenmerken verband met bepaalde vormen van geweld en verschillen de achterliggende redenen voor het geweld naargelang het

profiel van de respondent. Verder kan geweld een ernstige impact hebben op het mentale welzijn van degenen die ermee in aanraking komen. Een thema als anti-LGBTI+ geweld verdient dan ook de nodige aandacht.

Over het algemeen is er behoefte aan meer begrip en kennis over SOGIESC-thema's. Wanneer respondenten worden gevraagd naar wat er kan veranderen in de samenleving zodat er minder geweld zou plaatsvinden tegenover LGBTI+ personen, vermelden respondenten de nood aan meer openheid en respect in de samenleving en het belang van onderwijs en opleidingen als mogelijk middel om dit doel te bereiken. **Men haalt aan dat er zowel op school als daarbuiten moet gewerkt worden aan de heersende onwetendheid en het onbegrip wanneer het gaat over onderwerpen zoals seksuele oriëntatie, genderidentiteit en -expressie, wederzijdse toestemming bij seksuele handelingen, etc.** Het bewustzijn rond deze thema's kan binnen het onderwijs vergroot worden door: ❶ aandacht te hebben voor seksuele en genderdiversiteit in de eindtermen van het basisonderwijs naar analogie van de eerste, tweede en derde graag van het secundair onderwijs, en de bestaande lesmaterialen maximaal in het onderwijs te integreren, ❷ scholen te ondersteunen in het voeren van een inclusief antipestbeleid met specifieke aandacht voor LGBTI+ personen, gericht op zowel leerlingen als onderwijsprofessionals, en ❸ scholen te sensibiliseren over de vele manieren waarop ze, met sterke betrokkenheid van de leerlingen, onveiligheid, onzichtbaarheid en sociale uitsluiting van LGBTI+ jongeren kunnen tegengaan.

Deze nood aan bewustzijn is ook van groot belang met betrekking tot het intersekse thema. Het meeste onderzoek naar intersekse personen heeft zich tot nu toe gericht op de medische kant van het verhaal. Uit deze studie blijkt echter dat er moet worden ingezet op sociaalwetenschappelijke kennisverwerving en maatschappelijke bewustwording. **Er dient dus meer sociaalwetenschappelijk onderzoek plaats te vinden dat zich specifiek richt op de intersekse doelgroep.** Ook rond het thema bisexualiteit bestaat er nog veel stigma. Diverse respondenten geven aan zich niet geaccepteerd te voelen binnen- en buiten de

LGBTI+ gemeenschap. Uit de literatuur en de studie hier uitgevoerd blijkt ook dat de attitude naar personen uit de bi+ gemeenschap anders is dan tegenover andere leden binnen de LGBTI+ gemeenschap. **Onderzoek specifiek gericht naar de bi+ gemeenschap is daarom ook noodzakelijk.**

Over de situatie van oudere LGBTI+ personen in Vlaanderen was tot nu toe weinig geweten. Uit buitenlands onderzoek bleek dat oudere LGBT+ personen een hoger risico lopen op een lager fysiek en mentaal welbevinden dan oudere, cisgender, heteroseksuele personen (Yarns et al., 2016). Uit deze studie blijkt leeftijd niet significant samen te hangen met mentaal welzijn, met uitzondering van zelfwaardering. Oudere LGBTI+ respondenten rapporteren een significant hogere zelfwaardering dan jongere respondenten. Leeftijd blijkt echter wel een belangrijke voorspeller van geweldervaringen. Zo rapporteren jongere LGBTI+ respondenten significant vaker verbaal en/of psychisch geweld, fysiek geweld, en seksueel geweld. Echter wanneer het gaat over LGBTI+ specifiek geweld, geweld gepleegd omwille van de seksuele oriëntatie, genderidentiteit, en/of geslachtskenmerken, worden fysiek en materieel geweld significant vaker gerapporteerd door oudere LGBTI+ respondenten. Wanneer het gaat over de context van geweld, blijkt uit de interviews dat respondenten die jonger zijn dan 45 jaar ook meer online geweld rapporteren dan de geïnterviewde 45-plussers. **Er is dus een nood aan campagnes tegen cybergeweld met aandacht voor de specifieke kwetsbaarheden van LGBTI+-personen.** Er is ook een leeftijdsverschil op te merken wanneer er wordt gekeken naar met wie men over de geweldervaringen praat. Zo rapporteert meer dan de helft van de geïnterviewde respondenten onder de 45 jaar ermee naar hun vrienden te gaan in vergelijking met bijna drie op de tien geïnterviewde 45-plussers.

Naast leeftijd blijkt ook gender non-conformiteit een belangrijke factor te zijn in de beleving van anti-LGBTI+ geweld. In de literatuur is al aangehaald dat personen die de gendernormen uitdagen, veel zichtbaarder zijn, maar ook veel kwetsbaarder. Het observeren van niet-conform gendergedrag kan de pleger ertoe aanzetten

gewelddadig gedrag te vertonen. Binnen de studie worden genderidentiteit, genderexpressie en seksuele oriëntatie vaak genoemd als motieven voor geweld, afhankelijk van het type geweld en het profiel van de respondent. Transgender personen benadrukken bijvoorbeeld het vaakst hun genderidentiteit en/of genderexpressie als motief voor hun geweldervaringen, ongeacht het soort geweld. Genderdiverse respondenten geven daarentegen vaker aan geweld te ervaren vanwege hun geboortegeslacht. Genderdiverse respondenten passen vaak niet in het binaire man/vrouw-kader, wat betekent dat een discrepantie met het waargenomen geboortegeslacht dus ook geweld kan uitlokken. Ook seksuele oriëntatie wordt vaak benoemd, vooral door homoseksuele mannen ongeacht het soort geweld en door alle LGB+ en genderdiverse respondenten als het gaat om verbaal en/of psychisch geweld. **Daarom moet ook binnen sensibiliseringscampagnes aandacht worden besteed aan de SOGIESC-thema's.** Dit kan aan de hand van het opnemen van SOGIESC in diverse vormingen, opleidingen, en bredere campagnes rond geweld.

Een andere variabele die belangrijk blijkt te zijn wanneer het gaat over geweld, is economische kwetsbaarheid. Zo blijkt dat economisch kwetsbare respondenten vaker verbaal en/of psychisch, fysiek, seksueel en materieel geweld meemaken. Daarnaast kan economische en sociale machteloosheid plegers aanzetten tot antihomoseksueel geweld (Franklin, 1998; Herek, 1998). **De strijd tegen armoede gaat dus in hand met de strijd tegen geweld jegens LGBTI+ personen.**

Wanneer motieven voor geweldpleging worden bevroegd, worden niet enkel de seksuele oriëntatie, genderidentiteit, genderexpressie en/of interseksuele beleving benadrukt als frequente motieven. Ook geslacht wordt dikwijls aangehaald, voornamelijk door vrouwen.⁴ De link tussen onderdrukking en gender wordt in de literatuur reeds vaak bestudeerd, en verklaard ook enigszins de extra grond van discriminatie die door vrouwen, die ook LGBTI+ zijn, wordt aangehaald.

Naast geslacht bleek dat ook het behoren tot een etnisch-culturele minderheid bij LGBTI+ specifiek fysiek geweld een rol speelt. Zo rapporteren LGBTI+ personen die behoren tot een etnisch-culturele minderheid doorgaans significant meer ervaringen met dit soort geweld. Bij LGBTI+ specifiek materieel geweld is er ook een significant verband met religie. Respondenten die aangeven religieus te zijn rapporteren significant meer ervaringen met LGBTI+ specifiek materieel geweld. **Dit toont het belang aan van een intersectionele kijk op de strijd tegen discriminatie en onderdrukking. In beleidskeuzes met betrekking tot geweld dient er aandacht te zijn voor alle risicogroepen. Daarnaast is het aangeraden dat personen van alle geslachten, seksuele oriëntaties, huidskleuren, culturele achtergronden enz. zichtbaar zijn in campagnes tegen anti-LGBTI+ geweld.**

De link tussen onderdrukking en gendergerelateerd geweld, waar anti-LGBTI+ geweld een vorm van is, speelt ook een rol in hoe geweld wordt ervaren door slachtoffers. In de literatuurstudie werd al vermeld dat vrouwen de neiging hebben en zelfs systematisch worden aangemoedigd om het geweld dat men ervaart door toedoen van mannen te minimaliseren (Kelly en Radford, 1990). Dit heeft te maken met het contrast tussen de geweldervaringen die men daadwerkelijk heeft en de manier waarop geweld wordt gedefinieerd door maatschappelijke instellingen, de media en de eigen sociale omgeving. Deze verklaring heeft mogelijks ook betrekking op anti-LGBTI+ geweld, aangezien men hun geweldervaringen vaak minimaliseert en vergelijkt met de schrijnende verhalen die men hoort in het nieuws en via hun sociale omgeving. Het zijn bovendien niet enkel de slachtoffers die het geweld minimaliseren, zo rapporteert bijna één op vijf respondenten (18.5%, n = 14) dat de politie het voorval minimaliseerde (hen het gevoel gaven dat het voorval niet zo erg was/niet ernstig was). Dit alles heeft een invloed op hoe bereid men is om geweld aan te geven. **Campagnes die zich richten op het herkennen van subtielere vormen van geweld en het erkennen van hun impact, zouden hier verandering in kunnen brengen.**

4 Personen met een vrouwelijke genderidentiteit (ongeacht cisgender of transgender identiteit)

Slechts een minderheid van de respondenten meldde hun geweldervaringen bij de politie in de voorbije twee jaar (14.4%). Vaak wordt het incident niet belangrijk genoeg gevonden, vooral wanneer het incident niet als een misdrijf wordt gezien, maar louter als een fout. Wanneer er wel aangifte wordt gedaan bij de politie meldde een groot aantal respondenten dan weer een (sterke) ontevredenheid over het handelen van de politie (32.9%). Ook andere instanties werden niet vaak benaderd na een geweldsincident (2-18 keer in de afgelopen twee jaar, afhankelijk van de instantie). **Een bewustwordingscampagne moet duidelijk maken welke incidenten bij welke instanties gemeld kunnen worden.** De drempel om een melding te doen wordt hierdoor namelijk lager. Daarnaast kan er ook gewerkt worden aan de manier waarop slachtoffers worden opgevangen en er met hen gecommuniceerd wordt. **Het onthaal, de opvang en de dossierbehandeling van slachtoffers van geweld en discriminatie gerelateerd aan LGBTI+ kan bij politiediensten geoptimaliseerd worden door middel van relevante opleidingen en bijscholingen. Communicatie over dergelijke initiatieven kan op zijn beurt een positieve invloed hebben op het imago van de politie, wat de drempel kan verlagen voor slachtoffers om een incident te melden.** Uit de resultaten blijkt dat de meerderheid van de respondenten wel steun zoekt bij LGBTI+ vrienden (65.1%), andere vrienden (68.7%), en/of de huidige partner (51.6%) na het meemaken van geweld. Men zoekt met andere woorden een veilige en vertrouwde omgeving op om hun hart te luchten na een geweldervaring. **Het ondersteunen van projecten die werken aan het creëren van zulke omgevingen en het ondersteunen van praatgroepen en ontmoetingsplaatsen voor (en door) LGBTI+ personen kan ervoor zorgen dat men de steun vindt die men nodig heeft.** Verder rapporteert 10.6% met niemand gepraat te hebben over diens geweldervaringen. Hier lijkt al enige vooruitgang geboekt te zijn, aangezien blijkt uit vorige onderzoeken dat transgender personen in één op de vijf/zes gevallen (15.6% à 20.9%) en holebi's in 14.4% niemand heeft ingelicht over het ergste incident met geweld (Motmans et al., 2015 & D'haese et al. 2014).

Wanneer de reactie tijdens het meest impactvolle verbale/psychische of fysieke geweldincident wordt

bevraagd, geven de meeste respondenten aan dat ze stomverbaasd waren en niet konden reageren. Het lijkt dus dat de slachtoffers het geweld passief ondergaan, maar uit de interviews blijkt dat de voornaamste reactie op verbaal/psychisch en fysiek geweld is dat men zichzelf in veiligheid brengt door afstand te creëren tussen zichzelf en de pleger(s). Een manier waarop LGBTI+ personen zichzelf in veiligheid trachten te brengen is door aan zichtbaarheidsmanagement te doen. Zo probeert men geweld te vermijden door er bijvoorbeeld minder gender non-conform uit te zien. Aangezien een heel aantal respondenten niet reageert of geen reactie kan geven, is het geen verrassing dat het gedrag van de pleger in minstens de helft van de meest impactvolle geweldincidenten niet verandert naar aanleiding van de reactie van de respondent. Uit de gesprekken blijkt dat men bang is voor de mogelijke gevolgen van een directe reactie, maar dat men lang na het voorval met twijfels blijft zitten als men het gevoel heeft niet adequaat te hebben gereageerd. **Acties die inzetten op weerbaarheid van en assertiviteit bij LGBTI+ personen kunnen hierop inspelen.** Op die manier kunnen ook zoveel mogelijk slachtoffers van misdrijven die verband houden met seksuele oriëntatie of genderidentiteit en -expressie aangemoedigd worden om aangifte te doen van feiten en een klacht in te dienen bij de politie.

Divers onderzoek wees op de impact van de COVID-19 pandemie en de toename van geweld. Echter richtte de meeste literatuur zich uitsluitend op partnergeweld/huiselijk geweld van heteroseksuele, cisgender vrouwen. Het LGBTI+ specifiek onderzoek van Kneale en Bécars (2020) vond reeds dat ongeveer een op de zes respondenten een vorm van geweld had meegemaakt sinds het begin van de pandemie omdat ze LGBTI+ waren (16.7%). Ook werd er een stijging waargenomen in het aantal oproepen aan Lumi tijdens de eerste en tweede lockdown periode (Lafertin, 2020). Binnen deze studie gaven ongeveer de helft van de respondenten aan dat, ongeacht type geweld, ervaringen met geweld hetzelfde bleven en niet per se afnamen/toenamen. De stijging in oproepen en de hoge geweldcijfers die al gevonden werden hebben dus niet noodzakelijk te maken met de pandemie en de lockdown periodes. Mogelijks is dit eerder gelinkt aan het verlaagd mentaal welzijn, de eenzaamheid, etc. tijdens deze periodes.

TABEL 39. GEWELDERVARINGEN SINDS DE COVID-19 PANDEMIE EN LOCKDOWN PERIODES (%)

	VERBAAL	FYSIEK	SEKSUEEL	MATERIEEL
• Verbeterd	21.7	27.8	21.7	22.1
• Hetzelfde gebleven	52.6	45.9	55.4	51.3
• Verslechterd	20.5	17.5	16.9	15.0
• Begonnen	4	7.2	4.5	8.8

Ook zelfmoordcijfers blijven enorm hoog. De cijfers uit deze studie liggen in lijn met eerder onderzoek. Volgens Missiaen en Seynaeve (2016) heeft 65% van de Vlaamse holebi's ooit geworsteld met zelfmoordgedachten en ondernam 22% van de Vlaamse holebi's één of meerdere zelfmoordpogingen doorheen hun leven. Bij de trans en genderdiverse personen liggen deze cijfers nog hoger, zijnde 77%-80% heeft ooit reeds zelfmoordgedachten gehad en 33%-39% ondernam ooit een zelfmoordpoging (Missiaen & Seynaeve, 2016; Motmans et al., 2017). In deze studie heeft 68.4% van de Vlaamse holebi's ooit geworsteld met zelfmoordgedachten en ondernam 25.4% reeds een zelfmoordpoging. Bij trans en genderdiverse personen liggen de cijfers opnieuw hoger, zijnde 82.7% heeft ooit zelfmoordgedachten gehad en 38.6% ondernam ooit een zelfmoordpoging. Uit onderzoek naar intersexe personen bleek dat maar liefst 60% zelfmoord had overwogen en 19% had een zelfmoordpoging ondernomen (Jones et al., 2016). Uit de resultaten van deze studie blijkt dat iets meer dan acht op de tien intersexe respondenten er ooit al ernstig over nagedacht heeft een einde aan hun leven te maken (81.5%, n = 22). Ook bijna vier op de tien respondenten heeft ooit een zelfmoordpoging ondernomen (37%, n = 10). **Deze cijfers, en de combinatie met de ontevredenheid ten opzichte van formele en informele instanties, toont de noodzaak en waarde van goed opgeleid personeel, zowel binnen de gezondheidszorg, de (mentale) welzijnssector en slachtofferhulp, als binnen het politiekorps. Ook dient er gericht onderzoek uitgevoerd te worden naar het welzijn van LGBTI+ personen en naar preventie en zorg op maat om het welzijn van LGBTI+ personen te verhogen, met het oog op de uitvoering van het suïcidepreventiebeleid, waarin LGBTI+ personen als expliciete risicogroep erkend zijn.**

De resultaten uit het onderzoek en de daaruit volgende aanbevelingen ondersteunen meerdere voorstellen in de resolutie over geweld en discriminatie tegen LGBTIQI+ personen (Vlaams Parlement, 2021).

6.1. Limitaties van het onderzoek

Dit onderzoek is correlatieel, waardoor we geen sterke causale verbanden kunnen claimen en het is mogelijk dat de personen die ervoor kozen om deel te nemen aan deze studie verschillen van degenen die niet wensten deel te nemen. We kunnen niet zeker weten of de steekproeftrekking vrij is van bias. Uit het kwalitatieve luik bleek dat sommige personen niet wensten deel te nemen uit angst voor secundaire trauma's, of omdat het voor hen te moeilijk zou zijn om in groep of tegen een onbekende te praten over wat hen overkwam. Het is dus mogelijk dat de personen die erg lijden onder de gevolgen van hun geweldervaringen minder aan bod kwamen doorheen deze studie. Daarnaast is de afhankelijke variabele (geweld) gebaseerd op een subjectieve beleving, waardoor er beperkingen zijn in verband met de generalisatie van de bevindingen. **Zo werd ook de beweegreden van de pleger bevroegd vanuit de subjectieve beleving van de respondent, daderonderzoek zou hierover dus meer duiding geven.**

6.2. Aanbevelingen voor verder onderzoek

- In dit onderzoek werd de groep 'queer' gevormd op basis van 39 respondenten die 'anders, namelijk' hadden aangeduid in de vragenlijst en bij de open antwoordoptie 'queer' aangaven. In toekomstig onderzoek zou het een goed idee kunnen zijn om de optie 'queer' al aan te bieden in de vragenlijst bij de vraag over seksuele oriëntatie (zie 'Technisch rapport').
- De voorliggende onderzoeksresultaten dienen als een nulmeting en bevragen de geweldervaringen van LGBTI+ personen gedurende de twee jaar voorafgaand aan de studie. Het is zeer interessant om dit onderzoek om de vijf à tien jaar te herhalen, zodat evoluties over de tijd waargenomen kunnen worden.
- In deze studie was het kwalitatieve luik een zeer nuttige aanvulling op het kwantitatieve luik. De kwalitatieve bevindingen leidden tot meer inzicht over de kwantitatieve bevindingen en gaven de verhalen achter de cijfers weer. Toekomstig onderzoek naar geweld heeft dus baat bij een mixed-methode benadering.
- Er is behoefte aan maatschappelijk bewustwording met betrekking tot het intersekse thema. Hoewel medisch onderzoek zich al vaak heeft gericht op deze doelgroep, is er een gebrek aan sociaalwetenschappelijk onderzoek dat zich specifiek richt op deze doelgroep.
- Er bestaat nog veel stigma rond bisexualiteit. Ook rapporteert deze groep vaker fysiek geweld. Onderzoek specifiek gericht naar de bi+ gemeenschap is daarom ook noodzakelijk.
- In dit onderzoek werd de beweegreden van de plegger bevestigd vanuit de subjectieve beleving van de respondent, daderonderzoek zou hierover meer duiding geven.
- Onderzoek naar micro-agressies tegenover LGBT-personen heeft zich in het verleden vooral gericht op de werkcontext (Galupo & Resnick, 2016; Resnick & Galupo, 2019). Hoewel er in deze studie met verschillende items wordt gepolst naar ervaringen die onder de noemer micro-agressies vallen, is de focus van dit onderzoek veel breder. Onderzoek dat zich specifiek richt op micro-agressies en hun context, impact, etc. zou zeer interessant zijn.

7/

Referenties

- Aboujaoude, E., Savage, M. W., Starcevic, V., & Salame, W. O. (2015). Cyberbullying: Review of an Old Problem Gone Viral. *Journal of Adolescent Health, 57*(1), 10-18.
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2015.04.011>
- Abreu, R. L., & Kenny, M. C. (2017). Cyberbullying and LGBTQ Youth: A Systematic Literature Review and Recommendations for Prevention and Intervention. *Journal of Child & Adolescent Trauma, 11*(1), 81-97.
<https://doi.org/10.1007/s40653-017-0175-7>
- Addis, S., Davies, M., Greene, G., MacBride-Stewart, S., & Shepherd, M. (2009). The health, social care and housing needs of lesbian, gay, bisexual and transgender older people: a review of the literature. *Health & Social Care in the Community, 17*(6), 647-658.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2524.2009.00866.x>
- Agentschap Zorg en Gezondheid. (2012). *Vlaams Actieplan Suïcidepreventie II: 2012-2020*.
<https://www.zorg-en-gezondheid.be/sites/default/files/atoms/files/Vlaams%20Actieplan%20Su%C3%AFcidepreventie%202012-2020.pdf>
- Ajzen, I. (1985). From intentions to actions: A theory of planned behavior. In J. Kuhl & J. Beckmann (Eds.), *Action-control: From cognition to behavior* (pp. 11-39). Springer.
- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50*(2), 179-211.
[https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-t](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-t)
- Ajzen, I. (2005). *Attitudes, Personality and Behavior (2nd Edition)*. Open University Press.

- Alderson, J., Madill, A., & Balen, A. (2004). Fear of devaluation: Understanding the experience of intersexed women with androgen insensitivity syndrome. *British Journal of Health Psychology*, 9(1), 81-100.
<https://doi.org/10.1348/135910704322778740>
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Argyle, M. (2013). *The Psychology of Happiness*.
<https://doi.org/10.4324/9781315812212>
- Austin, A., & Goodman, R. (2017). The Impact of Social Connectedness and Internalized Transphobic Stigma on Self-Esteem Among Transgender and Gender Non-Conforming Adults. *Journal of Homosexuality*, 64(6), 825-841.
<https://doi.org/10.1080/00918369.2016.1236587>
- Bajszczak, K., Szarras-Czapnik, M., Walczak-Jędrzejowska, R., Marchlewska, K., & Slowikowska-Hilczer, J. (2020). The risk of mental disorders in patients with disorders/differences of sex differentiation/development (DSD) and Y chromosome. *Endokrynologia Polska*, 71(2), 168-175.
<https://doi.org/10.5603/ep.a2020.0005>
- Basow, S. A., & Johnson, K. (2000). Predictors of Homophobia in Female College Students. *Sex Roles*, 42(5/6), 391-404.
<https://doi.org/10.1023/a:1007098221316>
- Baumeister, R. F., & Campbell, W. K. (1999). The Intrinsic Appeal of Evil: Sadism, Sensational Thrills, and Threatened Egotism. In *Violence* (pp. 415-426).
<https://doi.org/10.4324/9781315182063-31>
- Regeerakkoord 30 september 2020, (2020).
https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf
- WETSONTWERP tot aanvulling van de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk wat de preventie van psychosociale risico's op het werk betreft, waaronder inzonderheid geweld, pesterijen en ongewenst seksueel gedrag op het werk (*). WETSONTWERP tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en de wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk wat de gerechtelijke procedures betreft (**). (2013).
<https://transgenderinfo.be/wp-content/uploads/53K3101001.pdf>
- Bennecke, E., Köhler, B., Röhle, R., Thyen, U., Gehrman, K., Lee, P., Nordenström, A., Cohen-Kettenis, P., Bouvattier, C., & Wiesemann, C. (2021). Disorders or Differences of Sex Development? Views of Affected Individuals on DSD Terminology. *Journal of Sex Research*, 58(4), 522-531.
<https://doi.org/10.1080/00224499.2019.1703130>
- Berg, R. C., Munthe-Kaas, H. M., & Ross, M. W. (2016). Internalized Homonegativity: A Systematic Mapping Review of Empirical Research. *Journal of Homosexuality*, 63(4), 541-558.
<https://doi.org/10.1080/00918369.2015.1083788>
- Berg, R. C., Weatherburn, P., Ross, M. W., & Schmidt, A. J. (2015). The Relationship of Internalized Homonegativity to Sexual Health and Well-Being Among Men in 38 European Countries Who Have Sex With Men. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health*, 19(3), 285-302.
<https://doi.org/10.1080/19359705.2015.1024375>

- Berkman, C. S., & Zinberg, G. (1997). Homophobia and Heterosexism in Social Workers. *Social Work*, 42(4), 319-332. <https://doi.org/10.1093/sw/42.4.319>
- Berrill, K. T. (1992). Anti-gay violence and victimization in the United States: An overview. In G. M. Herek & K. T. Berrill (Eds.), *Hate crimes: Confronting violence against lesbians and gay men* (pp. 19-45). Sage Publications.
- Berton, E. (2020). France to put domestic abuse victims in hotels after jump in numbers. *Reuters News Agency*. <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-women-abuse-trfn/france-to-put-domesticabuse-victims-in-hotels-after-jump-in-numbers-idUSKBN21H37P>
- Beyrer, C., Baral, S. D., van Griensven, F., Goodreau, S. M., Chariyalertsak, S., Wirtz, A. L., & Brookmeyer, R. (2012). Global epidemiology of HIV infection in men who have sex with men. *The Lancet*, 380(9839), 367-377. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(12\)60821-6](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(12)60821-6)
- Black, W. W., Fedewa, A. L., & Gonzalez, K. A. (2012). Effects of “Safe School” Programs and Policies on the Social Climate for Sexual-Minority Youth: A Review of the Literature. *Journal of LGBT Youth*, 9(4), 321-339. <https://doi.org/10.1080/19361653.2012.714343>
- Blondeel, K., De Vasconcelos, S., García-Moreno, C., Stephenson, R., Temmerman, M., & Toskin, I. (2017). Violence motivated by perception of sexual orientation and gender identity: a systematic review. *Bulletin of the World Health Organization*, 96(1), 29–41. <https://doi.org/10.2471/blt.17.197251>
- Blumenfeld, W. J., & Cooper, R. M. (2010). LGBT and allied youth responses to cyberbullying: Policy implications. *International Journal of Critical Pedagogy*, 3(1), 114-133. <http://libjournal.uncg.edu/index.php/ijcp/article/viewFile/72/57>
- Bockting, W. O., Miner, M. H., Swinburne Romine, R. E., Hamilton, A., & Coleman, E. (2013). Stigma, Mental Health, and Resilience in an Online Sample of the US Transgender Population. *American Journal of Public Health*, 103(5), 943-951. <https://doi.org/10.2105/ajph.2013.301241>
- Bogaert, A. F. (2015). Asexuality: What it is and why it matters. *Journal of Sex Research*, 52(4), 362-379. <https://doi.org/10.1080/00224499.2015.1015713>
- Bossler, A. M., & Holt, T. J. (2009). On-line activities, guardianship, and malware infection: An examination of routine activities theory. *International Journal of Cyber Criminology*, 3(1). <http://www.cybercrimejournal.com/bosslerholtijcc2009.pdf>
- Brownmiller, S. (1975). Against Our Will: Men, Women and Rape. In R. K. Bergen, J. L. Edleson, & C. M. Renzetti (Eds.), *Violence against women: Classic papers* (pp. 5–8). Pearson Education
- Budge, S. L., Adelson, J. L., & Howard, K. A. S. (2013). Anxiety and depression in transgender individuals: The roles of transition status, loss, social support, and coping. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 81(3), 545-557. <https://doi.org/10.1037/a0031774>

- Buijs, L., Hekma, G., & Duyvendak, J. (2009). *Als ze maar van me afblijven: Een onderzoek naar antihomoseksueel geweld in Amsterdam*.
<https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/35266/340064.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Buijs, L., Hekma, G., & Duyvendak, J. W. (2011). 'As long as they keep away from me': The paradox of antigay violence in a gay-friendly country. *Sexualities*, 14(6), 632-652.
<https://doi.org/10.1177/1363460711422304>
- Burke, S. E., Dovidio, J. F., Przeworski, J. M., Hardeman, R. R., Perry, S. P., Phelan, S. M., Nelson, D. B., Burgess, D. J., Yeazel, M. W., & van Ryn, M. (2015). Do contact and empathy mitigate bias against gay and lesbian people among heterosexual first-year medical students? A report from the medical student CHANGE study. *Academic Medicine*, 90(5), 645-651.
<https://doi.org/10.1097/acm.0000000000000661>
- Cabot, M. (2007). *Pants on Fire*. HarperTeen.
- Callens, N. (2014). *The past, the present, the future : genital treatment practices in disorders of sex development under scrutiny* Ghent University]. Ghent, Belgium.
<https://biblio.ugent.be/publication/4302891/file/4302923.pdf>
- Callens, N., Van der Zwan, Y. G., Drop, S. L. S., Cools, M., Beerendonk, C. M., Wolffenbuttel, K. P., & Dessens, A. B. (2012). Do Surgical Interventions Influence Psychosexual and Cosmetic Outcomes in Women with Disorders of Sex Development? *ISRN Endocrinology*, 2012, 1-8.
<https://doi.org/10.5402/2012/276742>
- Cannoot, P. (2019). *The right to personal autonomy regarding sex (characteristics), gender (identity and/or expression) and sexual orientation: towards an inclusive legal system* Ghent University]. Ghent.
<https://biblio.ugent.be/publication/8631237/file/8631238.pdf>
- Carman, M., Corboz, J., & Dowsett, G. W. (2012). Falling through the cracks: the gap between evidence and policy in responding to depression in gay, lesbian and other homosexually active people in Australia. *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 36(1), 76-83.
<https://doi.org/10.1111/j.1753-6405.2012.00828.x>
- Cast, A. D., & Burke, P. J. (2002). A Theory of Self-Esteem. *Social Forces*, 80(3), 1041-1068.
<https://doi.org/10.1353/sof.2002.0003>
- Castle, T., Gross, L., Garnets, L. D., & Kimmel, D. C. (2003). *Psychological Perspectives on Lesbian, Gay, and Bisexual Experiences*. Columbia University Press.
<https://doi.org/10.7312/garn12412>
- Cazenave, N. A., & Zahn, M. A. (1992). Women, murder, and male domination: Police reports of domestic violence in Chicago and Philadelphia. In E. C. Viano (Ed.), *Intimate violence: Interdisciplinary perspectives* (pp. 83-97). Hemisphere Publishing Corp.

- Chakraborti, N., & Hardy, S. J. (2015). *LGB&T Hate Crime Reporting: Identifying Barriers and Solutions*. E. a. H. R. Commission.
<http://hdl.handle.net/20.500.12389/22287>
- Chakraborty, A., McManus, S., Brugha, T. S., Bebbington, P., & King, M. (2011). Mental health of the non-heterosexual population of England. *British Journal of Psychiatry*, 198(2), 143-148.
<https://doi.org/10.1192/bjp.bp.110.082271>
- Chamberland, L. (2011). *The impact of homophobia and homophobic violence on the perseverance and scholar success*.
- Chen, J. K., & Hung, F. N. (2020). Sexual Orientation Victimization and Depression among Lesbian, Gay and Bisexual Youths in Hong Kong: The Mediating Role of Social Support. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 30(5), 679-693.
<https://doi.org/10.1080/10926771.2020.1821853>
- Collins, P. H., & Bilge, S. (2020). *Intersectionality* (Vol. 2nd Edition). Polity Press.
- Cools, M., Nordenström, A., Robeva, R., Hall, J., Westerveld, P., Flück, C., Köhler, B., Berra, M., Springer, A., Schweizer, K., & Pasterski, V. (2018). Caring for individuals with a difference of sex development (DSD): A Consensus Statement. *Nature Reviews Endocrinology*, 14(7), 415-429.
<https://doi.org/10.1038/s41574-018-0010-8>
- Cooper, R. M., & Blumenfeld, W. J. (2012). Responses to Cyberbullying: A Descriptive Analysis of the Frequency of and Impact on LGBT and Allied Youth. *Journal of LGBT Youth*, 9(2), 153-177.
<https://doi.org/10.1080/19361653.2011.649616>
- Costello, M., Hawdon, J., & Cross, A. (2017). Virtually Standing Up or Standing By? Correlates of Enacting Social Control Online. *International Journal of Criminology and Sociology*, 6, 16-28. <http://hdl.handle.net/10919/81716>
- Costello, M., Rukus, J., & Hawdon, J. (2018). We don't like your type around here: Regional and residential differences in exposure to online hate material targeting sexuality. *Deviant Behavior*, 40(3), 385-401.
<https://doi.org/10.1080/01639625.2018.1426266>
- Cox, N., Dewaele, A., & Vincke, J. (2010). *Sexual stigma in Flemish youth: "I do respect them, but I'd rather have them normal and discrete like everybody else" Exploring heteronormativity and (internalized) homonegativity in the Flemish context*.
- Crenshaw, K. (1991). Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1260.
<https://doi.org/10.2307/1229039>
- Crenshaw, K. (2017). *On Intersectionality: Essential Writings*. The New Press.
- Creswell, J. W., & Zhang, W. (2009). The application of mixed methods designs to trauma research. *Journal of Traumatic Stress*, 22(6), 612-621.
<https://doi.org/10.1002/jts.20479>

- D'Augelli, A. R. (1998). Developmental implications of victimization of lesbian, gay, and bisexual youths. In G. M. Herek (Ed.), *Stigma and sexual orientation: Understanding prejudice against lesbians, gay men, and bisexuals* (pp. 187-201). Sage Publications.
- D'Augelli, A. R., & Grossman, A. H. (2001). Disclosure of sexual orientation, victimization, and mental health among lesbian, gay, and bisexual older adults. *Journal of Interpersonal Violence, 16*(10), 1008-1027.
<https://doi.org/10.1177/088626001016010003>
- D'Augelli, A. R., Grossman, A. H., & Starks, M. T. (2006). Childhood gender atypicality, victimization, and PTSD among lesbian, gay, and bisexual youth. *Journal of Interpersonal Violence, 21*, 1462-1482.
<https://doi.org/10.1177/0886260506293482>
- D'Augelli, A. R., Pilkington, N. W., & Hershberger, S. L. (2002). Incidence and mental health impact of sexual orientation victimization of lesbian, gay, and bisexual youths in high school. *School Psychology Quarterly, 17*(2), 148 to 167.
<https://doi.org/10.1521/scpq.17.2.148.20854>
- D'haese, L., Dewaele, A., & Van Houtte, M. (2014). *Geweld tegenover holebi's II: een online survey over ervaringen met holebigeweld in Vlaanderen en de nasleep ervan*. S. Gelijkekansenbeleid.
<http://www.steunpuntgelijkekansen.be/wp-content/uploads/Geweld-tegenover-Holebis-II-tussentijdsrapport-2014-Lies-dHaese-130514-bvl.pdf>
- Davies, S., & Batha, E. (2020). Europe braces for domestic abuse 'perfect storm' amid coronavirus lockdown. *Thomas Reuters Foundation News*.
<https://news.trust.org/item/20200326160316-710uf>.
- De Mouriquand, P., Brindusa Gorduz, D., Gay, C., Meyer-Bahlburg, H. F. L., Baker, L., Baskin, L. S., Bouvattier, C., Braga, L. H., Caldamone, A. C., & Duranteau, L. e. a. (2016). Surgery in disorders of sex development (DSD) with a gender issue : if (why), when, and how? *Journal of Pediatric Urology, 12*(3), 139-149.
- De Schrijver, L., Fomenko, E., Krahé, B., Roelens, K., Vander Beken, T., & Keygnaert, I. (2022). Minority Identity, Othering-Based Stress, and Sexual Violence. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(7), 4221.
<https://doi.org/10.3390/ijerph19074221>
- de Vos, E. (2022). *Trans* personen op de vlucht: Een educatief pakket vanuit intersectioneel perspectief*. Universiteit Gent. Gent.
- de Vries, A. L. C., Roehle, R., Marshall, L., Frisén, L., van de Grift, T. C., Kreukels, B. P. C., Bouvattier, C., Köhler, B., Thyen, U., Nordenström, A., Rapp, M., & Cohen-Kettenis, P. T. (2019). Mental Health of a Large Group of Adults With Disorders of Sex Development in Six European Countries. *Psychosomatic Medicine, 81*(7), 629-640.
<https://doi.org/10.1097/psy.0000000000000718>
- de Vries, J. M. A., Downes, C., Sharek, D., Doyle, L., Murphy, R., Begley, T., McCann, E., Sheerin, F., Smyth, S., & Higgins, A. (2020). An exploration of happiness within the Irish LGBTI community. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health, 24*(1), 40-76.
<https://doi.org/10.1080/19359705.2019.1646689>

- Decat, M. (2022). *Aseksualiteit: het “kneusje” van de LGBTQ+ familie?* Ghent University]. Ghent.
- Defensie. (2015). *Seksuele geaardheid in het Diversiteitsbeleid*. http://www.beldefrac.be/wp-content/uploads/2021/03/DGHR-SPS-HOLEBI-001_N.pdf
- DeKeseredy, W. S., & Schwartz, M. D. (2005). Masculinities and interpersonal violence. In *Handbook on studies of men & masculinities* (pp. 353-366). <https://doi.org/10.4135/9781452233833>
- Detrie, P. M., & Lease, S. H. (2007). The Relation of Social Support, Connectedness, and Collective Self-Esteem to the Psychological Well-Being of Lesbian, Gay, and Bisexual Youth. *Journal of Homosexuality*, 53(4), 173-199. <https://doi.org/10.1080/00918360802103449>
- Dewaele, A. (2006). *De sociale netwerken van holebi's - Over vriendschap en andere bloedbanden* [Doctor, Universiteit Antwerpen]. Antwerpen. <https://biblio.ugent.be/publication/1142969/file/1142984>
- Dewaele, A. (2009). *Het discours van jongeren over gender en holebiseksualiteit. Over flexen, players en metroseksualiteit*. <https://biblio.ugent.be/publication/1142914/file/1142960.pdf>
- Dewaele, A., J., V., Van Houtte, M., & Cox, N. (2008). *De schoolloopbaan van holebi- en heterojongeren*. Policy Centre on Equality Policies.
- Dewaele, A., & Van Houtte, M. (2010). *Zichtbaarheid- en discriminatiemanagement bij holebi-jongeren*. Steunpunt Gelijkekansenbeleid.
- Dierckx, M., Meier, P., & Motmans, J. (2017). “Beyond the Box”: A Comprehensive Study of Sexist, Homophobic, and Transphobic Attitudes Among the Belgian Population. *Journal of Diversity and Gender Studies*, 4(1), 5-34. <https://doi.org/10.11116/digest.4.1.1>
- Douglass, R. P., Conlin, S. E., Duffy, R. D., & Allan, B. A. (2017). Examining moderators of discrimination and subjective well-being among LGB individuals. *Journal of Counseling Psychology*, 64(1), 1-11. <https://doi.org/10.1037/cou0000187>
- Egale. (2020). *Impact of COVID-19: Canada's LGBTQI2S Community in Focus*.
- Engberg, H., Strandqvist, A., Nordenström, A., Butwicka, A., Nordenskjöld, A., Hirschberg, A. L., & Frisén, L. (2018). Increased psychiatric morbidity in women with complete androgen insensitivity syndrome or complete gonadal dysgenesis. *Yearbook of Paediatric Endocrinology*. <https://doi.org/10.1530/ey.15.6.18>
- Espelage, D. L., Basile, K. C., De la Rue, L., & Hamburger, M. E. (2014). Longitudinal Associations Among Bullying, Homophobic Teasing, and Sexual Violence Perpetration Among Middle School Students. *Journal of Interpersonal Violence*, 30(14), 2541-2561. <https://doi.org/10.1177/0886260514553113>
- Estrich, S. (1988). *Real rape*. Harvard University Press.

- EU Agency for Fundamental Rights. (2014). *Being Trans in the European Union. Comparative analysis of EU LGBT survey data*. P. O. o. t. E. Union.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-being-trans-eu-comparative-0_en.pdf
- EU Agency for Fundamental Rights. (2020). *A long way to go for LGBTI equality*. P. O. o. t. E. Union.
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf
- Eurofound. (2017). *European Quality of Life Survey 2016: Quality of life, quality of public services, and quality of society*.
- European commission. (2019). *Special Eurobarometer 493: Discrimination in the European Union*.
<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>
- Fabbre, V. D., & Gaveras, E. (2020). The manifestation of multilevel stigma in the lived experiences of transgender and gender nonconforming older adults. *American Journal of Orthopsychiatry*, 90(3), 350-360.
<https://doi.org/10.1037/ort0000440>
- Falhammar, H., Claahsen-van der Grinten, H., Reisch, N., Slowikowska-Hilczner, J., Nordenström, A., Roehle, R., Bouvattier, C., Kreukels, B. P. C., & Köhler, B. (2018). Health status in 1040 adults with disorders of sex development (DSD): a European multicenter study. *Endocrine Connections*, 7(3), 466-478.
<https://doi.org/10.1530/ec-18-0031>
- Felten, H., & Schuyf, J. (2011). *Zoenen is gevaarlijk. Onderzoek naar geweld tegen lesbiese vrouwen*
<https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/Rapport%20onderzoek%20naar%20geweld%20tegen%20lesbiese%20vrouwen%20%5BMOV-181998-0.3%5D.pdf>
- Fernández-Garrido, S., & Medina-Domenech, R. (2020). 'Bridging the Sexes': Feelings, Professional Communities and Emotional Practices in the Spanish Intersex Clinic. *Science as Culture*, 29(2), 1-22.
<https://doi.org/10.1080/09505431.2020.1718088>
- Finlay, B., & Walther, C. S. (2003). The Relation of Religious Affiliation, Service Attendance, and Other Factors to Homophobic Attitudes among University Students. *Review of Religious Research*, 44(4), 370.
<https://doi.org/10.2307/3512216>
- Fleming, M. J., Greentree, S., Cocotti-Muller, D., Elias, K. A., & Morrison, S. (2006). Safety in Cyberspace. *Youth & Society*, 38(135-154).
<https://doi.org/10.1177/0044118x06287858>
- Franklin, K. (1998). Unassuming Motivations: Contextualizing the Narratives of Antigay Assailants. In *Stigma and Sexual Orientation: Understanding Prejudice against Lesbians, Gay Men, and Bisexuals* (pp. 1-23).
<https://doi.org/10.4135/9781452243818.n1>
- Franklin, K. (2000). Antigay behaviors among young adults: Prevalence, patterns, and motivators in a noncriminal population. *Journal of Interpersonal Violence*, 15, 339-362.
<https://doi.org/10.1177/088626000015004001>

- Fredriksen-Goldsen, K. I., Cook-Daniels, L., Kim, H. J., Erosheva, E. A., Emlet, C. A., Hoy-Ellis, C. P., Goldsen, J., & Muraco, A. (2014). Physical and mental health of transgender older adults: an at-risk and underserved population. *Gerontologist, 54*(3), 488-500.
<https://doi.org/10.1093/geront/gnt021>
- Garnets, L., Herek, G. M., & Levy, B. (1990). Violence and Victimization of Lesbians and Gay Men. *Journal of Interpersonal Violence, 5*(3), 366-383.
<https://doi.org/10.1177/088626090005003010>
- Gelijke Kansen Vlaanderen. (2012). *Holebi- en transgenderbeleid in Vlaanderen - Een inleiding -*.
<https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/7936>
- Gisle, L. (2018). *Gezondheidsenquête, België*.
https://www.sciensano.be/sites/default/files/1-mental_health_report_2018_nl2.pdf
- Giuliano. (2001). *The relationships among boredom, lack of life meaning and adolescent violence*
- Godemont, J., & Dewaele, A. (2004). *Geen roos zonder doornen: oudere holebi's, hun sociale omgeving en specifieke behoeften*.
<https://biblio.ugent.be/publication/1143531/file/1143532.pdf>
- Goldberg, D., & Willimas, P. (1988). *A user's guide to the General Health Questionnaire*.
- Gonzales, G., & Henning-Smith, C. (2015). Disparities in Health and Disability Among Older Adults in Same-Sex Cohabiting Relationships. *Journal of Aging and Health, 27*(3), 432-453.
<https://doi.org/10.1177/0898264314551332>
- Gordon, A. R., & Meyer, I. H. (2007). Gender Nonconformity as a Target of Prejudice, Discrimination, and Violence Against LGB Individuals. *Journal of LGBT Health Research, 3*(3), 55-71.
<https://doi.org/10.1080/15574090802093562>
- Gouvernet, B., & Bonierbale, M. (2022). Bio-psychosocial study on the impact of the COVID-19 lockdown on depression and anxiety in a sample of 1753 French-speaking subjects. *L'Encéphale, 48*(2), 118-124.
<https://doi.org/10.1016/j.encep.2021.03.002>
- Gressgård, R. (2013). Asexuality: From pathology to identity and beyond. *Psychology and Sexuality, 4*(2), 179-192.
<https://doi.org/10.1080/19419899.2013.774166>
- Gupta, K. (2017). And Now I'm Just Different, but There's Nothing Actually Wrong With Me": Asexual Marginalization and Resistance. *Journal of Homosexuality, 64*(8), 991-1013.
<https://doi.org/10.1080/00918369.2016.1236590>
- Hanmer, J., & Maynard, M. (1987). *Women, Violence and Social Control*.
<https://doi.org/10.1007/978-1-349-18592-4>
- Hatzenbuehler, M. L. (2011). The Social Environment and Suicide Attempts in Lesbian, Gay, and Bisexual Youth. *Pediatrics, 127*(5), 896-903.
<https://doi.org/10.1542/peds.2010-3020>

- Hatzenbuehler, M. L., & Pachankis, J. E. (2016). Stigma and minority stress as social determinants of health among lesbian, gay, bisexual, and transgender youth: Research evidence and clinical implications. *Pediatric Clinics of North America*, 63, 985–997.
<https://doi.org/10.1016/j.pcl.2016.07.00>
- Hendricks, M. L., & Testa, R. J. (2012). A conceptual framework for clinical work with transgender and gender nonconforming clients: An adaptation of the Minority Stress Model. *Professional Psychology: Research and Practice*, 43(5), 460–467.
<https://doi.org/10.1037/a0029597>
- Henry, D. B., Tolan, P. H., & Gorman-Smith, D. (2001). Longitudinal Family and Peer Group Effects on Violence and Nonviolent Delinquency. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 30(2), 172–186.
https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3002_5
- Herek, G. M. (1992). The social context of hate crimes: Notes on cultural heterosexism. In G. M. Herek & K. T. Berrill (Eds.), *Hate crimes: Confronting violence against lesbians and gay men* (pp. 89–104). Sage Publications.
- Herek, G. M. (1998). *Stigma and Sexual Orientation: Understanding Prejudice against Lesbians, Gay Men, and Bisexuals*.
<https://doi.org/10.4135/9781452243818>
- Herek, G. M. (2000). The psychology of sexual prejudice. *Current Directions in Psychological Science*, 9(1), 19–22.
<https://doi.org/10.1111/1467-8721.00051>
- Herek, G. M. (2002). Gender Gaps in Public Opinion about Lesbians and Gay Men. *Public Opinion Quarterly*, 66(1), 40–66.
<https://doi.org/10.1086/338409>
- Herek, G. M. (2004). Beyond “Homophobia”: Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. *Sexuality Research and Social Policy*, 1(2), 6–24.
<https://doi.org/10.1525/srsp.2004.1.2.6>
- Herek, G. M. (2007). Confronting Sexual Stigma and Prejudice: Theory and Practice. *Journal of Social Issues*, 63(4), 905–925.
<https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2007.00544.x>
- Herek, G. M., & Capitanio, J. P. (1995). Black heterosexuals’ attitudes toward lesbians and gay men in the United States. *Journal of Sex Research*, 32(2), 95–105.
<https://doi.org/10.1080/00224499509551780>
- Herek, G. M., & Capitanio, J. P. (1996). “Some of My Best Friends”: Intergroup Contact, Concealable Stigma, and Heterosexuals’ Attitudes Toward Gay Men and Lesbians. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(4), 412–424.
<https://doi.org/10.1177/0146167296224007>
- Herek, G. M., Chopp, R., & Strohl, D. (2007). Sexual stigma: Putting sexual minority health issues in context. In *The health of sexual minorities: Public health perspectives on lesbian, gay, bisexual, and transgender populations*. (pp. 171–208). Springer.

- Herek, G. M., Cogan, J. C., & Gillis, J. R. (2002). Victim Experiences in Hate Crimes Based on Sexual Orientation. *Journal of Social Issues, 58*(2), 319-339.
<https://doi.org/10.1111/1540-4560.00263>
- Herek, G. M., Gillis, J. R., & Cogan, J. C. (1999). Psychological sequelae of hate-crime victimization among lesbian, gay, and bisexual adults. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 67*(6), 945-951.
<https://doi.org/10.1037/0022-006x.67.6.945>
- Herek, G. M., Gillis, J. R., & Cogan, J. C. (2009). Internalized stigma among sexual minority adults: Insights from a social psychological perspective. *Journal of Counseling Psychology, 56*(1), 32-43.
<https://doi.org/10.1037/a0014672>
- Herek, G. M., & Glunt, E. K. (1993). Interpersonal contact and heterosexuals' attitudes toward gay men: Results from a national survey. *Journal of Sex Research, 30*(3), 239-244.
<https://doi.org/10.1080/00224499309551707>
- Herek, G. M., & McLemore, K. A. (2013). Sexual Prejudice. *Annual Review of Psychology, 64*(1), 309-333.
<https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143826>
- Hershberger, S. L., & D'Augelli, A. R. (1995). The impact of victimization on the mental health and suicidality of lesbian, gay, and bisexual youths. *Developmental Psychology, 31*(1), 65-74.
<https://doi.org/10.1037/0012-1649.31.1.65>
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. s. (2014). *Bullying Beyond the Schoolyard (2nd edition)*. SAGE Publication.
- Hooghe, M. (2011). The Impact of Gendered Friendship Patterns on the Prevalence of Homophobia Among Belgian Late Adolescents. *Archives of Sexual Behavior, 40*(3), 543-550.
<https://doi.org/10.1007/s10508-010-9635-y>
- Hooghe, M., Quintelier, E., Claes, E., Dejaeghere, Y., & Harrell, A. (2007). *De houding van jongeren ten aanzien van holebi-rechten: Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse*.
- Huebner, D. M., Rebchook, G. M., & Kegeles, S. M. (2004). Experiences of Harassment, Discrimination, and Physical Violence Among Young Gay and Bisexual Men. *American Journal of Public Health, 94*(7), 1200-1203.
<https://doi.org/10.2105/ajph.94.7.1200>
- Hussein, A. (2009). The use of Triangulation in Social Sciences Research. *Journal of Comparative Social Work, 4*(1), 106-117.
<https://doi.org/10.31265/jcsw.v4i1.48>
- Huysentruyt, H., Dewaele, A., & Meier, P. (2014). *De context van homofoob geweld in de publieke ruimte: een etnografisch onderzoek in het centrum van Brussel*.
<https://adoc.pub/de-context-van-homofoob-geweld.html>
- ILGA-Europe. (2020). *COVID-19 and Specific Impact on LGBTI+ People and What Authorities Should Be Doing to Mitigate Impact*.

- Ilga Europe. (2022). *Annual Review of the Human Rights Situation of Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex People in Europe and Central Asia*.
http://www.ilga-europe.org/sites/default/files/2022/full_annual_review.pdf
- Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen. (2021). *jaerverslag 2021*.
https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/158_-_jaerverslag_2021.pdf
- James, S. E., Herman, J. L., Rankin, S., Keisling, M., Mottet, L., & Anafi, M. (2016). *The Report of the 2015 U.S. Transgender Survey*.
<https://transequality.org/sites/default/files/docs/usts/USTS-Full-Report-Dec17.pdf>
- Jarrett, B. A., Peitzmeier, S. M., Restar, A., Adamson, T., Howell, S., Baral, S., & Beckham, S. W. (2020). Gender-affirming care, mental health, and economic stability in the time of COVID-19: a global cross-sectional study of transgender and non-binary people. *medRxiv : the preprint server for health sciences*.
<https://doi.org/10.1101/2020.11.02.20224709>
- Johannsen, T. H., Ripa, C. P. L., Mortensen, E. L., & Main, K. M. (2006). Quality of life in 70 women with disorders of sex development. *European Journal of Endocrinology*, 155(6), 877–885.
<https://doi.org/10.1530/eje.1.02294>
- Johns, M. M., Beltran, O., Armstrong, H. L., Jayne, P. E., & Barrios, L. C. (2018). Protective Factors Among Transgender and Gender Variant Youth: A Systematic Review by Socioecological Level. *The Journal of Primary Prevention*, 39(3), 263-301.
<https://doi.org/10.1007/s10935-018-0508-9>
- Johnson, K., Auerswald, C., LeBlanc, A. J., & Bockting, W. O. (2019). Invalidation Experiences And Protective Factors Among Non-Binary Adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 64(2), S4.
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2018.10.021>
- Jones, T., Hart, B., Carpenter, M., Ansara, G., Leonard, W., & Lucke, J. (2016). *Intersex: Stories and Statistics from Australia*.
<https://doi.org/10.11647/obp.0089>
- Kagi, J. (2020). Crime rate in WA plunges amid coronavirus social distancing lockdown measures. *ABC News Australia*.
<https://www.abc.net.au/news/2020-04-08/coronavirus-shutdown-sees-crime-rate-drop-in-wa/12132410>
- Karkazis, K. (2008). *Fixing Sex: Intersex, Medical Authority, and Lived Experience*.
<https://doi.org/10.1515/9780822389217>
- Katz-Wise, S. L., & Hyde, J. S. (2012). Victimization experiences of lesbian, gay, and bisexual individuals: A meta-analysis. *Journal of Sex Research*, 49(142-167).
<https://doi.org/10.1080/00224499.2011.637247>
- Kelleher, C. (2009). Minority stress and health: Implications for lesbian, gay, bisexual, transgender, and questioning (LGBTQ) young people. *Counselling Psychology Quarterly*, 22(4), 373-379.
<https://doi.org/10.1080/09515070903334995>

- Kelly, L., & Radford, J. (1990). "Nothing really happened": the invalidation of women's experiences of sexual violence. *Critical Social Policy*, 10(30).
<https://doi.org/10.1177/026101839001003003>
- Keuzenkamp, S. (2012). *Worden wie je bent. Het leven van transgenders in Nederland*. S. C. Planbureau.
https://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2012/Worden_wie_je_bent
- Keygnaert, I., De Schrijver, L., Cismaru Inescu, A., Schapansky, E., Nobels, A., Hahaut, B., Stappers, C., De Bauw, Z., Lemonne, A., Renard, B., Weewauters, M., Nisen, L., Vander Beken, T., & Vandeviver, C. (2021). *UN-MENAMAIS: Understanding the Mechanisms, Nature, Magnitude and Impact of Sexual Violence in Belgium*. http://www.belspo.be/belspo/brain-be/projects/FinalReports/UN-MENAMAIS_FinalRep_v2.pdf
- Kidd, J. D., Jackman, K. B., Barucco, R., Dworkin, J. D., Dolezal, C., Navalta, T. V., Belloir, J., & W.O., B. (2021). Understanding the Impact of the COVID-19 Pandemic on the Mental Health of Transgender and Gender Nonbinary Individuals Engaged in a Longitudinal Cohort Study. *Journal of Homosexuality*, 68(4), 592-611.
<https://doi.org/10.1080/00918369.2020.1868185>
- Kneale, D., & Bécares, L. (2020). The mental health and experiences of discrimination of LGBTQ+ people during the COVID-19 pandemic: Initial findings from the Queerantine Study. *BMJ Open*.
<https://doi.org/10.1101/2020.08.03.20167403>
- Koehler, A., Motmans, J., Alvarez, L. M., Azul, D., Badalyan, K., Basar, K., Dhejne, C., Duisin, D., Grabski, B., Dufrasne, A., Jokic-Begic, N., Prunas, A., Richards, C., Sabir, K., Veale, J., & Nieder, T. O. (2021). How the COVID-19 pandemic affects transgender health care - A cross-sectional online survey in 63 upper-middle-income and high-income countries. *International Journal of Transgender Health*.
<https://doi.org/10.1080/26895269.2021.1986191>
- Koeter, W. J., & Ormel, J. (1991). *General Health Questionnaire: Nederlandse bewerking*.
- Kosciw, J. G., Greytak, E. A., Giga, N. M., Villenas, C., & Danischewski, D. J. (2016). *The 2015 National School Climate Survey*.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED574780.pdf>
- Kuyper, L. (2017). *LHBT-monitor 2016: Opvattingen over en ervaringen van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen*.
<https://www.scp.nl/publicaties/monitors/2016/05/12/lhbt-monitor-2016>
- Lafertin, L. (2020). *De Impact van COVID-19 op LGBTI Personen: Een oproep aan beleidsmakers*.
https://cavaria.be/sites/default/files/bijlagen/200528_Impact_Covid19_LGBTI_0.pdf
- Larkin, R. W. (1979). *Suburban youth in cultural crisis*. Oxford University Press.
- Leysen, L. (2022). *Geweldervaringen bij lesbische vrouwen in Vlaanderen*
- Lingiardi, V., Baiocco, R., & Nardelli, N. (2012). Measure of Internalized Sexual Stigma for Lesbians and Gay Men: A New Scale. *Journal of Homosexuality*, 59(8), 1191-1210.
<https://doi.org/10.1080/00918369.2012.712850>

- Lips, H. M. (1991). *Women, men, and power*. Mayfield Publishing Co.
- Lumi. (2021). *jaarverslag 2021*.
<https://www.lumi.be/sites/default/files/Lumi%20jaarverslag%202021.pdf>
- Lundberg, T., Hegarty, P., & Roen, K. (2018). Making sense of 'Intersex' and 'DSD': how laypeople understand and use terminology. *Psychology and Sexuality, 9*(2), 161-173.
<https://doi.org/10.1080/19419899.2018.1453862>
- MacInnis, C. C., & Hodson, G. (2012). Intergroup bias toward "Group X": Evidence of prejudice, dehumanization, avoidance, and discrimination against asexuals. *Group Processes & Intergroup Relations, 15*(6), 725-743.
<https://doi.org/10.1177/1368430212442419>
- Mackenzie, S. (2021). Experiences of Gender and Sexual Minority Stress Among LGBTQ Families: The Role of Community Resilience and Minority Coping. In *Sexual and Gender Minority Health* (pp. 181-206).
<https://doi.org/10.1108/s1057-629020210000021013>
- Mason, G. (2003). *The Spectacle of Violence*.
<https://doi.org/10.4324/9780203360781>
- Mayfield, W. (2001). The Development of an Internalized Homonegativity Inventory for Gay Men. *Journal of Homosexuality, 41*(2), 53-76.
https://doi.org/10.1300/j082v41n02_04
- McDevitt, J., Levin, J., & Bennett, S. (2002). Hate Crime Offenders: An Expanded Typology. *Journal of Social Issues, 58*(2), 303-317.
<https://doi.org/10.1111/1540-4560.00262>
- McDowell, I., & Newell, C. (1996). *Measuring Health. A guide to rating scales and questionnaires*. Oxford University Press.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195165678.001.0001>
- McNeil, J., Bailey, L., Ellis, S., Morton, J., & Regan, M. (2012). *Trans mental health survey*. GIRES.
- Meoded-Danon, L., & Yanay, N. (2016). Intersexuality: On Secret Bodies and Secrecy. *Studies in Gender and Sexuality, 17*(1), 57-72. 10.1080/15240657.2016.1135684
- Messerschmidt, J. W. (1997). *Crime as structured action: Gender, race, class, and crime in the making*. SAGE Publications, Inc.
<https://doi.org/10.4135/9781452232294>
- Meyer, D. (2010). Evaluating the Severity of Hate-motivated Violence: Intersectional Differences among LGBT Hate Crime Victims. *Sociology Compass, 44*(5), 980-995.
<https://doi.org/10.1177/0038038510375737>
- Meyer, D. (2012). An Intersectional Analysis of Lesbian, Gay, Bisexual, and Transgender (LGBT) People's Evaluations of Anti-Queer Violence. *Gender & Society, 26*(6), 849-873.
<https://doi.org/10.1177/0891243212461299>

- Meyer, I. H. (1995). Minority Stress and Mental Health in Gay Men. *Journal of Health and Social Behavior*, 36(1), 38. <https://doi.org/10.2307/2137286>
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674-697. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.5.674>
- Meyer, I. H., & Dean, L. (1998). Internalized Homophobia, Intimacy, and Sexual Behavior among Gay and Bisexual Men. In *Stigma and Sexual Orientation: Understanding Prejudice against Lesbians, Gay Men, and Bisexuals* (pp. 160-186). <https://doi.org/10.4135/9781452243818.n8>
- Missiaen, J., & Seynaeve, H. (2016). *Onderzoek naar het psychisch welzijn van Vlaamse holebi's en/of transgender personen: risico- en beschermende factoren in kaart gebracht voor lifetimeprevalentie van suïcidepogingen*. Ghent University]. Ghent. <https://www.vlesp.be/assets/pdf/onderzoeksrapport-lgbt-studie-nl-165127.pdf>
- Montoro, R., Igartua, K., & Thombs, B. (2016). The association of bullying with suicide ideation and attempt among adolescents with different dimensions of sexual orientation. *European Psychiatry*, 33(S1), S71. <https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2016.01.984>
- Moon, T. K. (1996). The expectation-maximization algorithm. *IEEE Signal processing magazine*, 13 (6), 47-60. <https://doi.org/10.1109/79.543975>
- Motmans, J., Meier, P., Ponnet, K., & TSjoen, G. (2012). Female and Male Transgender Quality of Life: Socioeconomic and Medical Differences. *The Journal of Sexual Medicine*, 9(3), 743-750. <https://doi.org/10.1111/j.1743-6109.2011.02569.x>
- Motmans, J., TSjoen, G., & Meier, P. (2015). *Geweldervaringen van transgender personen in België*. G. kansenbeleid. https://www.researchgate.net/publication/279033654_Geweldervaringen_van_transgender_personen_in_Belgie
- Motmans, J., Wyverkens, E., & Defreyne, J. (2017). *Being transgender in Belgium: ten years later*. I. f. t. e. o. w. a. men. https://igvm-iefh.belgium.be/sites/default/files/118_-_being_transgender_in_belgium.pdf?fbclid=IwAR0eUHqPztT2FxYwL5x043Grw5TUqGfJJ97M-6m_QK2inpUxZNPJxagMng
- Näsi, M., Räsänen, P., Hawdon, J., Holkeri, E., & Oksanen, A. (2015). Exposure to online hate material and social trust among Finnish youth. *Information Technology & People*, 28(3), 607-622. <https://doi.org/10.1108/itp-09-2014-0198>
- Noppe, J. (2016). *SCV-survey meet voor het eerst de houding tegenover transgenders*. S. V. Regering.
- Nouvilas-Pallejà, E., Silván-Ferrero, P., Fuster-Ruiz de Apodaca, M. J., & Molero, F. (2018). Stigma Consciousness and Subjective Well-Being in Lesbians and Gays. *Journal of Happiness Studies*, 19(4), 1115-1133. <https://doi.org/10.1007/s10902-017-9862-1>
- Nyman, H., & Provozin, A. (2019). *The Harmful Effects of Online and Offline Anti LGBTI Hate Speech* Linæus University]. Sweden. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1355445/FULLTEXT02.pdf>

- Ortiz-Hernández, L., & Torres, M. I. G. (2005). Efectos de la violencia y la discriminación en la salud mental de bisexuales, lesbianas y homosexuales de la Ciudad de México. *Cadernos de Saúde Pública*, 21(3), 913-925.
<https://doi.org/10.1590/s0102-311x2005000300026>
- Oswald, R. F., Blume, L. B., & Marks, S. R. (2005). Decentering Heteronormativity: A Model for Family Studies. In V. L. Bengtson, A. C. Acock, K. R. Allen, P. Dilworth-Anderson, & D. M. Klein (Eds.), *Sourcebook of Family Theory and Research* (pp. 143-165). Sage Publications, Inc.
<https://doi.org/10.4135/9781412990172.n6>
- Parrott, D. J. (2008). A theoretical framework for antigay aggression: Review of established and hypothesized effects within the context of the general aggression model. *Clinical Psychology Review*, 28(6), 933-951.
<https://doi.org/10.1016/j.cpr.2008.02.001>
- Voorstel van resolutie over geweld en discriminatie tegen LGBTQI+-personen, (2021).
<https://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1696996>
- Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., Oertelt-Prigione, S., & van Gelder, N. (2020). *Pandemics and Violence Against Women and Children*.
<https://www.cgdev.org/sites/default/files/pandemics-and-vawg-april2.pdf>
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2005). Allport's Intergroup Contact Hypothesis: Its History and Influence. In *On the Nature of Prejudice* (pp. 262-277).
<https://doi.org/10.1002/9780470773963.ch16>
- Pfefferbaum, B., & Wood, P. B. (1994). Self-report study of impulsive and delinquent behavior in college students. *Journal of Adolescent Health*, 15, 295-302.
[https://doi.org/10.1016/1054-139x\(94\)90602-5](https://doi.org/10.1016/1054-139x(94)90602-5)
- Pham, T., & Adesman, A. (2015). Teen victimization: prevalence and consequences of traditional and cyberbullying. *Current Opinion in Pediatrics*, 27(6), 748-756.
<https://doi.org/10.1097/mop.0000000000000290>
- Pickery, J., & Noppe, J. (2007). Vlamingen over homo's: Loopt het beleid voorop? Attitudes tegenover holebi's en holebiseksualiteit in Vlaanderen. In J. Pickery (Ed.), *Vlaanderen gepeild!* (pp. 199-224). Research Department of the Flemish Government.
- Pickery, J., & Noppe, J. (2017). Holebi's en holebiseksualiteit steeds ruimer aanvaard. In A. Carton, J. Pickery, & D. Verlet (Eds.), *20 jaar Peilen in Vlaanderen. De survey "sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen"* (pp. 1-224). Studiedienst Vlaamse Overheid.
- Pilkington, N. W., & D'Augelli, A. R. (1995). Victimization of lesbian, gay, and bisexual youth in community settings. *Journal of Community Psychology*, 23(1), 33-56.
[https://doi.org/10.1002/1520-6629\(199501\)23:1<34::AID-JCOP2290230105>3.0.CO;2-N](https://doi.org/10.1002/1520-6629(199501)23:1<34::AID-JCOP2290230105>3.0.CO;2-N)
- Pinel, E. C. (1999). Stigma consciousness: The psychological legacy of social stereotypes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(1), 114-128.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.1.114>

- Plöderl, M., & Tremblay, P. (2015). Mental health of sexual minorities. A systematic review. *International Review of Psychiatry*, 27(5), 367-385.
<https://doi.org/10.3109/09540261.2015.1083949>
- Poate, S. (2020). 75% increase in domestic violence searches since Coronavirus. *NBN News*.
<https://www.nbnnews.com.au/2020/03/31/dvsearches-coronavirus/>
- Portland Police Bureau. (2020). Trends analysis: Pre & post school closures. *Police Bureau, Strategic Services Division*.
<https://www.portlandoregon.gov/police/article/760238>
- Prandelli, M., & Testoni, I. (2021). Inside the doctor's office. Talking about intersex with Italian health professionals. *Culture, Health & Sexuality*, 23(4), 484-499.
<https://doi.org/10.1080/13691058.2020.1805641>
- Priebe, G., & Svedin, C. G. (2012). Online or off-line victimisation and psychological well-being: a comparison of sexual-minority and heterosexual youth. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 21(10), 569-582.
<https://doi.org/10.1007/s00787-012-0294-5>
- Reisner, S. L., Poteat, T., Keatley, J., Cabral, M., Mothopeng, T., Dunham, E., Holland, C. E., Max, R., & Baral, S. D. (2016). Global health burden and needs of transgender populations: a review. *The Lancet*, 388(10042), 412-436.
[https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(16\)00684-x](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(16)00684-x)
- Robbins, N. K., Low, K. G., & Query, A. N. (2016). A Qualitative Exploration of the "Coming Out" Process for Asexual Individuals. *Archives of Sexual Behavior*, 45(3), 751-760.
<https://doi.org/10.1007/s10508-015-0561-x>
- Robinson, C. (2020). Domestic violence calls jump amid COVID-19 stay-at-home order, Jefferson County sheriff says. *Birmingham Real-Time News*.
<https://www.al.com/news/birmingham/2020/04/domestic-violence-calls-jump-amid-covid-19-stay-at-home-order-jefferson-county-sheriff-says.html>
- Rood, B. A., Reisner, S. L., Surace, F. I., Puckett, J. A., Maroney, M. R., & Pantalone, D. W. (2016). Expecting Rejection: Understanding the Minority Stress Experiences of Transgender and Gender-Nonconforming Individuals. *Transgender Health*, 1(1), 151-164.
<https://doi.org/10.1089/trgh.2016.0012>
- Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton University Press.
- Rupp, D. E., & Vodanovich, S. J. (1997). The Role of Boredom Proneness in Self-Reported Anger and Aggression. *Journal of Social Behavior and Personality*, 12(4), 925.
<https://www.proquest.com/openview/06b7e63d8a641ae603c6fe694a53fc18/1?cbl=1819046&pq-origsite=gscholar&parentSessionId=CjghQwAmI%2FNLYvTKjDcw247m1Jdat%2BOvfK6uYcDFwis%3D>
- Ryan, C., Russell, S. T., Huebner, D., Diaz, R., & Sanchez, J. (2010). Family Acceptance in Adolescence and the Health of LGBT Young Adults. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 23(4), 205-213.
<https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2010.00246.x>

- Sani, A. M., Soh, K. L., Ismail, I. A., Arshad, M. M., Mungadi, I. A., Yau, S. L., & Soh, K. G. (2019). Experiences of people living with disorders of sex development and sex reassignment: Meta ethnography of qualitative studies. *Journal of Advanced Nursing*, 75(2), 277-290.
<https://doi.org/10.1111/jan.13833>
- Savin-Williams, R. C. (1994). Verbal and physical abuse as stressors in the lives of lesbian, gay male, and bisexual youths: Associations with school problems, running away, substance abuse, prostitution, and suicide. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62(2), 261-269.
<https://doi.org/10.1037/0022-006x.62.2.261>
- Scherrer, K. S. (2008). Coming to an Asexual Identity: Negotiating Identity, Negotiating Desire. *Sexualities*, 11(5), 621-641.
<https://doi.org/10.1177/1363460708094269>
- Schilt, K., & Westbrook, L. (2009). Doing gender, doing heteronormativity. *Gender & Society*, 23(4), 440-464.
<https://doi.org/10.1177/0891243209340034>
- Schlitz, S. (2022). *België verbiedt conversiepraktijken voor LGBTQIA+ mensen*. Retrieved November 29 from <https://sarahschlitz.be/nl/la-belgique-interdit-les-pratiques-de-conversion-pour-les-personnes-lgbtqia/>
- Schneider, S. K., O'Donnell, L., & Smith, E. (2015). Trends in Cyberbullying and School Bullying Victimization in a Regional Census of High School Students, 2006–2012. *Journal of School Health*, 85(9), 611-620.
<https://doi.org/10.1111/josh.12290>
- Schoonacker, M., Dumon, E., & Louckx, F. L. (2009). *WELEBI, onderzoek naar het mentaal en sociaal welbevinden van lesbische en biseksuele meisjes*. V. U. Brussel.
https://cavaria.be/sites/default/files/2009welebi_eindrapport.pdf
- Schope, R. D., & Eliason, M. J. (2000). Thinking versus Acting. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 11(4), 69-92.
https://doi.org/10.1300/j041v11n04_04
- Schuyf, J. (2009). *Geweld tegen homoseksuele mannen en lesbische vrouwen. Een literatuuronderzoek naar praktijk en bestrijding*
https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/1746/volledige-tekst_tcm28-70336.pdf?sequence=2
- Sciensano. (2018). *The Belgian Health Interview Survey*
<https://www.sciensano.be/en/projects/health-interview-survey>
- Singh, S., & Durso, L. E. (2017). Widespread Discrimination Continues to Shape LGBT People's Lives in Both Subtle and Significant Ways. *American Progress*.
<https://www.americanprogress.org/issues/lgbtq-rights/news/2017/05/02/429529/widespread-discrimination-continues-shape-lgbt-peoples-lives-subtle-significant-ways/>
- Skidmore, W. C., Linsenmeier, J. A. W., & Bailey, J. M. (2006). Gender Nonconformity and Psychological Distress in Lesbians and Gay Men. *Archives of Sexual Behavior*, 35(6), 685-697.
<https://doi.org/10.1007/s10508-006-9108-5>

- Statistiek Vlaanderen. (2017). *SCV-survey: Interactieve Applicatie*.
<https://statistieken.vlaanderen.be/QvAJAXZfc/notoolbar.htm?document=SVR/SVR-SCV-02.qvw&host=QVS@cwv100154&anonymous=true>
- Stephenson, R., Chavanduka, T. M. D., Rosso, M. T., Sullivan, S. P., Pittern, R. A., Hunter, A. S., & Rogers, E. (2021). COVID-19 and the Risk for Increased Intimate Partner Violence Among Gay, Bisexual and Other Men Who Have Sex With Men in the United States. *Journal of Interpersonal Violence*, 1-16.
<https://doi.org/10.1177/0886260521997454>
- Sullivan, C. J. (2006). Early Adolescent Delinquency. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(4), 291-313.
<https://doi.org/10.1177/1541204006292656>
- Svendsen, S. (2021). Philosophy of Boredom. *Philosophy*.
<https://doi.org/10.1093/obo/9780195396577-0419>
- Teney, C., & Subramanian, S. V. (2010). Attitudes toward homosexuals among youth in multiethnic Brussels. *Cross-Cultural Research*, 44(2), 151-173.
<https://doi.org/10.1177/1069397109357136>
- Testa, R. J., Habarth, J., Peta, J., Balsam, K., & Bockting, W. (2015). Development of the Gender Minority Stress and Resilience Measure. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 2(1), 65-78.
<https://doi.org/10.1037/sgd0000081>
- Tomsen, S., & Mason, G. (2001). Engendering homophobia: violence, sexuality and gender conformity. *Journal of Sociology*, 37(3), 257-273.
<https://doi.org/10.1177/144078301128756337>
- Transgender Infopunt. (2022). *Hoe dien je een klacht in wegens genderdiscriminatie?* Transgender Infopunt.
<https://transgenderinfo.be/hoe-dien-je-een-klacht-in-wegens-genderdiscriminatie/>
- Trujillo, M. A., Perrin, P. B., Sutter, M., Tabaac, A., & Benotsch, E. G. (2016). The buffering role of social support on the associations among discrimination, mental health, and suicidality in a transgender sample. *International Journal of Transgenderism*, 18(1), 39-52.
<https://doi.org/10.1080/15532739.2016.1247405>
- Turner, J. C. (1999). Social identity. In *Encyclopedia of psychology* (Vol. 7, pp. 341-343).
<https://doi.org/10.1037/10522-147>
- Turner, L., Whittle, S., & Combs, R. (2009). *Transphobic Hate Crime in the European Union*.
https://transgenderinfo.be/wp-content/uploads/transphobic_hate_crime_in_eu.pdf
- UN Human Rights Office. (2020). *COVID-19 and the Human Rights of LGBTI People*.
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/LGBT/LGBTIpeople.pdf>
- Unia. (2020). *Cijfersverslag 2020*.
https://www.unia.be/files/Documenten/Jaarrapport/CV_2020_Unia_NL_DEF.pdf

- United Nations. (2020). *COVID-19 AND THE HUMAN RIGHTS OF LGBTI PEOPLE*.
<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/LGBT/LGBTIpeople.pdf>
- van Beusekom, G., & Kuyper, L. (2018). *LHBT-monitor: De leefsituatie van lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen in Nederland*.
<https://www.scp.nl/publicaties/monitors/2018/11/21/lhbt-monitor-2018>
- Van De Ven, P. (1995). Talking with juvenile offenders about gay males and lesbians: Implications for combating homophobia. *Adolescence*, 30(117), 19-42.
- Van der Meer, T. (2003). Gay bashing--a rite of passage? *Culture, Health & Sexuality*, 5(2), 152-165.
<https://doi.org/10.1080/136910501164137>
- van der Miesen, A. I. R., Raaijmakers, D., & van de Grift, T. C. (2020). "You Have to Wait a Little Longer": Transgender (Mental) Health at Risk as a Consequence of Deferring Gender-Affirming Treatments During COVID-19. *Archives of Sexual Behavior*, 49(5), 1395-1399.
<https://doi.org/10.1007/s10508-020-01754-3>
- van Ditzhuijzen, J., & Motmans, J. (2020). *Kennis En Opvattingen over Intersekse : Een Nulmeting in Nederland En Vlaanderen*.
<https://open.overheid.nl/repository/ronl-862b4568-3404-4fd6-af2e-2997e2b685e8/1/pdf/rapport-kennis-en-opvattingen-over-intersekse-een-nulmeting-in-nederland-en-vlaanderen.pdf>
- van Gelder, N., Peterman, A., Potts, A., O'Donnell, M., Thompson, K., Shah, N., & Oertelt-Prigione, S. (2020). COVID-19: Reducing the risk of infection might increase the risk of intimate partner violence. *EClinicalMedicine*, 21, 100348.
<https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2020.100348>
- van Heeringen, C., & Vincke, J. (2000). Suicidal acts and ideation in homosexual and bisexual young people: a study of prevalence and risk factors. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 35(11), 494-499.
<https://doi.org/10.1007/s001270050270>
- van Houdenhove, E., T'Sjoen, G., Gijs, L., & Enzlin, P. (2013). Aseksualiteit: empirische bevindingen en theoretische perspectieven. *Tijdschrift Voor Seksuologie*, 37(2), 56-65.
<https://www.tijdschriftvoorseksuologie.nl/media/k2/attachments/vanZhoudenhoveZ-Zaseksualiteit.pdf>
- van Lisdonk, J. (2014). *Living with intersex/DSD: An exploratory study of the social situation of persons with intersex/DSD*.
https://www.researchgate.net/publication/290446986_Living_with_intersexDSD_An_exploratory_study_of_the_social_situation_of_persons_with_intersexDSD
- Versmissen, D., Dewaele, A., Meier, P., & Van Houtte, M. (2011). *Zzip2: Research on the quality of life of Flemish LGBs*.
<https://biblio.ugent.be/publication/2036402/file/6766958.pdf>
- Vincke, J., Dewaele, A., Van den Berghe, W., & Cox, N. (2006). *Zzip: Een statistisch onderzoek met het oog op het verzamelen van basismateriaal over de doelgroep holebi's*.

- Vlaamse Ombudsdienst. (2021). *Genderkamer. 5 jaar wind in de zeilen*. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/41423>
- Vlaamse Ombudsdienst. (2022). *Genderkamer. De koers van de Genderkamer in 2021: noord, oost, zuid en west*. <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/48611>
- Wallace, S. P., Cochran, S. D., Durazo, E. M., & Ford, C. L. (2011). *The Health of Aging Lesbian, Gay and Bisexual Adults in California*. <https://escholarship.org/content/qt9gv99494/qt9gv99494.pdf?t=lj6i8a>
- Walters, M. A., Paterson, J., Brown, R., & McDonnell, L. (2017). Hate Crimes Against Trans People: Assessing Emotions, Behaviors, and Attitudes Toward Criminal Justice Agencies. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(21–22), 4583–4613. <https://doi.org/10.1177/0886260517715026>
- Wang, X., Liu, X., & Zhang, L. (2014). A rapid fuzzy rule clustering method based on granular computing. *Applied Soft Computing*, 24, 534-542. <https://doi.org/10.1016/j.asoc.2014.08.004>
- Warren, J. C., Smalley, K. B., & Barefoot, K. N. (2016). Psychological well-being among transgender and genderqueer individuals. *International Journal of Transgenderism*, 17(3-4), 114-123.
- Weemaes, D. (2022). *Haatmisdrijven tegen de LGBTQ+ gemeenschap. Een kwalitatief onderzoek naar ervaringen met slachtofferschap en aangiftebereidheid*.
- Willis, D. G. (2004). Hate crimes against gay males: an overview. *Mental Health Nursing*, 25(2), 115-132. <https://doi.org/10.1080/01612840490268090>
- Willis, D. G. (2008). Meanings in adult male victims' experiences of hate crime and its aftermath. *Issues in Mental Health Nursing*, 29(6), 567-584. <https://doi.org/10.1080/01612840802048733>
- Worthen, M. G. F., & Laljer, J. (2021). LGBTQ+A? Asexuals' Attitudes Toward LGBTQ Individuals: A Test of Norm-Centered Stigma Theory. *Sexuality & Culture*, 25, 2052-2074. <https://doi.org/10.1007/s12119-021-09864-3>
- Xue, J., Chen, J., Chen, C., Hu, R., & Zhu, T. (2020). The Hidden Pandemic of Family Violence During COVID-19: Unsupervised Learning of Tweets. *Journal of Medical Internet Research*, 22(11), e24361. <https://doi.org/10.2196/24361>
- Yarns, B. C., Abrams, J. M., Meeks, T. W., & Sewell, D. D. (2016). The Mental Health of Older LGBT Adults. *Current Psychiatry Reports*, 18(6). <https://doi.org/10.1007/s11920-016-0697-y>
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Palmer, N. A., & Reisner, S. L. (2015). Online social support as a buffer against online and offline peer and sexual victimization among U.S. LGBT and non-LGBT youth. *Child Abuse & Neglect*, 39, 123-136. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.08.006>

- Zeeman, L., & Aranda, K., (2020), 1-18, 17. Available at: (2020). A systematic review of the health and healthcare inequalities for people with intersex variance. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 1-18.
<https://doi.org/10.3390/ijerph17186533>
- Zeeman, L., Sherriff, N., Browne, K., McGlynn, N., Aujean, S., Pinto, N., Davis, R., Mirandola, M., Gios, L., Amaddeo, F., Donisi, V., Rosinska, M., Niedźwiedzka-Stadnik, M., & Pierson, A. (2017). *HEALTH4LGBTI: REDUCING HEALTH INEQUALITIES EXPERIENCED BY LGBTI PEOPLE. TASK 1: State-of-the-art study focusing on the health inequalities faced by LGBTI people.*
- Zou, C., & Andersen, J. P. (2015). Comparing the Rates of Early Childhood Victimization across Sexual Orientations: Heterosexual, Lesbian, Gay, Bisexual, and Mostly Heterosexual. *PLOS ONE*, 10(10), e0139198.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0139198>

8 / Bijlage

Interviews

	PSEUDONIEM	TAAL	REGIO	LEEFTIJD	ECM	BEPERKING	SC	SO	GI	GE
•	Aïsha	EN	Brussel	28	Ja	Nee	Endoseksue	Aangetrokken tot mannen	Trans vrouw	/
•	Arusha	NL	Vlaanderen	22	/	/	Endoseksue	Aseksueel	Vrouw	/
•	Aster	NL	Vlaanderen	36	Nee	Ja	Endoseksue	Bi+	Non-binair	Draagt van alles en nog wat
•	Cedric	EN	Brussel	33	Ja	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Man	/
•	Eli	NL	Vlaanderen	30	Ja	Ja	Endoseksue	Bi+ en demiseksueel	Non-binair en genderfluïde (agender en demivrouw)	Relatief vrouwelijk maar draagt vooral kledij uit de mannenafdeling
•	Els	NL	Vlaanderen	43	Nee	Nee	Endoseksue	Lesbisch	Vrouw	Mannelijk
•	Flor	NL	Vlaanderen	23	Nee	Nee	Endoseksue	Aseksueel	Trans man	/
•	Hëike	NL	Vlaanderen	51	Nee	Nee	Endoseksue	Lesbisch	Vrouw	Vrouwelijk
•	Ilse	NL	Vlaanderen	40	/	/	Intersekse	/	/	/
•	Jaouad	NL	Vlaanderen	27	Ja	Nee	Endoseksue	Bi+	Man	Mannelijk met vrouwelijke tinten
•	Judith	NL	Vlaanderen	55	Nee	Nee	Endoseksue	Lesbisch	Vrouw	Vrouwelijk sportief
•	Kirsten	NL	Vlaanderen	62	Nee	Ja	Endoseksue	Aseksueel	Trans vrouw	/
•	Louis	NL	Brussel	24	Ja	Nee	Endoseksue	Bi+	Man	/
•	Luca	NL	Vlaanderen	31	Nee	Ja	Endoseksue	Lesbisch en aangetrokken tot vrouwelijkheid	Non-binair	Androgyn
•	Marie	NL	Vlaanderen	26	Nee	Nee	Endoseksue	Bi+	Trans vrouw	/
•	Mathilde	NL	Vlaanderen	49	Nee	Ja	Endoseksue	Aangetrokken tot heteroseksuele mannen	Trans vrouw	/
•	Max	EN	Brussel	19	Nee	Nee	Endoseksue	Bi+	Non-binair	/
•	Nico	NL	Vlaanderen	61	Nee	Ja	Endoseksue	Homoseksueel	Man	Mannelijk
•	Puk	NL	Vlaanderen	22	Nee	Nee	Endoseksue	Lesbisch en bi+, niet aangetrokken tot cisgender en heteroseksuele personen	Non-binair en genderfluïde	/
•	Sacha	NL	Vlaanderen	19	Nee	Nee	Endoseksue	Bi+	Non-binair	/
•	Sam	NL	Vlaanderen	45	Nee	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Non-binair	Vrouwelijk met mannelijke trekken
•	Sofie	NL	Vlaanderen	21	Nee	Nee	Endoseksue	Aseksueel en aromantisch	Vrouw	Eerder mannelijk
•	Stan	NL	Vlaanderen	42	Ja	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Man	Mannelijk met een sterke vrouwelijke kant
•	Ulrike	NL	Vlaanderen	24	Nee	Nee	Endoseksue	Aseksueel en demiseksueel	Vrouw	/
•	Veneta	NL	Vlaanderen	38	Nee	Nee	Endoseksue	Bi+	Trans vrouw	/
•	Rafael	NL	Brussel	24	Ja	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Man	Mannelijk met nogal vrouwelijke trekken
•	Yves	NL	Vlaanderen	77	Nee	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Man	Mannelijk

Focusgroep 1

	PSEUDONIEM	TAAL	REGIO	LEEFTIJD	ECM	BEPERKING	SC	SO	GI	GE
• Alex	NL	Vlaanderen	30	Nee	Nee	Endoseksue	Lesbisch	Non-binair	Niet vrouwelijk	
• Kim	NL	Vlaanderen	22	Nee	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Non-binair	Contextafhankelijk	
• Laure	NL	Vlaanderen	26	Nee	Nee	Endoseksue	Bi+	Vrouw	/	
• Leonie	NL	Vlaanderen	37	Nee	Nee	Endoseksue	Lesbisch	Vrouw	/	
• Sem	NL	Vlaanderen	32	Ja	Ja	Endoseksue	Bi+	Non-binair	Vrouwelijk	

Focusgroep 2

	PSEUDONIEM	TAAL	REGIO	LEEFTIJD	ECM	BEPERKING	SC	SO	GI	GE
• Aiden	NL	Vlaanderen	59	Nee	Nee	Endoseksue	Bi+	Trans man	/	
• Jesse	NL	Vlaanderen	22	Nee	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Man	/	
• Jordy	NL	Vlaanderen	30	Nee	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Man	/	
• Koen	NL	Vlaanderen	44	Nee	Ja	Endoseksue	Homoseksueel	Man	/	
• Sylvia	NL	Vlaanderen	41	Ja	Nee	Endoseksue	Bi+	Trans vrouw	/	
• Thomas	NL	Vlaanderen	31	Nee	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Man	/	

Focusgroep 3

	PSEUDONIEM	TAAL	REGIO	LEEFTIJD	ECM	BEPERKING	SC	SO	GI	GE
• Bavo	NL	Vlaanderen	33	Nee	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Man	/	
• Kai	NL	Vlaanderen	30	Ja	Ja	Endoseksue	Bi+, niet aangetrokken tot mannen	Non-binair	/	
• Indigo	EN	Vlaanderen	67	Nee	Ja	Endoseksue	Homoseksueel	Non-binair	/	
• Sylvia	NL	Vlaanderen	41	Ja	Nee	Endoseksue	Bi+	Trans vrouw	/	
• Thomas	NL	Vlaanderen	31	Nee	Nee	Endoseksue	Homoseksueel	Man	/	

